mark twain

wilson zevzecul

biblioteca bpt pentru toti

Ilustrația copertei : *Damó István*

mark twain

wilson zevzecul

TRADUCERE, PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC
DE PETRE SOLOMON

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI" • 1982

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PREFAȚĂ

Albert Bigelow Paine, primul biograf al lui Mark Twain, povestește că, în cursul uneia din numeroasele sale călătorii, celebrul scriitor ședea pe puntea vaporului, cînd două fetițe s-au oprit în fața lui, iar una dintre ele l-a întrebat:

— Dumneavoastră sînteți domnul Mark Twain ?

— Păi, da, drăguțo, așa mi se spune, i-a răspuns el.

— N-ați vrea să ne spuneți ceva hazliu ?

Twain a rămas cu gura căscată, incapabil să răspundă.[1]

Rugămintea celor două fetițe exprima, în limbajul candorii, ceea ce o întreagă critică literară formulase, încă de la bun început, în limbajul ei mai doct și mai pretențios. Încă în 1869, într-una din primele recenzii închinate cărții de debut a lui Twain, *Ageamiii în străinătate*, autorul acesteia era trecut printre umoriștii de genul lui Josh Billings și Artemus Ward, cartea lui cuprinzînd „toate caracteristicile de căpetenie ale școlii noastre specifice de umoriști — îndrăzneala, extravaganța și exagerarea" (*The Nation*, din 2 sept. 1869).

Prizonier al propriei sale faime de umorist, Mark Twain avea să încerce, toată viața, să demonstreze că era un „scriitor serios", nu doar un simplu comediant. Destul de puțini au fost criticii care

[1] Albert Bigelow Paine, *Mark Twain : A Biography*, Harper & Brothers, 1912, vol. II, p. 1046.

şi-au dat seama de acest lucru, iar printre ei William Dean Howells a fost cel mai perspicace, şi cel mai tenace în a-l repeta, dar nici el nu a izbutit să spulbere prejudecata că Twain era, în cel mai bun caz, un măscărici de geniu. Într-un eseu publicat în revista *Century* (din septembrie 1882), Howells demonstra, cu argumente convingătoare, că Twain „îi întrece pe toţi ceilalţi umoriştі americani sub raportul calităţilor sale universale" şi că e „un moralist", dar recunoştea că demonstraţia lui e zadarnică, deoarece Twain „i-a făcut să rîdă prea îndelungă vreme" pe cititori, pentru ca ei „să-l ia în serios" : „Aceasta e... pedeapsa pe care-o primeşte un scriitor cînd a debutat cu succes ca umorist", încheia Howells.

Mark Twain a fost „pedepsit" chiar şi după moarte din pricina vocaţiei şi a faimei lui de umorist : în 1920, Van Wyck Brooks, vorbind în numele unei generaţii tinere şi iconoclaste, îl ţintuia pe Twain la stîlpul infamiei, tocmai din cauză că nu-i înţelegea umorul şi nu-l socotea apt să exprime critica aspră, radicală, pe care Brooks şi alţi intelectuali din generaţia post-belică, o preconizau pe drept cuvînt, pentru a scoate America din impasul conformismului ei puritan. În celebrul său pamflet *The Ordeal of Mark Twain (Calvarul lui Mark Twain)*, Brooks, proaspăt convertit la teoriile freudiste, îl acuza pe Twain, fără pic de umor, că ar fi capitulat în faţa mediului burghez, filistin şi mercantil, sacrificîndu-şi astfel geniul pe altarul banului, şi preferînd să ducă o existenţă dublă, în loc să devină „un Rabelais american".[1]

Oricine citeşte măcar cîteva pagini din opera lui Mark Twain îşi poate da seama de arbitrariul acestor reproşuri (şi al altora, întemeiate fie pe psihanaliză, fie pe o analiză pseudo-marxistă, dog-

---

[1] Van Wyck Brooks i-a aplicat şi lui Henry James acelaşi tratament nedrept : într-un studiu publicat în 1925 sub titlul *The Pilgrimage of Henry James*, criticul îi reproşa marelui romancier că întorsese spatele Americii, preferînd să se expatrieze, chipurile tot din pricina unei personalităţi „divizate" şi a unui dezechilibru nervos. Culmea ironiei este că, scurt timp după publicarea acestui studiu, Van Wyck Brooks a suferit el însuşi un puternic, şi foarte real, şoc nervos, de pe urma căruia n-avea să-şi revină decît după vreo şase ani.

matică și simplificatoare, fie pur și simplu pe rea-credință) [1]. Singura scuză a lui Brooks era că eseul lui denigrator venea după un exces de osanale, care nici ele nu-i priau lui Twain (socotit drept „un supraom" de către Paine, în *Biografia* lui ; același biograf-hagiograf se făcea vinovat de o excesivă prudență în gospodărirea bogatei arhive a manuscriselor inedite rămase de la marele scriitor).

Riposta cea mai vehementă i-a fost dată lui Brooks de Bernard De Voto, în studiul său amplu, publicat în 1932 sub titlul *Mark Twain's America (America lui Mark Twain)*. De Voto respingea categoric învinuirile aduse scriitorului, că ar fi capitulat în fața mediului burghez etc., și amintea numeroasele lui luări de poziție în legătură cu problemele epocii — printre altele, însuși faptul că epitetul „Epoca aurită", cu care junii critici biciuiau moravurile corupte din Statele Unite, fusese făurit de Twain. Dar De Voto nu făcea mare caz de radicalismul lui Twain ; el punea accentul pe apartenența acestuia la o tradiție puțin cunoscută pînă atunci, tradiția umoriștilor „Frontierei", întemeiată pe anecdota orală numită „tall tale" (poveste trasă de păr).

Deși De Voto are meritul de a-l fi plasat pe Twain într-o perspectivă mult mai firească, aceea a umorului american, și de a-i fi scos în relief geniul specific, el păcătuia la rîndu-i printr-o simplificare regretabilă : Twain ar fi fost, potrivit lui De Voto, un artist spontan, „incapabil să conceapă vreo modalitate de a da formă materiei cărților sale..."

De Voto redeschidea astfel o altă controversă în legătură cu Twain, controversă la fel de veche și de tenace ca și aceea privitoare la „seriozitatea" sau „neseriozitatea" lui : a fost oare scriitorul un artist conștient, sau pur și simplu un improvizator (ori

---

[1] Un exemplu în acest sens îl constituie studiul lui Granville Hicks, reprodus în excelenta antologie alcătuită de Dan Grigorescu sub titlul *Casa cu multe ferestre*, Editura Univers, 1981. Hicks îi reproșa lui Twain (în 1933) că, nepreocupîndu-se „de mișcările și de evenimentele vieții americane din ultima jumătate a secolului al XIX-lea" și mulțumindu-se să atace „feudalismul", și-ar fi ratat șansa de a deveni „un mare romancier social" (pp. 128—9, op. cit.).

„un amator divin", cum îl califica Arnold Bennett[1]) ? Pînă şi Howells, care făcuse atîtea eforturi pentru a-l „explica" pe Twain compatrioţilor săi, ca pe un mare artist al cuvîntului, revenea adesea la teza contrarie, a „geniului spontan". De Voto va încerca să demonstreze în cîteva studii că scriitorului i-ar fi lipsit „disciplina" şi „conştiinţa estetică" — afirmaţie repetată şi în Introducerea la volumul *The Portable Mark Twain*, din 1946[2].

La polul opus se vor situa critici ca John De Lancey Ferguson sau ca Gladys Bellamy (primul, în studiul publicat în 1943 sub titlul *Mark Twain : Man and Legend*, iar Gladys Bellamy într-un studiu din 1950, intitulat *Mark Twain as a Literary Artist)*, precum şi cîţiva mari scriitori ca Hemingway sau T. S. Eliot. E cunoscută afirmaţia făcută de Hemingway (în *The Green Hills of Africa*, 1935) : „Întreaga literatură americană îşi are obîrşia într-o carte a lui Mark Twain, intitulată *Huckleberry Finn*... E cea mai bună carte pe care-am avut-o vreodată... Înainte de ea n-a fost nimic. Şi de atunci încoace nu s-a mai scris nimic la fel de bun." Iar T. S. Eliot sublinia, în prefaţa lui la o nouă ediţie a acestei cărţi (tipărită în 1950 de editura „Chanticleer Press" din New York) : „Lectura repetată a cărţii nu face decît să confirme şi să adîncească sentimentul de admiraţie pentru consistenţa şi perfecta adecvare a scrisului. Iată un stil care reprezenta la vremea aceea, fie în America fie în Anglia, o noutate, o descoperire nouă în limba engleză."

Pot fi oare conciliate toate aceste puncte de vedere atît de diametral opuse ? Va ieşi oare vreodată Mark Twain din zona magnetică a paradoxurilor, la care invită însăşi opera lui, pe cît de întinsă, pe atît de variată şi contradictorie ? Se vor pune oare vreodată de acord criticii, măcar în privinţa apartenenţei lui

---

[1] Într-un articol publicat în revista engleză *Bookman* (iunie 1910) şi reprodus în volumul *Mark Twain. The Critical Heritage*, ed. by Frederick Anderson, London, Routledge & Kegan Paul, 1971.

[2] În această introducere, De Voto afirmă că „nimeni n-a devenit un mare scriitor mai la nimereală decît Mark Twain" şi atribuie „epocii şi continentului" american transformarea lui într-un asemenea scriitor *(The Portable Mark Twain*, The Viking Press, New York, 1946. ediţia 7-a, 1957).

Twain la o arie geografică ? Impasul criticii pare total, deşi, aşa cum spune Frederick Anderson, operele scriitorului „îşi păstrează audienţa la aproape toate nivelele de rafinament literar şi de afiliere politică“ [1].

Pentru a găsi o ieşire din impas, Henry Nash Smith, unul dintre cei mai competenţi exegeţi ai lui Twain, propunea, ca absolut necesară, integrarea lui într-o perspectivă mai largă decît cea pur literară : „Nu-mi vine în minte nici un alt autor a cărui operă să necesite cu atîta evidenţă plasarea ei într-un cadru social, pentru a putea fi înţeleasă pe deplin. Nici un alt scriitor american de o importanţă comparabilă cu a lui, nu aparţine atît de clar poporului. Ar fi cu totul artificială încercarea de a-i trata cărţile ca şi cum ar fi nişte universuri autonome, de sine-stătătoare.“ „Dar, adăuga Smith referindu-se la aşa-numita „Noua critică“ *(New Criticism)*, dominantă multă vreme în Statele Unite, „cursul luat de studiile literare din ţara noastră în ultimele două sau trei decenii“, ridică numeroase obstacole în calea unei analize literare întreprinse simultan cu „analiza transformărilor sociale“ şi cu examinarea contextului cultural [2].

Integrarea lui Twain într-o astfel de perspectivă largă se impune, mai ales în cazul unei cărţi ca *Wilson Zevzecul*, care pune atîtea probleme de ordin extra-literar.

Scris în 1892—1893, acest roman *sui-generis* constituie un foarte bun punct de observaţie a întregii opere twainiene ; fiind întrucîtva o încununare a creaţiei lui romaneşti, deşi la un nivel inferior *Aventurilor lui Huckleberry Finn* — care rămîne capodopera scriitorului — *Wilson Zevzecul* este în acelaşi timp un cap de serie, inaugurînd suita scrierilor sale categoric pesimiste. Pe de altă parte, *Wilson Zevzecul* este ultima carte care încearcă o reconstituire a lumii copilăriei lui Twain, dar o face la un mod aproape realist şi detaşat, străin atît de *Aventurile lui Tom Sawyer şi Aven-*

---

[1] Frederick Anderson, în Introducerea la *Mark Twain. The Critical Heritage.*

[2] Henry Nash Smith, într-un eseu din 1957, reprodus în volumul *The American Experience*, ed. by Henning Cohen, Houghton Mifflin Comp., Boston, New York, Atlanta etc., 1968.

turile lui Huckleberry Finn, cît şi de *Străinul misterios* (roman apărut postum, în 1916, şi nedefinitivat de autor).

Înainte de a scoate în relief importanţa şi semnificaţiile cărţii, să-i precizăm coordonatele şi să-i reconstituim istoria. Twain şi-a început probabil povestirea în vara anului 1892, la Bad Nauheim, o mică localitate balneară din Germania, unde-şi petrecea vacanţa împreună cu familia[1]. În iarna aceluiaşi an, a continuat-o în *Villa Viviani* de lîngă Florenţa, unde se instalase ; iar în vara anului 1893, a definitivat cartea — în Germania, unde se întorsese pentru cîteva luni, înainte de a porni din nou spre patrie, în ajunul falimentului casei sale de editură.

Între vara lui 1892 şi vara lui 1893, textul lui Twain a trecut prin cîteva metamorfoze semnificative. Despre cea mai semnificativă dintre ele ne vorbeşte însuşi autorul, în introducerea la *Acei gemeni nemaipomeniţi,* bucata eliminată „printr-un fel de operaţie cezariană de ordin literar", din versiunea finală a povestirii. În timp ce lucra la *Wilson Zevzecul,* spune Twain (cu o sinceritate demnă de laudă), a constatat că povestirea „s-a transformat, cu de la sine putere, dintr-o farsă într-o tragedie". „Dar partea cea mai rea, e că nu era o singură povestire, ci două, care se împiedicau şi se întrerupeau la tot pasul, provocînd la nesfîrşit confuzie şi necazuri..." Aceste necazuri au luat sfîrşit abia după multe luni, cînd autorul, descoperind „unde era buba", a smuls din rădăcină una din povestiri (cea comică) şi a lăsat-o pe cealaltă publicată serial în revista *Century Magazine* (între decembrie 1893 şi iunie 1894) şi ulterior în volum, sub titlul *The Tragedy Of Pudd'nhead Wilson (Tragedia lui Wilson Zevzecul).*

---

[1] Redau aceste date după studiul publicat de Daniel Morley McKeithan sub titlul *The Morgan Manuscript of Mark Twain's Pudd'nhead Wilson* (Upsala, Cambridge Mass., Copenhagen, 1965) şi după studiul aceluiaşi cercetător, *A Mark Twain Notebook for 1892* (Upsala, Copenhagen, 1961). Mckeithan însuşi a folosit ca sursă articolul publicat de Anne P. Wigger sub titlul *The Composition of Mark Twain's Pudd' nhead Wilson* and *Those Extraordinary Twins : Chronology and Development* (în revista *Modern Philology,* nov. 1957).

Această „operație cezariană“ a însemnat eliminarea sau diminuarea „echipei“ cu care pornise la drum scriitorul (mătușa Patsy Cooper și cei doi băieți ai ei, fiica ei cretină și romanțioasă Rowena, mătușa Betsy Hale, precum și frații siamezi Angelo și Luigi Capello), și promovarea la rangul de protagoniști a trei personaje : avocatul Wilson, poreclit pe nedrept „Zevzecul“, sclava mulatră Roxana și tînărul Tom Driscoll, fiul ei, crescut în iluzia că e moștenitorul stăpînului alb.

Corespondența purtată de Twain cu Fred Hall, directorul casei sale de editură „Charles Webster & Co.“ aruncă la rîndu-i oarecare lumină asupra gestației neobișnuite a cărții. La 28 ianuarie 1893, scriitorul îi comunica lui Hall : „Cartea mea e dactilografiată și gata pentru tipar — *Wilson Zevzecul* — o povestire (sau *Acei gemeni nemaipomeniți*, dacă e preferabil)“ ; ceea ce înseamnă că, la data respectivă, cele două povestiri încă mai conviețuiau. La 30 iulie 1893, Twain îl anunța pe Fred Hall că a „rescris“ povestirea, în așa fel încît să acorde întîietate celor trei personaje amintite, în dauna protagoniștilor din versiunea inițială. De asemenea, îi comunica lui Hall că a redus importanța celor doi gemeni și că i-a „despărțit“ fizicește. Noua versiune cuprindea 58.000 de cuvinte în loc de 81.000, Twain eliminînd „tot ceea ce întîrzia desfășurarea acțiunii“, inclusiv „descrierea unui vapor de pe Mississippi“ și „starea vremii“.

„Operația cezariană“ efectuată de Twain a reușit, deși nu pe deplin, dar în orice caz „pacientul“, adică *Wilson Zevzecul*, a ieșit viu, ca dealtfel și „pendant“-ul său comic, *Acei gemeni nemaipomeniți*. Lectura ambelor texte prilejuiește o întîlnire cu fețele esențiale ale geniului twainian.

Wilson Zevzecul reia, la un mod tragic, o temă care revine frecvent în întreaga creație a scriitorului, aproape de la început : tema identității. Strîns legată de propria-i biografie literară (să ne amintim de numeroasele pseudonime folosite de Samuel Clemens înainte de a adopta definitiv pseudonimul „Mark Twain“) această temă avea în același timp o rezonanță și o semnificație naționale, problema identității punîndu-se pentru însăși națiunea americană, mai ales înainte de Războiul Civil, dar chiar și după

aceea. Pe planul literaturii, problema s-a pus cu acuitate în tot secolul al XIX-lea, care debutează, pe acest plan, printr-o negare a oricărei identităţi specifice şi prin acceptarea tutelei engleze (vezi Washington Irving, de pildă) şi se încheie printr-o afirmare răspicată a specificităţii americane, afirmare devenită posibilă graţie unor scriitori ca Melville, Whitman, Hawthorne, Mark Twain etc. Spre sfîrşitul secolului, nimeni n-ar mai fi putut repeta, fără a cădea în ridicol, aserţiunea făcută de Sydney Smith în 1818 (în *Edinburgh Review)* : „Americanii nu au o literatură proprie. Ea este importată..."

Dar problema identităţii unui popor nu încetează să se pună după ce îşi capătă o rezolvare pe plan naţional. Mai ales în cazul unei naţiuni atît de eteroclite ca naţiunea americană, alcătuită din atîtea valuri de imigranţi, această problemă rămîne într-o permanentă actualitate. După cum rămîne mereu actuală şi o problemă ca aceea a negrilor, care părea rezolvată în primăvara lui 1865, cînd armatele Sudului sclavagist capitulau la Appomattox.

În aprecierea poziţiei lui Twain în această ultimă chestiune, se cuvine să luăm în considerare punctul ei de plecare ; ce a însemnat pentru el sclavia negrilor, ne-o spune chiar Twain, cu o maximă sinceritate, în *Autobiografia* lui :

„În zilele copilăriei mele n-aveam nici o aversiune împotriva sclaviei. Nu-mi dădeam seama că ar putea fi un lucru rău. Nimeni nu o condamna în prezenţa mea ; ziarele locale nu spuneau nimic împotriva ei ; predicatorii locali ne învăţau, de la amvon, că Dumnezeu o aprobă, că este o instituţie sacră şi că cei ce se îndoiau de ea n-aveau decît să se uite în *Biblie* pentru a-şi linişti cugetul..." [1]

Pe acest fundal trebuie proiectată atitudinea de mai tîrziu a scriitorului în legătură cu negrii, atitudine exemplară, ca dealtfel întreaga lui comportare faţă de minorităţile naţionale, faţă de evrei etc. S-ar putea alcătui o antologie voluminoasă a textelor

---

[1] Mark Twain, *Autobiografie*, traducere de Petre Solomon, Ed. Univers, 1977, p. 12.

ocazionale ale lui Twain privitoare la sclavia negrilor, la emanciparea lor, la drepturile lor.

Dar contribuția lui cea mai importantă în acest domeniu o constituie însăși literatura lui, de la *O poveste adevărată*, publicată în 1874 în revista *Atlantic Monthly*, pînă la *Wilson Zevzecul*, publicat cu douăzeci de ani mai tîrziu, între aceste două opere înscriindu-se, ca o culme, *Aventurile lui Huckleberry Finn*.

Criticii au prostul obicei de a judeca toate operele unui scriitor de la înălțimea atinsă de acesta în cea mai izbutită dintre ele — în cazul lui Twain, de la nivelul suprem atins în *Aventurile lui Huckleberry Finn*. Evident că, în comparație cu această carte, mai toate celelalte se situează la cote ceva mai joase, dar nu trebuie uitat faptul că însăși capodopera scriitorului nu e lipsită de unele cusururi, mai ales de construcție. Mă refer la ceea ce a fost îndeosebi numit „anti-climax"-ul reprezentat de ultimele douăsprezece capitole ale cărții, capitole în care Tom Sawyer „preia comanda", în locul lui Huckleberry Finn (deși acesta continuă să fie povestitorul), și, preluînd-o, înscenează o evadare teatrală a negrului Jim, cu toate că știe tot timpul că Jim fusese de fapt slobozit din robie de către stăpîna lui. Henry Nash Smith a explicat, cred, cel mai bine ce s-a petrecut în mintea lui Twain, cînd s-a decis să readucă narațiunea la registrul comic, abandonat pe parcurs în favoarea registrului tragic : „Parțiala schimbare a identificării lui Mark Twain, de la Huck la Tom, în secvența finală, reprezintă o expresie a recunoașterii de către el a faptului că încercarea lui Huck și Jim de a-și găsi libertatea era doar un vis : el a căutat să acopere cu vălul parodiei și al farsei realitățile crunte care-o condamnau la eșec" [1].

Wilson Zevzecul trebuie citit în lumina *Aventurilor lui Huckleberry Finn*, ca o completare a capodoperei, cu care se înrudește desigur mai mult tematic decît stilistic ; în orice caz, ambele ne trimit la același univers — lumea copilăriei lui Twain, și la aceeași problematică, a sclaviei negrilor. Și, în ciuda deosebirilor

---

[1] Henry Nash Smith, *Mark Twain. The Development of a Writer*, Atheneum, New York, 1974, p. 134.

dintre ele sub raport literar, ambele se înscriu în aceeași viziune scriitoricească și poartă aceeași pecete, a unui meșteșug care nu e cel al romancierului propriu-zis.

În paranteză fie spus, cînd i se aduc scriitorului anumite reproșuri în legătură cu defectele de construcție ale cărților sale, normele ce i se aplică nu i se potrivesc. Twain nu e un romancier, în sensul în care era de pildă Henry James, practician și teoretician eminent al genului și, în bună măsură, întemeietor al lui în America. Pînă la Henry James se poate vorbi, cel mult, de ceea ce Richard Chase (pe urmele lui Hawthorne și ale altor prozatori americani) numește *romance*, gen fundamental diferit de *romanul* de tip european[1]. Mark Twain provine dintr-o cu totul altă tradiție decît cea a autorilor de *romance*, și anume, tradiția umoriștilor din Sud-Vest, și chiar cînd ajunge să scrie în acest gen, o face într-un mod original, spărgînd tiparele obișnuite sau modificîndu-le substanța. Cu atît mai puțin poate fi el integrat tradiției romanului.

Dealtfel, Twain mărturisește în introducerea la *Acei gemeni nemaipomeniți* că nu posedă din naștere „talentul de romancier", și poate fi crezut pe cuvînt. Adresîndu-se cititorului, el îi spune chiar că se consideră un „cîrpaci" : „Ar dori oare cititorul să afle cîte ceva despre povestirea pe care am dat-o afară ? I s-a vorbit de multe ori despre felul cum lucrează un romancier înnăscut și experimentat. N-ar fi oare dispus să-mi îngăduie a-i completa cunoștințele, printr-o imagine asupra felului cum lucrează un cîrpaci ?"

Postura comică, și polemică, a scriitorului nu ascunde nici o impostură : efectiv, Twain nu pretinde că ar fi romancier, el se vrea cel mult un „cronicar" : „Scena acestei cronici este orășelul

---

[1] Richard Chase demonstrează, în *The American Novel and Its Tradition* (Doubleday Anchor Books, 1957) că, încă de la începuturile lui, romanul american s-a dezvoltat pe o cu totul altă linie decît cel englez, asimilîndu-și tehnica și modalitățile așa-numitei *romance*, un gen mult mai lax, potrivit cu realitățile americane. În celebra lui prefață la *Faunul de marmoră*, Hawthorne a definit genul, prin contrast cu romanul propriu-zis.

Dawson's Landing", își începe el povestirea. Totuși, pe undeva, se simte și ambiția secretă de a scrie un roman — un roman polițist — genul era relativ nou, și foarte la modă (literatura polițistă își cucerise un loc de frunte în lumea anglo-saxonă, întîi prin povestirile lui Poe, apoi prin povestirile lui Conan Doyle, al cărui erou, Sherlock Holmes, îl fascinase și pe Twain). E semnificativ, însă, că scriitorul ajunge de fapt să parodieze genul, atît în *Wilson Zevzecul*, cît și în alte povestiri, comportîndu-se deci și pe acest plan ca un umorist. Bernard De Voto avea dreptate să afirme că umorul era însăși „respirația minții" lui Twain *(the breathing of his mind)*, deși această respirație nu excludea nicidecum gîndirea serioasă și profundă a aceleiași minți, una dintre cele mai luminate care s-a răsfrînt vreodată asupra Americii.

Wilson Zevzecul completează așadar *Aventurile lui Huckleberry Finn*, fiind, într-un fel, o încununare a trilogiei începute prin *Aventurile lui Tom Sawyer* (1876). O încununare tragică, din care n-au dispărut însă cu totul elementele de farsă, dominante în cartea despre Tom Sawyer și ținute în cumpănă în cartea despre Huck. Henry Nash Smith observă că, pentru a scrie ultimele capitole din *Huckleberry Finn*, Twain „a trebuit să abandoneze imaginea plină de forță a fericirii trăite de Huck și de Jim pe pluta lor, și să recunoască astfel că valorile vernaculare întruchipate în narațiunea lui erau doar niște scorneli ale imaginației, ce nu puteau fi conciliate cu realitatea socială [1]".

Recunoașterea, implicită în carte, e explicită în *Viața pe Mississippi*, memorialul de călătorie scris de Twain în urma vizitei făcute în 1882 pe meleagurile copilăriei și tinereții sale, vizită ce i-a permis să ducă la bun sfîrșit *Aventurile lui Huckleberry Finn*, în direcția comică arătată. Întorcîndu-se cu imaginația la lumea fluviului, după un deceniu, pentru a scrie *Wilson Zevzecul*, Mark

---

[1] Henry Nash Smith, op. cit., pp. 132—33. Prin „vernacular" se înțelege „indigen", „neaoș", mai ales pentru a caracteriza vorbirea americanilor din Vest, dar Smith extinde termenul și asupra valorilor etice și estetice reprezentate de acești americani, și îmbrățișate un timp de Mark Twain, pînă la pierderea încrederii în aceste valori. Teza lui Smith e o variantă mai plauzibilă a tezei lui De Voto.

Twain n-a mai putut găsi în el resursele de lirism, activate de obicei de priveliştile din valea marelui fluviu. Între timp, el îşi pierduse multe iluzii, nu atît din pricină că era mai în vîrstă, cît din pricină că evenimentele luaseră o întorsătură sinistră. Pe la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, cînd Twain îşi scria povestirea, devenise limpede că emanciparea negrilor, realizată în urma Războiului Civil, cu atîtea sacrificii de vieţi omeneşti, fusese zădărnicită în Sud şi grav compromisă chiar în Nord. În ciuda amendamentelor aduse Constituţiei Statelor Unite[1] şi a măsurilor votate de Congres şi de adunările legislative ale diferitelor state din Sud, vechea clasă conducătoare, dominată de plantatori, îşi recucerise grabnic puterea politică. Referindu-se la perioada „Reconstrucţiei", cum a fost numită perioada de tranziţie din anii imediat următori Războiului Civil, istoricul englez William R. Brock arată că ea „a început ca o încercare constituţională de a legifera anumite prevederi menite să salvgardeze cuceririle războiului", dar s-a sfîrşit printr-un eşec. „Învinşi pe cîmpul de luptă, zdrobiţi politiceşte, împovăraţi de amendamentele constituţionale, liderii Sudului alb au recurs la ocolirea legii şi la intimidarea acelora pe care legea trebuia să-i protejeze, şi în ciuda strigătelor de indignare, majoritatea din Nord a ajuns să accepte ideea că Sudul trebuie lăsat în pace". Ku Klux Klanul şi alte societăţi secrete, care luaseră fiinţă în lunile tulburi de după terminarea războiului, au trecut la violenţă pentru a înfrînge legea. „Linşajul, bătaia, incendierea bunurilor au devenit o parte a modului de viaţă sudist"[2].

---

[1] Potrivit celui de-al 13-lea Amendament, adoptat de Congres în ianuarie 1865, sclavia era desfiinţată. Cel de-al 14-lea Amendament, adoptat cu un an mai tîrziu, garanta egalitatea tuturor cetăţenilor în faţa legii. Iar cel de-al 15-lea Amendament acorda, teoretic, dreptul de vot tuturor cetăţenilor ţării, indiferent de culoarea pielii lor. Dar, aşa cum spune William Brock, „amendamentele 14 şi 15 au fost adăugate Constituţiei, însă figura simbolică a viitorului imediat rămînea omul cu glugă albă al Ku Klux Klanului"...

[2] William R. Brock, *Conflict and Transformation*, vol. 3 din *The Pelican History of the United States*, Penguin Books, 1973, pp. 380—83.

Un tablou asemănător schițează Robert A. Bone în remarcabilul său studiu despre romancierii negri din Statele Unite : „Emanciparea a provocat o revoluție economică și socială în Sudul de odinioară. Dintr-o lovitură, ea a distrus economia bazată pe vechile plantații, a anulat relația stăpîn-sclav dintre rase, și l-a azvîrlit pe fostul sclav pe piața muncii salariate, ca un om egal în fața legii. În perioada Reconstrucției, care-a urmat, negrul liber a încercat, sub protecția guvernului federal, să-și consolideze noul statut pentru a face față inevitabilei reacții. Pe la 1876, partidul Republican, cuprins de oboseală, înceta să mai fie revoluționar și-i abandona pe negrii Sudului alb. Rezultatul a fost represiunea din perioada de după Reconstrucție. A fost o perioadă în care negrului i s-au răpit sistematic drepturile cetățenești, pentru a se asigura restaurarea supremației albe... Acolo unde metodele legale dădeau greș, Ku Klux Klan-ul și gloata pusă pe linșaj preluau comanda... Între 1876—1900, au fost puse temeliile sistemului american al castelor. Noul sistem se întemeia în ultimă instanță pe economia de plantații a Sudului rural și era sprijinit, prin uz și prin lege, de *segregație*, o rețea complicată de relații de castă, menită să separe parțial rasele, îngăduindu-le să se amestece doar în condiții umilitoare pentru casta subordonată..." [1]

Scriind *Wilson Zevzecul*, Twain nu era, așadar, prea departe de actualitate. Tema abordată de el în această carte, începută și concepută ca o farsă, era „la ordinea zilei", atît pe plan politic, cît și pe plan literar : mai ales în Sud, apăreau de la o vreme o sumedenie de cărți și broșuri care glorificau „Sudul de altădată" și exaltau „supremația albă", punînd în circulație o serie cu șabloane nu numai false, dar și nocive. Un scriitor reprezentativ în acest sens era Thomas Nelson Page, autorul unor povestiri și eseuri de mare audiență pe vremea aceea, în care zugrăvea în culori idilice viața de pe plantații, cu sclavi care munceau cîntînd etc.

Exista și o „literatură" mai agresivă, în care negrii erau prezentați ca niște animale sălbatice (*The Negro a Beast* se intitula

[1] Robert A. Bone, *The Negro Novel in America*, New Haven and London, Yale University Press, 1973, pp. 16—17.

o broșură, apărută în 1900 !) ; un anume Thomas Dixon care, culmea ironiei, era pastor, avea să exceleze în acest gen, ilustrat de el în romane ca *The Leopard's Spots (Petele leopardului*, 1902) sau *The Clansman (Omul clanului*, 1905).

Foarte puțini scriitori din Sud reușeau să scape de sub tirania dogmelor împietrite ale societății lor, dogme paralizante, păstrate în ciuda lecțiilor amare ale istoriei. Louis D. Rubin încearcă să explice acest paradox, prin patriotismul local al scriitorilor din Sud ; ataşamentul lor orb față de instituțiile și valorile Sudului, inclusiv față de instituția sclaviei, ar mai avea, potrivit aceluiaşi autor, o explicație în refuzul de a accepta capitalismul care venea din Nord. Fapt este că majoritatea scriitorilor din Sud s-au manifestat, atît înainte cît și după Războiul Civil, ca niște apologeți ai unui mod de viață condamnat de istorie dar menținut, prin toate mijloacele, inclusiv prin literatură. Și asta, în ciuda locului foarte modest rezervat literelor, și culturii în general, în statele sudice. „Singurii autori originari din Sud care au contestat serios, în secolul lor, instituțiile sociale ale regiunii lor natale, au fost Clemens și Cable", mai spune Rubin [1].

George Washington Cable, însă, e mult mai timid în critica pe care-o face dogmelor rasiste și realităților sumbre ale Sudului (deși tabloul pe care-l dă despre perioada de după Reconstrucție, în *John March, Southerner*, este destul de veridic, depășind pitorescul nostalgic al povestirilor sale despre societatea creolă, care i-au adus consacrarea). Mark Twain rămîne, de fapt, singurul scriitor originar din Sud, care — așa cum recunoaște chiar Rubin — „reușește să scape de traumatismul Cauzei Pierdute".

Unicitatea lui e și mai vrednică de laudă dacă se ia în considerare faptul că negrii înșiși nu aveau încă o literatură de valoare, capabilă să dea riposta cuvenită detractorilor lor, unii dintre ei nu lipsiți de talent. În studiul din care am mai citat, Robert Bone arată că, la început, scriitorii negri n-au făcut decît

---

[1] Louis D. Rubin, Jr., *The Writer in the South*, University of Georgia Press, Athens, 1972, p. 8.

să preia șabloanele vehiculate de literații sudiști, punîndu-le sub semnul schimbat ; la imaginile lor calomnioase, ei răspundeau prin imagini idealizante, la fel de neconvingătoare. Mai grav încă, scriitorii negri imitau fără să-și dea seama, sau din dorința de a avea „succes", procedeele literare și modalitățile stilistice ale detractorilor albi ai „rasei negre". Ei cultivau astfel, cu ardoare, melodrama — un „vehicol natural pentru protestul împotriva discriminării rasiale". „Melodrama convențională presupune existența unui univers moral stabil manifestat prin eternul triunghi al eroului, eroinei și canaliei. Primii romancieri dădeau acestei triade o întorsătură rasială : eroul era un negru chipeș, eroina — o mulatră frumoasă, iar canalia — un ticălos alb. Absolutismul moral al melodramei servea astfel necesităților strategice ale epocii, care cereau eroi și eroine negre de o virtute exagerată, și ticăloși albi de o perfidie fără seamăn." Pentru ca literatura negrilor să devină adultă și să abordeze convingător problemele fundamentale ale vieții și societății, era nevoie de abandonarea clișeelor romantice, și de adoptarea unei perspective realiste. „Din nefericire, spune Robert Bone, romancierul negru nu a rupt cu romantismul pînă prin anii 20." [1]

De-romantizarea legendelor, este, după cum se știe, una din preocupările constante ale lui Mark Twain ; cu cîțiva ani înainte de a scrie *Wilson Zevzecul*, el publicase *Un yankeu la curtea regelui Arthur*, o adevărată întreprindere de demolare a feudalității, în numele unui ideal democratic și republican, afirmat categoric, în ciuda finalului apocaliptic al romanului (final ce reflectă îndoielile grave nutrite de scriitor, la acea vreme, în privința democrației americane). În *Wilson Zevzecul*, Twain întreprinde, de asemenea, o critică a *sistemului* feudal, așa cum ființase acesta în însăși regiunea lui natală. Asemănările dintre cele două cărți sînt, însă, mai puțin importante decît deosebirile : Wilson Zevzecul e și el un „intrus" care contribuie la demascarea unei orînduiri feudale, dar autorul se identifică mult mai puțin cu el, decît cu

[1] Robert A. Bone, *op. cit.*, pp. 24—28.

yankeul. Wilson e și el un spirit practic, pasionat de tehnologie, dar spre deosebire de Hank Morgan, nu-și folosește cunoștințele pentru a transforma radical societatea, ci numai pentru a demasca o impostură individuală. Wilson e un yankeu descins în Sud pentru a-și încerca norocul ca avocat — el nu aspiră la mai mult, poate și din pricină că celălalt yankeu se întorsese înfrînt din ambițioasa lui aventură. Performanța lui Wilson e o reușită de ordin tehnic, fără să-l implice prea mult în existența concetățenilor săi. Deși aceștia sfîrșesc prin a-l accepta în mijlocul lor și chiar a-l pune în fruntea tîrgușorului, ca primar, Wilson rămîne exterior dramei. Titlul inițial, *Tragedia lui Wilson Zevzecul* e cît se poate de nepotrivit : Wilson e unicul personaj din carte care are noroc, atît în cariera lui de avocat cît și în ipostaza lui de „om de știință". (Twain și-a înzestrat personajul cu pasiunea de a colecționa amprente digitale, abia după ce a citit studiul lui Francis Galton despre *Finger Prints*, apărut în 1892. Înzestrarea științifică a personajului se reduce la chiromanție și la capacitatea de a interpreta amprentele ca semne sigure ale identității ; totuși, curiozitatea lui științifică e de netăgăduit.)

Rolul cel mai important al lui Wilson este acela de furnizor al cîtorva din numeroasele focare de ironie care radiază în cuprinsul cărții, și care-i conferă o remarcabilă complexitate.

Aforismele din „Calendarul lui Wilson Zevzecul", puse deasupra capitolelor cărții, reprezintă un prim nivel al acestei ironii multilaterale — nivelul cel mai vizibil. La acest nivel, identificarea autorului cu personajul este totală — de fapt, cel ce vorbește este însuși Twain, care-și transcrie din propriile carnete de însemnări aceste pseudo-proverbe, unele fără legătură directă cu povestirea. (Twain avea să folosească și în memorialul său de călătorie, *Following the Equator*, reeditat în Anglia sub titlul *More Tramps Abroad*, maximele lui Wilson Zevzecul. Dealtfel, genul acesta de maxime hazlii fusese cultivat și de alți umoriști americani, mai ales de Josh Billings, într-un „Allminax", adică Almanah, celebru la vremea lui.)

Potrivit lui Henry Nash Smith, maximele lui Wilson joacă rolul unui „comentariu coral asupra universului, față de care Dawson's Landing reprezintă un microcosm“ [1].

Prin inteligența lui ascuțită, servită de o curiozitate mereu trează, Wilson reușește să dezlege o enigmă pe care ceilalți nici n-o percepeau. Cu ajutorul colecției lui de amprente digitale, el îl demască pe asasinul judelui Driscoll, într-un moment cînd nimeni nu se mai îndoia că omorul fusese comis de unul dintre cei doi gemeni pripășiți în tîrgușor. El reconstituie în același timp adevărul despre identitatea adevăratului asasin. Prin toate aceste operațiuni detectivistice, Wilson aduce o contribuție importantă la clarificarea situației. Dar el rămîne, în fond, un simplu instrument în mîinile scriitorului, care mai are și alte instrumente pentru a-și atinge scopul. [2]

Acest scop este, nici mai mult nici mai puțin, decît demonstrarea prin absurd a caracterului aberant al sclaviei.

Strategia lui Twain vizează la demontarea întregului mecanism social care o făcuse posibilă : întrucît acest mecanism funcționa în baza unei ficțiuni, trebuia demascată însăși ficțiunea, sau mitul subiacent societății sclavagiste din Sud. Locuitorii tîrgușorului Dawson's Landing trăiesc, toți — atît albii cît și negrii — cu iluzia că au o identitate precisă, dar de fapt singura lor identitate incontestabilă o constituie amprentele digitale.

În introducerea lui la o nouă ediție o romanului, Malcolm Bradbury subliniază că, „atîta timp cît identitatea poate rămîne asigurată în această societate, nu pare să se ivească nici o sursă de tensiune“, dar „metisajul, amestecul raselor, a șters granițele dintre ele“, creînd astfel „o zonă de paradox moral și posibilitatea

---

[1] Henry Nash Smith, *op. cit.*, p. 182.

[2] Într-o scrisoare trimisă din 1894 soției sale, Twain își exprima uimirea că un conferențiar din New York i-a elogiat ca pe „un personaj limpede și puternic conturat“ figura lui Wilson Zevzecul. „Nu-i așa că-i plăcut și neașteptat să auzi așa ceva ? Fiindcă eu, unul, nu m-am gîndit niciodată la *Zevzecul* ca la un personaj, ci doar ca la o piesă dintr-un mecanism“.

unei imposturi atît morale cît și sociale". Tocmai aceasta, spune Bradbury, e tema lui Twain.[1]

Roxy, sclava mulatră, are în vine doar a șaisprezecea parte din sîngele strămoșilor ei negri, dar se consideră, și e considerată, o negresă și, ca atare, o sclavă. Fiul ei, avînd în vine și mai puțin sînge negru, e și el, în virtutea aceleiași „ficțiuni a legii și a obiceiului", un sclav negru, deși nu se deosebește decît prin îmbrăcăminte de copilul născut în aceeași zi a anului 1830, de către soția stăpînului alb. Amenințarea acestuia de a-și vinde sclavii „la vale pe rîu" după ce constată dispariția unor lucruri din casă, o determină pe Roxy să-i schimbe pe cei doi prunci în leagăne, pentru a-l feri astfel pe copilul ei de soarta ce l-ar aștepta ca sclav pe o plantație din „Sudul profund", soartă mult mai groaznică decît aceea a sclavilor domestici din ținutul de frontieră Missouri. Urmează o „comedie a încurcăturilor", cu implicații și consecințe tragice pentru toți cei ce iau parte la ea. Copilul mulatrei, botezat de ea „Valet de Chambre", mai pe scurt Chambers, îi ia locul copilului alb, botezat de stăpîn Thomas à Becket, mai pe scurt Tom. Roxy, care-i crește pe amîndoi, devine victima propriei ei înșelăciuni : falsul Tom, adică fiul pe care a vrut să-l scape de primejdia de a fi vîndut ca sclav „la vale pe rîu", o tratează ca pe o sclavă și nu va pregeta să o vîndă unui plantator din Sud. Celălalt băiat, al stăpînului alb, va crește în convingerea că e negru și va ajunge să-l slugărească pe adevăratul servitor. Ravagiile psihice și morale ale *sistemului* — ale oricărui sistem bazat pe asemenea ficțiuni — sînt descrise cu o forță cumulativă, mult mai convingătoare decît argumentele teoretice sau propagandistice folosite îndeobște în literatura anti-sclavagistă, de dinainte sau de după Războiul Civil. Atacînd *sistemul* și dezvăluindu-i absurditatea, Twain rezolvă cu succes și o problemă destul de delicată, aceea a prezentării negrilor : el poate, fără a aduce apă la moară rasiștilor, să înfățișeze în chip realist comportamentul victimelor lor. Bunăoară, „Tom" își pierde orice urmă de omenie,

---

[1] Mark Twain, *Pudd' nhead Wilson*, Penguin Books, 1969, p. 35 din Introducerea lui Malcolm Bradbury.

după ce Roxy îi dezvăluie adevărata identitate, de sclav și de negru ; din acel moment, el e cuprins de o furie oarbă, îndreptată atît împotriva albilor, cît și împotriva negrilor, și a lui însuși (vezi capitolul 9). Un comentator regretă că Twain a omis unele pasaje care-l arătau și mai ticălos pe „Tom", căci dacă le-ar fi lăsat, ele l-ar fi putut preface „într-un personaj viu și realist, demn să stea în compania lui Jim și a lui Roxy, deși complet lipsit de toate calitățile lor nobile" [1].

În Roxy, Twain a realizat într-adevăr un personaj de o cuceritoare vitalitate și de o remarcabilă complexitate, — cu atît mai remarcabilă, cu cît e aproape unica femeie autentică din opera acestui scriitor care în genere a ocolit în opera lui „sexul slab", evitînd, ca dealtfel majoritatea compatrioților săi, problemele „delicate" ale relațiilor dintre sexe. Vechi și îndărătnice prejudecăți și tabu-uri, împărtășite și de scriitorii englezi din epoca victoriană, dar mai cu seamă de cei americani, moștenitori ai unei puternice tradiții puritane, îl determină pe Twain să lase pe dinafară femeile, sau să le prezinte superficial și convențional. Iată de ce, prezența unui personaj autentic și complex ca Roxy, surprinde la un asemenea scriitor.

Complexitatea caracterului ei se manifestă și în asumarea naivă a unor prejudecăți și credințe specifice mediului ambiant. Ea se mîndrește cu o origină nobiliară, bineînțeles fictivă, dar în care crede cu tărie, fără să-și dea seama că-i maimuțărește pe stăpînii albi. Twain ridiculizează și prin Roxy ifosele aristocratice ale cetățenilor de frunte și tîrgușorului, proiectînd asupra lor o lumină ironică, ce n-o diminuează cîtuși de puțin pe naiva mulatră. Din nou, el face o critică a *sistemului*, scoțînd în relief caracterul aberant al valorilor pe care se întemeiază, dar și forța lor corupătoare. Contaminată de „codul onoarei", precumpănitor în Sud, Roxy își păstrează totuși demnitatea și bunul simț ; potrivit lui Henry Nash Smith, ea „reprezintă ultimul vestigiu al naturii nealterate, care-a

[1] McKeithan, op. cit., p. 63.

supraviețuit educației pervertite a societății din Dawson's Landing" [1].

Cu o mare finețe și abilitate îi descrie Twain și comportamentul ca mamă, evitînd capcanele melodramei ; Roxy e capabilă să-l disprețuiască pe „Tom" și să-l umilească pentru a-l pedepsi, dar instinctul dragostei materne se dovedește mai puternic întotdeauna, silind-o să devină la un moment dat chiar complicea ticălosului. Adevărata tragedie din carte nu e tragedia lui Wilson, nici aceea a lui „Tom" — victimă nevolnică a *sistemului* — ci tragedia lui Roxy, care se sacrifică în zadar pentru un copil ce nu va ezita să o vîndă „la vale pe rîu" și va sfîrși prin a fi el însuși vîndut ca sclav. Moartea ei psihică, rezultată din pierderea tuturor iluziilor, are valoare de simbol.

Ca operă literară, *Wilson Zevzecul* trăiește în bună măsură „pe spinarea" acestui personaj feminin, deși nici Wilson, nici „Tom" nu sînt lipsiți de o anume vitalitate. Romanul (în măsura în care putem vorbi de un roman) trăiește și prin lumea microcosmică a tîrgușorului Dawson's Landing, lume surprinsă în toate dimensiunile ei morale, culturale și politice, de un ochi ager, ce-și plimbă privirea ironică într-un spațiu de fapt mult mai larg. Twain adoptă aici un ton detașat, ce-i permite să țină sub control elementele disparate ale unei narațiuni care, în ciuda „operației cezariene" amintite, și-a păstrat totuși destule corpuri străine, din prima versiune. Referindu-se la „independența narativă" pe care scriitorul o dobîndește adoptînd „vocea" lui Wilson, Malcolm Bradbury vede în ea un indiciu al măiestriei lui Twain, considerat îndeobște ca un artist nu tocmai conștient de mijloacele sale. În *Wilson Zevzecul*, scrie Bradbury, Twain „stabilește un model recurent de contraste și dubluri, dînd intrigii o structură dialectică și creînd sentimentul că în spatele lucrurilor dezvăluite se ascund altele, nedate în vileag..." [2]

Dintre mijloacele utilizate de Twain, se cuvine remarcat monologul interior, folosit mai ales pentru caracterizarea lui „Tom",

---

[1] Henry Nash Smith, op. cit., p. 177.
[2] Malcolm Bradbury, în Introducerea citată, pp. 39—40.

chiar dacă limbajul lui e uneori lipsit de autenticitate, spre deosebire de cel al Roxanei, care, fiind redat în dialect, sună (în original) mult mai firesc.

Romanul are, desigur, și defecte — defecte de construcție, de stil și de caracterizare, dar, potrivit aceluiași critic, ele „sînt defectele unui roman cu totul remarcabil". „Însuși caracterul ambiguu al stilului narativ sfîrșește prin a deveni sursa unei distanțări comico-ironice și a unui realism riguros moral." În același timp, acest stil imprimă cărții „o viziune tragi-comică suprarealistă... pe care o asociem cu o bună parte a umorului negru din secolul douăzeci." [1]

Observația e valabilă mai ales pentru povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți*, dar chiar în *Wilson Zevzecul* au rămas, poate fără voia autorului, destule ingrediente comice, pentru a-l îndreptăți pe David E. E. Sloane să afirme că romanul „vădește urme de comedie literară", termen folosit de el cu un sens foarte precis [2]. Un suflu de mare comedie animă de pildă paginile în care apar cei doi gemeni italieni, personaje de care Twain nu s-a putut despărți cu totul, deși i-a despărțit fizicește. Prezența lor în romanul „serios" se justifică însă, din mai multe puncte de vedere, nu numai ca o rămășiță a tradiției „comediei literare". Reduși ca importanță și readuși, prin despărțirea lor fizică, la o oarecare normalitate, ei servesc în primul rînd la îmbogățirea temei centrale, a identității, printr-o variațiune într-un registru minor. Apariția celor doi gemeni în tîrgușor e încă un pretext, pentru Twain, de a scoate în relief credulitatea și tembelismul locuitorilor săi, inclusiv ale celor ce se mîndresc cu descendența lor din „primele familii din Virgi-

---

[1] Malcolm Bradbury, *op. cit.*, p. 45.

[2] David E.E. Sloane, *Mark Twain asa Literary Comedian*, Louisiana State University Press, 1979, p. 177. Sloane opune celor care-l plasează pe Twain în tradiția „umoriștilor din Sud-Vest", teza apartenenței lui la tradiția „comediei literare", o tradiție la fel de americană, care a înflorit între 1840—1910 și care s-a caracterizat printr-o viziune democratică și egalitară, printr-o preferință pentru satira politică etc.

nia". Cei doi gemeni servesc și la caracterizarea vieții politice a tîrgușorului ; ei participă de pildă la o întrunire a „Fiilor Libertății", cum se autointitulează bețivanii din Dawson's Landing — întrunire ce ia sfîrșit prin intervenția pompierilor locali. Scena e de un comic enorm, aș spune caragialesc, și deloc gratuit, fiindcă în timpul ei „Tom" primește lovitura în fund ce va declanșa duelul între judele Driscoll și fratele geamăn care i-a administrat-o ; iar acest duel joacă un rol important în caracterizarea mentalității sudiste și în sublinierea contrastului dintre lașitatea lui „Tom" și curajul maică-si (vezi cap. 11 și cap. 14).

În partea propriu-zis comică a romanului, eliminată din țesătura acestuia, cei doi gemeni ocupă, firește, locul de frunte. Tema gemenilor l-a fascinat întotdeauna pe Twain, care a revenit deseori la ea, tratînd-o îndeobște la modul burlesc. Încă în 1869, într-o schiță intitulată *The Siamese Twins (Frații siamezi)*, și bazată se pare pe un caz real, el speculează potențialul comic al temei : Eng și Chang, siamezii descriși de umorist, au cam aceleași trăsături și cam aceleași atitudini ca ale lui Angelo și Luigi Capello — Eng e baptist, pe cînd Chang e catolic, Eng e amator de băutură, pe cînd Chang e abstinent etc. Ei adoptă poziții total divergente în Războiul Civil și ajung să se ia reciproc prizonieri...

Tot în 1869, Twain pomenea, în rubrica lui din ziarul *Express*, de o fată cu două capete, despre care spunea că nu știe dacă să se refere la ea la singular sau la plural... Se cuvine amintit și romanul *Prinț și cerșetor*, în care prințul moștenitor al tronului Angliei își schimbă straiele cu cele ale unui sărăntoc, leit la chip cu el — prilej, pentru Twain, de a descrie stările de lucruri din Anglia acelei vremi. De asemenea, trebuie amintită perechea de povestiri *Povestea unui băiețaș bun și Povestea unui băiețaș rău* — variațiuni pe aceeași temă a gemenilor.

Interesul umoristului pentru fenomenul „gemelității" a fost îndeobște explicat prin dedublarea propriei lui personalități, și e adevărat că în Twain conviețuiesc două serii de vocații, aparent diametral opuse, — vocația de umorist și cea de scriitor „serios", în primul rînd, dar și vocația de artist și cea de om de afaceri

(păgubos), precum și vocația de aventurier și cea de familist etc. Deși literatura modernă a evoluat într-un sens care a făcut caducă dogma incompatibilității dintre umor și „seriozitate", demonstrînd (prin Joyce, prin Beckett, prin Kafka și prin mulți alții) legitimitatea metisajului între comic și tragic, persistă încă prejudecata că un scriitor trebuie să semene cu eroii săi și că n-are dreptul să se distanțeze. Ajunge ca un scriitor să se pasioneze și de altceva decît de literatură, — de pildă Hemingway pentru luptele cu tauri, — ca să fie învinuit de „duplicitate" sau suspectat de „dedublare a personalității". Mark Twain a fost, după cum am văzut, o victimă predilectă a psihanaliștilor, cărora le-a oferit un material bogat de „analiză", prin comportamentul lui contradictoriu, și prin atitudinile luate de el, de-a lungul vremii, în legătură cu problemele fundamentale ale existenței, atitudini cînd optimiste cînd de un pesimism sumbru. Twain e capabil să exalte progresul tehnic și să vadă în el remediul tuturor relelor din societate, dar în același timp să facă profeții apocaliptice privind viitorul Americii și să evoce nostalgic societatea pre-industrială a Sudului. El poate crede în perfectibilitatea și în libertatea omului și în același timp profesa un fatalism prăpăstios, un determinism mecanicist în care nu e loc pentru nici o inițiativă individuală.

Fascinația lui Twain pentru gemeni vădește însă nu atît o dedublare a personalității sale, cît o obsesie a identității într-o lume generatoare de perplexități și percepută (nu doar de el !) ca o suită nesfîrșită de paradoxuri. America, țară a contrastelor violente, a conflictelor acute între Nord și Sud, între Vest și Est, între capitaliști și plantatori, între guvernul federal și administrațiile statelor, între albi și negri, între descendenții vechilor coloniști și noii imigranți, între deșelenitorii pămînturilor virgine și băștinașii indieni, o asemenea țară, întinsă pe un întreg continent, nu putea inspira decît atitudini extreme și „dualități psihice". Twain nu e singurul scriitor american care suferă de ceea ce De Voto numește *„a basic split"*, o ruptură fundamentală — aceeași ruptură, aceeași falie interioară poate fi depistată și la Melville, și la Hawthorne, și la Henry James, firește, în chip diferit la fiecare dintre ei. Și trebuie recunoscut că, în cazul fiecăruia, inclusiv în cazul lui Twain, această

ruptură interioară e generatoare de complexitate și profunzime, de dramatism și tensiune conflictuală, ceea ce le conferă și o modernitate de netăgăduit. Dar oare, care om nu adăpostește în sufletul lui aspirații și impulsuri contradictorii, care om nu trăiește în două lumi — în lumea realității cotidiene și în cea a visului ? Încă în urmă cu trei veacuri și jumătate, Sir Thomas Browne, un vestit medic și cărturar englez, spunea că omul e „acea mare și adevărată ființă amfibie, făcută prin însăși natura ei să viețuiască în lumi devizate și distincte..."

În evaluarea „dualismului" lui Twain trebuie ținut seama și de evoluția lui ca scriitor (nu doar ca gînditor sau ca moralist). Încă de la începutul carierei sale, îl găsim pe Twain preocupat, ca orice debutant, de descoperirea și afirmarea unei „voci" proprii. Chiar și după ce și-o va găsi, el nu va înceta să-și moduleze această „voce", în funcție de temele abordate, și de împrejurări. Scriind *Wilson Zevzecul*, umoristul s-a văzut confruntat cu o serie de probleme de ordin literar, la fel de dificile ca și cele de ordin moral-politic, ridicate de tema aleasă. Nefiind romancier în sensul clasic al termenului, dar vrînd totuși să scrie o cronică a „Sudului de altădată", Twain avea de rezolvat niște probleme „tehnice", care dădeau mult de furcă pînă și unui romancier înnăscut ca Henry James — printre altele, problema „punctului de vedere", a „conștiinței centrale" în care se reflectă întîmplările povestite. El recurgea la procedeele puse la punct de cîteva generații de povestitori americani și desăvîrșite de el însuși, procedee ținînd fie de tradiția „umoriștilor din Sud-Vest", fie de tradiția „comediei literare". Dar tema aleasă necesita, prin implicațiile ei adînci, ceva mai mult decît asemenea procedee ; Twain simțea acest lucru și nu prea știa cum să găsească o ieșire. *Wilson Zevzecul* reprezintă, evident, o răspîntie, la care scriitorul s-a oprit, neștiind bine încotro ar putea s-o apuce. Șovăiala lui a sfîrșit prin a-l lansa pe Twain într-un fel de salt în necunoscut, salt ce-l va aduce fără voia lui, în mijlocul veacului nostru, transformîndu-l într-un precursor al literaturii absurdului și chiar al suprarealismului. *Acești gemeni nemaipomeniți* ar putea figura, într-adevăr, în orice antologie a umorului negru, atît de îndrăgit de suprarealiști (și e de mirare că Breton nu l-a inclus

și pe Twain în celebra lui *Anthologie de l'humour noir*, în care i-a făcut loc unui O. Henry...).

Ideea de bază a povestirii care avea să se scindeze în două, i-a fost sugerată lui Twain de un caz real : în 1891, doi siamezi italieni, Giovanni și Giacomo Tocci, au fost „exhibați" în diverse orașe din Statele Unite, stîrnind senzație și chiar comentarii „serioase", în presă ; revista *Scientific American*, de pildă, publicase la 12 decembrie 1891 un articol însoțit de o ilustrație[1]. Lectura acestui articol i-a aprins imaginația lui Twain, trezindu-i din nou interesul pentru gemeni, într-o perioadă cînd conștiința lui era mai „divizată" ca oricînd.

În *Acești gemeni nemaipomeniți*, scriitorul își dă liber frîu, unei imaginații dintotdeauna fascinată de fenomenul „gemelității" (fenomen cu veche și statornică rezonanță în literatură, de la *Plaut incoace*[2]). Luigi și Angelo Capello sînt variante noi ale siamezilor din schița amintită, publicată în 1869. Luigi e bețiv, pe cînd Angelo e abstinent ; Luigi e raționalist (citește *Epoca Rațiunii* a lui Tom Paine !) pe cînd Angelo e religios (dar dispus mereu să-și schimbe religia) etc. „Prin bunăvoința Proniei, ceea ce-i lipsește unuia dintre noi, are celălalt", îi explică Angelo mătușii Patsy, uluită de cei doi gemeni primiți în casa ei ca chiriași. Și tot el explică astfel

---

[1] Cf. McKeithan, *op. cit.*, p. 12.

[2] Plaut a scris o comedie, *Menaechmi (Gemenii)*, tradusă în românește de Nicolae Teică, „B.P.T.", nr. 474/1938, ea însăși inspirată dintr-o piesă a lui Menandru, în legătură cu încurcăturile provocate de doi gemeni. În *Comedia erorilor*, Shakespeare a reluat tema și chiar situațiile din *Menaechmi*, adăugînd încă o pereche de gemeni, servitori ai dublului Antipholus. (Antipholus din Efes e zgîrcit și certăreț, pe cînd Antipholus din Siracuza e generos și visător etc.) În Franța secolului al XVIII-lea, Régnard a scris o piesă inspirată din Menandru, *Ménechmes ou les Jumeaux*. Iată doar cîteva din operele literare care abordează *direct* tema gemenilor, o temă tratată și mai pe larg de oamenii de știință. Într-o recenzie despre studiul lui Frédéric Lepage, apărut nu demult în editura Laffont, sub titlul *Les Jumeaux*, se poate citi (în ziarul *Le Monde*, din 26 august 1981) că în Franța trăiesc un milion de gemeni, numărul lor atingînd șaptezeci și cinci de milioane în întreaga lume ! Lepage analizează fenomenul „gemelității" sub aspectele lui biologic, medical, psihologic etc.

„modul de funcționare" a organismului în care viețuiesc amîndoi: „Printr-o misterioasă lege a ființei noastre, fiecare din noi deține, pe rînd, timp de-o săptămînă, o autoritate deplină și indiscutabilă asupra trupului nostru... Săptămîna se încheie exact la miezul nopții de sîmbătă, nici o secundă mai tîrziu" (cap. 4).

Evident, „sistemul" astfel descris, nu funcționează perfect, iar Twain se complace în relatarea momentelor cînd mecanismul uman al gemenilor se dereglează, antrenînd reacțiile contrarii ale celor doi. Comportarea lor în timpul duelului cu judele Driscoll e de un comic enorm, dar cu incidențe asupra atmosferei și mentalității sudiste, satirizate de autor. Duelul se termină prin fuga precipitată a lui Angelo care, exact la miezul nopții, devenind stăpîn pe picioarele proprietate comună, o șterge „englezește", deși a fost grav rănit. La fel de enormă e scena din capitolul următor (7), în care doctorul Claypool, venit să-l îngrijească pe rănit, emite mai întîi un diagnostic „savant", apoi prescrie o rețetă absolut demențială — un pomelnic de ingrediente cu denumiri latinești sau populare, întins pe o pagină cu adevărat antologică. Ironia e groasă, firește, dar nu complet gratuită, deoarece comportarea doctorului Claypool e caracteristică la rîndu-i pentru mentalitatea sudistă: în statele din Sud, continua să fie practicată „medicina clasică" întemeiată pe principiile învechite ale lui Galenus, deși, cum zice Twain, „ea omorîse oameni timp de milenii"... În *Cojocelul Alb*, Melville ridiculizase un tip asemănător, chirurgul Cadwallader — „Epidermă", care nu pregetă să omoare, de dragul „științei", un marinar adus pe masa de operație, „un caz splendid", ce-i inspiră o logoree la fel de delirantă, ca aceea a doctorului Claypool. Melville era, ca și Twain, influențat de „umorul de la Frontieră" și nu-i disprețuia procedeele și efectele, mai ales cînd acestea îi puteau servi, ca în *Cojocelul Alb*, la sublinierea inumanității sistemului ierarhic rigid existent pe un vas de război, — sistem echivalent celui înfierat de Twain în *Wilson Zevzecul*[1].

---

[1] Între Melville și Twain există și unele asemănări de structură, cum ar fi de pildă percepția dualității, a complementarității binelui și răului în univers, în societate și în psihicul omenesc, sau obsesia identității. Melville ajunge, ca și Twain, deși mult mai devreme, la

De un comic suprem e și scena descrisă în capitolul 9, în care Angelo, îmbătîndu-se cu whisky-ul băut de Luigi, nu-și mai poate rosti discursul electoral la un miting al partidului „Whig" (conservator), ce l-a propus candidat în alegerile pentru consiliul municipal.

Sătui de încurcăturile și necazurile pricinuite de cei doi siamezi, cetățenii tîrgușorului se decid să-l spînzure numai pe unul dintre ei, căci un scrupul moral îi împiedică să-l omoare și pe celălalt, socotit nevinovat... Ironia devine sarcasm, iar Twain se întîlnește din nou cu Swift, cu Cervantes, și cu I. L. Caragiale al nostru.

Povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți* trebuie citită împreună cu *Wilson Zevzecul*, din care a fost smulsă cu forcepsul, ca un frate geamăn sortit să trăiască împletit cu celălalt, deși cu o personalitate proprie. „Ne-am născut amîndoi în același moment, dar eu sînt cu șase luni mai în vîrstă decît el", îi mărturisește la un moment dat Luigi mătușii Patsy (cap. 4) [1]; acest paradox li se potrivește perfect și celor două povestiri, născute din aceeași minte genială, dar despărțite tot de ea după un interval de timp asemănător. Farsa și tragedia se luminează reciproc și se completează organic, chiar dacă nu întotdeauna la același nivel artistic. Firește, prima trage în jos, iar cealaltă în sus, *Acei gemeni nemaipomeniți* aspirînd la statutul mai modest al „comediei literare", pe cînd *Wilson Zevzecul* năzuiește la statutul suprem al tragi-comediei de tip shakespearian. E curios că numai *Wilson Zevzecul* s-a bucurat de o apreciere pozitivă, atît cît s-a bucurat — în timp ce povestirea geamănă a fost îndeobște trecută sub tăcere. Despre *Wilson Zevzecul* s-a spus la început că e o operă „inclasabilă", sau în orice

---

sentimentul că „viața e un vis" și o iluzie. Amîndoi sînt obsedați, în același timp, de problema imposturii, atît de actuală, atunci ca și mai tîrziu. În fine, și Melville și Twain sînt fascinați de semnificațiile simbolice ale cromatismului alb-negru, atît de prezent în imaginația americanilor.

[1] În finalul schiței despre *Frații siamezi*, din 1869, Twain preciza că vîrstele acestora „sînt, respectiv, cincizeci și unu și cincizeci și trei de ani..."

caz înafara literaturii [1], dar pînă la urmă, romanul și-a cîștigat o serie de admiratori ; criticul englez F. R. Leavis, de pildă, îl consideră „opera măiastră a unui mare scriitor", elogiind îndeosebi „complexitatea fondului etic" al cărții. Leslie Fiedler, atent de asemenea la latura etică a literaturii, vede în *Wilson Zevzecul* „una din cele mai oneste cărți pe plan moral", din întreaga literatură americană — carte „superioară din acest unic punct de vedere *Aventurilor lui Huckleberry Finn*". R. P. Adams consideră că romanul „reprezintă o critică a sclaviei, la fel de ascuțită ca aceea din *Coliba Unchiului Tom;* deși a venit ceva mai tîrziu". Iar Philip Foner — critic marxist american — e de părere că romanul „exprimă adîncul dispreț nutrit de Twain față de ideologia sclavocrației, cu mai multă acuitate decît oricare carte a sa".

Povestirea *Acei gemeni nemaipomeniți* rămîne, însă, în chip ciudat, înafara atenției criticilor. Chiar și Malcolm Bradbury care, în Introducerea lui la o nouă ediție înmănunchiind ambele povestiri, scoate în relief valoarea și modernitatea lui *Wilson Zevzecul*, nu prea are cuvinte de laudă pentru *Acei gemeni nemaipomeniți.*

„Întocmai ca cele mai interesante opere ale lui Twain — scrie Bradbury — aceasta este o carte proastă cuprinzînd în ea o carte bună, ce se străduiește să iasă afară și reușește în chip remarcabil, pînă la urmă", devenind poate cel mai interesant dintre romanele scriitorului. [2]

Acei gemeni nemaipomeniți nu reprezintă însă „cartea proastă" din care s-a născut romanul lui Twain, ci cartea complementară, strîns și organic legată, prin nenumărate fire, vizibile și invizibile, de aproape — capodopera *Wilson Zevzecul.* În monumentala biografie a lui Mark Twain, scrisă de Albert Bigelow Paine, e citată această remarcă făcută de scriitor cu vreun an înainte de moarte, în legătură cu cometa Halley :

---

[1] În revista *Critic* din 11 mai 1895, un recenzent anonim afirma că *Wilson Zevzecul* face parte din „categoria obiectelor literare inclasificabile", fiind opera unui autor de geniu, dar „lipsit de educație sau de cultură, în sens universitar".

[2] Malcolm Bradbury, *op. cit.*, pp. 9—10.

„Am venit pe lume odată cu cometa Halley, în 1835. Ea va reveni în anul viitor[1], și sper să plec odată cu ea. Va fi pentru mine cea mai cruntă dezamăgire din viața mea dacă nu voi pleca odată cu cometa Halley. Atotputernicul și-a zis, fără îndoială : Ia uite-i pe gemenii ăștia inexplicabili — au apărut împreună, deci trebuie să plece împreună."

Cele două povestiri gemene ale marelui umorist american sînt menite să rămînă împreună, atîta vreme cît va mai fi pe pămînt ceva de plîns sau de rîs, și va mai exista specia numită de unii antropologi *homo ludens*, frate bun cu *homo sapiens*.

PETRE SOLOMON

[1] Cometa Halley a revenit, într-adevăr, la 21 aprilie 1910, data morții lui Twain...

TABEL CRONOLOGIC

1835 La 30 noiembrie se naşte, în mica aşezare Florida (Missouri), Samuel Langhorne Clemens, al cincilea copil al Janei Lampton şi al lui John Marshall Clemens, judecător de pace şi negustor păgubos.

1839 Familia Clemens se mută în tîrguşorul Hannibal (Missouri) de pe malul fluviului Mississippi.

1847 Moare John Marshall Clemens.

1848 Samuel Clemens ucenic-tipograf la gazeta locală *Missouri Courier.*

1851 Îl ajută pe fratele său Orion Clemens să editeze un alt ziar local, *The Hannibal Journal.*

1852 În revista *The Carpet Bag* din Boston îi apare o schiţă umoristică, semnată cu iniţialele „S.L.C." şi intitulată *The Dandy Frightening the Squatter (Cum l-a băgat în sperieţi filfizonul pe colonist).*

1853 Pleacă din Hannibal pentru a cutreiera ţara. Lucrează ca ucenic-tipograf la St. Louis, Philadelphia şi New York.

1855 Lucrează în tipografia ziarului *Evening News* din St. Louis, apoi în tipografia fratelui său Orion, stabilit între timp la Keokuk.

1856 În ziarul *Daily Post* din Keokuk îi apar cîteva scrisori semnate cu pseudonimul „Thomas Jefferson Snodgrass".

1857 Își începe ucenicia ca pilot pe un vas fluvial de pe Mississippi.

1858 La 9 septembrie obține brevetul de pilot.
Colaborări nesemnate la ziarul *Crescent* din New Orleans.

1859 Pe la începutul lui mai publică în revista *True Delta* din New Orleans o parodie la adresa bătrînului pilot Isaiah Sellers, care obișnuia să-și semneze cu pseudonimul „Mark Twain" articolele cu sfaturi pentru navigatori.

1861 Cariera de pilot a lui Samuel Clemens încetează odată cu întreruperea navigației pe fluviu, ca urmare a izbucnirii Războiului Civil. Samuel Clemens pleacă în vestul țării, împreună cu Orion, numit secretar al guvernatorului teritoriului Nevada.

1862 După cîteva încercări infructuoase ca „prospector" și miner de suprafață, se angajează ca reporter la ziarul *Territorial Enterprise* din Virginia City (Nevada), în care semnează cu pseudonimul „Josh" diverse schițe și corespondențe.

1863 Începînd din 2 februarie își semnează cu pseudonimul „Mark Twain" colaborările la ziar (mai ales re-

portaje despre adunarea legislativă recent înființată în Carson City, capitala Teritoriului Nevada.)

1864 În primăvară pleacă la San Francisco, unde lucrează un timp ca reporter la ziarul *Morning Call.* Trimite și corespondențe la *Territorial Enterprise.* Colaborează la revistele literare *The Golden Era* și *The Californian* (editată de Bret Harte).

1865 Reîntors la San Francisco după cîteva luni petrecute într-o regiune minieră din California, așterne pe hîrtie o anecdotă auzită de la un miner ; din îndemnul umoristului Artemus Ward, o va dezvolta într-o schiță, trimisă revistei *Saturday Press* din New York, care o va publica la 18 noiembrie, sub titlul *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County (Vestita broască săltăreață din districtul Calaveras).* Între timp, a luat sfîrșit Războiul Civil, prin capitularea, la 9 aprilie, a armatelor sudiste (dar, la 14 aprilie, în capitala țării, avea să fie asasinat președintele Lincoln).

1866 În primăvară, pleacă pe insulele Sandwich (Hawai), în calitate de corespondent al ziarului *Union* din Sacramento. Toamna, conferențiază la San Francisco și în alte localități din California și Nevada. Spre sfîrșitul anului pleacă la New York.

1867 De la New York trimite corespondențe ziarului *Alta California.* În mai îi apare prima carte, publicată de editorul newyorkez Charles Henry Webb sub titlul *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County, and Other Sketches (Vestita Broască săltăreață din districtul Calaveras, și alte schițe).*
În iunie se îmbarcă pe vaporul „Quaker City", pentru a trimite reportaje ziarului *Alta California* și ziaru-

lui newyorkez *Tribune* despre călătoria prin Europa şi Orientul Mijlociu, întreprinsă de un grup de turişti americani pioşi. La întoarcerea din călătorie, face cunoştinţă la New York cu Olivia Langdon, sora unuia dintre pasagerii de pe „Quaker City".

1868 Turneu de conferinţe în răsăritul ţării, apoi în California, şi din nou în răsăritul Statelor Unite. Colaborări la diverse ziare.

1869 În iulie apare *The Innocents Abroad ; or The New Pilgrim's Progress (Ageamiii în străinătate sau Noua Cale a Pelerinului).* Autorul cărţii se logodeşte cu Olivia Langdon, fiica unui bogătaş din Elmira. Din nou turneu de conferinţe prin ţară.

1870 La 2 februarie are loc căsătoria lui Mark Twain cu Olivia Langdon, în orăşelul Elmira. Tînăra pereche se stabileşte la Buffalo, unde Twain devine coproprietar al ziarului local *The Express.* În noiembrie i se naşte un fiu, botezat Langdon.

1871 Twain se mută împreună cu familia la Hartford (Connecticut).

1872 În martie i se naşte o fetiţă, Olivia Susan (Susy). În iunie moare Langdon, fiul lui. Twain întreprinde prima călătorie în Anglia. Îi apare volumul *Roughing It (La trîntă cu viaţa).*

1873 Din nou în Anglia, împreună cu soţia şi cu fetiţa lui. Spre sfîrşitul anului apare *The Gilded Age (Epoca aurită),* scrisă în colaborare cu Charles Dudley Warner.

1874 În iunie i se naşte o a doua fetiţă, Clara Langdon. Toamna, familia se instalează în casa nouă, construită la Hartford, în care va locui timp de aproape două decenii. În noiembrie revista *Atlantic Monthly* din Boston, condusă de scriitorul William Dean Howells, publică schiţa lui Twain *A True Story (O poveste adevărată).*

1875 Apare volumul *Mark Twain's Sketches, New and Old (Schiţele noi şi mai vechi ale lui Mark Twain).* Twain conferenţiază despre „sufragiul universal" la Clubul de Luni Seara din Hartford.

1876 Colaborări la revista *Atlantic Monthly.* Publică fără semnătură *„1601"*, un text rabelaisian. Spre sfîrşitul anului apare volumul *The Adventures of Tom Sawyer (Aventurile lui Tom Sawyer).*

1877 Comedia *Ah Sin,* scrisă în colaborare cu Bret Harte, se joacă, fără succes, la Washington şi New York. În decembrie, Twain îşi scandalizează confraţii printr-un discurs ireverenţios rostit la un banchet dat la Boston cu prilejul aniversării bătrînului poet Whittier, discurs în care-i caricaturizează pe Emerson, Longfellow şi Oliver Wendell Holmes.

1878 Twain călătoreşte cu familia în Europa (Germania, Italia etc.).

1879 În noiembrie, la Chicago, la un banchet dat în onoarea generalului Ulysses Grant, eroul Războiului Civil, Twain vorbeşte „despre sugaci".

1880 În iulie se naşte a treia fiică a scriitorului, botezată Jane. (Jean). Apare *A Tramp Abroad (O raită prin străinătate).*

1881 Apare *The Prince and the Pauper (Prinț și cerșetor).*

1882 Twain face o călătorie cu vaporul pe Mississippi și-și revede meleagurile în care a copilărit.
Apare volumul *The Stolen White Elephant (Furtul elefantului alb).*

1883 Apare *Life on the Mississippi (Viața pe Mississippi).*

1884 Apare *The Adventures of Huckleberry Finn (Aventurile lui Huckleberry Finn)* în editura patronată de Twain și condusă de nepotul său, Charles Webster.

1885 Turneu de lecturi împreună cu scriitorul George Cable. Activitate intensă ca editor, Twain obține pentru firma „Charles Webster & co." exclusivitatea asupra memoriilor generalului Grant. Totodată, începe să finanțeze invențiile unui anume James Paige.

1888 Primește titlul de „Master of Arts" al Universității Yale.

1889 Apare *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court (Un yankeu din Connecticut la Curtea regelui Arthur).*

1890 Finanțează mașina tipografică (un fel de linotip) a lui Paige.

1891 Pleacă împreună cu familia în Europa, unde va rămîne pînă în 1895 (locuind în Germania, Franța, Italia). Trimite corespondențe din Europa ziarului *Sun* din New York.

1892 Apare *The American Claimant (Pretendentul american).*

1893 Apare volumul *The £ 1 000 000 Bank-note, and Other New Stories (Bancnota de un milion de lire și alte povestiri noi).*

1894 Apare *Tom Sawyer Abroad (Tom Sawyer în străinătate)*; de asemenea, *Pudd' nhead Wilson (Wilson Zevzecul),* publicat în foileton în revista *Century* (între decembrie 1893 și iunie 1894).
La 18 aprilie editura „Charles Webster & co." dă faliment, în parte datorită cheltuielilor făcute de Twain pentru finanțarea mașinii lui Paige.

1895 Vara, Twain pornește într-un turneu în jurul lumii, pentru a-și achita datoriile. Citește din opera lui în o sută de orașe din America, Asia, Australia, Africa de Sud.

1896 Își încheie turneul, în vară, la Capetown și pleacă în Anglia. Între timp, în S.U.A. i-a apărut, fără semnătură, volumul *Personal Recollections of Joan of Arc (Amintirile personale ale Ioanei d'Arc).* Cu semnătură, îi va apare volumul *Tom Sawyer, detective, and Other stories (Tom Sawyer detectiv, și alte povestiri).*
În august moare de meningită fiica lui Twain, Susy, rămasă la Hartford.

1897 Apare volumul *Following the Equator (Urmind linia Ecuatorului),* publicat în Anglia sub titlul *More Tramps Abroad (Alte raite prin străinătate).* Moare Orion, fratele scriitorului. Între 1897—1900 Twain locuiește la Viena și la Londra, precum și în Elveția.

1898 În revista *Harper's Magazine* îi apare articolul *Stirring Times in Austria (Vremuri agitate în Austria).* Twain începe să-şi scrie Autobiografia.

1899 Începe să apară, în editura „American Publishing Company", aşa numita „Uniform Edition" a operelor lui Twain (în 22 volume).

1900 În octombrie Twain se întoarce în Statele Unite şi se stabileşte la New York, unde desfăşoară o intensă activitate publicistică şi oratorică.
Apare *The Man That Corrupted Hadleyburg (Omul care a corupt Hadleyburgul).*

1901 În februarie publică în revista *North American Review* pamfletul *To The Person Sitting in Darkness (Omului care stă în întuneric).* Twain şi Howells primesc titlul de „doctor în litere" al Universităţii Yale. Toamna, Twain se mută la Riverdale (New York).

1902 Primeşte titlul de „doctor în litere" al Universităţii Missouri. Îi apare povestirea poliţistă *A Double-barrelled Detective Story (Un roman poliţist cu două ţevi).* Publică pamfletul antiimperialist *In Defense of General Funston (În apărarea generalului Funston)* în revista *North American Review.*

1903 Toamna pleacă în Italia împreună cu familia, soţia lui fiind grav bolnavă şi recomandîndu-i-se o „schimbare de aer".

1904 La 5 iunie moare, într-o casă de lîngă Florenţa, Olivia Langdon Clemens, soţia scriitorului. Acesta se întoarce în S.U.A. şi se stabileşte la New York.

Apare *Extracts from Adam's Diary (Fragmente din jurnalul lui Adam).*

1905 Cu prilejul împlinirii a 70 de ani, Twain e sărbătorit printr-un mare banchet la restaurantul „Delmonico" din New York. Publică *King Leopold's Soliloquy (Monologul regelui Leopold)* și alte pamflete antirăzboinice.

1906 Publică, într-un tiraj limitat, și fără semnătură, eseul filozofic *What is Man ? (Ce este omul ?).*
Apare *The $ 30 000 Bequest (Moștenirea de 30 000 dolari).*

1907 La 26 iunie i se decernează, la Oxford, titlul de „doctor în litere" (conferit și lui Kipling etc.)
Îi apar în volum articolele despre secta „Christian Science". De asemenea, povestirea fantastică *Captain Stormfield's Visit to Heaven (Vizita căpitanului Stormfield în rai).*

1908 Vara, se stabilește la Redding (Connecticut) într-o vilă anume construită pentru el de către arhitectul Howells, fiul prietenului său, și botezată „Stormfield".

1909 În octombrie, Clara Clemens se mărită cu pianistul Osip Gabrilovici. La 24 decembrie moare cealaltă fiică a lui Twain, Jean.
Apare pamfletul *Is Shakespeare Dead ? (A murit oare Shakespeare ?)*

1910 În ianuarie Twain pleacă în insulele Bermude. Se întoarce peste cîteva luni la Redding, unde moare în ziua de 21 aprilie. Va fi înmormîntat la Elmira.

Acest tabel cuprinde titlurile principalelor scrieri ale lui Mark Twain, publicate în timpul vieţii lui. Nu sînt menţionate decît o mică parte din articolele, schiţele, cuvîntările şi pamfletele marelui scriitor american, şi nu sînt deloc pomenite volumele apărute după moartea lui. Pentru că publicarea manuscriselor sale inedite este încă în curs, voi menţiona aici doar cîteva din volumele mai importante apărute în patria scriitorului :

— *Mark Twain's Autobiography (Autobiografia lui Mark Twain)* publicată în 1924 de Albert Bigelow Paine în editura „Harper & Brothers" (în două volume).

— *Mark Twain in Eruption (Mark Twain în erupţie),* volum publicat în 1940 de aceeaşi editură, sub îngrijirea lui Bernard De Voto.

— *Letters from the Earth (Scrisori de pe pămînt),* publicat de aceeaşi editură în 1962, tot sub îngrijirea lui Bernard De Voto şi cu o prefaţă a lui Henry Nash Smith, cel care, după moartea lui De Voto, a fost numit „editor literar" al arhivei Mark Twain.

De menţionat e şi faptul că în editura Universităţii California au început să apară, în excelente condiţii de acurateţă ştiinţifică şi de prezentare grafică, o serie de volume cuprinzînd texte inedite ale lui Mark Twain.

P. S.

WILSON ZEVZECUL

O ŞOAPTĂ CĂTRE CITITOR

Cineva care nu se pricepe în materie de legi e totdeauna predispus la greşeli cînd încearcă să fotografieze cu condeiul o scenă de tribunal ; de aceea n-am vrut să încredinţez tiparului capitolele judiciare ale acestei cărţi, fără a le supune în prealabil unui control riguros şi unei revizii exhaustive din partea unui jurist — dacă aşa se numeşte specia. Aceste capitole sînt, acum, corecte pînă la cel mai mic amănunt, deoarece au fost scrise sub privirea directă a lui William Hicks, care cu vreo treizeci şi cinci de ani în urmă a studiat un timp Dreptul, în partea de sud-vest a statului Missouri, şi s-a stabilit ulterior, pentru a-şi îngriji sănătatea, aici, la Florenţa, unde continuă să-şi exercite profesiunea, ca să n-o uite şi ca să-şi cîştige macaroana cea de toate zilele, în şopronul acela asemănător cu un grajd, situat la capătul aleii dosnice în care dai, cînd ieşi de după colţul faimoasei Piazza del Duomo, îndată după casa cu lespedea pe care obişnuia să se aşeze, acum vreo şase sute de ani, Dante, cînd se prefăcea că se uită la meşterii constructori ai Campanilei lui Giotto, dar îşi întorcea privirile ostenite spre Beatrice, ori de cîte ori aceasta trecea pe acolo în drum spre cofetăria unde-şi cumpăra o bucată mare de tortă cu cremă de castane, ca să se apere cu ea în cazul unui atac al Ghibelinilor înainte de a ajunge la şcoală — exact în acelaşi loc unde se vînd şi azi aceleaşi

torte, la fel de bune şi de pufoase ca şi atunci, zău că nu exagerez. Cunoştinţele lui juridice erau cam învechite, dar a reuşit să şi le împrospăteze pentru cartea mea, astfel încît cele două-trei capitole sînt în regulă acum. Cel puţin aşa m-a asigurat el însuşi.

Scrisă de mîna mea în această a doua zi a lui Ghenar, din anul 1893, în Villa Viviani, satul Settignano, situat la trei mile dincoace de Florenţa, pe dealuri — acestea oferind de bună seamă cea mai încîntătoare priveliişte posibilă pe planeta noastră şi, odată cu ea, cele mai fermecătoare şi mai mirifice asfinţituri posibile pe oricare planetă, ba chiar în oricare sistem solar ; scrisă, de asemenea, în elegantul salon al casei, cu busturile senatorilor Cerretani şi ale altor demnitari din aceeaşi stirpe aruncîndu-şi asupră-mi privirea aprobatoare, cu care obişnuiau să-l răsfeţe pe Dante, şi rugîndu-mă pe tăcute să-i primesc în familia mea, ceea ce o fac cu plăcere, fiindcă strămoşii mei cei mai depărtaţi nu-s decît nişte pui de primăvară în comparaţie cu aceşti nobili străbuni înveşmîntaţi în mantii somptuoase, astfel încît pentru mine înseamnă un mare şi satisfăcător salt în timp, un salt de şase sute de ani.

MARK TWAIN

CAPITOLUL 1

„Nu există personaj, fie el cît de bun şi de nobil, care să reziste în faţa acţiunii ridiculizante a unei glume, fie ea cît de ieftină. Iată de pildă măgarul : deşi posedă un caracter aproape perfect şi e cel mai inteligent dintre animalele mai modeste, vedeţi unde l-au adus glumele debitate pe socoteala lui. În loc să ne simţim măguliţi cînd ni se spune „măgar", ne cuprinde îndoiala."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Spune adevărul, sau scoate-ţi atu-urile, totul e să cîştigi."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Scena acestei cronici este orăşelul Dawson's Landing, aşezat în partea dinspre Missouri a fluviului Mississippi, la o jumătate de zi de drum cu vaporul, mai jos de St. Louis.

În 1830, nu era decît un pîlc de căsuţe de lemn, cu un cat sau două, ale căror faţade văruite erau aproape în întregime ascunse vederii de tufele căţărătoare ale trandafirilor, caprifoiului şi zorelelor. Fiecare din aceste căsuţe frumuşele avea în faţă cîte o grădină, împrejmuită cu

uluci albe și înțesată cu nalbe, gălbinele, flori de nu-mă-uita sau de pana-prințului, și alte asemenea flori desuete ; în vreme ce pe prichiciurile ferestrelor se înșirau lădițe de lemn cu trandafiri de dulceață și ghivece de lut în care creștea un soi de geranium, ale cărui flori de un roșu aprins accentuau nota dominantă, dată de fațadele îmbrăcate în trandafiri, încît ai fi zis că luaseră foc. Cînd lădițele și ghivecele lăsau loc pe margine vreunei pisici, pisica era acolo — în zilele cu soare — întinsă cît era de lungă, adormită și fericită, cu burtica păroasă în bătaia razelor și cu o lăbuță încolăcită peste năsuc. Atunci, casei cu pricina nu-i mai lipsea nimic, iar mulțumirea și tihna i-erau aduse la cunoștința lumii prin acest simbol, fără greș grăitor. O casă fără pisici — fără pisici bine hrănite, răsfățate și chiar adorate — poate fi o casă perfectă, dar cum ar putea s-o dovedească ?

De-a lungul ulițelor, pe ambele laturi, la marginea trotuarelor de cărămidă, creșteau niște salcîmi ale căror trunchiuri erau protejate de scînduri și care dăruiau umbră în zilele de vară și o mireasmă dulce în cele de primăvară, cînd se ițeau mugurii. Strada mare, aflată cu un rînd de case înapoia fluviului, și paralel cu el, era singura arteră comercială a tîrgușorului. Număra șase corpuri de case, fiecare corp avînd cîte două-trei prăvălii cu ziduri de cărămidă, înalte de trei etaje și adăpostind, la parter, numeroase dughene de scînduri. Firmele lor se legănau, trosnind, în bătaia vîntului, pe toată lungimea străzii. Stîlpul dungat ca o acadea, care indică, de-a lungul canalelor străjuite de palate ale Veneției, prezența unei nobilimi străvechi și trufașe, indica aici doar modesta frizerie de pe strada mare a tîrgușorului Dawson's Landing. Într-un colț al ei se înălța un par nevopsit, împodobit de sus pînă jos cu tingiri, oale și căni de tinichea, singurul semnal zgomotos prin care (cînd bătea vîntul) tinichigiul tîrgușorului aducea la cunoștința lumii că

prăvălia lui e gata să-şi primească muşteriii în colţul acela.

Casele de pe mal erau spălate de apele limpezi ale marelui fluviu ; trupul tîrguşorului se întindea ceva mai înapoi, pe o pantă lină, iar casele de la marginea lui cea mai depărtată se pierdeau la poalele dealurilor, nişte dealuri înalte, care închideau tîrguşorul într-un fel de semi-lună şi care erau acoperite de sus pînă jos cu blana pădurilor.

Pe apă treceau vapoare, încolo şi-ncoace, cam o dată pe oră. Cele care aparţineau micilor companii de navigaţie din Cairo şi Memphis, se opreau totdeauna ; navele mari din New Orleans se opreau doar cînd le striga cineva de pe mal, sau cînd trebuiau să debarce vreun pasager ori vreo încărcătură ; acelaşi lucru se întîmpla şi cu marea flotilă a „vaselor de tranzit". Acestea veneau de pe rîurile Illinois, Missouri, cursul superior al lui Mississippi, Ohio, Monongahela, Tennessee, Rîul Roşu, Rîul Alb şi altele, în total vreo duzină de rîuri, şi aveau toate destinaţiile posibile, fiind înzestrate cu întreg confortul şi cu toate condiţiile cerute de comunităţile din bazinul fluviului Mississippi, de la cele din gerosul ţinut al cascadei Sf. Anton pînă la cele din toridul New Orleans, între care se puteau număra vreo nouă zone climatice.

Dawson's Landing era un tîrguşor sclavagist [1], avînd în spate o regiune bogată în grîne şi în crescătorii de porci — un tîrguşor somnoros, prosper şi tihnit. Avea o vechime de vreo jumătate de secol şi creştea încet — foarte încet, de fapt, dar totuşi creştea.

---

[1] Statul Missouri era un stat sclavagist, primit în Uniunea statelor americane în anul 1820 (cu zece ani înainte de începerea acţiuni romanului lui Twain). Pentru a menţine un oarecare echilibru între statele „libere" şi cele „sclavagiste", s-a ajuns la un compromis, „Compromisul din Missouri", potrivit căruia sclavia era acceptată în Missouri, dar nu şi în teritoriile ce urmau să fie cumpărate la nord de latitudinea de 36°, 30 nordică.

Cel mai de seamă cetățean al său era York Leicester Driscoll, un bărbat de vreo patruzeci de ani, judecător la tribunalul districtual. Foarte mîndru de descendența lui din Primele Familii stabilite în Virginia [1], ținea să le păstreze tradiția, prin însuși felul său de a se purta, de o grandoare cam convențională. Drept și generos din fire, avea o singură religie, pe care o slujea cu o credință statornică : să fie un gentleman, un gentleman fără prihană. Era respectat, stimat și iubit de întreaga obște. Om cu stare, își sporea treptat averea. El și soția lui erau aproape fericiți, dar nu chiar pe deplin, fiindcă n-aveau copii. Pe măsură ce treceau anii, dorința de a dobîndi o asemenea comoară devenea tot mai puternică, dar nu se împlinea, și n-avea să se împlinească niciodată.

Împreună cu acest cuplu, trăia soția văduvă a judecătorului, doamna Rachel Pratt, care la rîndu-i n-avea copii, spre marea ei mîhnire, cu neputință de ogoit. Femeile erau niște ființe simple, cumsecade și-și făceau datoria, găsindu-și răsplata într-o conștiință curată și în aprobarea obștii. Erau presbiteriene, dar judecătorul era liber-cugetător.

Pembroke Howard, un avocat celibatar, în vîrstă de patruzeci de ani, era și el un nobil virginian, descendent cu patalama din Primele Familii. Era un bărbat chipeș, viteaz și impunător, un adevărat gentleman, pe măsura celor mai subtile exigențe ale codului Virginian, cod în care era expert ; pe lîngă că era un presbiterian evlavios, mai era și un om de onoare, gata oricînd să-ți dea socoteală pentru orice faptă sau vorbă ce ți s-ar fi părut suspectă sau îndoielnică, și să ți-o explice cu orice armă ți-ar fi fost pe plac — de la sulă pînă la artilerie. Era

[1] Virginia, teritoriul unde s-au stabilit primele familii de coloniști englezi în America, familii ai căror descendenți și-au atribuit o origină aristocratică pentru a-și impune stilul de viață feudal. Termenul „First Families of Virginia", prescurtat „F.F.V.", e folosit ironic de Twain și de alți scriitori americani.

un om foarte popular, și cel mai bun prieten al judecătorului.

Colonelul Cecil Burleigh Essex, un tip de un calibru formidabil, făcea și el parte din Primele Familii, însă persoana lui nu ne interesează.

Percy Northumberland Driscoll, fratele judecătorului, cu cinci ani mai mic decît dînsul, era căsătorit și avusese o sumedenie de copii, care fuseseră însă atacați rînd pe rînd de pojar, difterie și scarlatină, ceea ce-i dăduse doctorului prilejul de a-și aplica metodele antediluviene, astfel încît leagănele rămăseseră goale. Era un om bogat, plin de imaginație în ce privește afacerile, așa că averea îi sporea mereu. În ziua de 1 februarie 1830, doi prunci de sex bărbătesc se născuseră în casa lui : unul, al lui, iar celălalt al Roxanei, una din sclavele sale, în vîrstă de douăzeci de ani. În ziua aceea, se nimerise să nască și ea, așa că ieșise cu ambii copilași în brațe.

Doamna Percy Driscoll avea să moară după cîteva zile, lăsîndu-i pe copilași în grija Roxanei, să-i crească în felul ei : absorbit de afacerile lui, domnul Driscoll o lăsa să facă ce vrea.

În aceeași lună februarie, Dawson's Landing se îmbogăți cu un nou cetățean : domnul David Wilson, un tînăr de origină scoțiană, care ajunsese în acest fund de țară, pornind taman din locul său de baștină, din statul New York, pentru a-și căuta norocul. Era un bărbat în vîrstă de douăzeci și cinci de ani, cu studii superioare — cu vreo doi ani înainte absolvise un curs de perfecționare la o școală juridică din răsăritul țării.

Era un tînăr simpatic, pistruiat, cu părul de culoarea nisipului și cu niște ochi albaștri, inteligenți și prietenoși, care te priveau pe furiș, cu o licărire plăcută. Dacă nu i-ar fi scăpat o remarcă nefericită, ar fi putut să se lanseze, încă de la bun început, într-o carieră strălucită la Dawson's Landing ; a lăsat însă să-i scape acea remarcă fatală, chiar în prima zi petrecută în tîrgușor, și

ea „l-a dat gata". Tocmai făcuse cunoştinţă cu un grup de cetăţeni, cînd un cîine nevăzut se porni să scheaune, să latre şi să urle, într-un mod atît de dezagreabil, încît tînărul Wilson se pomeni spunînd, ca unul care gîndeşte cu voce tare :

— Aş vrea să fiu stăpîn pe-o jumătate din cîinele ăsta.

— De ce ? îl întrebă cineva.

— Ca să-l pot omorî măcar pe jumătate.

Grupul îl privi cu curiozitate, ba chiar cu nelinişte, dar nu desluşi pe faţa lui nici o lumină, nici o expresie lizibilă. Oamenii se depărtară de el ca de un nebun şi începură să-l bîrfească.

— Parcă n-ar fi în toate minţile lui, zise unul.

— Parcă ? spuse un altul. E nebun de-a binelea !

— Dobitocul ! exclamă un al treilea. Cică ar vrea să fie stăpîn pe-o *jumătate* din cîine ! Dar ce şi-o fi închipuind c-ar putea deveni cealaltă jumătate, dacă el ar omorî-o pe-a lui ? Te pomeneşti că-şi închipuie c-ar putea rămîne în viaţă !

— Păi, sigur că-şi închipuie, altminteri ar fi un dobitoc fără pereche ; dacă nu şi-ar fi închipuit asta, ar fi zis că vrea cîinele în întregime, ştiind prea bine că ar fi răspunzător şi de moartea celeilalte jumătăţi, nu doar de moartea jumătăţii pe care ar fi căpătat-o ca s-o omoare. Nu-i aşa, oameni buni ?

— Aşa e. Dacă ar fi stăpîn pe-o jumătate de cîine, iar altcineva ar fi stăpîn pe cealaltă jumătate, aşa ar fi — mai ales în primul caz, findcă dacă omori o jumătate dintr-un cîine, n-ar putea nimeni să-ţi spună cui îi aparţine jumătatea aia, pe cînd dacă ai fi stăpîn pe-un capăt al cîinelui, l-ai putea omorî, să zicem...

— Ba nu, n-ai putea, adică n-ai putea să-l omori fără să fii răspunzător de moartea celuilalt capăt al cîinelui. Eu, unul, zic că individul nu-i întreg la minte.

— După mine, n-are pic de minte.
— Oricum, e-un tîmpit, zise al treilea.
— Așa e, spuse al patrulea, e un prost fără pereche!
— Da, domnilor, adeveri al cincilea. E un idiot. Puteți fi de altă părere, dacă doriți, dar părerea mea e asta !
— Sînt de acord cu voi, domnilor, zise al șaselea. E un nătărău fără pereche, da, nu cred că greșesc spunînd că-i un zevzec. Dacă nu-i un zevzec, se cheamă că nu mă pricep la oameni.

Domnul Wilson întruni astfel toate sufragiile. Întîmplarea fu povestită în tot tîrgușorul, fiind discutată cu gravitate. În decurs de o săptămînă, își pierdu numele, care-i fu înlocuit cu porecla „Zevzecul". Cu timpul, avea să cucerească simpatia oamenilor, dar porecla avea să-i rămînă, lipindu-se zdravăn de el. Verdictul dat în acea primă zi făcuse din el un nătărău, și omul n-avea cum să se lepede de acest verdict, sau măcar să-l modifice. Porecla încetă în curînd să fie rostită cu ciudă sau cu dușmănie, dar rămase la locul ei, și acolo avea să rămînă vreme de douăzeci de ani.

CAPITOLUL 2

„Adam nu era decît un om, ceea ce explică totul. El nu dorea mărul de dragul mărului, îl dorea doar fiindcă era interzis. Greșeala era că nu fusese interzis șarpele : în acest caz, Adam ar fi mîncat șarpele".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Avînd ceva bani, Wilson Zevzecul își cumpără o căsuță la marginea de apus a tîrgușorului. Între ea și casa

judecătorului Driscoll se întindea dor o ogradă năpădită de iarbă, în mijlocul căreia un gard de uluci despărţea cele două proprietăţi. Wilson luă cu chirie un mic birou în partea de jos a tîrguşorului şi atîrnă deasupră-i o firmă de tinichea pe care scrisese :

DAVID WILSON

avocat şi consilier juridic,
expertize, acte de transfer etc.

Numai că remarca aceea fatală îi zădărncise toate şansele — cel puţin în domeniul juridic. Nici un client nu binevoi să se arate. După cîtva timp, Wilson îşi dădu jos firma şi o atîrnă pe propria-i casă, avînd însă grijă să şteargă cuvintele privitoare la cunoştinţele sale juridice. Acum îşi oferea serviciile în calitatea, mai modestă, de topograf şi expert contabil. Din cînd în cînd, căpăta cîte o comandă topografică, iar alteori cîte un negustor venea la el să-i ceară să-i pună la punct registrele. Cu o răbdare tipic scoţiană şi cu un curaj aşijderea, luă hotărîrea de a-şi croi totuşi drum spre avocatură, în ciuda reputaţiei sale proaste. Bietul de el, nu putea să prevadă că repararea acesteia avea să-i ia atîta amar de vreme !

Îşi folosea timpul liber, de care dispunea din belşug, cercetînd şi experimentînd în propria-i locuinţă toate fenomenele noi apărute în lumea ideilor. Una din maniile lui preferate era ghicitul în palmă. Avea şi o altă manie, căreia nu-i dăduse nici un nume şi pe care nu voia s-o explice nimănui, mulţumindu-se să spună că era doar o distracţie. De fapt, constatase că maniile lui nu făceau decît să-i sporească faima de „zevzec" ; de aceea, avea grijă să fie cît mai discret în privinţa lor. Mania fără nume era legată de amprentele digitale. Purta întotdeauna în buzunarul de la haină o cutiuţă cu despărţituri, fiecare despărţitură conţinînd cîte o lamelă de sticlă, lungă de zece centimetri şi lată de şase. De-a lungul fiecărei

lamele era lipită, pe marginea de jos, cîte o bucăţică de hîrtie albă. Wilson le cerea oamenilor să-şi treacă mîinile prin păr (depunînd astfel pe mîini un strat subţire de grăsime naturală) şi să facă apoi cîte un semn cu degetul gros pe una din lamelele acelea de sticlă, semn urmat de amprentele tuturor celorlalte degete. Sub acest şir de amprente, obişnuia să noteze, pe hîrtie albă, cîte o menţiune, de pildă :

JOHN SMITH, mîna dreaptă şi să adauge ziua, luna şi anul ; lua apoi amprentele mîinii stîngi a numitului Smith pe o altă lamelă de sticlă, adăugînd numele, data şi menţiunea : „mîna stîngă". Lamelele erau vîrîte în cutiuţa aceea, pentru a-şi ocupa locul în ceea ce Wilson numea „arhiva" lui.

Îşi cerceta deseori „arhiva", aplecîndu-se asupra documentelor ei pînă noaptea tîrziu, cu un interes neobosit, dar nu dezvăluia nimănui ceea ce găsea în ele, dacă găsea cumva ceva. Cîteodată copia pe hîrtie desenul complicat şi delicat pe care-l lăsau buricele degetelor, apoi îl mărea cu ajutorul unui pantagraf, ca să-i poată examina mai lesne păienjenişul de linii curbe.

Într-o după-amiază zăpuşitoare — era prima zi de iulie a anului 1830 — Wilson stătea aplecat asupra unui teanc de registre în biroul lui (ale cărui ferestre dădeau spre apus, deasupra unor terenuri virane) cînd atenţia îi fu atrasă de o discuţie ce avea loc afară. O discuţie cu zbierete, ceea ce dovedea că oamenii care o purtau nu erau prea aproape unul de celălalt.

— Ia zi, Roxy, cum o mai duce copilaşu' tău ? întreba glasul de departe.

— Prima-ntîi. Da' tu, cum o mai duci, Jasper ?

Vocea asta răsuna de aproape.

— A, merge ! N-am de ce să mă plîng. Să ştii, Roxy, c-o să vin să-ţi fac curte.

— *Tu*, să-mi faci mie curte ? Cioroiule ! Am eu ceva mai bun de făcut decît să-mi pierd vremea cu nişte negri ca tine. Nu cumva Nancy a lu' coana Cooper ţi-a făcut vînt ?

Şi Roxy izbucni din nou în rîs.

— Eşti geloasă, Roxy, asta e, da, da, obraznico ! Acu' te-ai dat în vileag !

— Nu zău ?! Mă, da-ncrezut mai eşti ! Să ştii, Jasper, că înfumurarea asta o să ţi se urce la cap şi-o să te doboare. Dacă aş fi stăpîna ta, te-aş vinde la vale [1], că prea te-ntreci cu gluma. O să te spun lu' stăpînu-tău la prima ocazie.

Discuţia asta în doi peri continuă multă vreme, ambele părţi savurînd prietenosul duel şi fiecare din ele fiind satisfăcută de săgeţile azvîrlite celeilalte, săgeţi muiate în veninul unor vorbe pe care le socoteau „de duh".

Wilson veni la fereastră pentru a-i observa pe combatanţi ; oricum, nu mai putea lucra, cîtă vreme discuţia lor continua. Pe unul din terenurile virane, îl zări pe Jasper, un tînăr negru ca tăciunele, bine legat, aşezat călare pe-o tărăboanţă sub soarele arzător — chipurile ieşise la lucru, dar de fapt îşi luase o oră de repaus înainte de a se apuca de treabă. În faţa porţii casei lui Wilson stătea Roxy, cu un cărucior de fabricaţie locală, în care şedeau cei doi copilaşi — unul în faţa celuilalt. După felul cum vorbea, Roxy ar fi putut trece drept o negresă, dar nu era. Numai a şaisprezecea parte din fiinţa ei era neagră, iar această parte nu se vedea cu ochiul liber. Era o femeie maiestuoasă, cu un trup statuar şi cu nişte gesturi şi mişcări pline de graţie şi distincţie. Avea

[1] Ameninţarea de a-i vinde pe negri „la vale", adică în josul fluviului Mississippi, în statele din Sud, era făcută oarecum în glumă într-un stat ca Missouri, aflat la frontiera cu aceste state sclavagiste. Totuşi, şi în Missouri se practica, pe o scară ceva mai redusă, comerţul cu sclavi pentru marile plantaţii din miazăzi.

o piele foarte albă, obrajii trandafirii îi străluceau de sănătate, fața îi era expresivă și plină de caracter, ochii căprui și parcă lichizi, iar părul, castaniu și catifelat, îi atîrna în cosițe bogate, deși nu se vedeau, fiindcă-și legase capul cu o basma cadrilată. Se vedea numai fața, o față inteligentă și atrăgătoare, ba chiar frumoasă. Cînd se afla printre cei de-o seamă cu ea avea o ținută dezinvoltă și mîndră, și un fel de a se purta cu capul sus, „obraznic" ; firește, însă, că era destul de umilă și smerită în prezența albilor.

Una peste alta, Roxy era la fel de albă ca oricare albă, dar a șaisprezecea parte din ea, care era neagră, punea pe fugă celelalte cincisprezece părți, transformînd-o într-o negresă. Era o sclavă și, ca atare, putea fi vîndută. Copilul ei era alb în proporție de treizeci și una de părți, dar și el era un sclav și, printr-o ficțiune a legii și a obiceiului, un negru. Avea niște ochi albaștri și niște cîrlionți bălai, întocmai ca tovarășul său alb ; dar pînă și tatăl copilului alb era în stare să-i deosebească pe cei doi copii, oricît de puțin avea de-a face cu ei — îi deosebea după îmbrăcăminte : căci copilașul alb purta o hăinuță de muselină cu guleraș de dantelă și avea la gît un colier de mărgean, pe cînd celălalt purta doar o cămășuță de cînepă netoarsă, care abia îi ajungea pînă la genunchi, și n-avea nici un juvaer la gît.

Copilul alb se numea Thomas à Becket Driscoll ; celălalt era cunoscut sub numele „Valet de Chambre" — nu avea nici un nume de familie, căci sclavii erau lipsiți de acest privilegiu. Roxana auzise cîndva cuvintele acelea, „Valet de Chambre", care-i sunaseră plăcut și, luîndu-le drept un nume, își botezase astfel copilul. Avea să-l prescurteze, firește, foarte curînd, în „Chambers".

Wilson o știa din vedere pe Roxy. Cînd duelul vorbelor de duh începu să scadă în intensitate, el ieși afară ca să culeagă niscaiva amprente. Jasper se puse pe treabă

numaidecît, dîndu-şi seama că-i observat. Wilson se uită la cei doi copilaşi şi întrebă :

— Ce vîrstă au, Roxy ?

— Amîndoi îs de-o vîrstă, dom'le, au cinci luni. S-au născutără zintîi februar.

— Frumoşi copii. Amîndoi, la fel de frumoşi.

Cu un zîmbet ce-i dezveli dinţii albi, fata spuse :

— Fii binecuvîntat, dom'le Wilson, e frumos din partea matale că spui asta, fiindcă unu' din ei nu-i decît un negru. Fireşte, un negrişor grozav, fiindcă-i al meu.

— Dar cum îi deosebeşti, Roxy, cînd n-au nimic pe ei ?

Roxy izbucni într-un hohot de rîs pe măsura ei, apoi răspunse :

— A, *eu* îi deosebesc, dar pun rămăşag, dom'le Wilson, că dom' Percy n-ar fi în stare, nici să-l pici cu ceară!

Wilson mai stătu de vorbă cu Roxy un timp, apoi îi luă amprentele pentru colecţie — amprentele ambelor mîini — pe două lamele de sticlă : după ce le etichetă şi le dată, luă şi amprentele celor doi copilaşi, etichetîndu-le şi datîndu-le şi pe ele.

Cu vreo două luni mai tîrziu, în ziua de 3 septembrie, le luă din nou amprentele, întregului trio. Îi plăcea să aibă o „serie", cîte două sau trei amprente luate la anumite intervale în timpul copilăriei şi urmate de altele, la intervale de cîţiva ani.

A doua zi, adică la 4 septembrie, avu loc o întîmplare care o tulbură adînc pe Roxana. Domnul Driscoll constată lipsa unei mici sume de bani — ceea ce nu i se întîmpla pentru prima oară dealtfel : de fapt, i se mai întîmplase de trei ori pînă atunci. Răbdarea lui Driscoll era pusă la grea încercare. Era un om destul de înţelegător faţă de sclavi şi de alte dobitoace ; un om extrem de înţelegător faţă de păcatele celor de-un neam cu el. Hoţia, însă, n-o putea tolera şi era limpede că în propria lui casă se ascundea un hoţ. Hoţul acesta nu putea

fi decît unul dintre sclavii săi negri. Trebuiau luate măsuri drastice împotriva lui. Driscoll îi chemă așadar pe servitori la dînsul. Erau trei, în afară de Roxy : un bărbat, o femeie și un băiat de doisprezece ani. Nu erau rude. Driscoll le vorbi astfel :

— V-am prevenit pe toți, dar avertismentele mele n-au fost de nici un folos De data asta, o să vă dau o lecție : o să-l vînd pe hoț. Care din voi e vinovat ?

La auzul acestei amenințări, începură să tremure, fiindcă o duceau destul de bine în casa domnului Driscoll, iar schimbarea stăpînului putea să fie o schimbare în rău. Tăgăduiră așadar cu toții. Nimeni nu furase nimic — în nici un caz, bani ! — poate doar nițel zahăr, cîte o prăjiturică sau niscaiva miere, acolo — ceva care „Dom'Percy nici n-ar băga de seamă sau nici nu i-ar păsa că lipsește", dar bani, nu, nici măcar o centimă. Se dezvinovățeau cu convingere, dar domnul Driscoll nu se arătă deloc mișcat.

— Spune-mi numele hoțului ! îi îndemnă el pe fiecare în parte.

Adevărul este că toți, în afară de Roxana, erau vinovați ; ea îi suspecta, fără să știe nimic precis. Se îngrozea la gîndul că fusese cît pe ce să se facă ea însăși vinovată : o salvase taman la timp Biserica Metodistă pentru oamenii de culoare, care organizase, cu două săptămîni în urmă, o adunare de „convertire". Cu care ocazie, se „convertise" și ea. Chiar a doua zi după acea fericită întîmplare, tocmai cînd se mîndrea cu noul ei fel de a vedea lucrurile și cu starea ei de neprihană, stăpînul lăsase pe masa lui de birou doi dolari fără apărare, iar Roxy căzuse peste ispită în clipa cînd se pregătea să șteargă praful cu o cîrpă. Se uitase la cei doi dolari cu o ciudă crescîndă, apoi izbucnise :

— Fir'ar a naibii de adunare, mai bine-ar fi amînat-o pînă mîine !

Şi, zicînd acestea, acoperise cu o carte obiectul ispitei, pe care un alt servitor putuse astfel să şi-l însuşească. Roxy făcuse acest sacrificiu pe altarul religiei, ca un gest necesar în cazul respectiv, nu însă de natură să constituie un precedent : într-o săptămînă sau două, evlavia i s-ar fi muiat şi, atunci, redevenind o fiinţă raţională, următorii doi dolari lăsaţi afară, în frig, ar fi găsit un ocrotitor — în persoana ei.

Să fi fost oare o femeie rea din fire ? Ori mai rea decît cei din neamul ei ? Nu. Oamenii aceştia erau handicapaţi în lupta pentru viaţă şi nu socoteau un păcat să obţină un avantaj militar asupra inamicului — un avantaj mărunt, nu unul prea mare. Ori de cîte ori li se ivea prilejul, şterpeleau provizii din cămară sau vreun degetar de alamă, vreo turtă de ceară, vreo bucată de şmirghel, o testea de ace, o lingură de argint, vreun dolar, niscaiva lucruşoare de îmbrăcăminte sau orice alt articol de mică valoare ; şi, departe de a vedea în aceste acţiuni de represalii ceva reprobabil, se duceau la biserică şi se rugau şi cîntau cu convingere, ascunzîndu-şi prada în buzunare. Afumătoriile fermelor trebuiau să fie bine ferecate, cu lacăte grele, fiindcă pînă şi diaconul negru nu putea rezista ispitei de a şterpeli o halcă de slănină, cînd Pronia îi arăta în vis, sau pe alte căi, unde anume atîrna halca aceea, singură-singurică şi dornică de companie. Dacă, însă, i s-ar fi arătat o sută de hălci de slănină, diaconul n-ar fi luat două — adică, nu în aceeaşi noapte. In nopţile geroase, mimosul noţ negru era în stare să încălzească vreun capăt de scîndură şi să-l vîre sub ghearele reci ale puilor cocoţaţi în vreun copac : cîte o găină adormită păşea atunci pe scîndura aceea călduţă, cloncănind a recunoştinţă, şi hoţul o vîra în sac, iar mai tîrziu în stomac, încredinţat că, luînd acest lucru de nimic de la stăpînul care-i fura zilnic comoara cea mai de

preţ — libertatea — nu săvîrşea nici un păcat demn de a fi rememorat de Dumnezeu în ziua Judecăţii de Apoi.

— Numele hoţului !

Domnul Driscoll rosti pentru a patra oară, şi pe acelaşi ton aspru, acest îndemn, la care ţinu să adauge, cu gravitate :

— Vă acord un minut (şi-şi scoase din buzunar ceasul). Dacă la capătul acestui minut n-aţi mărturisit, nu numai c-o să vă vînd pe toţi patru, dar o să vă vînd în josul fluviului !

Era ca şi cum i-ar fi osîndit la flăcările iadului ! Nici un negru din Missouri nu se îndoia de aşta. Roxy se clătină pe picioare, pălind toată ; ceilalţi căzură în genunchi, parcă împuşcaţi ; ochii le şiroiau de lacrimi, mîinile ridicate cerşeau îndurare, şi trei răspunsuri răsunară într-un glas :

— Eu am furat !

— Eu am furat !

— Eu am furat ! Fie-ţi milă, stăpîne, Domnul îndură-se de nişte negri sărmani !

— Foarte bine, zise stăpînul, vîrîndu-şi ceasul în buzunar. O să vă vînd *aici*, deşi n-o meritaţi. Aţi merita să vă vînd în josul fluviului.

Vinovaţii se trîntiră la pămînt şi-i sărutară picioarele, într-un elan de recunoştinţă, declarînd că nu vor uita niciodată bunătatea lui şi că se vor ruga întotdeauna pentru dînsul, cît vor trăi. Erau sinceri, fiindcă dumnealui întinsese întocmai ca un zeu mîna-i puternică şi închisese porţile iadului în faţa lor. Ştia el însuşi că săvîrşise o faptă nobilă şi-i plăcea să se ştie mărinimos ; în seara aceea, notă în jurnal întîmplarea, pentru ca feciorul său să poată citi despre ea peste un număr de ani şi să se simtă la rîndu-i îndemnat a săvîrşi fapte bune şi umanitare.

CAPITOLUL 3

„Cine a trăit îndeajuns de mult pentru a şti ce-i viaţa, îşi dă seama cîtă recunoştinţă îi datorăm lui Adam, cel dintîi binefăcător al neamului nostru : el a adus moartea pe pămînt".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Percy Driscoll dormi bine în noaptea cînd hotărî să-şi salveze slugile de la pedeapsa vînzării în josul fluviului, dar Roxy nu putu închide nici o clipă ochii. O spaimă cumplită pusese stăpînire pe sufletul ei. Copilul ei să ajungă într-o bună zi să fie vîndut la vale, pe rîu?! Gîndul acesta o făcea să-şi piardă minţile. Dacă apuca să aţipească o clipă, în clipa următoare sărea în sus şi se repezea la leagănul copilului ei ca să vadă dacă mai era acolo. Luîndu-l în braţe şi copleşindu-l cu sărutări, îi spunea, printre lacrimi şi gemete : „N-au să te vînză, nu ! mămica ta n-o să-i lase, mai bine te omoară chiar ea !"

Odată, tocmai cînd îl punea la loc în leagăn pe pruncul ei, celălalt copilaş se răsuci în somn, atrăgîndu-i astfel atenţia. Rămase îndelung în faţa lui, vorbindu-i în gînd :

„Cu ce-a păcătuit bietu' meu copil, de n-a putut fi la fel de norocos ca tine ? N-a făcut nimic rău ! Dumnezeu a fost bun cu tine, de ce n-a fost bun şi cu el ? Tu nu poţi fi vîndut la vale, pe rîu. Îl urăsc pe tăticu' tău, e un om lipsit de inimă — faţă de negri, oricum. Îl urăsc, da, şi aş fi în stare să-l omor !"

Se opri cîteva clipe, apoi izbucni din nou în suspine şi se depărtă de leagăn, murmuînd :

„A, trebuie să-mi omor copilu', n-am de ales — numai omorîndu-l pot să-l scap de năpastă ! Da, trebuie s-o fac, trebuie să te omor ca să te scap, comoara mea !"

Și, strîngîndu-și la piept copilul, începu să-l dezmierde, în vreme ce-i șoptea :

„Mămica trebuie să te omoare, dar cum aș putea să te omor ? Nu, mămica ta n-o să te părăsească, nu ! hai, nu mai plînge ! mămica o să meargă cu tine, o să-și ia și ea viața ! Hai, scumpișorule, vino cu mămica ta — o să ne aruncăm amîndoi în rîu, și atunci gata cu toate necazurile din lumea asta — pe lumea *ailaltă* bieții negri nu-s vînduți la vale, pe rîu !“

Porni spre ușă, cu copilul la piept, șoptindu-i mereu ; deodată se opri — zărise rochia ei nouă, de duminică, o rochie de stamină ieftină, pestriță, cu imprimeuri fanteziste.

„Nici măcar n-am purtat-o, își spuse, privind-o galeș. Tii, ce frumoasă e !“

Și, scuturînd din cap ca pentru a răspunde unui gînd plăcut adăugă :

„Nu, n-o să mă las pescuită în zdrențele astea vechi, sub privirile tuturor !“

Punînd așadar jos copilul, se îmbrăcă în cealaltă rochie și se privi în oglindă; uluită de propria-i frumusețe, se hotărî să-și desăvîrșească toaleta funerară. Își scoase basmaua și-și pieptănă cosițele lungi, „întocmai ca o cucoană albă“, legîndu-le cu niște panglicuțe cam lugubre; după ce-și vîrî în păr niște flori artificiale oribile, își aruncă pe umeri un fel de văl care, pe vremea aceea, se numea „nor“ — un văl de un roșu aprins. Acum, că era gata să moară, își ridică din nou copilul în brațe, dar cînd văzu cum era îmbrăcat, în cămășuța aceea scurtă și cenușie, și-și dădu seama de contrastul dintre îmbrăcămintea asta sărăcăcioasă și propria ei îmbrăcăminte, de o splendoare diavolească, inima de mamă i se înfioră și se simți rușinată.

„Nu, scumpu' mamii, n-o să te las așa. Îngerii din ceruri au să te-admire la fel cum au s-o admire pe mă-

mica ta. N-o să-i las să-şi ducă mîna la ochi şi să le zică lu' David, lu' Goliat şi ălorlalţi proroci : «Copilu' ăsta-i prea prost îmbrăcat pentru un asemenea loc»..."

Între timp, scosese cămăşuţa de pe copil. Se apucă să-l îmbrace într-una din hăinuţele lungi şi albe ale lui Thomas à Becket, o hăinuţă cu fundiţe albastre şi cu guleraş plisat.

„Aşa, acu' eşti gata."

Şi, aşezîndu-şi copilul într-un jilţ, se depărtă puţin ca să-l privească mai bine. Ochii i se căscară de uimire şi admiraţie.

„Tii ! exclamă ea, bătînd din palme. Nici n-am ştiut ce frumusel eşti ! Domnişoru' Tommy nu-i nici cu-atîtica mai frumuşel !"

Se apropie de celălalt copil şi-l privi cu atenţie, apoi îşi mai privi odată propriul copil, şi din nou pe moştenitorul averii stăpînului. Deodată îi miji în ochi o lumină ciudată, şi păru să se cufunde în gînduri, ca într-o transă. Cînd îşi reveni, rosti în şoaptă :

„Ieri, pe cînd îi spălam în băiţă, chiar stăpînu' m-a-ntrebat care-i copilu' lui ?"

Începu să se mişte ca într-un vis. Îl dezbrăcă pe Thomas à Becket, lăsîndu-l gol-goluţ, apoi îl îmbrăcă în cămăşuţa ieftină a celuilalt. După ce puse la gîtul copilului ei colierul de mărgean al lui Thomas, îi aşeză pe copii unul lîngă altul şi, cercetîndu-i cu luare-aminte, şopti :

„Cine-ar fi crezut că o haină poate face aşa ceva ? Să-mi moară pisica dacă-s în stare să-i deosebesc, mai mult decît stăpînu' !"

Şi, punîndu-şi pruncul în elegantul leagăn al lui Tommy, îi spuse :

„De-aci-nainte eşti domnişoru' Tom, iar eu trebuie să mă obişnuiesc să-ţi zic aşa, scumpişorule, ca să nu uit, altminteri s-ar putea s-o încurc şi ar fi vai şi-amar de noi

amîndoi. Şi acu', domnişoru' Tom, stai cuminte şi nu te mai foi atîta — a, ce bine-mi pare, eşti salvat, slavă Domnului, nimeni n-o să mai poată să-l vînză la vale pe puişoru' mamii !"

După ce-l vîrî pe moştenitorul stăpînului în leagănul de lemn nevopsit al propriului ei copil, îi vorbi astfel, privindu-i cu nelinişte trupşorul adormit :

„Îmi pare rău de tine, drăguţule, zău că-mi pare rău, dar ce pot face ? Tăticu' tău ar fi în stare să-l vînză cine ştie cui pe copilu' meu, undeva la vale, iar eu n-aş putea îndura una ca asta, zău n-aş putea !"

Se trînti pe pat şi începu să se frămînte, năpădită de gînduri. Deodată se ridică în picioare, fulgerată de-un gînd liniştitor :

„Nu-i nici un păcat ! Mulţi *albi* au făcut la fel ! Nu-i nici un păcat — slavă Domnului ! Au făcut şi *ei* la fel, da, şi nu erau nişte oameni de rînd, ci ăi mai de soi dintre ei, adică regii !"

Căzu din nou pe gînduri, încercînd să-şi amintească amănuntele tulburi ale unei poveşti pe care-o auzise cîndva.

„Acu' mi-aduc aminte ! exclamă ea. Predicatoru' ăla negru ne-a vorbit despre asta, cînd a venit aici din Illinois ca să ţină o predică în biserica noastră. Zicea că nimeni nu-şi poate mîntui sufletu' — nici prin credinţă, nici prin fapte, nici prin altceva. Numai prin haru' Domnului, care vine doar de la Domnu' Dumnezeu, iar El îl poate dărui oricui îi place, unui păcătos ca şi unui sfînt, nu-i pasă cui anume. El face ce vrea, alege pe cine-i place şi pune-n loc pe oricare altu', să arză-n flăcările iadului, pe cînd alesu' Lui trăieşte fericit în vecii vecilor. Predicatoru' zicea că taman aşa au făcut şi-n Anglia, odată, mai demultişor. Regina cică şi-a lăsat într-o bună zi pruncu' şi s-a dus nu ştiu unde, iar o negresă din locu' ăla plin de albi, s-a apropiat de copil şi

l-a luat și l-a îmbrăcat în straiele propriului ei copilaș, lăsîndu-l pe acesta acolo, îmbrăcat în straiele pruncului regesc ; și s-a dus cu pruncul regesc la ea acasă, în cartieru' negrilor, și nimeni n-a băgat de seamă nimic, așa că pruncu' negresei a ajuns ditamai regele, și l-a vîndut pe copilu' reginei la vale, în ziua cînd au trebuit să-m-partă moștenirea. Da, predicatoru' zicea că nu-i nici un păcat, fiindcă au mai făcut-o și albii. Sigur că da, au făcut-o și *ei*, și nu niște albi de rînd, ci ăi mai de soi dintre ei. A, ce bine-mi pare că mi-am adus aminte !"

Se dădu jos din pat fericită și cu inima ușoară și veni lîngă leagăne, să-și petreacă restul nopții „repetînd".

„Stai cuminte, domnișoru' Tom'", îi spunea ea cu blîndețe propriului ei prunc, atingîndu-l ușor.

Apoi, cu asprime, către celălalt copilaș :

„Stai cuminte, Chambers ! Vrei să te-ating ?"

Pe măsură ce „repeta", constata cu uimire că spaima ce-o făcuse pînă nu demult să i se adreseze cu respect și cu smerenie adevăratului fiu al stăpînului, trecea acum asupra uzurpatorului ; de asemenea, vorba tăioasă și atitudinea poruncitoare îl vizau acum în chip firesc pe nefericitul moștenitor al străvechii familii Driscoll.

În pauzele dintre „repetiții", își cîntărea șansele :

„Au să-i vînză pe negrii din casă fiindcă-au șterpelit banii, pe urmă au să cumpere alți negri, care nu-i cunosc pe copilași, așa c-o să fie bine. Cînd o să-i scot la aer pe copilași, o să le mînjesc botișoarele cu magiun, încît *nimeni* n-o să vază că i-am schimbat. Da, așa o să fac mereu, pînă-o să treacă primejdia, chiar de-ar fi să țină un an întreg. De un singur om mi-e teamă, și anume, de Wilson Zevzecu'. Oamenii zic că-i zevzec, da' zău că nu-i mai neghiob decît mine ! E ăl mai deștept om din tîrgușor, afară doar de judele Driscoll sau poate de Pem

Howard. Mă scoate din minţi cu sticlele alea ale lui, cred că-i un vrăjitor. Da' las' pe mine, o să mă apropii de el într-o zi şi-o să-l fac să creadă că vreau să ia din nou' 'prentele deştelor de la copilaşi : dacă nici *el* n-o să bage de seamă schimbarea, am scăpat de primejdie. Da' cred că tot mai bine-ar fi să port o potcoavă ca s-alung farmecele."

Negrii aduşi de stăpîn în locul celorlalţi nu-i dădură nici o bătaie de cap Roxanei. Şi nici stăpînul însuşi, fiindcă era prea preocupat de o afacere care mergea prost, ca să-i mai vadă pe copii cînd le arunca vreo privire ; în acel moment, Roxy trebuia doar să-i gîdile pe amîndoi ca să rîdă în hohote, dezvelindu-şi gingiile, iar cînd se potoleau, şi-şi recăpătau înfăţişarea omenească, stăpînul nu mai era în preajmă.

După vreo cîteva zile, afacerea aceea deveni atît de îndoielnică, încît domnul Percy trebui să plece împreună cu frate-său, judecătorul, pentru a vedea ce-i de făcut. Era, ca de obicei, o afacere de speculă cu terenuri, complicată însă cu un proces. Cei doi fraţi Driscoll lipsiră vreme de şapte săptămîni. Înainte de întoarcerea lor, Roxy îi făcu o vizită lui Wilson şi se declară mulţumită : Wilson luă amprentele digitale, scrise dedesubt numele şi data — 1 octombrie — le puse deoparte cu grijă, şi continuă să stea de vorbă cu Roxy, care ţinea morţiş ca el să-şi exprime admiraţia pentru felul cum crescuseră copilaşii în luna care trecuse de cînd le luase ultima oară amprentele. Wilson lăudă frumuseţea copilaşilor — pe care, de data aceasta, Roxy nu-i deghizase cîtuşi de puţin, aşa că rămase mulţumită, deşi tremura de frică la gîndul că el ar putea în ultimul moment să...

Dar el nu observă nimic, astfel că Roxy se întoarse acasă cu sufletul plin de bucurie, iar de atunci încoace încetă să-şi mai facă griji din această pricină.

„Adam şi Eva s-au bucurat de multe avantaje, principalul fiind acela c-au scăpat de dentiţie".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Pronia cerească are un cusur, şi anume că, adesea, nu prea se poate şti cui i-a fost hărăzită. În cazul copiilor, al urşilor şi al profetului, urşii s-au ales cu mai multă bucurie decît profetul, fiindcă i-au mîncat pe copii".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Cronica de faţă cată de aci înainte să se adapteze la schimbarea săvîrşită de Roxana, numindu-l pe adevăratul moştenitor „Chambers" şi pe micul sclav uzurpator „Thomas à Becket" — mai pe scurt, „Tom", aşa cum îi spuneau cei din jurul lui, în viaţa de toate zilele.

„Tom" era un copil rău, încă din clipa cînd devenise un uzurpator. Ar fi fost în stare să izbucnească în plîns, din senin, să zbiere ca un apucat, fără nici un motiv, pentru ca la urmă „să-şi ţină respiraţia" — această îngrozitoare specialitate a copiilor cărora le cresc dinţii şi care-i face să-şi piardă suflul şi să se zbuciume, să se sucească şi să lovească în dreapta şi-n stînga, încercînd să respire, în timp ce buzele li se învineţesc şi guriţa li se cască şi încremeneşte, oferind vederii un dinţişor înfipt în marginea inferioară a unui şir de gingii roşcate ; iar cînd înfricoşătoarea înţepenire s-a prelungit îndeajuns de mult pentru a-ţi da sentimentul că respiraţia pierdută nu se va mai întoarce niciodată, o doică îşi face apariţia în fugă şi toarnă apă pe faţa copilului — şi atunci, plămînii lui se umplu cu aer şi slobozesc numaidecît un ţipăt, un zbieret sau un

urlet ce-ţi sparge timpanul, silindu-te să rostești niște vorbe care nu s-ar potrivi deloc cu un nimb, dacă ai purta vreunul. Copilaşul Tom era în stare să zgîrie cu unghiile pe oricine s-ar fi apropiat de el şi să facă zob cu zbieretele lui pe oricine i-ar fi stat în preajmă. Putea să zbiere aşa, pînă căpăta apă, dar trîntea apoi cana pe podea şi zbiera, cerînd altă cană cu apă. I se făceau toate mendrele, oricît de extravagante şi de exasperante ar fi fost. I se dădea voie să mănînce orice poftea, mai cu seamă mîncăruri care-i provocau durere de burtă.

Cînd fu îndeajuns de mare ca să poată să umble, să îngaime cîteva vorbe şi să-şi dea seama la ce-i pot folosi mîinile, deveni o adevărată pacoste. Cînd era el treaz, Roxy nu mai era în stare să închidă un ochi : o striga pentru orice lucru îi ieşea în cale — „vleau !“ — iar vorba asta era o poruncă. În clipa cînd ea îi aducea lucrul acela, pramatia zbiera, dînd din mîini ca un apucat : „Nu vleau, nu vleau !“, pentru ca mai apoi, cînd obiectul îi era luat, să strige ca din gură de şarpe : „Vleau ! vleau !“ Roxy trebuia să-şi ia călcîiele la spinare, ca să-i aducă înapoi obiectul, înainte ca afurisitul să aibă răgazul să se înfurie.

Mai presus de orice, îi plăcea cleştele : asta, fiindcă „tatăl“ lui îi interzisese acest obiect, pentru ca nu cumva să spargă geamurile şi mobila. În clipa cînd Roxy se întorcea cu spatele, băiatul se apropia de cleşte şontîcîind şi exclama : „Plaţe !“ avînd grijă să tragă cu ochiul ca să vadă dacă Roxy îl observă sau nu. „Vleau !“, exclama el apoi şi, privind pe furiş către Roxy, adăuga : „E-al meu !“, şi chiar era al lui. În clipa următoare, unealta era ridicată în aer, peste alte cîteva clipe se auzea un trosnet şi un urlet, iar motanul o zbughea, pe trei din cele patru lăbuţe ale sale, grăbit să ajungă la o întîlnire ; Roxy sosea la faţa locului în momentul cînd lampa sau o fereastră erau iremediabil distruse.

Tom primea tot răsfăţul, iar lui Chambers nu-i mai rămînea nimic. Tom căpăta toate bunătăţile, pe cînd

Chambers se mulţumea cu un terci cu lapte şi cu o coleaşă neîndulcită. Drept urmare, Tom ajunsese un copil bolnăvicios, spre deosebire de Chambers. Tom era „furisit", cum zicea Roxy, şi obraznic ; Chambers era smerit şi supus.

În ciuda admirabilului ei bun simţ şi a firii ei practice şi descurcăreţe, Roxy era o mamă exagerată. Mai mult decît atît : prin ficţiunea creată de ea însăşi, băiatul devenise stăpînul ei. Necesitatea de a impune recunoaşterea formală a acestei relaţii, şi de a se perfecţiona în atitudinile menite să exprime această recunoaştere, o determinase să le practice cu atîta rîvnă şi asiduitate, încît ele se transformaseră curînd în adevărate deprinderi, în gesturi maşinale şi inconştiente. În chip firesc, trucurile menite doar să-i înşele pe alţii, ajunseră s-o înşele şi pe ea ; falsa adulare deveni adulare reală, falsul servilism deveni servilism adevărat, iar omagiul simulat — omagiu real ; mica deosebire artificială dintre sclav şi stăpîn se adînci, devenind o prăpastie foarte reală — pe o buză a ei stînd Roxy, victima propriilor ei înşelăciuni, iar pe cealaltă copilul ei, care nu-i mai apărea ca un uzurpator, ci ca un stăpîn, acceptat şi recunoscut ca atare. Stăpînul şi totodată Dumnezeul ei, pe care-l adora pînă la uitarea de sine.

Micul Tom îi bătea şi-l zgîria pe Chambers, fără să fie pedepsit pentru asta, iar Chambers descoperise de timpuriu că-i mult mai avantajos să rabde cu smerenie atacurile, decît să li se împotrivească. În puţinele ocazii cînd prigonitorul său îl scosese din sărite şi-l silise să se împotrivească, plătise foarte scump la „cartierul general" — nu din pricina Roxanei, căci ea se mărginea să-l mustre că „uită cine-i stăpînu'su" şi nu împingea niciodată pedepsele dincolo de o urechială ; ci din pricina lui Percy Driscoll, care ţinuse să-i spună lui Chambers că n-avea dreptul să ridice mîna împotriva micului său stăpîn, oricît l-ar fi provocat acesta. Chambers nesocotise de trei ori această poruncă şi de fiecare dată se alesese cu cîte o cio-

măgeală atît de zdravănă din partea omului care-i era tată fără să știe, încît după aceea acceptase cu smerenie răutățile lui Tom, încetînd să mai opună vreo rezistență.

Înafara casei, cei doi băieți erau mereu împreună, și aveau să fie în tot timpul copilăriei lor. Chambers era puternic, mai puternic decît cei de vîrsta lui, și un bun luptător : căpătase această putere din pricina hranei simple și a muncilor grele făcute prin casă, și devenise un bun luptător, grație lui Tom, care-i oferea din belșug ocazia de a-i lua apărarea împotriva unor băieți albi, pe care-i ura și de care se temea. Chambers era scutierul lui, care-l însoțea la școală și înapoi acasă ; tot el veghea din umbră pentru a-l proteja pe terenul de joacă. Își dobîndise astfel o reputație de luptător atît de formidabilă încît Tom ar fi putut să schimbe hainele cu ale lui Chambers și să „călărească în pace", întocmai ca Sir Kay în armura lui Launcelot.

Era foarte priceput și la jocurile care cereau oarecare dibăcie. Tom îl punea să joace „bile" cu el, dar i le lua pe toate la urmă, după ce Chambers i le cîștiga. În sezonul de iarnă, Chambers era la îndemînă, îmbrăcat în hainele uzate ale lui Tom, cu mănuși roșii, găurite la degete, ca și ghetele, și cu niște nădragi găuriți în fund și la genunchi — gata să tragă la deal săniuța pentru ca Tom, încotoșmănat în straie călduroase, să poată luneca la vale ; el, însă, nu avea voie să se dea cu sania. La porunca lui Tom trebuia să clădească oameni de zăpadă și fortificații întregi. Cînd Tom avea poftă să tragă în careva cu bulgări de zăpadă, Chambers era ținta lui răbdătoare, o țintă care nu putea riposta. Chambers ducea pînă la rîu patinele lui Tom și i le prindea de tălpi, iar cînd Tom luneca pe gheața rîului, pornea după el șontîc-șontîc, pentru a fi la îndemînă ; dar Tom nu-l poftea niciodată să încerce și el patinele.

Vara, ocupația preferată a băieților din Dawson's Landing era să șterpelească mere, piersici și pepeni din

căruţele fermierilor, de dragul primejdiei de a-şi vedea capetele sparte de bîtele acestora. Tom era un mare amator de asemenea furtişaguri — prin procură. Chambers era cel care fura poamele, şi-şi primea răsplata sub formă de sîmburi şi coji.

Tom îl lua întotdeauna pe Chambers la scaldă, să înoate lîngă el ca un scut. Cînd se sătura de scaldă, Tom ieşea pe mal şi, legînd cămaşa lui Chambers, o muia în apă pentru ca nodurile să se întărească zdravăn, apoi se îmbrăca şi rămînea pe mal, rîzînd de bietul Chambers, care dîrdîia gol-goluţ, trăgînd cu dinţii de nodurile îndărătnice.

Tom îi căşuna toate aceste mizerii, parte dintr-o răutate înnăscută, parte fiindcă-l ura din pricina puterii, curajului şi isteţimii sale. Tom nu ştia să plonjeze, în orice caz se ferea să plonjeze, din cauza unor dureri de cap cumplite. Chambers plonja cu plăcere, fără nici o greutate. Într-o zi, sub ochii uimiţi ai multor băieţi albi, făcu nişte sărituri atît de grozave din barcă, încît Tom, plictisit peste măsură, împinse barca mai încolo, făcîndu-l pe Chambers să cadă cu capul în jos, drept în fundul ei ; şi, în timp ce Chambers zăcea fără cunoştinţă acolo, unii dintre foştii adversari ai lui Tom, socotind că li s-a ivit în sfîrşit prilejul mult-aşteptat, îi traseră falsului moştenitor o asemenea chelfăneală, încît abia izbuti să se tîrască pînă acasă, ajutat fireşte de bietul Chambers.

Într-altă zi (împliniseră între timp cincisprezece ani), Tom „făcea pe grozavul“ în rîu, cînd simţi deodată că-l apucă un cîrcel şi începu să strige „ajutor !“. Golanii din tîrguşor recurgeau mai toţi la acest truc — mai ales de faţă cu vreun străin : strigau, adică, „ajutor !“ prefăcîndu-se că i-a apucat un cîrcel, iar cînd străinul se repezea să-i întindă o mînă de ajutor, golanul din apă se zbătea şi se zvîrcolea, pînă ajungea în preajma străinului şi atunci, înlocuindu-şi zbieretele cu un zîmbet sarcastic, se

depărta înotînd, în vreme ce ceilalţi golani îl asaltau pe fraier cu o salvă de rîsete batjocoritoare. Tom nu recursese încă niciodată la această glumă, dar băieţii, închipuindu-şi c-o făcea acum, stăteau deoparte şi se uitau ; numai Chambers credea că stăpînul lui are efectiv nevoie de ajutor, aşa că înotă spre el şi, din nefericire, ajunse la timp pentru a-i salva viaţa.

Aceasta fu ultima picătură. Tom răbdase pînă acum multe, dar a rămîne îndatorat în felul acesta, şi în văzul întregii lumi, unui negru, şi încă unui asemenea negru — era prea de tot ! Îl ocărî aşadar pe Chambers pentru că-şi „închipuise" că el, Tom, cerea cu adevărat ajutor : oricine în afară de un negru tembel şi-ar fi putut da seama că se prefăcea şi l-ar fi lăsat în pace.

Duşmanii lui Tom, fiind în număr mare, îşi exprimară destul de liber părerile, rîzînd de el şi copleşindu-l cu vorbe ca „laş", „fricos", „mincinos" şi alte asemenea ; ba, îi mai spuseră că de aici înainte îl vor porecli pe Chambers „babacu' negru al lui Tom Driscoll", fiindcă, deh, Tom îi datora lui Chambers o a doua viaţă. Iritat la culme, Tom începu să zbiere :

— Dă-le la cap, Chambers, dă-le la cap ! De ce stai cu mîinile-n buzunare ?

— Păi, dom' Tom, îs prea mulţi ! încercă să se scuze Chambers.

— Mă, n-auzi ce-ţi spun ?

— Te rog, dom' Tom, nu mă pune ! Is prea mulţi, zău !

Tom se repezi la el şi-l împunse în vreo cîteva locuri cu briceagul, înainte ca băieţii să i-l poată smulge din mînă şi să-i dea rănitului şansa de a scăpa. Rănile nu erau grave, dar îl dureau cumplit. Dacă lama briceagului ar fi fost ceva mai lungă, iar fi scurtat zilele.

Tom o învăţase de mult pe Roxy „să stea la locul ei". Nici ea nu mai ştia de cînd nu mai îndrăznise să-l sărute sau să-i spună vreo vorbă de alint. Asemenea manifestări,

din partea unei „negrese", îl umpleau de scîrbă, iar cît despre ea, fusese prevenită să nu se apropie și să nu uite cine era. Roxy își văzuse așadar fiul iubit încetînd, treptat, să-i mai fie un fiu ; rămînea doar stăpînul — un stăpîn nu prea bun. Iar ea însăși, se pomenise prăbușindu-se de pe culmea sublimă a maternității în prăpastia întunecată a sclaviei. Între ea și băiat se căsca o prăpastie de netrecut. Acum, Roxy nu mai era pentru el decît o sclavă neajutorată și umilă, victimă pasivă a hachițelor și a firii lui arțăgoase.

I se întîmpla să nu poată adormi, nici măcar cînd era moartă de oboseală, într-atît de furioasă era din pricina celor îndurate peste zi de la feciorul ei. Își spunea atunci :

— M-a lovit fără nici un motiv, m-a lovit peste față, în văzul oamenilor ! Și-mi zice mereu că-s o „negresă împuțită", o „stricată", și alte vorbe de-astea urîte. Ah, Doamne, am făcut atîta pentru el, l-am ridicat de-a ajuns unde e, și iată cu ce mă aleg drept răsplată !

Uneori, cînd vreo ticăloșie prea mare îi ustura sufletul, își făurea planuri de răzbunare și savura în închipuire spectacolul demascării ticălosului ca un impostor și ca un sclav ; dar, în toiul acestor bucurii, o năpădea teama : grație ei, băiatul devenise peste măsură de puternic ; nu putea aduce nici o dovadă în sprijinul afirmațiilor ei și, culmea ! risca să fie vîndută în josul fluviului ! Dîndu-și seama că planurile ei sînt zadarnice, renunță la ele, cuprinsă de o furie neputincioasă împotriva soartei și împotriva ei înșiși, că nu se gîndise, în acea zi fatidică de septembrie, să facă apel la un martor, pe care să-l poată folosi în ziua cînd ar fi avut nevoie de un asemenea martor pentru a-și potoli setea de răzbunare.

Și totuși, în momentul cînd Tom se purta frumos cu ea — existau și asemenea momente — se simțea fericită, și toate rănile i se vindecau ; da, se simțea fericită și mîn-

dră de fiul ei, de feciorul ei negru, care stăpînea peste albi și se răzbuna pentru fărădelegile comise de aceștia împotriva neamului negru.

În toamna aceea, toamna anului 1845, la Dawson's Landing avură loc două înmormîntări grandioase : cea a Colonelului Cecil Burleigh Essex și cea a lui Percy Driscoll. Pe patul de moarte, Driscoll o slobozi pe Roxy din sclavie și-l puse pe așa-zisul său fiu adorat sub tutela fratelui său, judecătorul, și a soției acestuia. Neavînd copii, soții Driscoll erau bucuroși să-l primească. Oamenii fără copii nu sînt defel pretențioși.

Cu vreo lună înainte, judele Driscoll se dusese la fratele său și-l cumpărase într-ascuns pe Chambers. Auzise că Tom încercase să-l convingă pe taică-su să-l vîndă pe băiat în josul fluviului, așa că voia să preîntîmpine scandalul — fiindcă opinia publică nu admitea ca servitorii să fie tratați în felul acesta pentru un motiv neînsemnat, sau chiar fără nici un motiv.

Percy Driscoll se străduise din răsputeri să-și salveze moșia amenințată de marea speculă cu terenuri, dar murise fără să fi izbutit. Abia intrase în mormînt, că valoarea terenurilor scăzu vertiginos, aducîndu-l pe tînărul moștenitor în sapă de lemn. Doar făgăduiala unchiului de a-i lăsa moștenire întreaga lui avere îl mai liniști pe Tom.

Nemaiavînd nici un cămin, Roxy se hotărî să-și ia rămas bun de la prietenii ei și să plece în lume — adică, să se angajeze ca slujnică pe un vas fluvial, împlinindu-și astfel marele vis al femeilor din neamul ei. Ultimul om pe care-l vizită fu Jasper, uriașul negru. Îl găsi tăind lemnele pentru iarnă ale lui Wilson Zevzecul.

Wilson tocmai stătea de vorbă cu Jasper, cînd sosi Roxy. O întrebă cum de se îndură să-și lase copiii, pentru a se angaja ca slujnică, și-i propuse, în glumă, să-i facă o copie după amprentele lor digitale, luate pînă la

vîrsta de doisprezece ani — așa, ca să-și amintească de ei. Roxy se întrebă o clipă dacă nu cumva Wilson bănuia ceva, apoi îi spuse că nu dorește amprentele. „E superstițioasă din pricina stropului de sînge negru din vinele ei, gîndi Wilson. Își închipuie c-o fi vreo vrăjitorie la mijloc, că lamelele mele or fi niște filtre. Nu degeaba venea la mine ținînd în mînă o potcoavă, mă îndoiesc că era ceva întîmplător..."

CAPITOLUL 5

„Educația e totul. Piersica a fost cîndva o alună amăruie; conopida nu-i altceva decît o varză trecută prin școli".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„O remarcă a d-rului Baldwin, în legătură cu parveniții: „Nu ne plac hribii țigănești care se cred trufe".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Vreme de doi ani doamna York Driscoll avu parte de fericirea de a trăi sub același acoperiș cu scumpul ei Tom — o fericire tulburată, ce-i drept, în răstimpuri, dar totuși o fericire; apoi își dădu duhul, lăsîndu-i pe soțul și pe cumnata ei, doamna Pratt, care n-avea nici dînsa copii, să continue afacerea cu fericirea, în dugheana familiei. Tom era răsfățat și corcolit în fel și chip, spre deplina sau aproape deplina lui satisfacție. Asta, pînă la vîrsta de nouăsprezece ani, cînd fu expediat la Yale. Merse acolo înarmat cu toate „scutirile" posibile, dar altminteri nu se distinse prin nimic de ceilalți studenți. Rămase la Yale vreo doi ani, apoi se lăsă păgubaș și se

întoarse acasă, cu manierele simţitor ameliorate : îşi pierduse ursuzenia şi arţagul, devenind destul de afabil şi blajin : vorbea cu o ironie piezişă sau chiar făţişă, şfichiuindu-şi interlocutorii, însă cu un aer nevinovat, care-l făcea să-şi atingă ţinta, fără să dea de bucluc. Continua să fie la fel de indolent ca întotdeauna şi nu vădea cîtuşi de puţin dorinţa de a-şi găsi vreo ocupaţie. Oamenii deduceau că prefera să se lase ajutat de unchiu-său pînă-n clipa cînd ghetele acestuia ar fi rămas vacante. Adusese cu el două-trei năravuri noi, unul dintre ele practicat destul de deschis, şi anume beţia, dar un alt năravv, jocurile de cărţi, şi-l ascundea cu grijă. Nu se încumeta să joace cărţi în vreun loc de unde vestea ar fi putut ajunge la urechile unchiului.

Şlefuiala căpătată de Tom în răsăritul ţării nu era pe placul tinerilor din localitate. Poate c-ar fi răbdat-o, dacă Tom s-ar fi oprit aici ; el, însă, purta mănuşi, ceea ce ei nu puteau să suporte cu nici un chip. Rămase aşadar fără prieteni. Adusese cu el un costum de o croială atît de modernă — moda oraşelor răsăritene — încît toţi îl priveau cu teamă, jigniţi ca de un afront, de o obrăznicie fără seamăn. Tom savura această spaimă a oamenilor, şi se fîţîia toată ziulica prin tîrguşor, cu un aer fericit şi împăcat ; dar într-o noapte tinerii îl puseră pe un croitor din localitate să lucreze de zor, astfel încît a doua zi dimineaţă, cînd Tom ieşi la plimbare, îl văzu pe bătrînul şi scălîmbul clopotar negru şchiopătînd pe urmele lui, îmbrăcat într-o replică fistichie şi ieftină a costumului său şi maimuţărindu-i manierele elegante dobîndite în răsăritul ţării.

Tom capitulă, şi se îmbrăcă de-aci înainte după moda locală. Dar plicticosul tîrguşor de provincie i se părea din ce în ce mai greu de suportat, după ce cunoscuse locurile atît de însufleţite din răsărit. Începu să dea cîte-o raită pînă la St. Louis, ca să se mai răcorească. Găsea acolo oameni pe placul lui şi distracţii pe gustul lui, precum

și mai multă libertate, în unele privințe, decît aceea de acasă. În următorii doi ani, vizitele lui la oraș deveniră mai dese, iar popasurile făcute acolo, din ce în ce mai lungi.

Se înfunda din ce în ce mai adînc. Își asuma, pe ascuns, riscuri care puteau să-l pună în încurcătură într-o bună zi, ceea ce s-a și întîmplat.

Judecătorul Driscoll se retrăsese din magistratură și din afaceri încă din 1850, și ducea de vreo trei ani încoace o existență tihnită și trîndavă. Era președintele Asociației liber-cugetătorilor, al cărei unic membru era Wilson Zevzecul. Dezbaterile săptămînale ale Asociației constituiau acum principala preocupare a bătrînului om al legii. Wilson încă se mai canonea, în obscuritate, la poalele scării, sub blestemul acelei nefericite remarci, pe care-o lăsase să-i scape din gură cu douăzeci și trei de ani în urmă, în legătură cu cîinele.

Judecătorul Driscoll, care se împrietenise cu el, pretindea că Wilson avea o inteligență ieșită din comun, dar afirmația asta era privită ca una din fanteziile lui, așa că nu izbutea să schimbe opinia oamenilor. Nu era singurul motiv pentru care această opinie rămînea neschimbată ; mai exista unul, unul mult mai temeinic. Dacă judele s-ar fi mărginit să afirme acel lucru, poate că ar fi avut oarecare succes ; el, însă, făcuse greșeala de a încerca să-l dovedească. De vreo cîțiva ani încoace, Wilson lucra pe ascuns la un almanah fantezist, ca să se amuze — un soi de calendar, asezonat cu niște remarci așa-zis filozofice, îndeobște ironice, iar judele socotea bine aduse din condei și isteațe aceste vorbe de duh ale lui Wilson. De aceea, într-o zi, luă cu dînsul o parte din ele și le citi unora dintre cetățenii de frunte ai tîrgușorului. Numai că aceștia nu erau făcuți să priceapă ironia ; ea nu intra în cîmpul vizual al inteligenței lor. Citind cu toată seriozitatea acele bagatele glumețe, hotărîră fără preget că ele

înlăturau pentru totdeauna orice îndoială cu privire la Dave Wilson, deşi nici înainte nu se îndoiseră că acesta e un „zevzec". Aşa se întîmplă în lumea asta : un duşman te poate distruge parţial, dar pentru a te distruge cu totul e nevoie de un prieten nechibzuit şi bine intenţionat. După întîmplarea aceea, judele se simţi mai ataşat ca oricînd de Wilson, şi mai convins ca oricînd de valoarea calendarului său.

Judele Driscoll putea să fie un liber-cugetător şi să-şi păstreze totuşi rangul în societate, deoarece era personajul cel mai influent şi-şi putea îngădui să fie original şi să-şi urmeze propriile principii. Celălalt membru al Asociaţiei sale se putea bucura de aceeaşi libertate, deoarece era socotit ca un fel de zero, şi nimeni nu acorda vreo importanţă gîndurilor sau faptelor lui. Deşi simpatizat şi primit destul de bine peste tot, nu avea nici o greutate în viaţa tîrguşorului.

Văduva Cooper — poreclită afectuos „tuşa Patsy" — locuia într-o căsuţă confortabilă împreună cu fiica ei Rowena, o fată de nouăspreze ani, romantică, manierată şi foarte frumoasă, dar altminteri insignifiantă. Rowena avea doi frăţiori la fel de insignifianţi ca şi ea.

Văduva avea o cameră mare, de rezervă, pe care-o dădea cu chirie (masă şi casă) cînd putea găsi vreun amator, dar care rămăsese goală de vreun an încoace, spre jalea proprietăresei. Venitul ei abia dacă ajungea pentru întreţinerea familiei, aşa că avea nevoie de banii de chirie pentru a cumpăra cîte ceva în plus. Şi iată că, într-o zi călduroasă de iunie, se simţi şi ea fericită ; lunga aşteptare luase sfîrşit : cineva răspunsese la anunţul dat de vreun an încoace — şi nu un fitecine de la ţară, ci un cetăţean din lumea mare şi nebuloasă ce se întindea undeva la maizănoapte : scrisoarea era din Saint Louis !

Văduva şedea în pragul casei şi contempla cu nişte ochi pierduţi apele strălucitoare ale fluviului Mississippi, adîncită în gîndurile ei de mărire. Şi avea temei să nutrească asemenea gînduri, căci urma să aibă doi chiriaşi, nu doar unul !

Citise scrisoarea în faţa întregii familii, iar Rowena o zbughise cu paşi de dans pentru a supraveghea curăţenia şi aerisirea odăii de către sclava Nancy ; cît despre băieţi, dăduseră fuga să răspîndească în tîrguşor marea veste, o veste de interes general, care trebuia adusă la cunoştinţa oamenilor, căci altminteri s-ar fi mirat şi s-ar fi supărat. Cînd Rowena se întoarse, cu obrajii încinşi de o veselă aţîţare, o rugă pe maică-sa să mai citească o dată scrisoarea. Aceasta suna astfel :

„STIMATĂ DOAMNĂ, fratele meu şi cu mine, citind din întîmplare anunţul dvs., vă rugăm să ne încredinţaţi camera pe care o oferiţi. Sîntem gemeni şi avem vîrsta de douăzeci şi patru de ani. Italieni de origină, am trăit multă vreme în diferite ţări europene şi un număr de ani în Statele Unite. Ne numim Luigi şi Angelo Capello. Dvs. doriţi un singur chiriaş, dar îngăduiţi-ne, scumpă doamnă, să plătim pentru doi chiriaşi, şi vă asigurăm că nu vă vom incomoda. Vom sosi pe ziua de joi."

— Italieni ! Ce romantic ! exclamă Rowena. Gîndeşte-te, mămico, în tîrguşorul ăsta n-a călcat pîn-acum picior de italian, aşa că toţi au să moară de curiozitate să-i vadă, iar ei vor fi *ai noştri !* Gîndeşte-te !

— Da, cred c-au să facă senzaţie.

— Te cred şi eu ! Tot orăşelul o să caşte gura la ei. Gîndeşte-te, au fost peste tot, chiar şi în Europa ! În tîrguşorul ăsta n-a pătruns niciodată vreun călător. Mămico, nu m-ar mira să aflu că ăştia doi au văzut şi niscaiva regi !

— Tot ce se poate, dar au să facă senzaţie, chiar şi fără asta !

— Aşa e, firește. Luigi şi Angelo — frumoase nume ! Străine şi impunătoare, nu ca Jones, Robinson sau alte asemenea. Vor sosi joi, şi azi e abia marţi — groaznic de mult mai avem de aşteptat ! Uite-l pe judele Driscoll, la poartă. O fi auzit şi el. Mă duc să-i deschid uşa.

Judele se arătă plin de curiozitate şi le felicită călduros. Scrisoarea fu citită şi discutată pe larg. În curînd sosi şi judecătorul Robinson — alte felicitări, altă lectură şi altă discuţie. Acesta era doar începutul. Vecin după vecin, de ambele sexe, se perindară, iar procesiunea ţinu de dimineaţă pînă seara, în acea zi, precum şi miercuri şi joi. Scrisoarea fu citită şi răscitită, pînă ce hîrtia aproape că se rupse ; toţi îi admirau tonul curtenitor şi graţios, stilul şlefuit şi meşteşugit, toţi erau aţîţaţi, iar familia Cooper era în culmea fericirii.

La vremea aceea, vasele fluviale navigau cu încetineală în apele scăzute. De data asta, cursa de joi nu ajunse la destinaţie nici la orele zece seara ; după o aşteptare zadarnică de o zi întreagă, o furtună năprasnică îi goni pe oameni de la debarcader, silindu-i să se întoarcă la casele lor, fără a-i fi văzut pe cei doi iluştri străini.

La orele unsprezece, casa Cooper-ilor era singura din tîrguşor în care mai ardea o lumină. Ploaia nu se oprise şi tunetele încă mai bubuiau, dar familia continua să aştepte, neliniştită şi plină de speranţă. În cele din urmă se auzi o bătaie în uşă, şi Cooper-ii se repeziră s-o deschidă. Doi negri intrară, fiecare cărînd cîte un cufăr, şi porniră pe scări spre camera de oaspeţi. Îşi făcură apoi intrarea cei doi gemeni — cea mai frumoasă, cea mai elegantă şi cea mai distinsă pereche de flăcăi pe care-o văzuse vreodată Vestul. Unul mai frumos decît celălalt, deşi altminteri erau două exemplare perfect identice.

CAPITOLUL 6

„Să ne străduim să trăim în așa fel, încît atunci cînd va fi să murim, pînă și groparului să-i pară rău."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Obiceiul e obicei și nu trebuie azvîrlit pe fereastră de nimeni, ci rugat să coboare treaptă cu treaptă."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

La micul dejun, cei doi gemeni cuceriră grabnic, prin purtarea lor aleasă și prin manierele lor elegante, simpatia familiei Cooper. Reticența și formalismul dispărură în curînd, înlocuite cu simțămintele cele mai afectuoase. Mătușa Patsy li se adresase aproape de la bun început chemîndu-i pe numele de botez. Își arăta fără sfială curiozitatea față de ei, iar gemenii i-o satisfăceau vorbind despre ei înșiși, ceea ce-i făcea o deosebită plăcere. Din spusele lor reieșea că, în fragedă pruncie, cunoscuseră privațiuni de tot felul. Ascultîndu-i cu luare-aminte, bătrîna gazdă pîndea momentul propice pentru a arunca o întrebare-două pe această temă, iar cînd momentul se ivi, ea îi vorbi astfel blondului, care tocmai povestea, lăsîndu-l pe brunet să-și tragă un pic sufletul :

— Dacă nu cumva pun o întrebare pe care nu s-ar cuveni s-o pun, domnule Angelo, cum de-ați ajuns într-o asemenea situație grea, pe cînd erați copii ? Vă deranjează întrebarea ? Dacă da, nu-mi răspundeți !

— Nu, doamnă, nu ne deranjează cîtuși de puțin. În cazul nostru, nu-i vina nimănui, a fost doar un ghinion. Părinții noștri trăiau în Italia și erau oameni cu stare, iar noi eram unicul lor copil. Făceam parte din vechea nobi-

lime florentină (aici, Rowena simţi că-i sare inima din piept şi ochii i se luminară), iar cînd a izbucnit războiul, tatăl nostru a trebuit să fugă, fiind din tabăra învinşilor. Moşiile i-au fost confiscate, ca şi averea personală, aşa că am ajuns în Germania săraci şi fără prieteni, nişte bieţi străini. Eu şi fratele meu aveam zece ani pe atunci, şi eram destul de bine educaţi pentru vîrsta noastră, da, eram şi foarte studioşi, foarte iubitori de carte, cu temeinice cunoştinţe de germană, franceză, spaniolă şi engleză. De asemenea, eram admirabil înzestraţi pentru muzică, nişte copii-minune, dacă-mi îngăduiţi s-o spun, căci aceasta e purul adevăr. Tatăl nostru a supravieţuit doar o lună nenorocirii sale, mama l-a urmat în curînd, iar noi am rămas astfel singuri pe lume. Părinţii noştri ar fi putut să-şi cîştige existenţa expunîndu-ne în public, li se făcuseră multe oferte în acest sens, chiar oferte avantajoase, dar erau prea mîndri ca să accepte o asemenea umilinţă — spuneau că preferă să moară de foame. Ceea ce n-au putut consimţi ei, a trebuit să facem noi, fără formalitatea consimţămîntului. Am fost rechiziţionaţi pentru datoriile contractate în timpul bolii şi al înmormîntării lor, şi expuşi printre atracţiile unui muzeu din Berlin, ca să cîştigăm banii datoraţi de părinţii noştri. Ne-au trebuit doi ani ca să scăpăm din acea robie. Am călătorit prin întreaga Germanie, fără să primim vreo simbrie, nici măcar banii de întreţinere. Eram expuşi pe gratis şi nevoiţi să ne cerşim pîinea. Ei bine, doamnă, restul n-are prea multă importanţă. Cînd am scăpat din robie, la vîrsta de doisprezece ani, eram în unele privinţe bărbaţi în toată firea. Experienţa ne învăţase unele lucruri de preţ, printre altele, cum să ne purtăm de grijă noi înşine, cum să evităm şi să punem cu botul pe labe rechinii şi şarlatanii, şi cum să ne conducem întreprinderea în propriul nostru folos, fără ajutorul nimănui. Am călătorit peste tot, timp de mulţi ani, învăţînd frînturi de

limbi străine, familiarizîndu-ne cu priveliști și obiceiuri străine, agonisind o educație pe cît de variată pe atît de bizară. A fost o viață plăcută. Am stat la Veneția, la Londra, la Paris, în Rusia, în India, în China, în Japonia...

În clipa aceea, Nancy, negresa, își vîrî capul pe ușă, exclamînd :

— Casa-i plină de oameni, cucoană, și toți vor să-i vază pe domnii !

Și, arătînd cu capul spre cei doi gemeni, închise la loc ușa.

Pentru văduvă, era o ocazie rară, așa că-și făgădui să n-o piardă, ci să-i arate vecinilor și prietenilor pe cei doi gemeni, ca pe niște păsări exotice ; vecinii aceștia erau niște oameni simpli, care nu văzuseră niciodată vreun străin, în orice caz nu vreunul de soi. Dar mîndria văduvei era moderată, în comparație cu aceea a Rowenei. Rowena era de-a dreptul în al șaptelea cer, parc-ar fi călcat pe nori ; pentru ea, această zi era mai măreață, marcînd cel mai romantic episod din istoria cenușie a acelui tîrgușor de provincie. Iar ea urma să fie aproape de izvorul neașteptatei sale glorii și să-i simtă șuvoiul cu întreaga-i ființă ; celelalte fete puteau doar să privească și s-o invidieze.

Văduva era gata, Rowena la fel, iar cei doi străini tot așa.

Întreaga trupă, cu gemenii în frunte, ieși pe coridor și intră pe ușa deschisă a salonașului, de unde se auzea zvon de taclale. Gemenii luară poziție lîngă ușă, văduva stînd alături de Luigi, iar Rowena alături de Angelo ; prezentările de rigoare putură să înceapă, odată cu trecerea în revistă. Văduva era numai zîmbet. După ce primi defilarea, îi cedă locul Rowenei.

— Bună dimineața, cumătră Cooper.

Strîngere de mîini.

— Bună dimineața, frate Higgins, ți-l prezint pe contele Luigi Capello.

Strîngere de mîini, urmată de un „mă bucur“ și o privire lacomă a numitului Higgins, precum și de o politicoasă înclinare a capului contelui Luigi, și de un „încîntat de cunoștință“ al aceluiași.

— Bună dimineața, Rowena.

Strîngere de mîini.

— Bună dimineața, domnule Higgins, ți-l prezint pe contele Angelo Capello.

Strîngere de mîini, privire admirativă, „mă bucur“, apoi înclinare politicoasă a capului și un „încîntat de cunoștință“ însoțit de un surîs. Și domnul Higgins trecu mai departe.

Nici unul dintre vizitatori nu se simțea la largul lui și, fiind oameni cinstiți din fire, nici nu se prefăceau c-ar fi. Nici unul dintre ei nu văzuse vreodată vreun nobil și nici unul nu se așteptase să aibă acum prilejul de a-l vedea aievea ; de aceea, titlul de „conte“ îi luă prin surprindere, ca o lovitură de măciucă. Cîțiva dintre ei încercară să fie la înălțime, bîiguind un stîngaci „My lord“ sau ceva asemănător, dar marea majoritate fură copleșiți de neobișnuitul titlu și de tulburile și teribilele-i asociații cu ceremonialul de la curțile princiare sau regești, astfel încît nu mai putură să scoată nici o vorbă după ritualul strîngerii mîinilor. Din cînd în cînd, cum se întîmplă pretutindeni, la toate recepțiile, cîte un individ din cale afară de prietenos bloca procesiunea și o lăsa să aștepte, în timp ce dumnealui îi întreba pe gemeni cum le place tîrgușorul, cît aveau de gînd să stea acolo, sau dacă familia lor e sănătoasă, pomenind apoi și de starea vremii, care să sperăm se va ameliora, și alte asemenea lucruri, așa fel încît, reîntors la el acasă, individul să poată spune : „Am stat mult de vorbă cu ei“. Nimeni nu se făcu însă

vinovat de vreo vorbă sau de vreun gest necuviincios, așa că întreaga ceremonie se desfășură într-un mod satisfăcător și vrednic de laudă.

Prezentările fură urmate de o conversație generală, în care cei doi gemeni treceau de la un grup la altul, vorbind cu dezinvoltură și cucerind aprobarea și admirația tuturor. Văduva îi însoțea cu o privire mîndră, iar din cînd în cînd Rowena își spunea, cu adîncă satisfacție : „Și cînd mă gîndesc că-s ai noștri, numai ai noștri !“

Pentru mamă, ca și pentru fiică, nu existau momente de inactivitate. Tot timpul, în urechile lor vrăjite picau întrebări ațîțate cu privire la cei doi gemeni ; fiecare dintre ele era mereu în centrul cîte unui grup de ascultători cu sufletul la gură ; și amîndouă își dădeau seama că abia acum li s-a dezvăluit înțelesul deplin al cuvîntului „glorie“, pe care-l prețuiau la adevărata valoare, pricepînd de ce atîția oameni din toate timpurile se arătaseră dornici să se lepede de avere, de fericire, ba chiar de viață, pentru a putea gusta din această bucurie supremă și sublimă. În sfîrșit, îl înțelegeau — și-l scuzau — pe Napoleon și pe cei de-o seamă cu dînsul.

După ce-și îndeplini toate obligațiile față de musafirii din salonaș, Rowena urcă la etaj pentru a satisface curiozitatea celor adunați acolo, fiindcă salonașul nu era îndeajuns de încăpător pentru toți. Ea fu din nou asaltată de întrebări și înotă din nou în oceanul însorit al gloriei. Era către amiază, cînd își dădu seama, cu un fior de tristețe, că acest episod fără seamăn de frumos din viața ei aproape că luase sfîrșit, că nimic nu-l putea prelungi și că nimic asemănător nu avea să-i mai lumineze vreodată calea. Totuși, era mulțumită și așa : marele eveniment fusese cu adevărat mare și memorabil. Dacă gemenii ar fi putut săvîrși acum ceva neobișnuit, pentru a

încununa evenimentul, vreo faptă uimitoare, senzaţională, asupra căreia să se concentreze atenţia şi admiraţia oamenilor — da, ceva ca o surpriză electrizantă.

În clipa aceea, se auzi de jos un zgomot puternic şi se repeziră cu toţii să vadă ce se întîmplă : cei doi gemeni executau la pian o bucată clasică, la patru mîini. Rowena era mulţumită-mulţumită în adîncul inimii.

Gemenii rămaseră multă vreme la pian. Tîrgoveţii erau uimiţi şi încîntaţi de magnifica lor performanţă şi nu-i puteau lăsa să se oprească. În comparaţie cu aceste valuri de sunete melodioase, muzica pe care o cunoscuseră pînă atunci li se părea lipsită de har şi de farmec, o biată bîiguială. Aveau sentimentul că, pentru prima oară în viaţă, ascultă nişte muzicieni adevăraţi.

CAPITOLUL 7

„Una dintre cele mai izbitoare deosebiri dintre o pisică şi o minciună, este că pisica are doar nouă vieţi."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Oamenii plecară în silă şi se îndreptară spre casele lor, vorbind pe drum cu însufleţire şi fiind cu toţii de acord că va mai trece multă vreme pînă cînd tîrguşorul Dawson's Landing va mai trăi un asemenea eveniment. În toiul sindrofiei, cei doi gemeni acceptaseră numeroase invitaţii şi se oferiseră să cînte nişte duete la un spectacol de amatori dat în folosul unei acţiuni de binefacere. Obştea era dornică să-i primească la sînul ei. Judecătorul

Driscoll avusese norocul de a-i convinge să-l însoţească numaidecît, într-o primă vizită în tîrguşor. Intrară aşadar cu el în cabrioletă şi defilară pe strada principală, sub privirile locuitorilor care se repezeau la ferestre şi pe trotuare să-i vadă.

Judecătorul le arătă străinilor cimitirul cel nou, închisoarea, casa celui mai bogat om din tîrguşor, sediul Francmasonilor, Biserica Metodistă, Biserica Presbiteriană, precum şi terenul unde avea să fie construită Biserica Baptistă atunci cînd se vor strînge suficiente fonduri în acest scop ; le mai arătă şi primăria, şi abatorul, şi sediul companiei independente a pompierilor, după ce obţinu ca aceştia să îmbrace uniforma şi să stingă un incendiu imaginar ; apoi îi puse pe gemeni să treacă în revistă compania de miliţie înarmată cu muschete. Peste toate aceste splendori, lăsă să se reverse un inepuizabil şuvoi de laude entuziaste, arătîndu-se foarte satisfăcut de reacţia gemenilor, care îi admirau admiraţia şi i-o răsplăteau cît puteau — ar fi putut face mai mult dacă cele cincisprezece sau şaisprezece sute de mii de experienţe anterioare de acest gen, în diverse ţări, nu le-ar fi tocit capacitatea de a aprecia pe deplin noutatea spectacolului.

Judecătorul se străduia din răsputeri să-i distreze, şi nu era vina lui dacă dădea greş pe ici pe colo. Le spunea de pildă, o sumedenie de anecdote hazlii, dar uita „poanta" — din fericire, ei erau totdeauna gata s-o furnizeze, fiindcă anecdotele acelea erau dintr-o recoltă destul de veche şi trecuseră prin multe încercări de reîmprospătare. Judecătorul le înşiră numeroasele sale funcţii, povestindu-le cum se achitase de ele — funcţii onorifice sau remunerate ; fusese o dată membru al Adunării legislative, iar acum era preşedintele Asociaţiei liber-cugetătorilor — o asociaţie care luase fiinţă în urmă cu

patru ani şi avea deja doi membri, semn de mare vitalitate. N-ar dori oare distinşii străini să asiste la o şedinţă a Asociaţiei, chiar în această seară ?

În drum spre sediul Asociaţiei, judecătorul le vorbi despre Wilson Zevzecul, pentru a-i pregăti sufleteşte şi a-i predispune în favoarea lui. Şi într-adevăr izbuti să le creeze o impresie favorabilă, impresie de care Wilson le-o întări, propunînd ca, din politeţă faţă de cei doi străini, membrii Asociaţiei să renunţe la tema prevăzută şi să consacre şedinţa unei convorbiri pe teme mai obişnuite, ca de pildă cultivarea relaţiilor de prietenie şi camaraderie ; propunerea lui fu pusă la vot şi unanim acceptată.

Ora trecu repede, într-o conversaţie vioaie, la capătul căreia Wilson se pomeni mai bogat cu doi prieteni, decît fusese la începerea şedinţei. El îi pofti pe cei doi acasă la dînsul, invitaţie acceptată de ei cu dragă inimă.

Gemenii porniră aşadar, seara tîrziu, spre locuinţa lui Wilson. Acesta îi aştepta, gîndindu-se între timp la un lucru care-i atrăsese atenţia în cursul dimineţii. Iată despre ce era vorba : în dimineaţa aceea se trezise foarte devreme, aproape în zori, şi, traversînd vestibulul care despărţea în două casa, intrase într-o incăpere pentru a lua ceva de-acolo. Fereastra încăperii n-avea perdele, deoarece acea parte a casei rămăsese multă vreme neocupată ; prin fereastra aceea, Wilson zări ceva care-l uimi şi-l interesă în cel mai înalt grad. Şi anume, o femeie ! — o femeie tînără, într-un loc unde n-avea ce să caute, mai precis în dormitorul de deasupra biroului sau salonaşului judecătorului. Era dormitorul junelui Tom Driscoll. El şi judecătorul, precum şi doamna Pratt, sora văduvă a judecătorului — şi trei sèrvitori negri, erau singurii locatari ai casei. Cine putea fi acea femeie tînără ? Cele două case erau despărţite între ele printr-o

curte obișnuită, prin mijlocul căreia se întindea un gard scund, între stradă și uliță din fund. Distanța nu era mare ; Wilson o putea vedea foarte bine pe femeia aceea, prin fereastra cu obloanele ridicate. Femeia era îmbrăcată într-o rochie de vară, cu dungi roze și albe, și purta o pălărie cu voal roz. Judecînd după mișcările ei, făcea exerciții de dans — le făcea cu grație, total absorbită de ele. Cine putea fi, și cum de ajunsese în odaia tînărului Tom Driscoll ?

Wilson își găsise o poziție de unde putea s-o privească pe fată fără riscul de a fi văzut, și rămăsese acolo, în speranța că ea își va ridica voalul și-și va dezvălui astfel fața. Ea, însă, îl dezamăgi : după vreo douăzeci de minute, dispăru și, deși el mai zăbovi încă o jumătate de ceas la postul său, nu se mai întoarse.

Către amiază, Wilson merse la locuința judecătorului și vorbi cu doamna Pratt despre marele eveniment al zilei — primirea celor doi străini în casa mătușii Patsy Cooper. Întrebînd de Tom Driscoll, află de la doamna Pratt că nepotul ei era așteptat să se întoarcă acasă înainte de căderea nopții ; doamna Pratt adăugă că atît ea cît și judecătorul erau mulțumiți să constate, din scrisorile lui, că Tom avea o comportare foarte frumoasă, demnă de laudă — ceea ce-l făcu pe Wilson să zîmbească în sinea lui. Deși n-o întrebă pe doamna Pratt dacă primiseră în casă vreun musafir, îi puse unele întrebări care ar fi putut stîrni răspunsuri aducătoare de lumină, în cazul cînd doamna Pratt ar fi avut vreo lumină de adus în problema cu pricina. Plecă așadar, convins că știa de existența unor lucruri care se petreceau în casa doamnei Pratt, fără ca ea însăși să știe.

Wilson îi aștepta acum pe cei doi gemeni, încă tulburat de enigma identității acelei fete și a prezenței ei matinale în odaia tînărului Tom.

CAPITOLUL 8

„Prietenia e un sentiment sacru, de o natură atît de durabilă, și dătător de asemenea satisfacții, încît poate dăinui cît o viață de om, cu condiția ca prietenul să nu-ți ceară bani cu împrumut."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Gîndiți-vă la proporțiile lucrurilor. E mai bine să fii un gîndac de iunie, decît o bătrînă pasăre a paradisului."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Să ne întoarcem acum la Roxy.

Cînd fusese pusă în libertate și plecase să se angajeze ca slujnică, avea treizeci și cinci de ani. Găsise un loc de ajutoare de cameristă pe vasul „Marele Mogul", care făcea naveta între Cincinnati și New Orleans. După douătrei curse cu acest vas, se deprinsese cu munca ei, în care se descurca binișor, avînd pe deasupra și sentimentul amețitor al aventurii și al libertății vieții pe fluviu. Nu după multă vreme, fusese avansată cameristă-șefă. Ofițerii erau încîntați de ea și-i arătau multă simpatie, glumind mereu cu dînsa, ceea ce o umplea de mîndrie.

Timp de opt ani, își petrecu trei sferturi din an la bordul acelui vas, iar iernile la bordul unui pachebot din Vicksburg. Simțind, de la o vreme, dureri reumatice în brațe, fu nevoită să renunțe la slujba ei, care prevedea și spălatul rufelor. Avea însă o situație bună — se socotea chiar bogată — căci dusese o viață cumpătată și depusese în fiece lună cîte patru dolari la o bancă din New Orleans, ca o rezervă pentru bătrînețe. De aci înainte, obișnuia ea să spună, nu va mai repeta greșeala pe ca-

re-o săvîrșise cîndva, „punînd ghete în picioarele unui negru desculț, pentru ca ăla s-o calce" ; era hotărîtă să rămînă pururi independentă, dacă prin muncă grea și economii putea dobîndi această independență. Cînd vasul ajunse la cheul din New Orleans, Roxy își luă rămas bun de la camarazii ei de pe „Marele Mogul" și coborî pe mal.

Se întoarse însă după vreun ceas : banca dăduse faliment, tîrînd în prăpastie și cei patru sute de dolari ai Roxanei. Ofițerii se arătară foarte binevoitori și strînseră o mică sumă de bani ca s-o ajute, căci rămăsese săracă și fără adăpost, după ce că era și beteagă. Ea se hotărî să plece în tîrgușoru-i natal : avea destui prieteni printre negrii de-acolo și, apoi, știa că oropsiții îi ajută întotdeauna pe oropsiți ; tovarășii ei din tinerețe n-au s-o lase să moară de foame.

Îmbarcîndu-se pe un mic vas la Cairo, porni în drumul de întoarcere. Între timp, îi trecuse supărarea împotriva feciorului ei, la care se gîndea acum cu seninătate. Își scosese din minte latura lui ticăloasă și nu-și mai amintea decît de rarele momente cînd se purtase bine cu ea, momente la care se gîndea cu plăcere, exagerîndu-le și înfrumusețîndu-le în fel și chip. Începuse chiar să dorească să-l revadă. Se va duce la el și se va gudura, ca o sclavă, în fața lui — căci aceasta trebuia, desigur, să fie atitudinea ei — și poate că va constata că timpul operase o schimbare în ființa lui, îngăduindu-i să se bucure de revederea bătrînei și demult uitatei sale doici și să se poarte frumos cu dînsa. Ar fi grozav. Și ar ajuta-o să uite în sfîrșit de necazurile și de sărăcia ei.

Sărăcia ei ! Gîndul acesta o împinse să adauge încă un castel la lumea ei de vis : poate că el îi va dărui din cînd în cînd cîte un ban — să zicem, un dolar în fiece lună — orice atenție, fie ea cît de mică, îi va fi de mare ajutor !

Cînd ajunse la Dawson's Landing, Roxy redevenise ea însăși ; era veselă, fără umbră de tristețe. Și con-

vinsă că se va descurca : existau destule bucătării, unde slugile vor fi bucuroase să împartă hrana cu dînsa și să șterpelească zahăr, mere și alte bunătăți, sau să-i ofere ocazia să le șterpelească ea însăși. Și apoi, mai era și biserica. Roxy era mai înfocată ca oricînd în credința ei în biserica metodistă, credință cît se poate de sinceră, fără pic de prefăcătorie. Da, redobîndindu-și vechiul loc în biserică și bucurîndu-se de plăcerile vieții, va fi fericită și împăcată cu sine însăși pînă la capătul zilelor ei.

Pentru început, intră în bucătăria judelui Driscoll, unde fu primită cu mare entuziasm. Minunatele călătorii pe care le făcuse și locurile străine pe care le vizitase, ca și aventurile prin care trecuse, o transformau într-o adevărată eroină de roman. Negrii îi ascultară încîntați povestea, întrerupînd-o mereu cu întrebări lacome, cu hohote de rîs, cu exclamații și aplauze ; iar Roxy fu nevoită să recunoască în sinea ei că, plăcerea de a povesti despre viața pe un vas fluvial e mai mare chiar decît plăcerea de a trăi pe un asemenea vas. Negrii o îndopară pe povestitoare cu bunătăți, apoi goliră cămara pentru a-i încărca pînă-n vîrf coșarca.

Tom era plecat la Saint Louis unde, potrivit spuselor servitorilor, își petrecea mai tot timpul de doi ani încoace. Roxy veni zilnic în bucătăria judecătorului și avu numeroase discuții despre familia Driscoll și despre afacerile ei. Într-o zi, întrebă de ce lipsea atît de mult de-acasă Tom ? Așa-zisul „Chambers" îi răspunse :

— Adevăru-i că stăpînu' ăl bătrîn se descurcă mai bine cînd stăpînu' ăl tînăr e plecat, decît cînd stă pe-acasă. Da, și-l și iubește mai mult, așa că-i dă cîte cincizeci de dolari pe lună...

— Nu zău?! Nu cumva glumești, Chambers ?

— Zău că nu glumesc, mi-a zis-o chiar dom' Tom. Da' nu-i ajunge...

— Cum adică, nu-i ajunge ?

— Bine, mamă, o să-ţi spun, dacă mă laşi. Nu-i ajunge, fiin'că dom' Tom joacă cărţi.

Roxy îşi ridică mîinile, de uimire, iar Chambers continuă :

— Stăpînu' ăl bătrîn a aflat, fiindcă a trebuit să plătească două sute de dolari pentru datoriile lu' dom' Tom, zău, mamă, ăsta-i adevăru'.

— Două sute de dolari ?! Ce tot vorbeşti ? Două sute de dolari, zici ? Păi, cu banii ăştia poţi cumpăra un negru, nu chiar unul clasa-ntîi, dar totuşi un negru bunicel. Nu cumva mă minţi, scumpule ? Nu se cade s-o minţi pe mămicuţa ta !

— Zău că spun adevăru' — da, două sute de dolari — să nu mă mai mişc dacă nu-i aşa ! Tii, ce furios era stăpînu' ăl bătrîn ! Parcă-şi ieşise din minţi ! Musai să-l dezmoştinească !

Şi Chambers îşi linse buzele de plăcere după ce rosti acest cuvînt măreţ. Roxy încercă şi ea să-l pronunţe, în gînd, dar se lăsă păgubaşă numaidecît :

— Dezmoş' ce ?

— Dezmoştinească.

— Ce-i aia ? Ce-nseamnă asta ?

— Înseamnă că a rupt testamentu'.

— A rupt testamentu' ? A, n-o să îndrăznească să se poarte aşa cu el ! Ia-ţi vorba înapoi, negru nenorocit care te-am purtat în pîntece cu sudoarea frunţii, de-ai ieşit cum ai ieşit, nici alb, nici negru !

Roxy îşi vedea năruindu-se castelul preferat — adică dolarul pe care i-l dăruia din cînd în cînd Tom. Nu putea îndura o asemenea nenorocire — nici măcar gîndul unei asemenea nenorociri. Amuzat de remarca ei, Chambers exclamă :

— Ia te uită ! Păi, dacă eu nu mi-s nici alb, nici negru, tu cum eşti ? Află că amîndoi sîntem mai degrabă albi ! Ca *negri* nu facem nici două parale, iar cît despre...

— Lasă prostiile astea și vorbește-mi de testament, altfel îți crăp capul — spune-mi că stăpînu' n-a rupt testamentu', hai, scumpișorule, spune-mi !

— Păi, de rupt l-a rupt, da' a făcut unu' nou, așa că dom' Tom s-a pricopsit iarăși. Da' ce te frămînți atîta pe chestia asta, mămico ? Doar nu-i treaba ta !

— Nu-i treaba mea ? ! Atunci, a cui treabă-o fi, tare-aș vrea să știu ? ! I-am fost sau nu i-am fost eu mamă pîn-a împlinit cin' șpe ani ? Ia să-mi răspunzi tu la întrebarea asta ! Crezi tu c-aș fi în stare să-l văz azvîrlit în lume fără-un sfanț în buzunar, și să nu-mi pese ? Păi, tu, Valet de Chambres, dac-ai fi și tu mamă, n-ai vorbi așa prostește !

— Bine, atunci află că stăpînu'ăl bătrîn l-a iertat și-a schimbat testamentu' — acu' ești mulțumită ?

Da, acum era mulțumită, ba chiar fericită. Oricum, Roxy își continuă vizitele zilnice în casa stăpînilor și în cele din urmă află că Tom s-a întors. Tremurînd de emoție, îi trimise vorbă că mămica lui îl roagă s-o lase să-l mai vadă măcar o dată, ca să nu moară fără această ultimă bucurie.

Tom stătea tolănit pe-o canapea în clipa cînd Chambers îi aduse această solie. Timpul nu știrbise cu nimic vechea-i antipatie față de umilul salahor și protector din copilărie — o antipatie încă vie și neînduplecată. Tom se ridică în picioare și privi cu asprime chipul frumos al tînărului, căruia îi folosea fără să-și dea seama numele, și de ale cărui drepturi familiale se bucura. Îl privi astfel, pînă cînd celălalt deveni îndeajuns de palid la față, apoi spuse :

— Ce vrea de la mine hoașca bătrînă ?

Rugămintea acesteia fu repetată în șoaptă.

— Cine ți-a dat voie să vii să mă deranjezi cu păsurile unor negri ?

Tom stătea în picioare. Celălalt tremura de frică ; știind bine ce-o să urmeze, își lăsase capul pe-un umăr și-și ridicase brațul stîng în chip de pavăză. Tom începu să-i care la pumni, fără să scoată un cuvînt, iar victima primea fiece lovitură cu vorbele :

— Dom' Tom, te rog ! Dom' Tom !

După șapte lovituri, Tom mîrîi :

— Ia-o spre ușă, marș !

Și-i mai trase vreo cîțiva pumni zdraveni ; ultimul îl făcu pe bietul sclav alb să se rostogolească peste prag. În timp ce se depărta șchiopătînd și ștergîndu-și ochii cu mîneca zdrențuită, Tom îi strigă :

— Trimite-o încoace !

Și, trîntindu-se pe canapea, mormăi :

— A venit la țanc ! Eram plin de gînduri negre și n-aveam pe cine să-mi descarc furia. Ce ușurare ! Mă simt mult mai bine.

Mama lui Tom își făcu apariția și, după ce închise ușa în urma ei, se apropie încet, cu toate vorbele mieroase și temenelele pe care frica și interesul le poate inspira unui sclav din născare. Oprindu-se la un metru în fața fiului ei, scoase cîteva exclamații de admirație în legătură cu frumusețea și înfățișarea lui bărbătească, iar Tom își vîrî un braț sub cap și-și azvîrli un picior peste spătarul canapelei, ca să arate cît de rece îl lasă aceste laude.

— Tii, ce-ai mai crescut, puișorule ! Zău că nu te-aș fi recunoscut, dom' Tom ! Zău așa ! Uită-te bine la mine : o mai ții minte pe bătrîna Roxy ? O mai ții minte pe bătrîna ta maică neagră, puișorule ? Da, acu' pot să mor liniștită și împăcată, fiin'că-am văzut...

— Mai scurt, mai scurt ! Ce poftești ?

— Nu te-ai schimbat deloc, dom' Tom, mereu la fel de hazliu și glumeț cu bătrîna ta maică ! Eram sigură că...

— Mai scurt, îți zic — spune-mi ce poftești ?

Cruntă dezamăgire ! Roxy nutrise atîtea zile convingerea că Tom va fi bucuros s-o revadă și că-i va spune cîteva vorbe prietenoase care-o vor face mîndră și fericită, încît îi trebui mult ca să se încredințeze că el nu glumea și că frumosul ei vis era doar o închipuire, o iluzie deșartă. Auzindu-l cum o repede, se simți jignită pînă-n străfundul sufletului și într-atît de rușinată, încît o clipă nu știu ce să facă. Apoi pieptul începu să-i salte, ochii i se umplură de lacrimi și, în deznădejdea ei, simți nevoia să încerce și celălalt vis — un apel la mila băiatului ei :

— Vai, dom' Tom, măicuța ta, sărmana, o duce atît de greu de la o vreme, și-i așa de beteagă că nu poa' să mai muncească, încît dacă i-ai da un dolar, doar un dolar...

Tom se ridică atît de brusc în picioare, încît Roxy tresări de spaimă.

— Un dolar ? Să-ți dau un dolar ? Îmi vine să te strîng de gît ! De asta ai venit aici ? Cară-te ! Piei din ochii mei !

Roxy o porni încetișor spre ușă, dar la jumătatea drumului se opri și spuse cu mîhnire în glas :

— Dom' Tom, te-am crescut cînd erai prunc și te-am îngrijit pînă-ai ajuns băiat mare, acu' ești tînăr și bogat, iar eu mi-s săracă și bătrînă, și-am venit la tine crezînd c-o s-o ajuți pe mămica ta pe scurtul drum ce i-a mai rămas de străbătut pîn' la moarte...

Lui Tom cîntecul acesta îi plăcea și mai puțin decît cel de mai înainte, pentru că stîrnea un fel de ecou în conștiința lui ; de aceea îi tăie vorba, spunîndu-i cu hotărîre deși fără asprime în glas, că n-o putea ajuta cu nici un chip.

— Chiar n-o să m-ajuți, dom' Tom ?

— Nu ! Și acum, cară-te și nu mă mai deranja !

Roxy își lăsase capul în jos, într-o atitudine umilă, dar în piept îi ardeau, cu flacără mare, vechile amărăciuni

Ridicîndu-și încet capul, în vreme ce trupul statuar își recăpăta, în neștire, ținuta dreaptă și imperioasă, precum și întreaga măreție și grație a tinereții pierdute, rosti răspicat, subliniindu-și fiece vrobă cu un deget acuzator :

— Tu ai vrut-o. Ți s-a dat o șansă, da' tu ai călcat-o în picioare. Cînd o să ți se mai ivească una, o să cazi în genunchi și-o s-o *cerșești !*

Un fior de gheață îl străbătu pe Tom, fără să știe de ce (căci, dacă s-ar fi gîndit mai bine, și-ar fi dat seama, că asemenea vorbe, rostite în chip atît de solemn, nu puteau să nu înfioare), totuși răspunse pe un ton batjocoritor și amenințător, cum era și firesc din partea-i :

— *Tu* să-mi dai *mie* o șansă ? Ce-ar fi să cad în genunchi de pe-acum ? Dar dacă nu vreau, ce-o să se întîmple ? Tare-aș vrea să știu !

— Uite ce-o să se-ntîmple : o să mă duc la unchiutău și-o să-i spun tot ce știu despre tine !

Tom păli, iar Roxy observă această schimbare la față. Gînduri tulburătoare începură să se perinde prin mintea lui Tom :

„De unde-ar putea să știe ? Și totuși trebuie că și-a dat seama, se vede după mutra ei. N-au trecut decît trei luni de cînd l-am convins pe bătrîn să-și refacă testamentul, și m-am și vîrît pînă-n gît în datorii ! Mă străduiesc din răsputeri să evit o demascare care m-ar distruge, și iată că tocmai acum, cînd am oarecari șanse de a păstra ascunsă taina, în caz că nu ne amestecă nimeni — diavolița asta a mirosit care-i situația ! Mă întreb cît anume știe ? A, mi se frînge inima, nu altceva ! Dar trebuie neapărat s-o îmbunez, n-am încotro."

Și, silindu-se să scoată un rîs vesel, spuse, cu un glas cam dogit :

— Haide, hai, Roxy dragă, doi prieteni vechi ca tine și ca mine n-are rost să se certe. Uite-ți dolarul. Și acum, spune-mi ce anume știi ?

Roxy rămase locului, fără să întindă mîna spre hîrtia de un dolar : era rîndul ei să respingă cu dispreț linguşelile menite s-o amăgească, şi nu pierdu ocazia.

— Ce anume ştiu ? zise ea cu un glas necruţător şi cu o expresie implacabilă, ce-l făcură pe Tom să-şi dea seama că pînă şi un fost sclav îşi poate aduce aminte, măcar pentru zece minute, de insultele şi injuriile primite în schimbul unor vorbe frumoase, şi că se poate răzbuna cu plăcere cînd i se iveşte prilejul. Uite ce anume ştiu. Ştiu destul ca să arunc în aer testamentu' ăla — ba chiar *mai mult !*

— Mai mult ? îngînă el, speriat. Ce înseamnă, mai mult ? Unde e loc pentru mai mult ?

Roxy avu un rîs batjocoritor, apoi îi răspunse, scuturînd din cap şi proptindu-şi mîinile-n şold :

— Da, da, sigur c-ai vrea să ştii, tu, cu dolaru' ăsta care nu face doi bani ! Ce-ţi închipui c-o să-ţi spun, cînd n-ai nici o lăţcaie în buzunar ? O să-i spun lu' unchiu-tu, chiar acu' o să-i spun, iar el o să-mi dea *cinci* dolari pentru veste, şi-o să fie tare bucuros s-o afle !

Şi Roxy porni spre uşă, cu paşi repezi. Cuprins de panică, Tom o apucă de poala rochiei şi o imploră să mai aştepte.

— Păi, vezi ? ce-ţi spuneam eu ? rîse ea, întorcîndu-se cu faţa spre el.

— Tu ? Nu-mi amintesc nimic. Ce anume mi-ai spus ?

— Ţi-am spus că data viitoare cînd o să-ţi dau o şansă, o să cazi în genunchi şi-o s-o cerşeşti !

Tom rămase perplex o clipă, apoi bîigui, gîtuit de spaimă :

— Nu, Roxy, nu se poate să-mi ceri ceva atît de îngrozitor ! Nu se poate să vorbeşti serios !

— Acuşi-acuşi o să-ţi dai seama dacă vorbesc serios sau nu ! Cînd am venit aici, ca să te laud cu smerenie că

te-ai făcut băiat mare și frumos, și ca să-ți amintesc cum te-am crescut și te-am îngrijit cînd erai bolnav și n-aveai altă mamă în afară de mine, și ca să te rog să-mi dai un dolar ca să-mi cumpăr ceva de mîncare — ai început să mă ocărăști și să m-amenințI ! Ei bine, îți mai dau o ultimă șansă, da' să știi că n-aștept mai mult de-o jum'ate secundă, auzi ?

Tom se lăsă în genunchi și-ncepu să se milogească :

— Poftim, îți cerșesc îndurare, și zău că nu mă prefac ! Și-acum, te rog să-mi spui, Roxy !

Moștenitoarea a două secole de umilințe și de ocări îl privi îndelung, vizibil satisfăcută, apoi îi răspunse :

— Un tînăr și chipeș domn alb îngenunchind în fața unei negrese ! E tot ce-mi doream să văz înainte să mă cheme Ăl de Sus ! Hai, Gabriele, sună din trîmbiță, sînt gata... Scoală-te !

Tom se ridică în picioare și spuse, spășit :

— Nu mă mai pedepsi, Roxy ! Am meritat pedeapsa ta, dar fii bună și iartă-mă ! Nu te du la unchiu' — hai, spune-mi, și-ți dau cinci dolari.

— Cred'și eu c-o să mi-i dai ! Și nu doar atît. Da' n-o să-ți spun nimic aici...

— Da' unde ?

— În casa cu stafii — ți-e frică de ea, cumva ?

— Nu....

— Ei bine, vino acolo azi-noapte pe la zece sau un's'pe, urcă-te pe scara de frînghie, fiin'că aia de lemn e ruptă, și-o să mă găsești. Stau în casa aia fiin'că nu-mi pot îngădui să stau nicăieri altundeva.

Și Roxy porni spre ușă, dar se opri ca să adauge :

— Dă-mi dolaru' ăla !

Tom i-l dădu. Roxy cercetă hîrtia, apoi spuse :

— Hm ! E limpede că banca a dat faliment !

Și porni din nou spre ușă, dar se opri iarăși :

— Ai puţin whisky ?

— Da, am niţel.

— Adu-l încoace !

Tom dădu fuga sus, în odaia lui şi aduse o sticlă aproape plină. Roxy o duse la gură şi sorbi o duşcă. Ochii îi străluceau de satisfacţie.

— E fain, exclamă ea, vîrînd sticla sub broboadă. O iau cu mine !

Tom îi deschise uşa, cu smerenie, iar ea ieşi, dreaptă şi ţanţoşă ca un grenadir.

CAPITOLUL 9

„De ce ne bucurăm la o naştere şi ne întristăm la o înmormîntare ? Pentru că nu-i vorba de noi."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„E uşor să găseşti cusururi, dacă ai această înclinaţie. A fost odată un om care, neputînd găsi vreun cusur cărbunelui, se plîngea că în compoziţia acestuia intraseră prea multe broaşte preistorice."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Tom se trînti pe canapea; prinzîndu-şi faţa în palme şi rezemîndu-şi coatele pe genunchi, începu să se legene încoace şi încolo, gemînd : „Am căzut în genunchi în faţa unei negrese ! Credeam că atinsesem ultimele trepte ale decăderii, dar ele nu-s nimic pe lîngă umilinţa îndurată

adineauri... Mă consolez totuşi cu gîndul că, de data asta, am atins fundul : mai jos nu mă pot prăbuşi !".

Consolarea lui era, însă, pripită.

La orele zece în noaptea aceea, Tom — palid, fără vlagă şi nenorocit — se căţără pe scara de frînghie din casa bîntuită de stafii. Roxy îl aştepta la uşa uneia dintre încăperi, căci îl auzise venind.

Era o casă de lemn, cu două caturi, lăsată în părăsire cu vreo cîţiva ani în urmă, cînd se zvonise c-ar fi bîntuită. Nimeni nu mai voia să locuiască în ea, sau măcar să se apropie, noaptea, ba, unii o ocoleau chiar şi ziua. Fiind singura casă de acest fel, fusese poreclită *casa cu stafii*. Se părăginise rău de tot, din pricină că nimeni nu se îngrijea de ea, de atîta vreme. Se afla cu vreo trei sute de iarzi mai departe de locuinţa lui Wilson Zevzecul, de care-o despărţea un teren viran ; era ultima casă din acea margine a tîrguşorului.

Tom o urmă pe Roxy în încăpere. Într-un colţ al acesteia, Roxy îşi încropise un culcuş de paie curate, pe perete atîrnau cîteva rochii ieftine dar bine păstrate, un felinar de tablă îşi azvîrlea pe podea fluturaşii de lumină, iar ici-colo se vedeau nişte lădiţe şi lăzi de săpun, care serveau drept scaune. După ce se aşezară pe două dintre ele, Roxy îi vorbi astfel :

— Uite ce e, o să-ncep prin a-ţi spune taina şi abia după aia o să primesc banii. Nu mă grăbesc. Da' tu, ce crezi c-o să-ţi spun ?

— Păi, ştiu şi eu ?... Ah, Roxy, nu mă mai canoni atîta ! Spune-mi de-a dreptul, zi că ai descoperit în ce bucluc m-am vîrît prin păcatele şi nechibzuinţa mea !

— Lasă păcatele şi nechibzuinţa ! Nu, scumpişorule, nu despre asta e vorba ! Asta nu-i nimic, pe lîngă ce ştiu eu.

— Ce vrei să spui, Roxy ? o întrebă el, holbîndu-se.

Ea se ridică în picioare, aprigă ca o ursitoare pe cale de a-și rosti solia.

— Vreau să-ți spun atît — și jur că-i adevărat — că nu ești mai rudă cu dom' Driscoll decît sînt eu însămi ! *Asta* vreau să-ți spun !

Și ochii i se luminară de bucuria triumfului.

— Cum ? !

— Da, scumpișorule ! Și nu numai atît. Ești un *negru !* Te-ai *născut* negru, și *sclav !* Chiar în clipa asta ești un sclav negru, iar dacă-o să i-o spun lu' dom' Driscoll, are să te vînză la vale pe rîu, pînă s-ajungi cu două zile mai bătrîn decît acu'.

— E-o minciună gogonată, palavragioaică bătrînă ce ești !

— Nu-i nici o minciună, e adevăru' curat, așa să-mi ajute Dumnezeu ! Da, scumpișorule, ești *fiul meu !*

— Diavoliță !

— Iar băiatu' ăla nenorocit pe care l-ai cotonogit azi, e fecioru' lu' Percy Driscoll și *stăpînu-tău !*

— Scorpie !

— Numele lui e Tom Driscoll, iar al tău Valet de Chambre, nume de familie nici n-ai, fiin'că negrii n-au nume de familie !

Tom sări în picioare și, apucînd un retevei, îl ridică s-o lovească, dar maică-sa izbucni în rîs :

— Așază-te la loc, puișorule ! Crezi că poți să mă sperii ? Nu ești în stare, unul ca tine nu mă poate speria. Ai putea, cred, să mă-mpuști pe la spate, dacă ți s-ar ivi prilejul, da, așa ceva s-ar potrivi cu firea ta, te cunosc eu bine ! — numai că mie nu-mi pasă c-aș putea fi omorîtă, fiin'că toate astea sînt așternute pe-o hîrtie, care-i în mîini sigure, în mîinile unuia care știe la cine să se ducă, în caz că-s omorîtă. Nu, scumpișorule, dacă o crezi pe maică-ta la fel de neroadă ca și tine, te-nșeli amarnic,

așa să știi ! Și-acu', stai liniștit și poartă-te cum se cuvine — să nu te mai scoli în picioare pînă nu-ți zic eu !

Tom se foi ce se foi, pradă unui vîrtej de gînduri și simțăminte contradictorii, apoi spuse, cu un soi de convingere :

— Toate astea sînt aiureli. N-ai decît să te duci și să faci ce vrei. Am isprăvit cu tine !

Roxy nu-i răspunse. Luînd felinarul, porni spre ușă.

— Vino înapoi ! o imploră el, năpădit de fiori de gheață. N-am vrut să spun asta, Roxy, îmi retrag cuvintele, și n-o să le mai repet niciodată ! Vino înapoi, Roxy !

Femeia rămase o clipă locului, apoi rosti cu gravitate :

— Uite ce e, Valet de Chambre, încetează să-mi mai spui „Roxy", doar nu ești de-o seamă cu mine ! Copiii nu le spun pe nume mamelor lor. Mie să-mi zici „mămico", sau „mamă" — măcar atunci cînd nu-i nimeni altcineva de față. Ia să te-aud !

Tom se strădui din răsputeri și, pînă la urmă, izbuti să-i spună „mamă".

— În regulă. Vezi să nu mai uiți, dacă vrei să-ți meargă bine. Și-acu', fiin'că-ai zis chiar tu că n-o să mai spui niciodată că-i o minciună, îți atrag atenția că dacă-o să mai spui așa ceva, o să fie pentru ultima oară : căci dac-o să mai repeți chestia asta, o să mă duc glonț la dom' judecător și-o să-i zic cine ești, și-o să-i aduc și *dovada !* Mă crezi în stare ?

— O, nu numai că te cred, dar *știu* c-așa e ! gemu Tom.

Roxy triumfase pe deplin. N-ar fi putut să dovedească nimic, nimănui, și mințise afirmînd că lăsase totul în scris : știa însă cu cine are de-a face, și rostise ambele afirmații fără să se îndoiască nici o clipă de efectul pe care-l vor produce.

Așezîndu-se pe lada de lumînări, pe care mîndria și satisfacția ei o transformau într-un tron, spuse :

— Și acum, Chambers, destul cu prostiile, să trecem la treabă ! Întîi și-ntîi o să-i dai mămichii o jum'ate din ăi cincizeci de dolari pe care-i capeți pe lună. Scoate-i la iveală !

Tom, însă, n-avea decît șase dolari în buzunar. I-i dădu, făgăduindu-i să-i aducă, începînd din luna viitoare, jumătate din „pensia" lui.

— Chambers, cîte datorii ai ?

— Aproape trei sute de dolari, îi răspunse Tom, tremurînd.

— Și cum ai de gînd să le achiți ?

— Nu știu, nu-mi pune asemenea întrebări îngrozitoare !

Dar Roxy stărui, pînă cînd Tom îi mărturisi că obișnuia să umble deghizat prin casele oamenilor, șterpelind obiecte de mică valoare ; cu vreo două săptămîni înainte, cînd lumea îl credea plecat la Saint Louis, își prădase ceva mai mult concetățenii, deși se îndoia că obiectele furate ar fi fost de-ajuns pentru achitarea datoriilor. Avînd în vedere starea de spirit atîtată a oamenilor, se temea să întreprindă o nouă expediție. Roxy se arătă înțelegătoare și se oferi să-l ajute, ceea ce însă pe el îl cam sperie. Cu tremur în glas, îi spuse că s-ar simți mult mai sigur și mai la adăpost, dacă ea ar pleca din tîrgușor. I-ar fi explicat și de ce, dacă Roxy nu l-ar fi întrerupt, spunîndu-i că-i gata să plece : îi era, cică, totuna unde anume va locui, dacă-și va primi regulat partea de bani.

— N-o să plec prea departe și-o să vin aici o dată pe lună, după bani. Acu' nu te mai urăsc atîta, da' să știi că te-am urît ani de-a rîndul — oricine te-ar fi urît ! Fiin'că, deh ! cu ce m'-am ales după ce ți-am schimbat locu' în

leagăn și ți-am dat un nume bun și-o familie bună, de-ai ajuns un domnișor alb și bogat, îmbrăcat în straie de oraș ? M-ai disprețuit mereu și m-ai ocărît în fața oamenilor, nelăsîndu-mă să uit nici o clipă că-s o negresă...

Și Roxy izbucni în plîns.

— Dar știai că eu n-am habar că-mi ești mamă ! Și apoi...

— Lasă asta, acu'. Treacă de la mine. O să uit. Da' nu cumva să mă faci să-mi mai aduc aminte vreodată, c-o să-ți pară rău, așa să știi ! adăugă ea pe un ton fioros.

La despărțire, Tom îi spuse pe tonul cel mai convingător de care era capabil :

— Mamă, n-ai vrea să-mi spui cine-i tatăl meu ?

Își închipuise că pune o întrebare penibilă, dar se înșelase. Roxy îi răspunse; scuturînd din cap cu mîndrie :

— Dacă vreau să-ți spun ? N-am nimic contra. N-ai nici un motiv să-ți fie rușine de tată-tău, așa să știi ! Era ăl mai de soi bărbat din tîrgușoru' ăsta — din neamu' ăl vechi din Virginia. Din primele familii. Un neam la fel de cilibiu ca Driscoll și ca Howard, mai cilibiu nici că se poate.

Și, luîndu-și un aer și mai mîndru, adăugă răspicat :

— Îl mai ții minte pe Colonelu' Cecil Burleigh Essex, care-a murit în anu' cînd a murit și Driscoll, babacu' lui Tom, și-a fost dus la groapă de toți capii bisericii și de toți masonii, de-a fost o înmormîntare cum n-a mai pomenit tîrgușoru' ăsta ? Ei bine, *el* ți-a fost tată !

Sub imperiul satisfacției pe care-o simțea, parcă întinerise, căpătînd o grație și o măreție care-ar fi putut trece drept regești, într-un cadru ceva mai potrivit.

— Nu se află negru mai cilibiu ca tine în tîrgușoru' ăsta. Și-acu', du-te ! Și ține-ți capu' sus, ai tot dreptu', ți-o jur!

CAPITOLUL 10

„Toţi se vaietă că le vine greu să moară — stranie plîngere în gura unor oameni care au trebuit să trăiască."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Cînd eşti furios, numără pînă la patru ; cînd eşti foarte furios, înjură !"

Calendarul lui Wilson Zevzecul

În noaptea aceea, Tom se trezi de nenumărate ori din somn, spunîndu-şi : „Ce bine că totul n-a fost decît un vis !" Înainte de a adormi din nou, îşi spunea însă, gemînd : „Sînt un negru ! Un negru ! Mai bine-aş muri !"

Se trezi în zori, repetîndu-şi încă o dată acest gînd îngrozitor şi se hotărî să nu se mai lase în voia somnului, prea îl amăgea ! Începu să reflecteze la soarta lui vitregă.

„De ce au fost făcuţi negrii şi albii ? se întreba. Ce crimă a săvîrşit cel dintîi negru, de şi-a atras blestemul pentru tot neamul lui ? Şi de ce această îngrozitoare deosebire între alb şi negru ?... Cît de grea îmi apare, în dimineaţa asta, soarta negrilor — şi totuşi, pînă aseară un asemenea gînd nici nu-mi trecea prin minte..."

Rămase aşa încă vreo oră, oftînd şi gemînd. Apoi „Chambers" veni să-l anunţe, cu smerenie, că micul dejun e aproape gata. „Tom" roşi pînă-n vîrful urechilor văzînd cum acest tînăr şi aristocratic alb se umileşte în faţa lui, a unui negru, şi i se adresează cu „stăpîne".

— Piei din ochii mei ! îl repezi el.

Iar cînd tînărul ieşi, îşi spuse : „Nu mi-a făcut nici un rău, nenorocitul ! Dar nu-l mai pot vedea în ochi, fiindcă-i Driscoll, stăpînul cel tînăr, iar eu sînt... ah, mai bine muream !"

O erupţie gigantică, aidoma celei de acum cîţiva ani a vulcanului Krakatoa, însoţită de cutremure, furtuni marine şi nori de pulbere vulcanică, schimbă peisajul înconjurător, făcîndu-l de nerecunoscut, doborînd platourile înalte, ridicînd terenurile joase, înlocuind deşerturile cu lacuri limpezi şi transformînd în deşerturi cîmpiile verzi. Teribila catastrofă abătută asupra lui Tom îi schimbase cam în acelaşi fel peisajul moral. Unele din terenurile lui joase fuseseră înălţate la nivelul unor idealuri, iar unele din idealuri se prăbuşiseră în văi, unde zăceau grămadă, printre bulgării de lavă, cenuşă şi pucioasă.

Zile în şir, rătăci prin locuri pustii, reflectînd, încercînd să-şi găsească un echilibru. Cînd întîlnea vreun prieten, constata că deprinderile de-o viaţă se evaporaseră în chip misterios : braţul îi atîrna bleg, în loc să întindă maşinal mîna pentru a o strînge pe-a celuilalt. „Negrul" din el îşi proclama umilinţa, roşind, ruşinat. Acelaşi „negru" din el se arăta mirat cînd prietenul alb îi întindea mîna. Tot „negrul" acesta se grăbea să-i facă loc pe stradă, sau pe trotuar, vreunui vagabond alb. Cînd Rowena — idolul pe care-l adora în taină — îl poftea în casă, „negrul" din el bîiguia o scuză, temîndu-se să intre şi să stea de vorbă, ca de la egal la egal, cu albii. Acelaşi „negru" se furişa de colo pînă colo, ca o umbră, închipuindu-şi că vede pe toate feţele zugrăvindu-se bănuiala sau poate chiar certitudinea identităţii lui ; la fel, şi în gesturile şi în vocile lor. Purtarea lui Tom era atît de stranie şi de nefirească, încît oamenii băgară de seamă : se întorceau să-l privească lung, ori de cîte ori trecea pe lîngă ei, iar cînd el le înfrunta privirea — căci nu putea face altfel, oricît s-ar fi împotrivit ispitei — şi surprindea pe feţele lor acea expresie uimită, se simţea năpădit de o senzaţie de greaţă şi se grăbea să se facă nevăzut. Cu timpul, ajunse să se simtă urmărit şi să arate ca un om hărţuit, aşa că fugea mereu departe de tîrguşor, pe dealurile pustii, spunîndu-şi că-i însemnat cu pecetea lui Ham.

Nu se mai atingea nici de mîncare ; „negrul“ din el se rușina să stea la masă cu albii, temîndu-se să nu fie dat în vileag. Odată, cînd judele Driscoll îi spusese : „Ce-i cu tine ? Arăți smerit ca un negru“, se simțise întocmai cum se zice că se simte un asasin cînd acuzatorul exclamă : „Tu ești făptașul !“ Tom îi răspunsese că nu se simte bine și plecase de la masă.

Complimentele și solicitudinea „mătușii“ sale deveniseră insuportabile, și nu mai știa cum să le ocolească.

În tot acest timp, ura împotriva „unchiului“ crescuse în sufletul lui. „El e alb, își spunea, iar eu sînt sclavul lui, proprietatea lui personală, și mă poate vinde, la fel ca pe cîinele lui.“

Cam la o săptămînă după cele întîmplate, Tom ajunsese să creadă că însuși caracterul lui suferise o schimbare radicală. Asta, însă, din pricină că nu se cunoștea pe sine.

În multe privințe, părerile îi erau cu totul schimbate, și n-aveau să mai fie vreodată la fel ca înainte, dar structura fundamentală a caracterului său nu se schimbase și nu se putea schimba. Două-trei trăsături importante se modificaseră totuși, iar cu timpul această modificare putea duce, eventual, la consecințe destul de serioase. Sub influența acelei mari răsturnări mintale și morale, caracterul și deprinderile sale păreau să se fi schimbat cu desăvîrșire, dar ele începură să se așeze din nou în vechiul lor făgaș, curînd după ce furtuna se potoli. Treptat, omul își recăpătă vechile apucături frivole și ușuratice, ca și vechiul fel de a se purta și de a vorbi, încît nimeni din preajmă n-ar fi putut desluși în persoana lui ceva care să-l deosebească de nepăsătorul și debilul Tom de odinioară.

Expediția de jaf pornită împotriva tîrgușorului se soldă cu rezultate mai bune decît scontase el însuși, îngăduin-

du-i să strîngă suma necesară pentru achitarea datoriilor de la jocul de cărţi şi să scape de pericolul de a fi demascat de către unchiul său (care-ar fi fost în stare să anuleze din nou testamentul). Cu maică-sa ajunsese să se împace binişor. Cu toate că încă nu-l putea iubi, socotindu-l „un nimeni", firea ei dominatoare avea nevoie de ceva sau de cineva pentru a-şi impune autoritatea, şi un „nimeni" era mai bine decît nimic. Tăria ei de caracter, ca şi atitudinile ei agresive şi autoritare îi stîrneau admiraţia, în ciuda faptului că primea mai multe dovezi în acest sens decît ar fi avut nevoie. De obicei, însă, ea îi vorbea mai ales despre micile secrete ale principalelor familii (în ale căror bucătării se ducea ori de cîte ori poposea în tîrguşor, ca să le jumulească), iar Tom savura acest gen de conversaţie. Roxy îşi primea cu regularitate partea ei din pensie, adică jumătate, pe care Tom i-o aducea în casa cu stafii, profitînd de ocazie pentru a sta de vorbă cu dînsa. Din cînd în cînd, ea îl vizita acolo şi în alte zile.

Uneori Tom se repezea pînă la Saint Louis, unde rămînea cîteva săptămîni în şir ; în cele din urmă, ispita puse din nou stăpînire pe el. Cîştigă o grămadă de bani, apoi îi pierdu, ba se mai şi îndatoră, făgăduind însă că-şi va achita grabnic datoriile.

În acest scop, puse la cale o nouă expediţie în tîrguşorul lui. În alte localităţi nu îndrăznea să „lucreze", căci se temea să pătrundă în casele ale căror intrări şi ieşiri nu le cunoştea, cum nu cunoştea nici deprinderile locatarilor lor. În miercurea de dinaintea sosirii celor doi gemeni, el veni în casa cu stafii, după ce-i scrisese „mătuşii" Pratt că va sosi abia peste două zile — şi rămase ascuns acolo împreună cu maică-sa, pînă-n zorii zilei de vineri, cînd merse la locuinţa „unchiului". Intrînd pe uşa din dos, pe care-o deschise cu propria-i cheie, se furişă în odaia lui, unde se putea folosi de oglindă şi de articolele

de toaletă. Își pregătise un rînd de îmbrăcăminte femeiască pentru a se deghiza, iar acum purta o rochie de-a maică-si, cu voal și cu mănuși negre. Era gata să pornească în expediție, cînd zări deodată silueta lui Wilson în fereastra casei de peste drum și-și dădu seama că și Wilson îl observase. După ce-i oferi lui Wilson spectacolul unor gesturi și mișcări grațioase, se făcu nevăzut și-și schimbă travestiul, îmbrăcîndu-se în rochia lui Roxy, apoi coborî și ieși pe ușa din dos, îndreptîndu-se spre tîrgușor pentru a face o recunoaștere la fața locului.

Nu se simțea însă la largul lui. Îmbrăcase din nou rochia lui Roxy, adăugînd la acest travesti încovoierea unei femei bătrîne, pentru ca Wilson să nu dea atenție unei babe care iese, în zorii zilei, pe ușa din dos a unui vecin, dacă se mai uita cumva în direcția aceea. Dar dacă Wilson îl văzuse cumva ieșind și-l luase la ochi, ba chiar îl urmărise ? Gîndul acesta îl făcu pe Tom să se înfioare. Renunță la expediție pentru ziua aceea și se grăbi să se întoarcă la casa cu stafii, pe drumul cel mai întunecos.

Maică-sa era plecată, dar la un moment dat se întoarse, aducîndu-i vestea că în casa lui Patsy Cooper are loc o mare sindrofie, și-l convinse că aceasta era o ocazie rară, anume trimisă de Pronie. Drept care, Tom o porni în expediție, o expediție încununată de un frumos succes, avînd în vedere că în casa lui Patsy Cooper se strînsese atîta lume. Succesul acesta îi dădu curaj, ba chiar idei îndrăznețe, încît, după ce se întîlni cu Roxy pe o alee dosnică, pentru a-i înmîna prada, se întoarse la sindrofie pentru a adăuga prăzii niscaiva bunuri de preț din casa lui Patsy Cooper.

După această lungă digresiune, să ne întoarcem la momentul în care-l lăsasem pe Wilson Zevzecul, adică în seara de vineri, cînd, așteptînd sosirea gemenilor, medita la ciudata apariție întrezărită în zorii acelei zile : cine putea fi fata aceea nerușinată din dormitorul tînărului Tom Driscoll ?

CAPITOLUL 11

„Există trei feluri de a-i face plăcere unui autor, toate trei alcătuind o scară a complimentelor, mereu suitoare: 1) să-i spui că i-ai citit una dintre cărţi; 2) să-i spui că i-ai citit toate cărţile; 3) să-l rogi să-ţi îngăduie să citeşti manuscrisul viitoarei sale cărţi. Numărul 1 îţi asigură stima lui; numărul 2 îţi aduce admiraţia lui; numărul 3 îţi deschide drumul spre inima lui."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Cît despre adjective: cînd ai îndoieli în privinţa lor, elimină-le!"

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Cei doi gemeni sosiră aşadar şi Wilson intră în vorbă cu ei. O conversaţie plăcută şi liberă, sub influenţa căreia prietenia dintre ei se întări. La rugămintea gemenilor, Wilson îşi scoase din buzunar calendarul şi citi cîteva pasaje, pe care gemenii le elogiară; autorul se arătă atît de încîntat, încît acceptă bucuros să le împrumute unele pagini din lucrarea sa, pentru o lectură la domiciliu. În cursul numeroaselor lor călătorii, cei doi gemeni descoperiseră că există trei feluri sigure de a cuceri simpatia unui autor; acum, încercau felul cel mai eficace.

Deodată, convorbirea lor fu întreruptă de apariţia tînărului Tom Driscoll. Acesta pretindea că-i vede pentru prima oară pe distinşii oaspeţi, dar de fapt îi zărise în timpul sindrofiei, pe cînd jefuia casa. Cei doi gemeni observară că tînărul era destul de chipeş şi că avea nişte mişcări unduioase, pline de graţie. Dar, spre deosebire de Angelo, care nu găsea nimic bătător la ochi în înfăţişarea lui, Luigi avea impresia că tînărul e un om ascuns

și viclean. Felul lui de a vorbi i se părea plăcut lui Angelo, dar nu și lui Luigi. Angelo își spunea că tînărul e destul de simpatic, dar Luigi nutrea unele rezerve. Prima contribuție a lui Tom la conversația generală fu o întrebare pe care i-o pusese de-o sută de ori lui Wilson : o punea totdeauna pe un ton vesel, jovial, deși era menită să răscolească o rană ascunsă ; de data asta, Wilson sări ca ars, deoarece erau de față cei doi.

— Cum mai merge avocatura ? Ai avut vreun client ?

Wilson își mușcă buzele, dar răspunse, silindu-se să pară nepăsător :

— Încă nu.

În biografia lui Wilson prezentată celor doi gemeni, judele Driscoll omisese să pomenească detaliul profesiunii sale de avocat.

— Știți, domnilor, zise Tom rîzînd, Wilson e avocat, dar pentru moment nu-și practică meseria.

Deși zeflemeaua îl cam ustura, Wilson se stăpîni și spuse, fără pic de mînie în glas :

— E adevărat, nu o practic. E adevărat că n-am avut niciodată un client și că am fost nevoit să-mi cîștig timp de douăzeci de ani o pîine amară muncind ca expert contabil într-un tîrgușor în care ocaziile de a pune ordine în registrele de contabilitate se ivesc foarte rar. Dar tot atît de adevărat e și faptul că m-am pregătit temeinic pentru profesiunea de avocat. Cînd eram de vîrsta ta, Tom, mi-am ales o profesiune și am dobîndit grabnic competența necesară.

Tom avu o tresărire nervoasă.

— Nu mi s-a ivit niciodată prilejul s-o practic și s-ar putea să nu mi se ivească nici în viitor, urmă Wilson. Dar dacă mi se va ivi vreodată, mă va găsi pregătit, fiindcă în toți acești ani mi-am împrospătat mereu studiile juridice.

— Asta zic și eu, tărie de caracter! Îmi place de dumneata. Mă bate gîndul să-ți încredințez toate afacerile

mele. Afacerile mele și avocatura dumitale s-ar cuveni să facă, zău, casă bună, Dave !

Și Tom izbucni din nou în rîs.

Wilson era cît pe ce să-i răspundă, gîndindu-se la fata din dormitor : „Dacă mi-ai încredința afacerile tale murdare, s-ar putea să iasă ceva !“ Se mulțumi însă să-i atragă atenția că problema pusă de el nu prea avea legătură cu discuția.

— Prea bine, zise Tom. Să schimbăm subiectul. Presupun că aveai de gînd să-mi mai dai un bobîrnac, așa că, oricum, prefer să schimbăm vorba. Cum mai merge afacerea Marelui Mister ? Știți, Wilson și-a pus în gînd să cumpere toate geamurile din prăvălii pentru a le mînji cu amprente digitale. Ar cîștiga o avere, vînzîndu-le la un preț uriaș capetelor încoronate din Europa, ca să-și împodobească palatele. Hai, spune, Dave !

Wilson aduse trei din lamelele lui de sticlă și începu să explice :

— Le cer oamenilor să-și treacă prin păr degetele mîinii stîngi, ca să li se impregneze cu un strat subțire de unsoare naturală, apoi îi pun să apese pe sticlă. Amprenta fină se păstrează, dacă nu intră în contact cu vreo substanță capabilă s-o șteargă. Începe tu, Tom !

— Păi, cred că mi-ai mai luat de vreo două ori amprentele.

— Așa e, dar ultima oară erai un băiețaș în vîrstă de doisprezece ani.

— E adevărat. Firește, m-am schimbat cu desăvîrșire de atunci încoace. Și apoi, capetelor încoronate le place, cred, varietatea.

Își trecu degetele prin părul tuns scurt, apoi le apăsă, pe rînd, pe lamela de sticlă. Angelo își lăsă amprentele pe o altă lamelă, iar Luigi pe o a treia. Wilson scrise numele și data pe fiecare dintre lamele, apoi le puse deoparte.

— N-aş fi zis nimic, rîse Tom, dar dacă ceea ce cauţi e varietatea, înseamnă că ţi-ai irost o lamelă. Amprenta unui geamăn e leit cu-a fratelui său.

— Oricum, îmi place să le am pe amîndouă, replică Wilson, întorcîndu-se la locul lui.

— Ascultă, Dave, zise Tom, parcă obişnuiai să le şi ghiceşti oamenilor atunci cînd le luai amprentele. Ştiţi, Dave e un geniu multilateral — da, domnilor, un geniu de mare clasă, un savant de valoare care se iroseşte în acest tîrguşor, un profet care se bucură de stima acordată îndeobşte profeţilor în ţara lor — fiindcă aici lumea nu dă doi bani pe ştiinţa lui şi afirmă că în loc de cap are-o fabrică de idei, nu-i aşa, Dave ? Dar nu-i nimic, o să vină o zi cînd o să-şi lase el amprenta — amprenta digitală, ha, ha ! Dar zău că merită să-l lăsaţi să vă citească şi-n palmă o dată — merită toţi banii, să ştiţi ! Păi, e-n stare să vă citească pînă şi-n zbîrciturile pielii, la fel de uşor cum ar citi într-o carte, şi să vă spună nu numai vreo cincizeci-şaizeci de lucruri care au să vi se întîmple, dar şi vreo cincizeci-şaizeci de mii de lucruri care n-au să vi se întîmple. Hai, Dave, arată-le acestor domni ce fel de savant atoateştiutor avem noi în acest tîrguşor, şi nici măcar nu ne dăm seama !

Wilson răbda în tăcere această ploaie de săgeţi, iar cei doi gemeni sufereau împreună cu el, şi pentru el. Socotind că, acum, cel mai bun mijloc de a-l consola era să ia în serios afirmaţiile făcute în batjocură de Tom, Luigi spuse :

— Am asistat în peregrinările noastre la unele demonstraţii de chiromanţie şi ştim prea bine ce rezultate uimitoare poate da ea. Dacă nu-i o ştiinţă, ba chiar una dintre cele mai mari, nu ştiu care alta ar putea să fie. În Orient...

— Scamatoria asta, o ştiinţă ? îl întrerupse Tom, cu un aer perplex. Nu cred că vorbeşti serios !

— Ba, cît se poate de serios. Acum patru ani un chiromant ne-a citit în palmă, ca-ntr-o carte.

— Vrei să spui că a ghicit unele lucruri adevărate ? îl întrebă Tom, ceva mai puţin incredul.

— Da, şi nu puţine lucruri, răspunse Angelo. Ceea ce ne-a spus atunci în legătură cu caracterele noastre era perfect exact — nici măcar noi înşine n-am fi fost capabili de o caracterizare mai bună. Şi apoi, ne-a ghicit cîteva lucruri importante care ni se întîmplaseră în viaţă, şi de care nimeni în afară de noi n-ar fi avut cum să ştie.

— Păi, asta-i curată vrăjitorie ! exclamă Tom, care devenise foarte interesat. Şi cum s-au dovedit a fi prezicerile sale de viitor ?

— În general s-au adeverit, răspunse Luigi. Două sau trei dintre lucrurile mai importante prezise de chiromant s-au întîmplat aievea, de atunci încoace ; lucrul cel mai important s-a întîmplat chiar în acel an. S-au adeverit şi unele din prezicerile mai mărunte ; altele, mărunte sau importante, nu s-au adeverit încă şi, fireşte, s-ar putea să nu se adeverească niciodată ; totuşi, m-ar mira mai mult dacă nu s-ar adeveri, decît dacă s-ar adeveri.

Tom părea profund impresionat.

— Dave, spuse el pe un ton spăsit, nici prin gînd nu mi-a trecut să minimalizez acea ştiinţă, am vrut doar să glumesc, mai bine zis m-a luat gura pe dinainte. Hai, citeşte-le în palmă, vrei ?

— Sigur că da, dacă doriţi, dar vă previn că n-am avut încă ocazia să mă exersez, şi nici nu pretind c-aş fi un expert. Sînt capabil să desluşesc lucrurile din trecut gravate puternic în liniile palmei, dar lucrurile mai puţin importante îmi scapă adesea — nu întotdeauna, fireşte — însă în ce priveşte ghicitul viitorului nu prea am încredere în mine. Vorbesc ca şi cum chiromanţia ar fi pentru mine un obiect de studiu de fiecare zi, dar nu e aşa. N-am cercetat nici măcar o jumătate de duzină de mîini în ultimii şase ani ; vedeţi şi dumneavoastră că lu-

mea face glume pe socoteala mea, iar eu am renunţat la chiromanţie pentru a nu mai alimenta asemenea glume. Uite ce e, domnule conte Luigi : o să facem o încercare cu trecutul dumitale, iar dacă-o să reuşesc cît de cît... Nu, viitorul o să-l las la o parte, în seama experţilor !

Şi spunînd acestea, apucă mîna lui Luigi.

— Aşteaptă ! exclamă Tom. Încă n-o cerceta, Dave ! Conte Luigi, uite hîrtie şi creion. Aşterne pe hîrtie lucrul acela despre care spuneai că e cel mai extraordinar dintre cîte ţi s-au prezis, şi care avea să ţi se întîmple în mai puţin de un an, şi dă-mi mie hîrtia, ca să văd dacă Dave ţi l-a citit sau nu în palmă.

Luigi scrise ceva pe hîrtie, apoi o îndoi şi i-o dădu lui Tom :

— O să-ţi spun cînd să te uiţi la ce-am scris, dacă va ghici.

Wilson începu să cerceteze palma lui Luigi — linia vieţii, linia inimii şi celelalte, observînd cu atenţie legăturile lor cu reţeaua de linioare şi şănţuleţe din jur ; pipăi pernuţa de carne din vîrful policarului, pentru a-i observa forma ; pipăi şi partea cărnoasă a mîinii între încheietură şi vîrful degetului mic, apoi cercetă cu luare-aminte degetele, observîndu-le forma, proporţiile şi poziţia normală în care se aşezau cînd se destindeau. Între timp, cei trei spectatori urmăreau cu interes scena, cu capetele plecate peste palma lui Luigi, fără să scoată un cuvînt. Wilson mai examină o dată palma, apoi trecu la expunerea observaţiilor sale.

Întîi, făcu o caracterizare a temperamentului şi a firii lui Luigi, a gusturilor, aversiunilor, înclinaţiilor, ambiţiilor şi ciudăţeniilor lui, într-un fel ce-l făcu pe conte să tresară de cîteva ori, iar pe ceilalţi să rîdă ; dar amîndoi gemenii declarară că fişa era corectă şi, pe deasupra, artistic întocmită.

Wilson vorbi apoi de trecutul lui Luigi — acum se arăta şovăitor, cu băgare de seamă, mişcîndu-şi degetele

încet de-a lungul liniilor mari ale palmei și zăbovind din cînd în cînd la vreo „stea“ sau la vreun alt semn, pentru a cerceta cu atenție zona din jur. De cîteva ori pomeni de niște întîmplări din trecut, pe care Luigi le adeveri. Deodată, Wilson exclamă, cu o expresie de uimire :

— Iată aici urma unei întîmplări pe care poate că n-ai dori s-o dezvălui...

— Dezvălui-o, îl îndemnă Luigi. Îți făgăduiesc că nu voi fi stînjenit !

Dar Wilson continua să șovăie, cu aerul că nu prea știe ce să facă. În cele din urmă spuse :

— Cred că-i o chestiune prea delicată, ar fi poate mai bine să o notez pe-o bucată de hîrtie sau să ți-o șoptesc la ureche, pentru a-ți da posibilitatea să hotărăști singur dacă vrei sau nu s-o dai în vileag.

— Perfect, zise Luigi. Scrie-o !

Wilson mîzgăli ceva pe-o bucățică de hîrtie, pe care i-o dădu lui Luigi ; acesta o citi în gînd, apoi îi spuse lui Tom :

— Domnule Driscoll, despăturește hîrtia și citește-o!

Tom citi cu glas tare :

— *„Prezicerea era că voi omorî un om. Ea s-a adeverit în mai puțin de un an.“* Dumnezeule ! exclamă Tom.

Luigi îi dădu lui Tom bilețelul primit de la Wilson :

— Citește acum și bilețelul ăsta.

Tom îl citi :

— *„Ai omorît un om, dar nu pot ghici dacă era bărbat, femeie sau copil.“*

— O, zei ! izbucni Tom, uluit. Asta întrece orice închipuire ! Înseamnă că omul n-are dușman mai înverșunat decît propria-i mînă ! Gîndiți-vă : mîna unui om păstrează tainele cele mai ascunse ale vieții sale, fiind gata să-l trădeze în fața oricărui vrăjitor străin. Dar nu te înțeleg, ce-ți veni să-l lași să-ți citească în palmă, cînd aceasta ascunde o asemenea grozăvie ?

— A, n-am nimic împotrivă, răspunse Luigi, cît se poate de calm. L-am ucis pe omul acela dintr-un motiv temeinic şi nu-mi pare rău.

— Care era motivul ?

— Păi, trebuia să fie ucis.

— O să vă spun eu de ce l-a ucis, dacă el nu vrea, interveni Angelo. L-a ucis ca să-mi salveze mie viaţa ! Aşa că a fost o faptă nobilă, nu una urîtă, pe care s-o ţină ascunsă.

— Aşa e, exclamă Wilson. A săvîrşi o asemenea faptă pentru a salva viaţa unui frate, este o dovadă de curaj şi de abnegaţie !

— E foarte plăcut să te-aud spunînd asemenea lucruri, dar în ce priveşte abnegaţia, sau eroismul, sau generozitatea, să ştii că nu poate fi vorba de aşa ceva, protestă Luigi. Uiţi un amănunt — dacă nu i-aş fi salvat viaţa lui Angelo, ce ar fi devenit propria-mi viaţă ? Dacă l-aş fi lăsat pe individul acela să-l omoare, nu m-ar fi omorît oare şi pe mine ? După cum vezi, mi-am salvat propria viaţă.

— Da, asta e versiunea ta, zise Angelo, dar te cunosc eu bine : nu cred că te-ai gîndit la tine în clipa aceea. Am păstrat arma cu care l-ai omorît pe omul acela — o să vi-o arăt şi vouă. E o armă interesantă şi îşi avea povestea ei, înainte de a ajunge în mîinile lui Luigi, o poveste ce-o face şi mai interesantă. Luigi a primit-o în dar de la un mare prinţ indian, *gaikowar*-ul din Baroda, a cărui familie o păstrase vreme de două-trei secole. Arma asta ucisese o mulţime de indivizi neplăcuţi, care le călcaseră hotarul într-un moment sau altul. Nu pare cine ştie ce, decît că n-are forma altor cuţite, sau pumnale, ori cum vreţi să-i ziceţi. Uite, o să vi-o desenez.

Şi Angelo desenă rapid pe o foaie de hîrtie un fel de cuţit.

— O lamă lată, cu muchiile ascuţite, ca ale unui brici, semnele gravate pe ea sînt monogramele sau numele nu-

meroşilor săi posesori. Am gravat eu însumi şi numele lui Luigi, în litere latine, adăugînd şi blazonul nostru, după cum vedeţi. Observaţi ce mîner curios are ! E dintr-un fildeş tare, lustruit ca o oglindă, şi lung de cîţiva centimetri — rotund şi gros ca încheietura unei mîini, iar marginea i-e netedă, ca să-ţi poţi rezema policarul pe ea : cînd o apuci, îţi propteşti policarul pe marginea teşită şi, ridicînd-o în aer, izbeşti ! *Gaikowar*-ul ne-a arătat toate astea, cînd i-a dăruit arma lui Luigi, iar Luigi a folosit-o chiar în aceeaşi noapte, din care pricină *gaikowar*-ul a rămas fără ea. Teaca e împodobită cu juvaeruri de preţ. Fireşte, ea vi se va părea mai vrednică de privit decît arma însăşi.

„Mare noroc am avut că am trecut pe-aici ! îşi spuse Tom. Aş fi vîndut cuţitul ăsta pe-o nimica toată — credeam că juvaerurile sînt de sticlă."

— Spune-ne ce s-a mai întîmplat, îl îndemnă Wilson pe Angelo. Murim de curiozitate, vrem să aflăm ce-i cu omorul acela !

— Ei bine, pe scurt, cuţitul e de vină pentru tot ce s-a întîmplat. Un servitor de culoare s-a furişat noaptea în odaia noastră din palatul prinţului, ca să ne omoare şi ca să fure cuţitul, de dragul pietrelor preţioase, desigur. Luigi îl ascunsese sub pernă ; dormeam amîndoi în acelaşi pat. În încăpere ardea o candelă. Eu dormeam, dar Luigi era treaz ; deodată, i se păru că zăreşte o siluetă apropiindu-se de pat. Scoţînd cuţitul din teacă, rămase la pîndă, în patul acela, fără cearşafuri, fiindcă era prea cald ca să ne acoperim cu ceva. Deodată, servitorul se aplecă deasupra mea, cu mîna dreaptă ridicată şi cu un pumnal îndreptat spre gîtul meu ; Luigi însă îl apucă de încheietură şi-l trase în jos pe individ, înfigîndu-i în beregată propriu-i cuţit. Asta e tot.

Wilson şi Tom traseră adînc aer în piept. După ce mai făcură unele comentarii în legătură cu tragica întîmplare, Wilson îi spuse lui Tom, apucîndu-i mîna :

— Nu m-am uitat niciodată la palmele tale. Ai poate şi tu unele secrete dubioase...

Tom îşi smucise mîna din strînsoarea lui Wilson, cu un aer năuc.

— Ia te uită, a roşit ! exclamă Luigi.

Tom îi aruncă o privire urîtă, înainte de a-i răspunde pe un ton tăios :

— Dacă am roşit, nu-i din pricină c-am omorît un om !

Faţa tuciurie a lui Luigi se împurpură, dar pînă să spună el ceva sau să facă vreo mişcare, Tom adăugă, cu neliniște în glas :

— Te rog de-o mie de ori să mă scuzi ! N-am vrut să spun asta. Mi-a scăpat pur şi simplu, şi-mi pare foarte, foarte rău, iartă-mă !

Wilson îi veni în ajutor şi reuşi să dreagă lucrurile, cel puţin în privinţa celor doi gemeni, care erau mai tulburaţi de jignirea adusă de Tom lui Wilson prin ieşirea aceea nepoliticoasă, decît de insulta la adresa lui Luigi. Tom, însă, nu părea deloc împăcat, deşi se silea să fie calm : în ciuda aparenţelor, clocotea de ură împotriva celor trei martori ai descumpănirii sale. Era atît de pornit împotriva lor, încît aproape că uitase că el însuşi era de vină că se demascase în faţa lor. Totuşi, o mică ceartă care izbucni între cei doi gemeni îl făcu să se simtă din nou destul de bine şi să redevină aproape prietenos. Nu era chiar o ceartă în lege, dar se vedea limpede că cei doi erau enervaţi unul de celălalt. Tom era încîntat ; atît de încîntat, încît făcu tot ce-i stătea în putere pentru a le spori enervarea, pretinzînd în acelaşi timp c-ar fi mînat de motivele cele mai nobile. Cu ajutorul lui, flacăra fu aţîţată, şi poate c-ar fi avut fericirea s-o vadă lăţindu-se într-un adevărat pîrjol, dacă nu s-ar fi auzit deodată o bătaie în uşă : întreruperea asta avu darul să-l tulbure pe Tom, însă îl mulţumi pe Wilson, care se duse să deschidă.

Noul venit era un irlandez de vîrstă mijlocie, simpatic, ageamiu și energic, pe nume John Buckstone, care era în felul lui un mare politician local și participa activ la viața obștească. În perioada aceea, una din principalele surse de agitație a tîrgușorului o constituia problema alcoolismului. Exista un puternic partid pro-alcoolic și un puternic partid anti-alcoolic. Buckstone le ținea partea pro-alcoolicilor, care-l trimiseseră la cei doi gemeni pentru a-i invita să asiste la o întrunire a respectivului partid. După ce-și rosti solia, îi informă că lumea a și început să se adune în sala cea mare de deasupra pieții. Luigi acceptă bucuros invitația, iar Angelo ceva mai puțin bucuros, deoarece îi displăceau mulțimile și nu obișnuia să consume puternicele băuturi americane. De fapt, era cîteodată un abstinent convins — cînd nu se putea altfel.

Cei doi gemeni plecară împreună cu Buckstone, iar Tom Driscoll li se alătură, fără să fie poftit.

Încă de la distanță, putură zări un lung șir de torțe coborînd pe strada mare, și auzi bubuitul tobelor, clinchetul cimbalelor, și fluieratul cîtorva flaute, precum și zvonul încă slab al uralelor. Coada acestui alai tocmai urca scările halei, în clipa cînd gemenii sosiră acolo ; cînd ei intrară în sală, aceasta era arhiplină, ticsită de oameni cu torțe fumegînde, zgomotoși și entuziești. Fură conduși la tribună de Buckstone (Tom Driscoll, după ei !) și lăsați în grija președintelui adunării, în mijlocul unor chiote și aplauze de bun venit. Cînd gălăgia se mai potoli, președintele propuse ca „iluștrii oaspeți să fie aleși, prin aclamații, ca membri ai glorioasei noastre organizații, care este paradisul celor liberi și pierzania sclavilor“.

Această șarjă oratorică făcu să se deschidă din nou stăvilarele entuziasmului, iar cei doi oaspeți fură aleși cu o tunătoare unanimitate. Apoi se stîrni o furtună de zbierete :

— Să-i botezăm ! Să-i botezăm ! Dați-le ceva de băut!

Cei doi gemeni primiră cîte un pahar cu whisky. Luigi îl ridică pe al lui și-l duse la buze, dar Angelo îl lăsă neatins pe al său.

Se stîrni o nouă frutună de zbierete :

— Ce se-ntîmplă cu celălalt ? De ce ne sfidează ăla blondul ? Vrem explicații, vrem explicații !

Președintele raportă, după ce se interesă la cei în drept :

— Am comis o greșeală penibilă, domnilor. Constat că domnul conte Angelo Capello este împotriva crezului nostru, fiind de fapt un abstinent convins și nici nu intenționa să ceară să se alăture organizației noastre. El dorește să reconsiderăm votul prin care a fost ales. Ce hotărăște sala ?

Sala izbucni în hohote de rîs, subliniate de șuierături și huiduieli, dar ciocănelul președintelui reuși să restabilească oarecum ordinea. Apoi vorbi din mulțime un om, care ținu să spună că, deși regreta că s-a comis acea greșeală, era de părere că ea nu putea fi reparată la actuala întrunire. Potrivit Statutului, sarcina asta revenea viitoarei întruniri : el, personal, nu făcea nici o propunere, mai ales că nici nu era nevoie, doar dorea să-și ceară scuze, în numele întregii adunări, față de domnul conte, asigurîndu-l că organizația „Fiilor Libertății" se va strădui să-i facă cît mai plăcută prezența temporară în rîndurile sale.

Discursul acesta fu întîmpinat cu vii aplauze, amestecate cu exclamații:

— Bine zis ! Oricum, e-un băiat bun, chiar dacă-i abstinent ! Să bem în sănătatea lui ! Dați-i un pahar plin, să-l bea pînă-n fund !

Se împărțiră din nou pahare și toți cei de la tribună băură în sănătatea lui Angelo, în timp ce sala cînta:

For he's a jolly good fellow...[1]

Tom Driscoll goli și el paharul, al doilea — căci dăduse pe gît și paharul lui Angelo în clipa cînd acesta îl lăsase jos. Cele două pahare golite îl înveseliră, prostește, încît începu să participe intens la „activitatea" sălii, îndeosebi la fluierături și la cîntece.

Președintele continua să stea la tribună, lîngă cei doi gemeni. Extraordinara asemănare dintre aceștia îi inspiră lui Tom Driscoll o glumă, pe care izbuti s-o plasezе, cu un aer serios, specific bețivilor, în timp ce președintele se pregătea să-și țină discursul :

— Băieți, propun ca președintele să tacă și să ne lase să-l ascultăm pe acest jumătate de iadeș.

Sala izbucni în hohote, la auzul acestei metafore bine găsite.

Sîngele meridional al lui Lugi începu să clocotească, din pricina insultei rostite în prezența a patru sute de necunoscuți. Nu-i stătea în caracter să lase fără răspuns o asemenea insultă, sau să amîne răspunsul. Făcînd cîțiva pași, se opri drept în spatele glumețului, care nu bănuia nimic, și-i trase un pumn atît de zdravăn, încît Tom se pomeni aruncat în aer, pe deasupra rampei, și căzu peste capetele celor din primul rînd al „Fiilor Libertății".

Chiar și unui om treaz îi repugnă să se pomenească fără nici o vină cu cineva pe cap, dar un bețiv nu poate suporta o asemenea atenție. Grupul de „Fii ai Libertății", în mijlocul cărora aterizase Tom Driscoll, nu cuprindea nici un om treaz — probabil că în întreaga sală nu se afla un asemenea exemplar. Driscoll fu azvîrlit prompt în rîndul al doilea, iar acesta îl trecu mai departe, spre rîndul al treilea, și începu apoi să care la pumni celor din rîndul întîi, care li-l pasaseră. Acest ritual fu respectat cu strictețe de toate șirurile, pe măsură ce Driscoll se

[1] Literal : „E un băiat bun (engl.) ; refren al unui cîntec de petrecere.

apropia de ușă, în zborul lui vertiginos, lăsînd în urmă un val din ce în ce mai lung de umanitate indignată, pusă pe bătaie și înjurături. Torțele cădeau una după alta, pînă cînd, deasupra zgomotului asurzitor al glasurilor mînioase, al ciocănelului prezidențial și al băncilor ce se prăbușeau, se înălță strigătul : FOC !

Lupta încetă numaidecît ; înjurăturile conteniră ; preț de un moment se așternu o tăcere de mormînt, un calm desăvîrșit, în locul unde bîntuise furtuna ; apoi, mulțimea se trezi din nou la viață, parcă mînată de același impuls, și se risipi care încotro, făcîndu-și loc cu coatele și cu pumnii, cei de la margine ieșind pe ferestre și pe uși, și slăbind astfel presiunea din mijloc.

Pompierii nu se arătaseră niciodată mai prompți ; e drept că, de data asta, n-aveau de străbătut nici cîțiva pași, fiindcă-și aveau sediul în fundul halelor. Pompierii erau organizați într-o brigadă a tulumbelor și într-o brigadă a scărilor de frînghie. Jumătate din membrii fiecărei brigăzi erau pro-alcoolici, iar cealaltă jumătate erau abstinenți, potrivit afilierilor morale și politice care despărțeau pe vremea aceea în două comunitățile din tîrgușoarele de la frontieră. Se aflau de față destui antialcoolici pentru a putea pune în funcțiune tulumba și scările. În decurs de două minute, își făcură apariția, îmbrăcați în bluzele lor roșii, cu coifurile pe cap (nu se deplasau niciodată oficial într-o îmbrăcăminte neoficială), iar cînd participanții la întrunirea de la etaj începură să sară pe ferestre și pe acoperișul arcadei, pompierii îi întîmpinară cu un puternic șuvoi de apă, care-i trînti pe cîțiva de pe acoperiș și fu cît pe ce să-i înece pe ceilalți. Dar apa era preferabilă focului, așa că oamenii continuară să iasă pe ferestre, și să fie asaltați de apa necruțătoare, pînă cînd sala se goli ; atunci, pompierii intrară în sală și o potopîră cu destulă apă, ca să stingă un foc de patruzeci de ori mai mare decît cel ce izbucnise acolo ; căci o companie rurală de pompieri nu are decît rareori

ocazia de a arăta ce poate, iar cînd această ocazie se ivește, o folosește la maximum. Cetățenii mai isteți și mai chibzuiți nu se asigurau împotriva focului, ci împotriva companiei de pompieri.

CAPITOLUL 12

„A avea curaj înseamnă să te împotrivești fricii, să-ți domini frica, nu să o ignori. Afară doar de cazul cînd cineva e laș din fire, nu-i nici un compliment să-i spui cuiva că-i viteaz — cuvîntul nu se potrivește întocmai. Gîndiți-vă la purice — fără doar și poate, cea mai vitează dintre făpturile Domnului, dacă ignorarea fricii înseamnă curaj. El te atacă, fie că dormi sau ești treaz, fără să se sinchisească de faptul că, prin dimensiuni și putere, ești pentru el ceea ce sînt armatele lumii întregi pentru un copil de țîță ; puricele trăiește zi și noapte, în toate zilele și în toate nopțile, chiar în poala primejdiei și în imediata vecinătate a morții, și totuși nu-i mai înfricoșat decît omul care umblă pe străzile unui oraș lovit de cutremur cu zece veacuri în urmă. Cînd vorbim despre Clive, despre Nelson și despre Putnam ca despre niște oameni «care nu cunoșteau frica», s-ar cuveni să adăugăm puricele — punîndu-l în fruntea alaiului."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

În noaptea zilei de vineri, pe la orele zece, judele Driscoll se dusese la culcare, pentru ca sîmbătă, înainte

de ivirea zorilor, să se trezească și să meargă la pescuit împreună cu prietenul său Pembroke Howard. Copilăriseră amîndoi în Virginia, cînd acel stat încă mai trecea drept cel dintîi și cel mai faimic dintre statele Uniunii, iar ei continuau să ataşeze numelui său mîndrul și afectuosul adjectiv „Bătrîna", ori de cîte ori venea vorba despre Virginia. În Missouri, orice persoană sosită din „Bătrîna Virginie" era recunoscută ca superioară, iar această superioritate devenea o adevărată supremaţie cînd vreun ins cu o astfel de obîrşie putea dovedi că se trage din Primele Familii ale măreţei republici. Familiile Howard și Driscoll făceau parte din acea aristocraţie. În ochii lor, era efectiv o aristocraţie nobiliară. Ea își avea legile nescrise, la fel de limpede definite și la fel de stricte ca rînduielile înscrise în oricare corp de legi din această ţară. Un descendent al Primelor Familii era un gentleman din născare ; suprema lui datorie în viaţă era să vegheze asupra măreţei moşteniri și s-o păstreze nepătată. Onoarea trebuia păstrată cu orice preţ. Legile acelea erau harta după care se călăuzea, o hartă pe care era însemnat itinerariul său ; dacă se abătea măcar cu o iotă de la el, însemna să-și terfelească onoarea, adică să abdice de la rangul de gentleman. Aceste legi cereau din parte-i anumite lucruri pe care religia lui poate i le interzicea : în acest caz, religia trebuia să cedeze, căci legile nu puteau fi slăbite pentru a le face să corespundă religiei sau vreunei alte instituţii. Onoarea mai presus de orice ! Iar legile defineau ce anume era onoarea și prin ce se deosebea ea, în unele privinţe, de onoarea prescrisă de crezurile bisericeşti și de legile și uzanţele sociale din anumite zone ale globului care deveniseră prea aglomerate în momentul cînd sfintele hotare ale Virginiei erau abia trasate.

Dacă judele Driscoll era recunoscut ca primul cetăţean din Dawson's Landing, Pembroke Howard era lesne recunoscut drept cel de-al doilea. I se spunea „marele om

al legii", titlu pe deplin meritat. El și Driscoll aveau aceeași vîrstă — vreo șaizeci de ani și ceva.

Cu toate că Driscoll era liber-cugetător, iar Howard un presbiterian convins, prietenia dintre ei nu avea de suferit de pe urma acestor deosebiri. Opiniile lor îi priveau personal, nefiind prin urmare supuse discuției, examenului sau criticii altora, fie măcar a amicilor comuni.

După terminarea partidei de pescuit, se lăsară la vale în barca lor, discutînd despre politica națională și despre alte asemenea chestiuni înalte ; deodată întîlniră o barcă ce venea dinspre tîrgușor. Individul din această barcă avea chef de vorbă :

— Cred că știți, dom'le judecător, că aseară unul din gemenii ăia i-a tras o bătaie zdravănă nepotului dumneavoastră...

— Ce-a făcut ?

— I-a tras o bătaie.

Buzele judecătorului păliră, iar ochii i se aprinseră. Simți că se înăbușă de mînie, dar izbuti să îngaime :

— Bine, bine, dă-mi amănuntele !

Omul i le dădu. La sfîrșit, judecătorul rămase tăcut preț de un minut, întorcînd pe toate fețele imaginea penibilă a zborului lui Tom peste capetele oamenilor, apoi spuse, ca și cum ar fi gîndit cu glas tare :

— Hm ! Nu pricep. Dormeam, la mine acasă. Nu m-a trezit. Și-o fi zis că se poate descurca și fără ajutorul meu.

— Îmi place s-aud asta, Pembroke ! adăugă el cu un zîmbet de satisfacție și de mîndrie. Sîngele apă nu se face !

Howard scutură din cap aprobator, silindu-se să surîdă, iar omul din barcă vorbi din nou :

— Tom a cîștigat procesul cu geamănul ăla.

Judecătorul îl privi mirat.

— Proces ? Care proces ?

— Păi, Tom l-a adus în fața judelui Robinson, învinuindu-l de agresiune.

Bătrînul se prăbuşi deodată, ca lovit de dambla. Howard se repezi la el şi-l prinse în brate, apoi îl întinse pe spate în barcă şi-i stropi faţa cu apă.

— Pleacă de-aici, îi porunci el omului, care-l privea cu gura căscată. Nu cumva să te vadă, cînd o să-şi revină din leşin ! Ai văzut ce efect au avut asupră-i vorbele dumitale nesăbuite ! Ce rost avea să-i spui asemenea vorbe calomnioase ? Trebuia să te gîndeşti bine !

— Îmi pare foarte rău, domnule Howard, nu mi-am dat seama şi nu le-aş fi spus dacă-aş fi ştiut, dar zău că nu-i nici o calomnie, e chiar adevărul curat, zău aşa !

Şi omul se depărtă, vîslind de zor. În curînd judele Driscoll îşi reveni din leşin şi murmură, aruncînd o privire jalnică spre faţa binevoitoare aplecată deasupra lui :

— Spune-mi că nu-i adevărat, Pembroke ! Spune-mi că nu-i adevărat !

Celălalt îi răspunse cu un glas tunător, ca de orgă :

— Ştii la fel de bine ca şi mine, prietene, că nu-i adevărat. În vinele lui Tom curge cel mai nobil sînge virginian !

— Dumnezeu să te binecuvînteze pentru vorbele astea ! exclamă bătrînul. Ah, Pembroke, ce lovitură !

Pembroke rămase lîngă prietenul său, apoi îl conduse pînă acasă şi intră chiar înăuntru cu dînsul. Era întuneric, trecuse de ora cinei, dar judele Driscoll nici nu se gîndea să cineze : abia aştepta ca vorbele acelea calomnioase să fie dezminţite de către cel în drept, şi ca Howard să ia şi el notă. Trimise aşadar după Tom, care veni de îndată. Era plin de vînătăi şi arăta ca vai de lume. După ce unchiu-său îl pofti să ia loc, îi spuse :

— Am auzit de păţania ta, Tom, de la unul care a ţinut s-o şi înfrumuseţeze cu-o minciună gogonată. Fii bun şi spulberă minciuna aceea ! Ce măsuri ai luat ? Cum stau lucrurile acum ?

— Nu stau deloc, răspunse Tom cu un aer nevinovat. Totul s-a terminat. L-am dat în judecată și am cîștigat procesul. Wilson Zevzecul l-a apărat — a fost primul lui proces, dar l-a pierdut. Judecătorul l-a condamnat pe nenorocitul ăla la o amendă de cinci dolari, pentru agresiune.

Howard și judele Driscoll, care se ridicaseră în picioare la auzul primelor cuvinte ale lui Tom, se uitau perplecși unul la celălalt. Howard se așeză la loc, fără să spună un cuvînt, dar judele Driscoll izbucni, cuprins de furie :

— Ticălosule ! Lașule ! Canalie ! Vrei să spui că sîngele neamului meu e-n stare să îndure un asemenea afront și să se tîrască în fața unui tribunal pentru a cerși dreptate ? Răspunde-mi !

Tom își plecă privirea și tăcu. Unchiul lui îl privi cu o expresie de uimire amestecată cu rușine, înainte de a-l întreba :

— Care din gemeni era ?

— Contele Luigi.

— L-ai provocat la duel ?

— N-nu ! bîigui Tom, pălind.

— O să-l provoci chiar în seara asta ! Howard îi va duce provocarea.

Tom începu să se foiască, mototolindu-și pălăria în mînă, sub privirile din ce în ce mai întunecate ale unchiului său. În cele din urmă, spuse cu un glas jalnic :

— Nu-mi cere una ca asta, unchiule ! Te rog ! Omul ăla e un diavol ucigaș, n-aș putea să... mi-e frică de el !

Judele Driscoll deschise de trei ori gura și o închise de tot atîtea ori, înainte de a putea rosti, cu patimă în glas :

— Un fricos în familia mea ! Un Driscoll fricos ! Ah, cu ce-am păcătuit ca să merit o asemenea umilință ?

Și, repezindu-se spre scrinul din colțul încăperii, scoase dintr-un sertar o hîrtie, pe care o rupse în bucățele, încetișor, în vreme ce repeta aceleași cuvinte ; după ce risipi distrat bucățelele de hîrtie prin încăpere, spuse, fără să-și întrerupă plimbarea de colo pînă colo :

— Uite testamentul meu, rupt din nou în bucățele ! Iar m-ai silit să te dezmoștenesc, fiu bicisnic al unui tată nobil ! Piei din ochii mei ! Pleacă, pînă nu te scuip !

Tînărul nu mai zăbovi nici o clipă. Judele Driscoll se întoarse spre Howard :

— Vrei să-mi fi martor, prietene ?

— Firește că da.

— Uite hîrtie și condei. Redactează provocarea la duel, numaidecît !

— Contele o va primi peste cincisprezece minute, îl asigură Howard.

Tom își simțea sufletul greu. Îi pierise pofta de mîncare, o dată cu pierderea averii și a respectului de sine. Ieșind prin ușa din dos, porni pe aleea întunecoasă, cu mintea plină de gînduri negre și întrebări chinuitoare în legătură cu viitorul. Exista oare vreo posibilitate de a redobîndi, printr-o purtare corectă, simpatia unchiului și de a-l face să-și scrie din nou testamentul, pe care-l văzuse rupt în bucățele mai adineaori ? Tom ajunse la concluzia că exista o asemenea posibilitate. Ceea ce fusese posibil o dată, era posibil și a doua oară. Da, se va pune pe treabă, cu întreaga energie de care era capabil, și o va duce la bun sfîrșit, oricît de greu i-ar veni să renunțe la modul lui de viață frivol și la libertatea de pînă atunci.

„Pentru început, își spunea, o să mă mulțumesc cu roadele expediției mele și o să mă las de jocul de cărți. E viciul cel mai periculos, fiindcă unchiul îl poate descoperi lesne, din pricina creditorilor mei. Odată, cînd a trebuit să achite două sute de dolari pentru mine, mi-a spus că-i o sumă prea mare. Prea mare ? ! Ha ! Păi, pe mine m-a costat o avere — averea *lui* ! Firește însă că el nu s-a gîndit niciodată la asta. Așa-s unii oameni, nu se pot gîndi decît la interesul lor. Dacă ar fi știut în ce situație mă aflu, și-ar fi rupt testamentul, fără să mai aștepte și ocazia duelului ! Trei sute de dolari ! E o sumă ! Dar dumnealui

n-o să afle niciodată de ea, slavă Domnului ! În clipa cînd o să achit și datoria asta, o să fiu liber, și n-o să mă mai ating niciodată de-o carte de joc. În tot cazul, atîta timp cît trăiește unchiul, n-o să mă mai ating, o jur ! Și o să mă țin de cuvînt, căci e ultima ocazie pe care o am să mă-ndrept. Altminteri, s-a zis cu mine, o știu !"

CAPITOLUL 13

„Cînd mă gîndesc că atîția oameni antipatici s-au dus pe „lumea cealaltă, îmi vine să duc o altă viață."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„Octombrie. Aceasta e una din lunile cele mai periculoase pentru jocul de bursă. Celelalte sînt iulie, ianuarie, septembrie, aprilie, noiembrie, mai, martie, iunie, decembrie, august și februarie."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Stăpînit de aceste gînduri negre, Tom trecu de casa lui Wilson Zevzecul și continuă să meargă, printre gardurile dintre terenurile virane, pînă ce ajunse la casa cu stafii, apoi făcu cale întoarsă. Barem de-ar fi avut cu cine schimba o vorbă ! își spunea el, oftînd. Amintindu-și brusc de Rowena, tresări, dar imaginea celor doi gemeni îl făcu să uite numaidecît de fată.

Cînd ajunse în dreptul părții locuite a casei lui Wilson, observă că iatacul era luminat. Tom se hotărî să-l viziteze pe Wilson : spre deosebire de ceilalți, în prezența cărora se simțea uneori stingherit, Wilson se arăta întotdeauna politicos față de el, iar politețea te face să te simți bine,

chiar cînd nu-i un semn de bunăvoință. Wilson auzi pași apropiindu-se de prag, apoi tusea unuia care-și dregea glasul.

— E gîscanul ăla dezmățat și capricios — nenorocitul nu prea mai are prieteni, după ce s-a făcut de rușine chemîndu-l la judecată pe conte, sub acuzația de agresiune !

— Intră ! spuse el, după ce auzi o bătaie timidă în ușă.

Tom intră în încăpere și se prăbuși pe un scaun, fără să spună un cuvînt. Wilson îi vorbi cu blîndețe :

— Vai, băiete, dar plouat mai arăți ! N-o lua așa în tragic. Încearcă să uiți c-ai fost bătut !

— A, nu, nu despre asta e vorba, protestă Tom. E vorba de ceva de-o mie de ori mai grav, da, de ceva mult mai grav.

— Ce vrei să spui, Tom ? Nu cumva Rowena...

— Dacă ea m-a respins ? Nu, nu ea, ci bătrînul.

Amintindu-și de misterioasa femeie întrezărită deunăzi în dormitorul băiatului, Wilson își spuse în sinea lui :

— Aha ! Driscollii or fi descoperit taina !

Apoi, cu glas tare, pe un ton solemn :

— Tom, să știi că unele forme de dezmăț...

— Lasă prostiile astea ! Nu e vorba de nici un dezmăț. Bătrînul ar fi vrut ca eu să-l provoc la duel pe afurisitul ăla de italian, iar eu n-am acceptat.

— Nu mă mir c-ar fi vrut așa ceva, zise Wilson pe un ton meditativ. Ceea ce mă miră e că nu i-a venit încă de la-nceput ideea asta și că te-a lăsat să apelezi la tribunal într-o asemenea chestiune, fie înainte fie după duel. Așa ceva nu-i stă în caracter. Nu pot să pricep. Cum se face că te-a lăsat ?

— Păi, habar n-avea de toată povestea. Cînd m-am întors eu acasă, aseară, dumnealui dormea buștean.

— Și nu l-ai trezit, Tom ? E oare cu putință ?

Tom nu se simțea în apele lui. După ce se foi cîteva clipe, răspunse :

— N-am vrut să-i mărturisesc, asta e tot. Plecase la pescuit, în zori, cu Pembroke Howard, și mă gîndeam că dacă aș reuși să-i bag la răcoare pe cei doi gemeni (eram aproape sigur că voi reuși, în orice caz, eram convins că nu vor scăpa cu o mică amendă pentru o asemenea infracțiune), ei bine, mă gîndeam că unchiul nu va dori să se bată în duel cu niște indivizi de teapa lor, și nici nu va îngădui altora să-i provoace la duel.

— Tom, mi-e rușine de tine ! Cum de-ai fost în stare să te porți în felul acesta cu un unchi atît de cumsecade ? Eu îi sînt un prieten mai bun decît îi ești tu, căci dac-aș fi știut ce se-ntîmplă, aș fi amînat procesul pînă cînd i-aș fi dat de știre și i-aș fi oferit astfel posibilitatea de a găsi o ieșire demnă de un gentleman.

— Ai fi făcut una ca asta ? exclamă Tom, uimit. Deși era primul dumitale proces ? Doar știi prea bine că nu l-ai fi căpătat dacă unchiul ar fi găsit o asemenea ieșire. Și atunci, ți-ai fi sfîrșit zilele în mizerie, în loc să fii, ca azi, un avocat celebru. Și mai spui că ai fi făcut una ca asta ?

— Desigur.

Tom îl mai privi cîteva clipe, apoi spuse, clătinînd din cap cu o mutră mîhnită :

— Te cred, îți jur că te cred. Nu știu nici eu de ce, dar te cred. Wilson Zevzecule, cred că ești un prost fără pereche !

— Îți mulțumesc.

— N-ai de ce.

— Va să zică, unchiul ți-a cerut să te bați în duel cu italianul, iar tu ai refuzat. Vlăstar degenerat al unui neam nobil ! Mi-e rușine de tine, Tom !

— Nu-mi pasă. Acum, cînd testamentul a fost din nou rupt, nu-mi mai pasă de nimic !

— Spune-mi cinstit, Tom, unchiu-tău nu ți-a găsit nici o altă vină în afară de faptul că ai intentat acel proces și că ai refuzat să te bați în duel?

Wilson scrută fața tînărului, dar aceasta era foarte calmă, ca și vocea cu care răspunse la întrebarea avocatului :

— Nu, nu mi-a găsit nici o altă vină. Dacă ar fi avut ce găsi, ar fi tunat și fulgerat încă de ieri, fiindcă era cu capsa pusă. După ce s-a întors acasă din plimbarea făcută cu ăi doi ca să le-arate orășelul, a constatat că-i lipsește ceasul acela bătrînesc, de argint, la care ține atîta, deși e o biată ceapă. Nu-și mai putea aminti unde-l pusese, de vreo trei-patru zile nu-l mai văzuse ; cînd am sosit eu, unchiul îl căuta cu disperare, iar cînd i-am spus că ceasul fusese probabil furat, nu pierdut, s-a făcut foc de supărare și mi-a zis că-s un prost, ceea ce m-a convins că avusesem dreptate, și că tocmai de asta se temea el, numai că nu voia să creadă, fiindcă un lucru pierdut are mai multe șanse de a fi găsit, decît unul furat.

— Încă unul de adăugat pe listă ! exclamă Wilson.

— Ce anume ?

— Încă un furt !

— Furt ?

— Da, furt. Ceasul acela nu s-a pierdut, ci a fost furat. În tîrgușor a avut loc o nouă expediție de jaf și, după cum îți mai amintești, s-a întîmplat exact același lucru misterios ca și data trecută.

— Nu, zău ? !

— Chiar așa cum îți spun ! Ție nu ți-a lipsit nimic ?

— Nu. Adică, de fapt mi-a lipsit ceva, și anume penarul de argint pe care mi-l făcuse cadou de ziua mea, acum un an, mătușa Mary Pratt...

— O să vezi că lipsa lui se datorește unui furt.

— Imposibil ! Fiindcă, după ce i-am sugerat unchiului că ceasul i-a fost poate furat, iar el m-a repezit cum m-a repezit, m-am dus în camera mea și, văzînd că-mi lipsește penarul acela, l-am căutat și l-am găsit.

— Ești sigur că altceva nu-ți lipsea ?

— Nimic de preț. Am constatat că-mi lipsește de pildă un ineluș de aur, în valoare de numai cîțiva dolari, dar sînt sigur c-o să apară și el — o să mai caut.

— Eu cred că n-o să-l mai găsești. A fost un jaf, îți repet... Intră !

Judecătorul Robinson intră, urmat de Buckstone și de Jim Blake, vardistul tîrgușorului. După ce luară loc și discutară cîteva clipe despre vreme, Wilson le spuse :

— Să știți că lista furturilor s-a mai lungit cu încă două obiecte : judele Driscoll a constatat dispariția ceasului său de argint, iar Tom spune că i-a dispărut un inel de aur.

— Urîtă poveste, zise judecătorul. Din ce în ce mai urîtă. Familiile Hanks, Dobson, Pilligrew, Orton, Granger, Hale, Fuller, Holcomb, de fapt toate familiile care locuiesc în vecinătatea casei lui Patsy Cooper, au constatat dispariția unor obiecte mărunte, ca de pildă linguri și alte asemenea lucruri, ușor de transportat. E absolut clar că hoțul a profitat de recepția dată de Patsy Cooper, la care au venit toți vecinii, în timp ce toți servitorii lor negri stăteau la garduri ca să vadă și ei spectacolul — a profitat, pentru a jefui nestingherit casele oamenilor. Patsy se simte prost din pricina vecinilor și mai ales din pricina celor doi străini — se simte atît de prost pe chestia asta, încît nici nu se mai gîndește la pierderile pe care le-a suferit ea însăși.

— E același hoț, își dădu cu părerea Wilson. Cred că în privința asta nu poate încăpea nici o îndoială.

— Domnul Blake nu e de aceeași părere.

— Da, cred că greșești, adeveri Blake. Data trecută fusese un bărbat ; noi, cei de meserie, știm precis asta fiindcă au existat destule semne, deși n-am putut pune mîna pe hoț. Dar în cazul de față, e vorba de o femeie.

Wilson își aminti de fata aceea misterioasă, la care nu încetase de fapt să se gîndească în tot acest timp.

— E o bătrînă gîrbovită, continuă Blake. Am zărit-ieri, cînd se urca la bordul feribotului, îmbrăcată în doliu

cu un văl negru pe față și cu un coșuleț în mînă. Cred că locuiește undeva în Illinois, dar nu-mi pasă unde anume locuiește, o să pun eu mîna pe ea, de asta poate fi sigură !

— Ce te face să crezi că-i o hoață ?

— Păi, alta nu există. Și apoi, unii dintre căruțașii negri care se aflau pe-acolo au zărit-o în timp ce intra sau ieșea din casele oamenilor, chiar ei mi-au spus-o, și, ca un făcut, e vorba chiar de casele jefuite.

Ceilalți căzură de acord că aceasta era o dovadă destul de grăitoare. Rămaseră pe gînduri cîteva clipe, dar Wilson rupse tăcerea :

— Totuși, un lucru e sigur : n-o să poată vinde sau măcar da cu amanet pumnalul indian al contelui Luigi.

— Văleu ! exclamă Tom. A dispărut și *ăla* ?

— Da.

— Asta pradă, zic și eu ! Dar de ce să nu-l poată vinde sau da cu amanet ?

— Pentru că aseară, cînd gemenii s-au întors acasă de la întrunirea „Fiilor Libertății", vestea despre jaf s-a răspîndit pretutindeni, iar mătușa Patsy i-a întrebat dacă nu cumva le lipsea și lor ceva ? Căutînd pumnalul, au constatat că dispăruse, și atunci au dat de știre poliției și caselor de amanet din împrejurimi. Da, a fost o pradă strașnică, dar bătrîna hoață n-o să scoată nimic din ea, fiindcă ar risca să fie prinsă.

— S-a oferit vreo recompensă ? întrebă Buckstone.

— Da, cinci sute de dolari pentru pumnal, și alte cinci sute pentru hoț.

— Ce idee idioată ! exclamă Blake. Hoțul n-o să se arate, și nici n-o să trimită pe careva, fiindcă-ar fi prins numaidecît. Și nu cred că vreun cămătar ar putea să scape ocazia de a...

Dacă vreunul din cei prezenți s-ar fi uitat la Tom în clipa aceea, ar fi remarcat că se făcuse verde la față și ar fi rămas perplex, dar nimeni nu se uita la el. „S-a zis

cu mine ! își spunea Tom. N-o să-mi pot achita niciodată datoriile. N-am cum să vînd sau să dau cu amanet prada. O, s-a zis cu mine, știu ! De data asta, mi s-a înfundat ! E groaznic, și nu știu ce să fac, nici încotro să-mi îndrept pașii."

— Ușurel, ușurel ! îi spuse Wilson lui Blake. Ieri la miezul nopții m-am apucat să pun la cale un plan împreună cu cei doi gemeni, un plan care-a fost gata pe la orele două. Cînd ei își vor recăpăta pumnalul, vă voi dezvălui și dumneavoastră planul.

Toți cei de față părură foarte interesați, iar Buckstone vorbi în numele lor :

— Ne-ai ațîțat curiozitatea, Wilson, și n-ar strica, zău, să ne comunici, confidențial...

— A, nu, Buckstone, eu unul v-aș spune, dar de vreme ce m-am înțeles cu gemenii să nu pomenim deocamdată nimic, e mai bine așa. Mă puteți însă crede pe cuvînt că n-o să așteptați nici trei zile. Cineva o să ceară foarte curînd recompensa aceea, iar eu o să vă arăt atunci și hoțul și pumnalul.

— Tot ce se poate, zise vardistul, cu un aer năuc și plouat. Sper să fie așa, dar zău dacă mai pricep ceva. E prea complicat pentru subsemnatul.

Subiectul părea epuizat, nimeni nu părea să mai aibe ceva de spus. După cîteva clipe de tăcere, judecătorul de pace îl informă pe Wilson că el, Buckstone și vardistul veniseră la dînsul, împuterniciți de partidul Democrat să-l roage să candideze pentru postul de primar — deoarece tîrgușorul urma să devină un oraș, iar primele alegeri se apropiau. Acesta era cel dintîi semn de atenție primit de Wilson din partea vreunui partid — un semn destul de modest, dar care constituia totuși o recunoaștere a *debutului* său în viața obștească ; era un pas înainte, și foarte îmbucurător. Wilson acceptă așadar propunerea, iar cei trei membri ai delegației plecară, urmați de Tom.

CAPITOLUL 14

„Zămosul din Sud e un dar al naturii, și nu unul de rînd. El este cea mai delicioasă dintre delicatesele acestei lumi, regele uns de Dumnezeu să domnească asupra tuturor roadelor pămîntului. Cine a gustat din el, știe cu ce se hrănesc îngerii. Eva nu a furat un zămos din Sud ; știm asta, fiindcă ea s-a căit."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

În clipa cînd Wilson îi conducea la ușă pe membrii delegației, Pembroke Howard intra în casa vecină pentru a-și da raportul. Îl găsi pe judele Driscoll instalat în fotoliu, cu o mutră posacă.

— Ce vești aduci, Howard ? îl întrebă el, nerăbdător.

— Cele mai bune cu putință.

— Acceptă, nu-i așa ? îl iscodi judecătorul, și un licăr belicos i se aprinse în ochi.

— Dacă acceptă ? Păi, a sărit în sus de bucurie !

— Da ? Foarte bine ! Îmi place s-aud asta. Cînd o să ne batem ?

— Chiar acum, adică azi-noapte. E un tip admirabil, da, admirabil !

— Admirabil, zici ? E o dulceață de om. Și-i o mare onoare, nu doar o mare plăcere să te măsori cu un asemenea om. Hai, du-te și pregătește totul — nu uita să-i dai complimentele mele cele mai sincere. Da, e un om fără pereche, un om admirabil, cum bine ziceai !

Howard plecă, nu însă înainte de a-i mai spune :

— O să-l aduc pe terenul viran dintre locuința lui Wilson și casa cu stafii, și-o să vin cu propriile mele pistoale. Într-o oră putem începe.

Judele Driscoll începu să se plimbe de colo pînă colo, aţîţat ; deodată se opri, amintindu-şi de Tom, şi dădu să se apropie de scrin, dar se răzgîndi, spunîndu-şi :

„N-are rost să risc, poate că nu mai apuc ziua de mîine. Tom e un ticălos şi un nemernic, dar eu sînt de vină. Frate-meu mi l-a încredinţat înainte de-a muri, iar eu l-am răsfăţat, în loc să-l cresc cum se cuvine, ca să fac om din el. Mi-am călcat promisiunea către frate-meu şi nu vreau să-mi sporesc păcatele, abandonîndu-l pe Tom. L-am iertat eu o dată, şi l-aş mai ierta şi a doua oară, dacă aş supravieţui acestui duel, dar l-aş supune mai întîi unui lung şi sever examen. Totuşi, n-are rost să risc. Ba nu, trebuie să refac testamentul ! Dar, dacă supravieţuiesc, o să-l ascund bine şi n-o să-i spun nimic pînă nu se îndreaptă, şi-o să am grijă să se îndrepte definitiv !"

Judele Driscoll îşi redactă din nou testamentul, potrivit căruia nepotul său îi moştenea întreaga avere. În timp ce-şi termina testamentul, Tom intră tiptil în casă, ostenit de o nouă plimbare. Trecînd prin faţa uşii iatacului, se opri o clipă, dar se grăbi să se depărteze, căci în seara asta simpla vedere a unchiului îl umplea de frică. Totuşi, unchiul scria ceva — lucru neobişnuit la această oră tîrzie. „Ce-o fi scriind ? se întrebă Tom, cu un fior de nelinişte. Nu cumva, ceva în legătură cu mine ? Tare mi-e teamă că da ! Cînd încep să te pască ghinioanele, nu se mai isprăveşte cu ele !"

Tocmai îşi spunea că n-ar strica să arunce o privire asupra hîrtiei aceleia, cînd auzi paşi apropiindu-se, şi se ascunse ca să nu fie văzut. Era Pembroke Howard. Ce-o fi punînd la cale ?

Howard îi spuse judelui Driscoll, cu satisfacţie în glas :

— Totul e-n ordine. S-a dus pe cîmpul de luptă împreună cu martorul lui şi cu medicul, ba chiar şi cu fratesău. Am aranjat totul cu Wilson — Wilson e martorul lui Veţi trage fiecare cîte trei focuri de armă.

— Straşnic ! Cum arată luna ?

— Luminează ca ziua. E perfect, pentru o distanță de cincisprezece iarzi. Nu bate nici un pic de vînt. E cald și liniște.

— Perfect ! Uite, Pembroke, citește ce-am scris, și semnează ca martor.

Pembroke citi testamentul și iscăli, apoi îi strînse cu putere mîna bătrînului judecător, spunîndu-i :

— E-n regulă, York, știam eu c-așa o să procedezi. Nu-l puteai lăsa pe bietul băiat să se zbată în mizerie, fără nici o profesie, cu perspectiva sigură a înfrîngerii — știam că n-o s-o faci, măcar de dragul lui taică-său, dacă nu de dragul lui însuși.

— Da, de dragul răposatului său tată, nu puteam face așa ceva, doar știi cît țineam la bietul Percy. Numai că, ia seama, Tom nu trebuie să afle, decît dacă-o să mor în noaptea asta !

— Am înțeles. O să păstrez taina.

Judecătorul puse deoparte testamentul și porni împreună cu Howard spre cîmpul de luptă. Nu trecu nici un minut, și testamentul ajunse în mîinile lui Tom. În sufletul acestuia se petrecu atunci o schimbare formidabilă, care-l făcu să nu se mai simtă defel nenorocit. Punînd la loc testamentul în ascunzătoarea lui, își răsuci de trei ori pălăria pe cap, ca și cum ar fi azvîrlit-o în aer, iar buzele i se lățiră într-un zîmbet larg, fără să scoată un cuvînt. Începu să monologheze în sinea lui, cuprins de o mare bucurie, ce-l făcea să-și întrerupă gîndurile din cînd în cînd, cu cîte-o salvă de urale tăcute :

„Mi-am recăpătat averea, dar o să mă prefac că nu știu nimic. De data asta, o s-o păstrez intactă, n-o să mai risc, n-o să mai joc cărți, și n-o să mai beau, fiindcă... fiindcă nici n-o să mai calc prin locurile alea, unde poți să joci cărți sau să bei. E cel mai bun mijloc, cel mai sigur, aș fi putut să mă gîndesc la asta și înainte, dac-aș fi vrut

cu adevărat. De data asta, însă, m-am speriat de-a binelea, așa că n-o să mai risc, nici măcar o dată ! Dumnezeule ! în noaptea asta m-am convins că-l pot duce lesne de nas pe unchiu-meu, deși am unele îndoieli și chiar unele mustrări de conștiință. Dacă-o să-mi vorbească despre chestia asta, e-n regulă, o să-i mărturisesc totul, dar dacă nu, o să mă prefac că nu știu nimic. Tare-aș vrea să stau de vorbă și cu Wilson ; ba nu, n-are rost."

Se opri ca să mai chiuie o dată în gînd, apoi își spuse : „De data asta, o să mă-ndrept, pentru totdeauna !"

Și dădu să-și mai arunce o dată pălăria în aer, pe tăcute, dar, amintindu-și că Wilson afirmase că pumnalul indian nu putea fi vîndut sau pus la amanet, și că, din acest motiv, îl păștea din nou pericolul de a fi dat în vileag de către creditorii săi, porni abătut spre ușă, deplîngîndu-și soarta vitregă. Se tîrî pe scări și, ajuns în odaia lui, rămase multă vreme acolo, pradă gîndurilor amare ce se învîrteau în jurul pumnalului indian al lui Luigi. În cele din urmă își spuse, oftînd :

„Cînd mi se părea că pietrele astea sînt de sticlă, iar fildeșul e os, pumnalul nu mă interesa cîtuși de puțin, fiindcă n-avea nici o valoare și nu mă putea ajuta să ies din încurcătură. Acum, însă, mă interesează, vai ! foarte mult : da, și într-un fel care mă tulbură adînc ! E ca un sac cu aur, care s-ar fi prefăcut în pulbere și cenușă în mîinile mele. Deși m-ar putea salva foarte lesne, mă văd nevoit să pier. E ca și cum m-aș îneca, avînd la îndemînă un colac de salvare. Toate nenoroacele cad pe capul meu, în timp ce noroacele ies în calea altora — a lui Wilson Zevzecul, de pildă. Pînă și el începe să facă, în sfîrșit, carieră, dar cu ce-a meritat-o, aș vrea să știu ? Da, Wilson și-a croit un drum, și nu se mulțumește cu asta, ține morțiș să mi-l blocheze pe-al meu ! Ce lume egoistă, murdară ! Mai bine-aș pieri !"

Tom privi în lumina luminării juvaerurile de pe teaca pumnalului, dar strălucirea lor n-avea nici un farmec în ochii lui, ci-i sporea, dimpotrivă, chinul.

„Nu trebuie să-i spun nimic Roxanei, e prea îndrăzneață, își urmă el gîndurile. Ar fi în stare să scoată pietrele și să le vîndă, riscînd astfel să fie arestată, și atunci pietrele ar duce la mine..."

Gîndul acesta îl făcu să se înfioare. Ascunse bine pumnalul, tremurînd tot și aruncînd priviri speriate în jur, întocmai ca un criminal care se și vede în fața procurorului.

Să încerce să doarmă ? A, nu, somnul nu se lipea de el : prea era mare necazul, prea chinuitor. Simțea nevoia să i-l împărtășească cuiva. De pildă, Roxanei.

Între timp auzise niște împușcături, dar ele nu-l tulburaseră, fiindcă erau ceva oarecum obișnuit. Ieși pe ușa din dos și porni spre apus. Trecînd pe lîngă locuința lui Wilson, merse mai departe pe uliță și, deodată, zări mai mulți oameni care se apropiau de casa avocatului, prin terenurile virane. Erau duelgiii care se întorceau de pe cîmpul de luptă ; i se păru că-i recunoaște, dar cum n-avea chef de societatea albilor, se ghemui sub gard, pînă ce oamenii se depărtară.

O găsi pe Roxy foarte bine dispusă.

— Unde-ai fost, copile ? îl întrebă ea. N-ai fost și tu acolo ?

— Unde, acolo ?

— La duel.

— Duel ? A fost vreun duel ?

— Sigur că da. Judele ăl bătrîn s-a bătut în duel cu unu' din gemeni.

— Dumnezeule ! exclamă Tom.

Apoi, în gînd : „De asta și-a refăcut testamentul ! Își spunea că poate-o să moară, așa că s-a mai muiat în privința

mea. De-aia erau, el și Howard, așa de agitați... Dacă a fost cumva omorît, atunci necazurile mele..."

— Ce tot bodogănești, Chambers ? Unde-ai fost ? N-ai știut c-o să fie un duel ?

— N-am știut. Bătrînul a-ncercat să mă convingă să mă bat în duel cu contele Luigi, dar n-a reușit, așa că s-o fi dus să spele singur rușinea familiei.

Gîndul acesta îl făcu să rîdă. Îi povesti în amănunt Roxanei ce anume discutase cu bătrînul, și cît de surprins și de rușinat se arătase acesta văzînd că avea un laș în familie. Cînd sfîrși de povestit, ridică privirea și rămase el însuși surprins : pieptul Roxanei tresălta de mînie, iar pe fața ei se citea un dispreț de nedescris.

— În loc să profiți de ocazie și să te bați c-un tip care te-a lovit, tu refuzi ! Și vii p'ormă la mine și-mi spui asta, tocmai mie, care-am adus pe lume un iepure așa fricos ! Pfui ! Mi se face scîrbă ! Partea ta neagră e de vină ! Treizeci și una de părți din tine sînt albe, și doar o parte-i neagră, dar partea aia e *sufletu'* tău ! Un suflet care nu-i vrednic să fie mîntuit — nu-i vrednic nici măcar să fie aruncat la gunoi, într-un șanț ! Ți-ai făcut de rușine neamu' ! Ce-ar crede taică-tu despre tine ? S-ar răsuci în mormîntu' lui !

Cuvintele astea îl scoaseră din sărite pe Tom, care-și spuse că dacă taică-su ar mai fi fost în viață și în pericol de-a fi asasinat, maică-sa ar fi putut să-și dea seama grabnic cît de mult se simțea el îndatorat față de dînsul și cît de dornic ar fi fost să-și plătească datoria chiar cu prețul vieții ; nu-și rosti însă gîndul — era mai prudent să tacă, în fața maică-si, care continua să-și verse furia :

— Ce s-a ales din sîngele tău nobil ? Nu pot să pricep ! Și nu mă gîndesc doar la sîngele ălora din neamu' Essex, ci la sîngele stră-stră-străbunicului meu și-al tău,

căpitanu' John Smith [1] — ăl mai nobil sînge care-a curs vreodată în Virginia — da, și la sîngele stră-străbunicii lui, regina indiancă Pocahontas, care-avea ca soț un rege negru din Africa ! Iar tu, poftim, te ferești de-un duel și-ți faci de rîs tot neamu' ca un cîine fricos ! Da, partea ta neagră-i de vină !

Roxy se așeză pe lada ei de lumînări, cufundîndu-se în gînduri. Tom n-o tulbură ; era el lipsit de prudență, uneori, dar nu în asemenea împrejurări. Roxy se potoli treptat, deși mînia nu i se stingea așa ușor — chiar cînd părea să se fi potolit, izbucnea din nou, ca bolboroseala unui tunet. Bunăoară, acum : „N-are-n el destul sînge negru ca să se vază-n unghiile deștelor, da' are destul ca să-i înnegrească sufletu."

— Da, destul ca să înnegrească zece suflete ! exclamă ea deodată.

În cele din urmă încetă să bombăne, iar fața i se însenină — semn bun pentru Tom, care, cunoscîndu-i hachițele, știa că, acum, Roxy era pe punctul să-și recapete buna dispoziție. Băgă de seamă că, din cînd în cînd, ea își ducea în neștire degetul la nas.

— Ce-i cu tine, mamă ? o întrebă el, privind-o cu luare-aminte. Ți s-a jupuit vîrful nasului. Cum de s-a întîmplat ?

Roxy izbucni într-unul din hohotele acelea de rîs, pe care Dumnezeu le-a hărăzit doar îngerilor din ceruri și sclavilor negri, obidiți și năpăstuiți pe pămînt, și răspunse :

— Duelu' ăla afurisit e de vină. Am luat și eu parte la el.

---

[1] *John Smith*, explorator englez, ales președinte al coloniei din Virginia, pe la începutul secolului al XVII-lea. Capturat de indieni în timpul uneia din expedițiile sale, a fost salvat de prințesa indiană Pocahontas, care avea să plece mai apoi în Anglia, convertindu-se la creștinism și măritîndu-se cu un cetățean englez, pe nume John Rolfe. Roxana amestecă desigur adevărul cu legenda, ca dealtfel însuși John Smith în cartea sa *Istoria generală a Virginiei* (1624).

— Dumnezeule ! Un glonte ți-a făcut figura ?

— Te cred și eu !

— Ia te uită ! Dar cum de s-a întîmplat ?

— S-a-ntîmplat așa : ședeam colea și moțăiam pe întuneric, cînd deodată aud un *bang*, un foc de armă. Mă duc eu în celălalt capăt al casei, să văz ce se petrece, și mă opresc la fereastra dinspre casa lu' Wilson Zevzecu', fereastra aia fără cercevea — lasă, că nici una din ferestre n-are cercevele ! — mă opresc acolo și mă uit pe-ntunerie, și ce să vezi ? drept sub nasu' meu, în lumina lunii, stătea unu' din gemeni și-njura, nu tare, da' înjura, fiin'că era rănit la umăr. Fratele ăla mai tuciuriu, el era. Iar doctoru' Claypool îi spăla rana, ajutat de Wilson Zevzecu', în timp ce judele Driscoll și Pem Howard așteptau într-o cămăruță ca doctoru' să-l repare pe ăla, ca să reînceapă lupta. Nu trecu mult și lupta începu din nou, și *bang !* pistoalele se porniră, iar geamănu' ăla scoase un geamăt, de data asta era rănit la mînă ! iar glonțu' se izbi de butucii de sub fereastră. Mai traseră o dată, și geamănu' mai scoase un geamăt, fiin'că glonțu' îl nimerise acu' drept în obraz, înainte de-a sări pe fereastră și a mă nimeri pe mine, julindu-mi nasu' — păi, dac-aș fi stat ceva mai încolo, mi-ar fi retezat tot nasu', pocindu-mă rău de tot ! Uite glonțu', l-am luat cu mine.

— Ai stat acolo tot timpul ?

— Ce întrebare ? ! Păi, ce altceva era să fac ? Nu-n fiecare zi ai ocazia să vezi un duel !

— Dar te aflai în bătaia gloanțelor ! Nu ți-era frică ?

Roxy își țuguie buzele a dispreț.

— Frică ? O Smith-Pocahontas nu cunoaște frica și, oricum, nu se teme de gloanțe !

— Da, cred că ălora din neamul Smith-Pocahontas nu le lipsește curajul, le lipsește doar mintea. Eu, unul, n-aș fi rămas acolo.

— Nu te învinuiește nimeni !

— A mai fost rănit careva ?

— Da, toţi ne-am ales cu cîte o rană sau cu cîte o julitură, afară de geamănu' ăla blond, de doftor şi de martori. Judele n-a fost rănit, da' l-am auzit pe Wilson zicînd că glonţu' i-ar fi smuls nişte fire de păr.

Tom îşi spuse în sinea lui : „Ia te uită ! Era cît pe-aci să scap de necazuri, n-a lipsit decît atîtica. Acum, însă, unchiul o să afle totul şi-o să mă vîndă vreunui neguţător de sclavi — da, asta o să facă, numaidecît !"

Apoi, cu glas tare şi pe un ton grav :

— Mamă, am dat de belea !

Roxy înghiţi în sec, înainte de a-i răspunde :

— Copile, ce-ţi veni aşa, deodată ? Ce se-ntîmplă ?

— Uitasem să-ţi spun un lucru : cînd am refuzat să mă bat în duel, unchiu' a rupt din nou testamentul, şi...

— Acu' s-a zis cu tine ! exclamă Roxy, cu o faţă pămîntie. S-a isprăvit ! O să crăpăm de foame amîndoi !

— Lasă-mă să termin ! Cred că, atunci cînd s-a hotărît să se bată chiar el în duel, s-a gîndit că s-ar putea să fie omorît şi să nu mai aibă şansa de a mă ierta, aşa că şi-a refăcut testamentul, l-am văzut cu ochii mei. Numai că...

— A, slavă Domnului, am scăpat cu bine şi de data asta ! Da' ce-ţi veni să dai buzna aici şi să spui asemenea vorbe îngrozitoare ?

— Ai răbdare, lasă-mă să termin ! Prada n-o să fie de ajuns nici pentru o jumătate din datorii, aşa că creditorii ăia... ştii bine ce-o să se-ntîmple.

Roxy îşi propti bărbia în piept şi-i ceru lui Tom s-o lase singură — voia să chibzuiască temeinic. Apoi îi spuse, cu gravitate :

— Trebuie să fii cu multă băgare de seamă, să ştii ! Unchiu' tău n-a fost omorît şi ar fi în stare să rupă iar testamentu' ăla, pentru *ultima oară,* dacă i-ai da un motiv, cît de mărunt ! Aşa că, ia seama la ce-ţi spun ! În zilele care vin, trebuie să faci tot ce poţi ca să-i cîştigi încrederea, şi chiar pe bătrîna mătuşă Pratt trebuie s-o îmbunezi,

fiindcă ți-e prietenă și are-un cuvînt greu de spus în casa judelui. P-ormă, o să te duci la St. Louis, asta o să-i facă plăcere judelui. După aia, o să cazi la învoială cu oamenii ăia, o să le spui că judele nu mai are mult de trăit, și chiar așa este — o să le spui c-o să le plătești dobîndă, o dobîndă mare, zece la... cum îi zice ?

— Zece la sută. Adică, pe lună ?

— Întocmai. P-ormă o să-ți vinzi marfa, cîte puțin, ca să poți plăti dobînda. Cam cît crezi c-o să dureze ?

— Cred că vreo cinci-șase luni.

— Atunci e-n regulă. Dacă n-o să moară-n răstimp de șase luni, tot aia e : Pronia o să aibă grijă. O să scapi cu bine, dac-o să te porți cum trebuie.

Și, aruncîndu-i o privire aspră, adăugă :

— Sînt sigură c-o să te porți cum trebuie, nu-i așa ?

Tom rîse, și-i făgădui că va încerca, dar Roxy nu păru deloc mulțumită :

— Nu-i de ajuns să încerci. O să te porți cum trebuie de-adevăratelea. N-o să mai șterpelești nici măcar un ac, ar fi primejdios. Și n-o să te mai înhăitezi cu nici un golan, nici măcar o dată, pricepi ? N-o să mai pui în gură nici un strop de băutură, și n-o să mai joci nici măcar o partidă de cărți. Asta o să faci, nu doar să încerci ! Sînt sigură c-așa o să faci, și uite de ce : o să te urmez eu însămi la Saint-Louis, și-o să vii zilnic la mine, ca să te controlez, iar dacă-o să te-abați măcar cu o iotă de la tot ce ți-am zis, îți jur c-o să mă duc glonț la judele Driscoll și-o să-i spun că ești un sclav negru, ba o să i-o și dovedesc ! Mă crezi, Chambers ?

Tom avea mintea destul de trează.

— Da, mamă, îi răspunse el, cît se poate de serios. Acum, cînd m-am îndreptat — pentru totdeauna, știu bine că așa va fi, nici o ispită nu mă mai poate abate din drum.

— Atunci, du-te acasă, și pune-te pe treabă !

CAPITOLUL 15

„Nimic nu poate fi mai urgent decît nevoia de a îndrepta moravurile altora."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„«Nu-ţi pune toate ouăle în acelaşi paner", zicea un nerod, vorba lui fiind oarecum şi un îndemn de a-ţi risipi banii şi atenţia; dar înţeleptul spune aşa: «pune-ţi toate ouăle în acelaşi paner, şi PĂZEŞTE PANERUL!»"

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Ce vremuri i-era dat să trăiască tîrguşorului Dawson's Landing! El, care dormise toată viaţa, nu mai avea acum pic de răgaz, într-atît de grabnic se succedau marile evenimente şi surprizele: vineri dimineaţa, prima apariţie a Adevăratei Nobilimi, urmată de marea recepţie dată de mătuşa Patsy Cooper, precum şi de un mare jaf; vineri seara, dramatica bătaie administrată moştenitorului celui dintîi cetăţean al tîrguşorului, în prezenţa a patru sute de oameni; sîmbătă dimineaţa, debutul ca avocat pledant al lui Wilson Zevzecul, pierdut multă vreme în umbra anonimatului; sîmbătă noaptea, duelul dintre primul cetăţean şi nobilul străin.

Oamenii erau poate mai mîndri de duel, decît de toate celelalte evenimente puse laolaltă. Pentru tîrguşorul lor era un titlu de glorie să fie sediul unui asemenea eveniment. După ei, combatanţii atinseseră culmea onoarei omeneşti. Fiecare le omagia numele; laudele înfloreau pe buzele tuturor. Pînă şi martorii duelgiilor se aleseseră cu o parte însemnată a aplauzelor publicului; drept care, Wilson Zevzecul se pomeni dintr-odată un personaj de seamă. Sîmbătă seara, cînd i se oferise să candideze pentru postul

de primar, riscase o înfringere, dar duminică dimineața era un om făcut, cu succesul asigurat.

Cei doi gemeni erau acum niște oameni cu adevărat mari ; tîrgușorul îi adoptase cu entuziasm. Zi de zi, și noapte de noapte, erau invitați în casele oamenilor, la masă ori în vizită, toți voiau să le fie prieteni, popularitatea lor creștea și se întărea, mai ales că-i încîntau și-i uimeau pe toți cu performanțele lor muzicale, precum și cu mostrele pe care le dădeau în privința posibilităților lor de a excela și în alte domenii de activitate, pentru care erau înzestrați într-un chip atît de ciudat. Ei înșiși erau atît de încîntați, încît luară hotărîrea de a-și încheia zilele în acest loc minunat ; drept care, înaintară cererea reglementară, prin care solicitau cetățenia în termen de treizeci de zile. Acesta a fost apogeul. Obștea încîntată se ridică ca un singur om și aprobă cererea, iar cînd cei doi gemeni fură rugați să candideze pentru posturile de consilieri municipali, și se declarară de acord, obștea îi aplaudă frenetic.

Tom Driscoll însă, nu era deloc mulțumit de aceste lucruri ; ele îl tulburau și-l răneau adînc. Ajunsese să-l urască pe un geamăn pentru că-l bătuse, iar pe celălalt pentru că era fratele bătăușului.

Din cînd în cînd, oamenii se întrebau de ce nu se auzea nimic despre hoț, despre pumnalul furat și despre celelalte obiecte dispărute, dar nimeni nu era în stare să aducă vreo lumină în legătură cu acest subiect.

Trecuse aproape o săptămînă, dar enigma rămînea nedezlegată.

Sîmbătă, vardistul Blake și Wilson Zevzecul se întîlniră pe stradă, iar Tom Driscoll li se alătură la timp pentru a deschide discuția.

— Nu arăți prea bine, Blake, îi spuse el vardistului. Parcă te-ar frămînta ceva. S-au încurcat cumva ițele în munca dumitale de detectiv ? Am impresia că te bucuri, pe drept cuvînt, de o bună reputație în branșa asta, nu-i așa ?

Vorbele astea îl unseră la inimă pe Blake, dar Tom se grăbi să adauge :

— Ca detectiv de țară...

Ceea ce îl făcu pe vardist să se simtă prost, și s-o arate, atît pe chipul lui, cît și în glas :

— Da, dom'le, am o bună reputație, la fel de bună ca a oricărui detectiv, fie el de la țară sau de la oraș.

— A, te rog să mă ierți, n-am vrut să te jignesc. Voiam doar să te întreb ce-i cu femeia care a jefuit tîrgușorul — bătrîna aia gîrbovă, pe care ziceai c-o s-o prinzi. Eram convins c-o s-o prinzi, fiindcă treci drept un om care nu se laudă niciodată... Ei bine, ai prins-o pe babă ?

— Dă-o naibii de babă !

— Nu cumva vrei să spui că n-ai prins-o ?

— N-am prins-o. Dacă putea cineva s-o prinză, eu sînt ăla, dar nimeni n-a fost în stare.

— Îmi pare rău, foarte rău — pentru dumneata, fiindcă dac-o să se afle că un detectiv care se arăta atît de sigur...

— Nu-ți face griji pe chestia asta. Iar cît despre tîrgușor, nici el să nu-și facă griji. Baba aia n-o să-mi scape, fii pe pace — sînt pe urmele ei. Am niște indicii care...

— Excelent ! Dacă-ai putea aduce de la Saint Louis un detectiv veteran ca să te-ajute să interpretezi indiciile alea și să vezi unde anume duc...

— Sînt destul de veteran eu însumi, și n-am nevoie de ajutorul nimănui. O s-o prind eu într-o săp... într-o lună, o jur !

— Presupun că asta e bine, da, foarte bine, zise Tom nepăsător. Dar am impresia că-i tare bătrînă, iar bătrînii nu prea supraviețuiesc urmăririi lente pe care-o întreprinde un detectiv profesionist, după ce și-a pus cap la cap indiciile.

Fața inexpresivă a lui Blake se împurpură, dar pînă să poată el născoci o replică, Tom se și întorsese spre Wilson, căruia îi spuse pe un ton placid :

— Cine-a căpătat recompensa, Zevzecule ?

Wilson avu o tresărire, dîndu-şi seama că-i venise şi lui rîndul să fie umilit.

— Ce recompensă ?

— Păi, recompensa pentru hoţ, şi recompensa pentru pumnal.

Wilson răspunse, vizibil stînjenit, cu un glas şovăitor :

— Păi... de fapt, încă n-a cerut-o nimeni.

— Zău ? se miră Tom.

— Da, chiar aşa. Şi ce dacă ? exclamă Wilson, enervat

— A, nimic. Mă gîndeam că ţi-o fi venit poate vre idee nouă şi c-ai născocit vreun plan menit să revoluţio neze metodele învechite şi ineficace ale...

Se opri şi, întorcîndu-se spre Blake (fericit că altcineva era pus acum pe jăratec), îl întrebă :

— Nu-i aşa, Blake, că a vrut să spună că nu mai tre buie s-o urmăreşti pe bătrînă ?

— A zis că în răstimp de trei zile o să pună mîna şi pe hoţ şi pe pradă, aşa a zis, acu' vreo săptămînă. Iar eu am zis atunci că nici un hoţ şi nici un complice al hoţului n-a să încerce să vînză ori să amaneteze vreun lucru din pradă ştiind că ăl de-ar cumpăra ar putea pune mîna pe amîn două recompensele dacă l-ar prinde pe hoţ, cu pradă cu tot. A fost cea mai grozavă idee care mi-a venit vreodată

— Ai vedea altfel lucrurile dacă ai cunoaşte planul în întregime, nu doar în parte, replică Wilson, cu iritare în glas.

— Oricum, zise vardistul, gînditor — mi s-a părut c planul ăsta n-o să meargă, şi pîn-acum nici n-a mers.

— Foarte bine, să fie aşa cum zici, dar te-aş ruga să-m mai acorzi un răgaz. Planul meu s-a dovedit a fi cel puţin la fel de bun ca metodele dumitale.

Neavînd la îndemînă nici o replică, vardistul se mulţum să-şi exprime nemulţumirea printr-un smiorcăit.

După noaptea în care Wilson îşi dezvăluise parţial pla nul în propria-i locuinţă, Tom se străduise, multe zile în

șir, să ghicească restul, dar fără să izbutească. Năzărindu-i-se că Roxy ar putea ghici, cu mintea ei mai isteață. Tom îi pusese problema, prefăcîndu-se că vorbește de un caz imaginar. Roxy se gîndise temeinic, înainte de a-și rosti verdictul.

„A nimerit-o, cu siguranță !“ își spusese el.

Acum, venise momentul să încerce acest verdict, pentru a vedea cum reacționează Wilson, așa că spuse, cu un aer gînditor :

— După cum am constatat de curînd cu toții, nu ești deloc un zevzec, Wilson. Planul dumitale, oricare ar fi el, are o logică, indiferent ce ar spune domnul Blake. Nu-ți cer să ni-l dezvălui, dar aș vrea să ne imaginăm un caz — un caz care-ar putea servi drept punct de plecare pentru reconstituirea cazului real, asta e tot ce doresc. Va să zică, ai oferit cinci sute de dolari pentru pumnal, și cinci sute de dolari pentru hoț. Să presupunem, de dragul discuției, că prima recompensă e anunțată *public* iar a doua e oferită cămătarilor printr-o *scrisoare confidențială*...

— Pe legea mea, Wilson, te-a ghicit ! exclamă Blake, lovindu-și coapsele. Cum de nu mi-a trecut prin minte nici mie, nici altui dobitoc ?

Wilson își spuse în gînd : „Oricărui om cu scaun la cap i-ar fi trecut prin minte. Nu mă mir că Blake n-a fost în stare să ghicească, mă mir doar că Tom a fost în stare. E mai deștept decît îl crezusem.“

— Foarte bine, zise Tom. Hoțul n-ar bănui că i s-a întins o cursă, și ar aduce sau ar trimite pumnalul la muzeele de pietate, spunînd că l-a cumpărat pe-o nimica toată, sau că l-a găsit pe drum, ori ceva asemănător, și ar încerca să încaseze recompensa, riscînd astfel să fie arestat, nu-i așa ?

— Așa e, recunoscu Wilson.

— Da, nu încape nici o îndoială, spuse Tom. Ai văzut vreodată pumnalul ?

— Nu.

— Dar vreunul din amicii dumitale, l-a văzut ?

— Pe cîte ştiu, nu.

— Hm, încep să cred că înţeleg de ce planul dumitale a dat greş.

— Ce vrei să spui, Tom ? Ce insinuezi ? întrebă Wilson, cu o vagă neliniște.

— Păi vreau să spun că un asemenea pumnal *nu există*.

— Uite ce e, Wilson, interveni Blake, Tom Driscoll are dreptate, pun rămăşag pe-o mie de dolari, dacă i-aş avea..

Wilson simţea că începe să-i fiarbă sîngele în vine şi se întreba dacă nu cumva străinii aceia i-au tras o păcăleală — s-ar fi zis că-şi bătuseră joc de el. Dar ce-ar fi putut cîştiga din asta ? se întrebă el cu glas tare.

— Să cîştige ? replică Tom. A, poate că nimic preţios pentru unul ca dumneata. Numai că dumnealor sînt nişte străini, care-şi croiesc drum într-o societate nouă. E oare un fleac pentru ei să devină, fără nici o cheltuială, un so de favoriţi ai unui prinţ oriental ? E oare nimic pentru e să rupă gura locuitorilor acestui tîrguşor nenorocit, flutu rîndu-le pe dinaintea ochilor o recompensă de o mie de dolari — tot fără nici o cheltuială ? Da, Wilson, nu există un asemenea pumnal, căci dacă ar fi existat, planul dumi tale l-ar fi scos la iveală. Sau, dacă există, înseamnă că e încă în posesia *lor*. Personal, cred că ei au văzut un aseme nea pumnal, fiindcă Angelo l-a schiţat cu creionul, mul prea repede ca să-l fi putut născoci. Fireşte, n-aş putea s jur că nu l-au avut niciodată, dar pun mîna-n foc că, dacă-aveau în momentul sosirii în acest tîrguşor, îl mai au şi acuma.

— Felul cum prezintă lucrurile Tom mi se pare foart rezonabil, zise Blake. Zău aşa !

— Dumneata, Blake, îi spuse Tom dînd să plece, gă seşte-o pe bătrîna aceea, iar dacă ea nu poate furniza pum nalul, du-te şi percheziţionează-i pe cei doi gemeni !

Şi Tom plecă. Wilson se simţea descumpănit, nemai ştiind ce să creadă. Nu voia să-şi piardă încrederea în ce

doi gemeni, și era hotărît să n-o facă sub presiunea unor „dovezi" neconcludente ; înainte de a lua o hotărîre definitivă, se va gîndi temeinic.

— Dumneata ce părere ai, Blake ?

— Păi, dom'le Wilson, eu văd lucrurile cam așa cum le vede Tom. Ăia doi n-aveau pumnalul, sau, dacă-l aveau, îl mai au și-acuma.

Și plecă, lăsîndu-l singur pe Wilson.

„Eu cred că au avut pumnalul, își zise acesta. Iar dacă pumnalul le-a fost furat, planul meu ar fi dus la recuperarea lui. De aceea, sînt convins că pumnalul e încă în mîinile lor".

Tom n-avusese nici un gînd precis în momentul cînd îi întîlnise pe Wilson și pe vardist. La început, vorbise doar cu intenția de a le răscoli puțin fierea și de a se distra pe socoteala lor. La urmă, însă, plecase bine dispus, căci își dădea seama că obținuse, din întîmplare, și fără nici o cazną, cîteva rezultate îmbucurătoare : îi atinsese pe fiecare dintre ei într-un punct sensibil, făcîndu-i să se zvîrcolească ; îl silise pe Wilson să-și înlocuiască buna părere despre cei doi gemeni cu un gust amărui, de care nu va putea să se lepede prea curînd ; și, mai presus de orice, izbutise să-i coboare în ochii tîrgușorului pe gemenii aceia afurisiți, fiindcă Blake avea negreșit să trăncănească, așa cum trăncănesc de obicei detectivii, astfel încît peste vreo săptămînă tot tîrgușorul avea să-și rîdă de gemeni pentru că oferiseră o recompensă atît de mare pentru un flecușteț pe care fie că nu-l avuseseră niciodată, fie că nu-l pierduseră. Tom era foarte mulțumit de el însuși.

Toată săptămîna, purtarea lui Tom acasă fusese exemplară. Unchiul și mătușa lui erau de-a dreptul uimiți : nu-i puteau găsi nici un cusur.

În seara zilei de sîmbătă, Tom îi spuse judecătorului :

— Unchiule, mă frămîntă un gînd și nu mai pot răbda să nu ți-l dezvălui, fiindcă plec și s-ar putea să nu te mai văd niciodată. Te-am făcut să crezi că m-aș teme să mă bat

cu aventurierul acela italian. A trebuit să evit duelul invocînd un pretext oarecare, poate că am ales un pretext prost, fiind luat pe neașteptate, dar nici o persoană onorabilă nu ar fi consimțit să se bată în duel cu dînsul, știind ceea ce știam eu.

— Zău ? Ce anume știai ?

— Contele Luigi e un ucigaș, a recunoscut-o chiar el.

— De necrezut !

— E purul adevăr. Wilson i-a ghicit în palmă și l-a acuzat de omor, încolțindu-l atît de zdravăn încît contele a fost nevoit să mărturisească ; dar amîndoi gemenii ne-au rugat în genunchi să păstrăm taina și s-au jurat că vor duce o existență cinstită în tîrgușorul nostru — încît ni s-a făcut milă de ei și ne-am dat cuvîntul de onoare că n-o să-i dăm în vileag dacă-au să-și țină făgăduiala. La fel ai fi făcut și matale, unchiule !

— Ai dreptate, băiete. Taina unui om îi aparține personal, chiar după ce a fost dată în vileag pe neașteptate. Ai procedat foarte bine, și sînt mîndru de tine. Dar, adăugă el cu mîhnire în glas — aș fi vrut să fiu cruțat de rușinea de a mă bate în duel cu un ucigaș !

— N-am avut încotro, unchiule. Dacă aș fi știut că-l vei provoca la duel, m-aș fi simțit obligat să-mi calc cuvîntul de onoare pentru a opri duelul, dar Wilson n-ar fi putut face altceva decît să tacă.

— A, nu, Wilson a procedat bine, el n-are nici o vină săracul ! Tom, Tom, mi-ai luat o piatră de pe inimă ! Nu pot să-ți spun ce jignit am fost în adîncul sufletului, cînd mi s-a părut că descopăr un laș în familia mea !

— Poți să-ți închipui cît m-a costat *pe mine* să joc un asemenea rol, unchiule !

— Știu, băiete, știu bine. Și pot înțelege cît de greu ți-a fost să rămîi pînă-adineaori sub povara unui asemenea stigmat. Dar acum totul e-n ordine, bine că s-au lămurit lucrurile. Mi-ai redat liniștea sufletească, odată cu a ta. Destul am suferit amîndoi !

Bătrînul rămase o clipă cufundat în gînduri, apoi rosti, cu un licăr de satisfacţie în ochi :

— Cînd mă gîndesc că ucigaşul ăla a avut neobrăzarea de a mă lăsa să cred că-i un gentleman demn să se întîlnească cu mine pe cîmpul de onoare, îmi vine să i-o plătesc, dar nu chiar acum, o să-l împuşc abia după alegeri. O să caut însă mai întîi un mijloc de a-i distruge pe amîndoi. Nici unul din ei nu va fi ales, voi avea grijă de asta ! Eşti sigur că vestea că-i un ucigaş nu s-a răspîndit ?

— Absolut sigur, unchiule.

— E un atù preţios. Voi arunca o aluzie de la tribună, în ziua alegerilor. Asta le va tăia craca de sub picioare, la amîndoi !

— Nu încape nici o îndoială : o să-i dea gata !

— Da, chestia asta, ca şi munca de lămurire dusă printre alegători, o să-i dea gata, cu siguranţă. Vreau să te duci la oamenii aceia de rînd şi să-i lămureşti în taină, o să-ţi dau şi bani, ca să le-mparţi.

Tom era în culmea fericirii : gemenii aceia nesuferiţi erau pierduţi ! Era o zi mare pentru el. Încurajat să azvîrle o ultimă săgeată împotriva aceleiaşi ţinte, nu scăpă ocazia :

— Ai auzit de pumnalul acela indian despre care cei doi gemeni au făcut atîta caz ? Ei bine, încă nu s-a găsit nici o urmă de pumnal, aşa că tîrguşorul a-nceput să rîdă şi să vorbească. Jumătate din oameni cred că gemenii n-au avut niciodată un asemenea pumnal, iar cealaltă jumătate cred că l-au avut şi-l mai au şi acum. Chiar azi am auzit vreo douăzeci de oameni vorbind aşa.

Da, după o săptămînă de purtări exemplare, Tom reintrase în graţiile unchiului şi mătuşii. Chiar şi maică-sa era mulţumită de el. În sinea ei, îşi spunea că începe să-l îndrăgească, dar nu i-o mărturisea.

— Du-te la Saint Louis, îi spuse, iar eu o să te urmez.

Şi, spărgînd sticla se whisky, adăugă :

— Hai, Chambers, vreau să te fac să umbli pe drumu' drept, așa că n-o să-ți ofer tocmai eu un exemplu prost. Ți-am mai zis să nu care cumva să te-nsoțești cu niște oameni răi. Ei bine, o să te-nsoțesc eu însămi. Hai, ia-o din loc, ia-o din loc !

Tom se îmbarcă în noaptea aceea pe unul din vapoarele care poposeau la Dawson's Landing, luîndu-și cu el și prada, ascunsă într-un geamantan. El dormi somnul păcătoșilor, un somn mai adînc și mai liniștit decît oricare altul, după cum știm din istoria atîtor ticăloși. Dar cînd se trezi a doua zi dimineața, constată că norocul se întorsese iarăși împotriva lui : un alt tîlhar îl jefuise pe cînd dormea și coborîse într-un port intermediar.

CAPITOLUL 16

„Dacă aduni de pe drumuri un cîine hămesit și-l îndopi cu mîncare, n-o să te muște. Aceasta e principala deosebire între un cîine și un om."

Calendarul lui Wilson Zevzecu

„Știm totul despre obiceiurile furnicii, știm totul despre cele ale albinei, dar nu știm nimic despre obiceiurile stridiei. Pesemne că n-am ales momentul cel mai potrivit pentru studierea stridiilor".

Calendarul lui Wilson Zevzecu

Cînd sosi Roxy, îl găsi pe fiul ei în așa hal de disperare și nenorocit, încît inima de mamă i se muie. Acum, Tom era iremediabil pierdut, amenințat de o distrugere sigură menită să facă din el un proscris, lipsit de speranță și de

prieteni. Pentru o mamă, era un motiv suficient de puternic ca să-și iubească odrasla ; Roxy îl îndrăgi așadar, și i-o și spuse. La auzul vorbelor ei, Tom se înfioră : erau vorbele unei negrese ! Faptul că era el însuși negru nu-l împăca nicidecum cu acel neam disprețuit.

Roxy îl tot ogoia cu vorbe dulci, la care el răspundea cam în silă, căznindu-se să-și ascundă simțămintele. Nu se putea lăsa consolat de-o negresă ! Nu trecu nici un ceas, și începu să-și facă curaj ca să-i ceară să renunțe la aceste vorbe de alint sau măcar să le tempereze, fiindcă nu le mai putea suporta. Îi era totuși frică de ea ; și apoi, ea însăși făcu o pauză — încerca să pună la cale un plan de salvare. În cele din urmă, Roxy se ridică în picioare, pentru a-i spune că a găsit o ieșire, ceea-ce-l umplu de bucurie pe Tom.

— Uite ce plan am scornit, un plan grozav ! Eu mi-s neagră, nimeni n-o să zică că nu-s, auzindu-mă cum vorbesc... Ia-mă și vinde-mă, pe șase sute de dolari, și plătește-ți datoriile la cartoforii ăia.

Tom era uluit, nu-i venea să-și creadă urechilor. Rămase mut cîteva clipe, apoi o întrebă :

— Vrei să zici că ai fi dispusă să te lași vîndută ca sclavă, pentru a mă salva pe mine ?

— Păi, nu ești tu copilu' meu ? Și care mamă n-ar face orice pentru copilu' ei ? O mamă albă ar face orice pentru odrasla ei. Cine-a rînduit astfel ? Dumnezeu. Și cine i-a făcut pe negri ? Tot Dumnezeu. Pe dinăuntru, toate mamele-s la fel. Dumnezeu le-a făcut așa. Da, o să mă las vîndută ca sclavă, iar peste vreun an tu o s-o răscumperi din nou pe mămica ta. O să-ți zic eu cum. Asta-i planu' meu.

Tom simțea că-și recapătă speranța și, odată cu ea, curajul.

— E frumos din partea ta, mamă, e de-a dreptul...

— Mai spune-o o dată ! Spune-o mereu ! Altă răsplată nu-mi doresc pe lumea asta ! E de-ajuns ! Fii binecuvîntat,

fiule — vorbele astea ale tale au să-mi aline suferința cînd o să mă chinui ca sclavă, undeva acolo, în miazăzi, da, o să pot îndura toate chinurile !

— O să-ți spun de cîte ori vrei, mamă, dar cum o să te vînd ? Doar știi bine că ești liberă !

— Parcă e vreo deosebire ? Albii nu țin seama de nimic. Legea poa' să mă vînză, dacă albii îmi dau poruncă să părăsesc Statu'n timp de șase luni, iar eu nu plec. Tu, pregătește-o hîrtie, un anunț de vînzare, pune-o la vedere acolo, undeva, în Kentucky și iscălește-o c-un nume, două, zicînd că mă vinzi ieftin fiin' că ești strîmtorat — o să vezi că n-o să fie deloc greu. Mă duci la o fermă și mă vinzi — fermierii ăia n-au să pună nici o întrebare, dacă-i un chilipir.

Tom pregăti așadar un anunț și o vîndu pe maică-sa pe vreo șase sute de dolari, unui plantator de bumbac din Arkansas. N-ar fi vrut să săvîrșească această infamie, dar întîmplarea i-l scosese în cale pe fermierul acela, așa că făcu tîrgul, un tîrg care-l scutea de obligația de a cutreiera țara în căutarea unui cumpărător și de riscul de a răspunde la o mulțime de întrebări. Plantatorul se arătă atît de încîntat de Roxy, încît aproape că nu puse nici o întrebare. În afară de asta, el stărui ca Roxy să nici nu știe unde anume se află, ca să se deprindă cu locul și să fie mulțumită, în momentul cînd ar fi aflat. În sinea lui, Tom își spunea că era un avantaj enorm pentru Roxy să aibă un stăpîn atît de încîntat de dînsa. Tot căutînd argumente, ajunse chiar să creadă că-i face maică-si un mare hatîr, vînzînd-o „în josul fluviului", fără ca ea să bănuiască.

„E doar pentru un an, își spunea. Peste un an, o s-o răscumpăr, iar ea o să mă ierte pe chestia asta."

Da, micul vicleșug era inofensiv, totul avea să fie în ordine și să se sfîrșească, oricum, cu bine. De față cu Roxy, Tom și fermierul nu vorbiră decît despre ferma din „țara de sus", ca despre un loc minunat, unde sclavii duceau un trai fericit — așa că biata Roxy se lăsă lesne amăgită, căci

nici nu şi-ar fi putut închipui că propriu-i fecior ar fi în stare s-o trădeze, pe ea, o mamă dornică să-şi vîre capul în jugul sclaviei, al oricărui soi de sclavie, fie ea cît de grea şi cît de îndelungată — făcînd astfel un sacrificu, în comparaţie cu care moartea însăşi ar fi fost ceva banal şi neînsemnat. Roxy vărsă lacrimi din belşug şi-l copleşi cu mîngîieri, apoi plecă împreună cu stăpînul ei — plecă cu inima zdrobită, dar totuşi mîndră de fapta ei, şi bucuroasă c-o putea săvîrşi de dragul băiatului.

Tom îşi plăti datoriile, hotărî să se îndrepte şi să nu mai pună niciodată în pericol testamentul acela. Îi mai rămîneau vreo trei sute de dolari. Potrivit planului maică-si, urma să-i pună deoparte, la loc sigur, şi să adauge lunar jumătate din pensia lui. În decurs de un an, va strînge destui bani ca s-o poată răscumpăra.

Timp de o săptămînă, nu putu să doarmă ca lumea, într-atîta îi chinuia zdreanţa de conştiinţă ticăloşia pe care-o săvîrşise împotriva maică-si ; după aceea, însă, începu să se simtă din nou bine şi să doarmă adînc, aidoma oricărui alt păgîn.

La orele patru după-amiază, Roxy se urcă la bordul vaporului care urma s-o ducă departe de Saint Louis. Aşezîndu-se la pupa, lîngă casa roţii cu zbaturi, îl privi printre lacrimi pe Tom, pînă cînd acesta dispăru în mulţimea de pe cheu. Rămase acolo ghemuită pe un colac de cablu, plîngînd pînă noaptea tîrziu. Cînd se duse în sfîrşit la locul ei, din colţul murdar rezervat pasagerilor de la clasa a patra, printre maşinile zăngănitoare, nu se duse ca să doarmă, ci ca să aştepte ivirea zorilor, cu sufletul împovărat de durere.

Îşi închipuiseră că ea „n-o să ştie" şi c-o să creadă că merge în susul fluviului. Or, ea călătorise de-atîtea ori cu vaporul, ani şi ani de-a rîndul !

În zori, se trezi şi ieşi tiptil pe punte, ca să se aşeze din nou pe colacul de sîrmă. Vaporul trecea pe lîngă nu-

meroase stînci, unde valurile se spărgeau într-un fel care i-ar fi putut frînge inima dacă s-ar fi uitat într-acolo, fiindcă ar fi văzut atunci că apa curge în aceeași direcție ca și vaporul — dar gîndurile ei erau în altă parte, așa că nu băgă de seamă nimic. În cele din urmă, vuietul unor valuri mai mari și mai apropiate o trezi din visare și, privind cu ochiul ei expert, nu mai avu nici o îndoială asupra înțelesului acelui vuiet. O clipă, privirea ei rămase împietrită, apoi își lăsă capul pe piept și izbucni :

— Doamne, Dumnezeule, fie-ți milă de păcătoasa de mine ! *M-a vîndut la vale, pe rîu !*

CAPITOLUL 17

„Chiar și popularitatea poate întrece măsura. La Roma, cel puțin la început, îți pare rău că Michelangelo a murit ; dar, cu timpul, ajungi să regreți că n-ai fost de față la moartea lui".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„*Ziua de 4 iulie.* Statisticile arată că în această zi se prăpădesc mai mulți neghiobi decît în toate celelalte zile ale anului, la un loc. Ceea ce, avînd în vedere numărul celor rămași în viață, dovedește că o singură zi de 4 iulie nu mai e de ajuns, căci țara s-a dezvoltat intens."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Săptămînile de vară trecură foarte încet, apoi se deschise campania electorală — se deschise la o temperatură destul de înaltă, pentru a se încinge și mai mult, de la o

zi la alta. Cei doi gemeni se aruncară în această campanie cu tot sufletul, fiind în joc însăşi iubirea lor de sine. Popularitatea lor, atît de mare la început, scăzuse după aceeea — mai als din pricină că fuseseră *prea* populari, ceea ce făcea inevitabilă o reacţie. Şi apoi, oamenii îşi repetau în şoaptă remarca lansată de un intrigant abil, că pumnalul acela minunat nu ieşise la iveală — lucru curios, ba chiar foarte curios : o fi fost oare pumnalul chiar atît de preţios, sau o fi existat măcar ? O dată cu şoaptele, se înteţiră şi chicotelile şi ochiadele, iar cînd oamenii chicotesc, îşi dau cu coatele şi-şi aruncă ochiade, asemenea gesturi nu rămîn fără efect. Gemenii socoteau că un succes în alegeri îi va repune în drepturi, pe cînd o înfrîngere le-ar putea aduce daune ireparabile. De aceea, se străduiau din răsputeri, nu însă mai mult decît se străduiau judele Driscoll şi Tom să-i discrediteze, mai cu seamă în ultimele zile ale campaniei. De două luni încoace, Tom avea o conduită atît de exemplară, încît unchiu-său nu numai că-i încredinţa banii meniţi să-i convingă pe alegători, dar îl lăsa să şi-i ia singur din seif.

Discursul de încheiere a campaniei fu rostit de judele Driscoll, care profită de ocazie pentru a-i ataca pe cei doi străini, într-un mod nimicitor. Vorbele batjocoritoare cu care-i copleşi — un adevărat potop de vorbe — stîrniră rîsetele şi aplauzele mulţimii. Taxîndu-i drept aventurieri, şarlatani, saltimbanci de bîlci, „numere de circ“ şi alte asemenea, îşi bătu joc de titlurile lor nobiliare — nu erau, cică, decît nişte frizeri deghizaţi în conţi, nişte precupeţi îmbrăcaţi în straie boiereşti, nişte flaşnetari lipsiţi de maimuţa ce-i însoţeşte de obicei pe flaşnetari. Deodată, se opri, aşteptînd ca oamenii să se potolească şi, în tăcerea ce se lăsă, îşi azvîrli săgeata cea mai mortală — o azvîrli cu sînge rece şi gravitate, apăsînd pe cuvintele de la sfîrşit :

— Cred că recompensa oferită pentru pumnal a fost o vorbă aruncată-n vînt, ca să-i înșele pe oameni, și că posesorul pumnalului ar ști unde să-l găsească, dacă ar avea prilejul de a *ucide pe cineva.*

Și spunînd acestea, coborî de la tribună, într-o liniște de mormînt, care contrasta cu obișnuitele aplauze și zbierete electorale.

Strania lui remarcă făcu înconjurul tîrgușorului, stîrnind o adevărată senzație. Toată lumea se întreba : „Ce-o fi vrut să spună ?“ Dar în zadar se descoseau unii pe alții, fiindcă judecătorul afirmase doar că știe ce spune, nimic mai mult. Tom însuși răspundea că n-are habar ce voise să spună unchiu-său. Iar cît despre Wilson, ori de cîte ori i se cerea să-și spună părerea, riposta la întrebare, întrebînd el însuși :

— Dar dumneata ce crezi c-o fi vrut să spună judecătorul ?

Wilson fu ales, gemenii fură învinși — mai bine zis zdrobiți, și rămaseră fără prieteni, iar Tom se întoarse fericit la Saint Louis.

Tîrgușorul Dawson's Landing se putu bucura de o săptămînă de odihnă, dar o odihnă relativă, căci în aer pluteau zvonuri despre un nou duel. Eforturile depuse în campania electorală îl epuizaseră pe judele Driscoll, dar se spunea că, de îndată ce se va restabili îndeajuns pentru a putea face față unui duel, va obține o provocare din partea contelui Luigi.

Cei doi frați se retraseră cu totul din viața obștească, pentru a-și vindeca rănile în singurătate. Se fereau de oameni și nu ieșeau din casă decît noaptea tîrziu, cînd puteau să se plimbe în tihnă, pe străzile pustii.

CAPITOLUL 18

„Gratitudinea și trădarea nu sînt decît cele două extremități ale aceluiași alai. După ce fanfara și oficialitățile împopoțonate părăsesc tribuna, nu mai merită să rămîi, fiindcă nu mai e nimic de văzut".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„*Ziua Recunoștinței*. Fiecare să-și aducă prinosul de mulțumiri smerite și sincere, fiecare și toți, în afară de curcani. Pe insula Fiji, nu sînt folosiți curcanii, ci instalatorii. Ar fi o necuviință să rîdem de Fiji".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

În prima vineri de după alegeri, la Saint Louis plouă toată ziua. O ploaie deasă, care se străduia parcă din răsputeri să spele orașul acela negru de funingine, bineînțeles fără să izbutească. Către miezul nopții, Tom Driscoll se întoarse de la teatru pe ploaie și, închizîndu-și umbrela, intră pe ușa locuinței lui ; dar cînd să închidă ușa, constată că mai era cineva acolo, de bună seamă un alt locatar. Acesta închise ușa și porni pe scări, în spatele lui Tom. Tom își găsi pe bîjbîite ușa camerei sale și, pășind înăuntru, se grăbi să aprindă gazul în sobă. Cînd se întoarse cu fața, fluierînd încetișor, zări spinarea unui om, care tocmai încuia ușa cu zăvorul. Încetă numaidecît să mai fluiere, cuprins de o vie neliniște. Omul își arătă fața — o față neagră, sub o pălărie ponosită, ca și straiele ude și flenduroase în care era îmbrăcat. Tom era speriat de-a binelea. Încercă să-l dea afară pe individ, dar nu găsi cuvintele, iar celălalt i-o luă înainte cu vorba :

— Stai liniștit, sînt maică-ta ! îi șopti.

Tom se prăbuși pe un scaun și abia izbuti să îngaime :

— Știu, m-am purtat ca un ticălos, dar îți jur c-am avut intențiile cele mai bune !

Roxana îl privi o clipă în tăcere, lăsîndu-l să se zvîrcolească de rușine și să bîiguie niște vorbe fără șir, în care autoacuzarea se amesteca cu încercări jalnice de a da explicații și de a-și micșora vina ; apoi se așeză și-și scoase pălăria, de sub care i se revărsară spre umeri pletele încîlcite și negre.

— Nu-i vina ta că păru' ăsta e încă negru și n-a albit, îi spuse, cu mîhnire în glas.

— Știu, știu, sînt un ticălos ! Dar îți jur c-am avut cele mai bune intenții. A fost o greșeală, desigur, dar crezusem c-o să fie bine, zău așa !

Roxy începu să plîngă încetișor, apoi lăsă să-i scape, printre suspine, aceste vorbe, mai degrabă jalnice decît mînioase :

— Să vinzi un om la vale pe rîu — *la vale pe rîu !* — cică pentru binele lui ! Păi, eu nu i-aș face nici unui cîine una ca asta ! Acu' sînt fără pic de vlagă-n mine, nu mai am puterea să mă zbat și să mă bat, ca atunci cînd eram călcată-n picioare și umilită. Nu știu ce să cred, da' așa mă simt. Am îndurat atîtea, că-mi vine mai ușor să bocesc decît să mă bat !

Cuvintele astea ar fi trebuit să-l înduioșeze pe Tom Driscoll, dar chiar dacă l-ar fi înduioșat, efectul lor ar fi fost șters de un gînd mai puternic — un gînd care-i alungă teama din suflet și care-i umplu acest suflet meschin cu un simțămînt de ușurare, redîndu-i chiar curajul. Fu însă destul de prudent ca să tacă. Preț de cîteva minute, nu se auzi nimic altceva decît ploaia, care bătea în geamuri, zbuciumul vîntului și, din cînd în cînd, suspinele înăbușite ale Roxanei. Aceste suspine se auzeau din ce în ce mai rar și, pînă la urmă, conteniră.

— Fă lampa mai mică îi porunci ea. Mai mică. Mai ! Un om hărțuit nu suferă lumina. Așa. Acu-i bine. Te văd, și mi-e de-ajuns. O să-ți povestesc totu' — cît o să pot mai scurt, și după aia o să-ți spun ce să faci. Omu' ăla care m-a cumpărat nu-i un om rău, ba-i chiar destul de bun, pen-

.r-un plantator ; iar dac-ar fi fost după dînsul, aș fi putut să mă simt bine ca slugă-n casa lui ; numai că nevastă-sa, o yankee cam slută, s-a luat de la-nceput de mine, așa că n-au trimis să stau cu negrii de rînd, care lucrează pe cîmp. Da' nici asta n-o mulțumea pe cucoana aia, musai să-l întărîte pe supraveghetor contra mea, așa era de afurisită și de pizmașă ! Drept care, supraveghetoru' ăla mă punea să mă scol cu noaptea-n cap și să muncesc toată ziua-lica, pînă să se-ntunericească. Și mă bătea cu biciu' fiin'că nu puteam munci la fel ca ăi mai puternici. Era și el yankeu, un yankeu din Noua Anglie — orice om din miazăzi îți poate spune ce-nseamnă asta. Păi, ăia se pricep să scoată sufletu' dintr-un negru și să-l ciomăgească, pînă i se albește spinarea, ca o scîndură de spălat rufe. La-nceput, stăpînu' punea cîte o vorbă bună pentru mine, dar asta o întărîta și mai abitir pe nevastă-sa, așa că supraveghetoru' mă caftea fără milă, de cîte ori i se ivea prileju'.

Tom era furios — furios pe nevasta acelui plantator — și-și spunea :

— Dacă n-ar fi fost dobitoaca aia, totul ar fi mers strună !

Și o înjură în gînd.

Fața lui schimonosită de furie i se dezvălui Roxanei în clipa cînd un fulger spulberă întunericul din odaie. Îi plăcu această expresie, îi plăcu și fu chiar recunoscătoare, socotind că era o dovadă că fiul ei era în stare să sufere pentru chinurile îndurate de maică-sa și să se înfurie pe prigonitorii ei. Nutrise unele îndoieli în această privință. Dar fericirea ei nu ținu decît o clipă și se stinse întocmai ca fulgerul, lăsîndu-i în întuneric sufletul.

„M-a vîndut la vale pe rîu, își spunea acum. Nu-i în stare să simtă ceva pentru maică-sa, o să-i treacă și furia."

Apoi își reluă firul povestirii.

— Acu'-vreo zece zile îmi ziceam că n-o mai duc mult, așa de prost mă simțeam din cauză de muncă și de bătăi. Da' nu-mi mai păsa, mai bine să mor decît să trăiesc mereu

așa. Cînd te frămîntă asemenea gînduri, nu-ți pasă c
se-ntîmplă cu tine. Era acolo o fetiță neagră și cam bolnă
vicioasă, în etate de zece ani, care se purta frumos ci
mine, era orfană de mamă sărăcuța de ea, și mă iubea, ia
eu o iubeam la rîndu-mi ; într-o zi a venit la mine pe cîm
c-un cartof copt și a-ncercat să mi-l paseze — știa că su
praveghetoru' ăla nu-mi dădea destulă mîncare și-și luas
cartofu' de la gura ei, sărăcuța, da' supraveghetoru' a prins-
și i-a tras una-n spate cu ciomagu' lui gros ca o coadă d
tîrn, de-a căzut sărăcuța, țipînd și tăvălindu-se-n țărînă c
un păianjen strivit. Am simțit că nu mai pot să rabd. Tc
focu' drăcesc din mine mi s-a aprins în suflet, și-am apu
cat ciomagu' din mîna ăluia și l-am pocnit, de l-am trînt
la pămînt. Nemernicu' zăcea acolo gemînd și înjurînd, c
ieșit din minți, iar negrii stăteau cu moartea-n suflet și s
uitau la el. S-au strîns în juru' lui ca să-l ajute, iar e
am sărit atunci pe calu' lui și-am pornit-o spre rîu, cît ar
putut mai repede. Știam ce mi-ar face ăla dacă m-ar prind
De îndată ce s-ar pune pe picioare m-ar omorî în bătă
dacă l-ar lăsa stăpînu-su, și chiar dacă nu m-ar omorî, m-a
vinde și mai la vale pe rîu, ceea ce-i totuna. Așa că m
gîndeam să mă-nec, ca să scap de necazuri. Era către sear
Am ajuns la rîu după vreo două minute. Văz eu o bar
și-mi zic că n-are rost să mă-nec, pîn-ajung la barca aia
leg calu' undeva la marginea pădurii și mă sui frumuș
în barcă, și pe-aci ți-e drumu', pe sub malu' înalt, rugîr
du-mă să se lase cît mai grabnic întunericu' ca să mă ocro
tească. Aveam un avans bunicel, fin'că între rîu și cas
aia mare erau vreo trei mile, iar acolo n-aveau decît niș
catîri de samar, pe care-i puteau călări doar negrii, ca
n-aveau să se grăbească — din contra, m-ar fi lăsat s
scap. Pîn' să poată merge careva la casă și înapoi, s-ar
întunericit de-a binelea și pîn-a doua zi dimineața n-ar
putut nimeni găsi calu' și vedea încotro am luat-o — ia
între timp negrii i-ar fi îmbrobodit cu tot felu' de minciun

Ei, şi s-a lăsat seara, iar eu coboram pe rîu la vale. Am
ıslit mai bine de două ceasuri şi m-am liniştit, aşa că m-am
.sat dusă de curent, fără să mai vîslesc, gîndindu-mă ce-aş
ıtea să fac dacă nu mă mai înec. Am făurit niscaiva pla-
uri, în vreme ce pluteam aşa. Trecuse, cred, de miezu'
opţii şi coborîsem la vale vreo cin'şpe sau douăzeci de
ıile, cînd am zărit deodată luminile unui vapor încremenit
ngă ţărm, într-un loc unde nu erau nici case, nici che-
estigerii. În curînd am desluşit coşurile vaporului pe ceru'
lin de stele şi era să-mi sară inima din piept de bucurie :
ra ditamai *Marele Mogul,* pe care fusesem cameristă timp
e opt sezoane, între Cincinnati şi New Orleans ! Am tre-
ıt cu barca pe lîngă vapor — nu se vedea nici ţipenie de
m, da' auzeam cum ciocănesc meşterii în sala maşinilor —
ra limpede că se stricaseră nişte maşini. Am coborît pe
ıal undeva mai jos de vapor şi am dat drumu' bărcii, apoi
m venit la vapor şi, văzînd o pasarelă, m-am suit la bord.
ra cald al naibii, aşa că marinarii dormeau claie peste
rămadă la teugă. Al doilea secund, un anume Jim zis şi
'ămbălău, dormea şi el pe-o bintă, cu capu-n jos — aşa
ıc secunzii ăştia cînd sînt de cart ! Dormea şi Billy Boca-
ort, paznicu'ăl bătrîn, trîntit pe scara dintre punţi. Îi cu-
oşteam pe toţi, arătau grozav ! Tare-aş vrea să-l văz pe
tăpînu' ăla venind aici, ca să-ncerce să mă ia înapoi — îmi
puneam. Acu' sînt între prieteni, slavă Domnului ! M-am
trecurat aşadar printre ei şi m-am dus la pupa, în cabina
entru femei, unde m-am simţit ca acasă, la fel de feri-
ită cum mă simţisem de-atîtea ori acolo ! După vreun
eas am auzit clopotu' — tii, ce gălăgie făcea ! A sunat şi
ongu'. „Daţi-i drumu', îmi spuneam, cunosc eu muzica
sta !" Încă o bătaie de gong. „Prova, 'nainte !" îmi zi-
eam. „Acu' ne-ndreptăm spre Saint Louis, iar eu am scă-
at şi n-o să mă mai înec !" Ştiam prea bine că *Marele
Iogul* lucra acu' pe linia Saint Louis. Se luminase de ziuă
înd am trecut pe lîngă plantaţia aia, c-am putut vedea o
eată de negri şi de albi cutreierînd malu' încolo şi-ncoace,

mă căutau pesemne, da' eu nici nu mă sinchiseam de ei. Deodată, Sally Jackson, care fusese ajutoarea mea dar ajunsese-ntre timp cameristă-șefă, ieși la vedere pe punte. Tii, ce s-a mai bucurat să mă vază, și ofițerii la fel ! Le-am zis că fusesem răpită și vîndută ca sclavă la vale pe rîu. Dumnealor au strîns atunci vreo douăzeci de dolari și mi i-au dat, iar Sally m-a-mbrăcat în straie faine. Cînd am ajuns aici m-am dus glonț la casa unde stăteai tu de obicei, apoi m-am dus la locuința asta, unde mi-au zis că ești plecat, da' că te-așteaptă să te-ntorci din zi în zi, așa că n-am mai plecat la vale pîn' la Dawson's Landing, fiin'că nu voiam să-mi scapi. Ei bine, lunea trecută mă plimb eu prin Strada a Patra, în locu' unde se lipesc afișele alea cu negri fugari, și mă pomenesc drept în fața stăpînului de mă cumpărase ! Să leșin de spaimă, nu altceva ! Stătea cu spatele la mine și vorbea c-un tip și-i dădea niște afișe d-alea, cu negri fugari — eu eram fugara neagră ! Făgăduia o răsplată ăluia de m-ar prinde, nu crezi ?

Stăpînit de groaza ce-l cuprinsese treptat, la auzul vorbelor ei, Tom își spunea :

„Sînt pierdut, orice s-ar mai întîmpla ! Omul ăla mi-a zis din capul locului că vînzarea i se părea suspectă. A primit, cică, o scrisoare de la un pasager de pe *Marele Mogul*, care-l anunța că Roxy se urcase la bord și că toată lumea de pe vas știa de povestea ei. Faptul că Roxy a venit aici în loc să fugă în vreun stat liber nu-mi făgăduiește nimic bun ; de aceea, mi-a zis el, ar fi bine să i-o găsesc pe Roxy, cît mai grabnic, altminteri o să facă tărăboi. N-am crezut în povestea asta, n-am crezut c-ar fi în stare să vină-ncoace, călcîndu-și pe inima de mamă, fără să-i pese că m-ar putea vîrî într-un asemenea bucluc. Și totuși iat-o aici ! Iar eu am făcut prostia să-i jur omului ăluia c-o să-l ajut s-o găsească, închipuindu-mi că nu mă costă nimic ! Dacă m-aș încumeta să i-o dau pe Roxy, ea... ea.. Dar ce-aș putea face ? Trebuie s-o predau, sau, de nu, să plătesc banii, și de unde să-i iau ? Totuși, dacă ăla ar fă-

gădui c-o să se poarte bine cu ea pe viitor — chiar ea recunoaște că-i un om bun — și ar jura că n-o să mai îngăduie să fie pusă la munci grele sau subalimentată, sau..."

Lumina unui fulger dezvălui fața lividă și muncită de gînduri a lui Tom. Roxy se răsti la el, cu un glas plin de teamă :

— Aprinde lumina ! Vreau să te văz mai bine la față ! Așa, ia să te vedem. Ce-i cu tine, Chambers, ești alb ca și cămașa asta a ta ! Nu cumva l-ai văzut pe omu' ăla ? A venit la tine ?

— Mda.

— Cînd ?

— Luni la prînz.

— Luni la prînz ? ! Îmi găsise urma ?

— Păi, credea că da. Adică, nădăjduia că ți-a găsit-o. Uite afișul pe care l-ai văzut.

Și scoase din buzunar afișul.

— Citește-mi-l !

Gîfîia de atîtată ce era, iar în ochi avea o lucire sumbră, pe care Tom n-o putea interpreta în termeni clari, dar care părea, oricum, amenințătoare. Pe afiș se putea vedea obișnuita xilogravură, înfățișînd o negresă cu turban pe cap, cu picioarele la spinare și cu o bocceluță înfiptă pe-un băț atîrnat pe umăr, iar deasupra stătea scris, cu litere de-o șchioapă : 100 DOLARI RECOMPENSĂ. Tom citi cu glas tare textul — în orice caz, partea în care erau descrise semnalmentele Roxanei și era indicat numele stăpînului ei, precum și adresa lui din Saint Louis și adresa agenției de pe Strada a Patra — omise însă pasajul în care se menționa că solicitanții recompensei se puteau adresa și domnului Thomas Driscoll.

— Dă-ncoace afișu' !

Tom îl împăturise, ca să-l vîre la loc în buzunar.

— Afișul ? îngînă el cu nepăsare în glas, deși simțea fiori de gheață pe șira spinării. Păi, la ce ți-ar folosi ? tot nu știi să citești ! Ce vrei să faci cu el ?

— Dă-mi afișu' !

Tom i-l dădu, în silă, cu o silă pe care nu și-o putu ascunde pe de-a-ntregul.

— Mi l-ai citit tot ? îl iscodi ea.

— Sigur că da.

— Ridică mîna și jură !

Tom jură, iar Roxy își vîrî în buzunar afișul, fără să-l slăbească din ochi pe Tom, apoi spuse :

— Minți !

— Ce rost ar avea să te mint ?

— Nu știu, dar minți ! Eu una așa cred. Dar să lăsăm asta. Cînd l-am zărit pe omu' ăla eram așa de speriată că abia m-am putut tîrî pîn' acasă. I-am dat un dolar unui negru pentru țoalele astea și, de atunci încoace n-am mai călcat într-o casă de om. Mi-am smolit fața și am stat ascunsă în pivnița unei case părăsite după ce luase foc. Asta, ziua, iar noaptea mă duceam pe cheu, ca să șterpelesc vreo căpățînă de zahăr sau vreun știulete de porumb din sacii de-acolo, nu-ndrăzneam să cumpăr ceva de mîncare și mi-era o foame grozavă, îmi mai e și-acum. N-am avut curaju' să m-apropii de locu' ăsta pînă azi-noapte, cînd am văzut că străzile-s pustii din pricina ploii. Am așteptat pe-ntuneric, încă de la căderea serii, doar doar o să te-arăți. Și iată-mă-s !

Rămase o clipă pe gînduri, apoi îl întrebă :

— Zici că l-ai văzut pe omu' ăla, luni la prînz ?

— Da.

— Iar eu l-am văzut tot luni, tîrziu după-amiază. Te-a căutat, nu-i așa ?

— Da.

— Tot atunci ți-a dat și afișu' ?

— Nu, încă nu era tipărit.

Roxy îi aruncă o privire bănuitoare.

— L-ai ajutat să-l scrie ?

Tom își blestemă zilele că-l luase gura pe dinainte, dar încercă s-o dreagă pretinzînd că, acum, își amintea că totuși omul îi dăduse afișul luni la prînz.

— Iarăși minți ! exclamă Roxy și adăugă, ridicînd un deget amenințător : O să-ți pun o întrebare și tare-aș vrea să știu cum o să răspunzi. Va' zică știai că ăla era pe urmele mele ; dac-ai șterge-o, în loc să rămîi aici ca să-l ajuți, ăla ar mirosi că ceva nu-i în regulă și s-ar apuca să întrebe de tine și s-ar duce la unchiu-tău, care-ar citi atunci afișu' și-ar vedea c-ai vîndut un negru liber, la vale pe rîu, și doar îl cunoști bine pe unchiu-tău ! Ar fi în stare să rupă-n bucăți testamentu' și te-ar da afară din casă ! Și-acu' să-mi răspunzi la întrebarea asta : nu cumva i-ai spus omului ăluia că o să vin aici și c-o să-l ajuți să-mi întindă o capcană ?

Tom își dădu seama că nici un argument și nici o minciună nu-l mai puteau ajuta să iasă din încurcătură — era prins ca-ntr-o menghine, al cărei șurub se strînsese peste el, nemailăsîndu-i loc să se miște. Se întunecă la față și spuse, mai bine zis mîrîi, cu o căutătură rea :

— Păi, ce puteam să fac ? Vezi bine și tu că mă avea la mînă și că nu puteam scăpa din strînsoarea lui !

Roxy îi răspunse, fulgerîndu-l cu o privire dispreţuitoare :

— Ce puteai să faci ? Puteai să te porți ca o iudă cu propria-ți mamă, ca să-ți scapi pielea, și ai făcut-o ! E de necrezut, dar așa e. Nici măcar un cîine n-ar fi făcut una ca asta ! Ești o jigodie cum nu s-a mai pomenit, iar eu sînt vinovată că te-am adus pe lume !

Și Roxy îl scuipă în față.

Tom nu schiță nici un efort pentru a riposta. Roxy rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse :

— Și acu', uite ce-o să faci. O să-i dai omului ăluia banii puși deoparte și-o să-i spui s-aștepte pînă te duci la unchiu-tău ca să iei de la el restu' de bani pentru răscumpărarea mea.

— Ei drăcie ! Ce-ți trece prin cap ? Să mă duc să-i cer trei sute de dolari, dacă nu și mai mult ? Și mă rog, pentru ce anume, ce să-i spun ?

— O să-i spui că m-ai vîndut ca să-ți plătești datoriile de la jocu' de cărți, îi răspunse Roxy cu o voce egală, potolită. Și-o să-i mai spui că m-ai mințit ca un nemernic și că eu ți-am cerut să faci rost de banii ăia ca să mă răscumperi.

— Ai înnebunit de-a binelea ! Păi, ar rupe numaidecît testamentul, nu-ți dai seama ?

— Ba da.

— Atunci, crezi că-s destul de tîmpit ca să mă duc la el ?

— Nu cred nimic, *știu* însă. Știu, fiin' că știi și tu că, dacă n-o să faci rost de bani o să mă duc chiar eu la unchiu-tău, iar dumnealui o să te vînză la vale pe rîu, ca să vezi și tu ce-nseamnă !

Tom se ridică tremurînd de enervare, cu o lucire rea în ochi și porni spre ușă, sub cuvînt că simte nevoia să iasă o clipă din atmosfera aceea înăbușitoare, ca să-și limpezească gîndurile, afară, la aer, înainte de a lua o hotărîre. Dar ușa nu se deschidea. Roxy îi spuse, cu un zîmbet maliţios :

— Cheia-i la mine, puișorule, stai jos ! Nu-i nevoie să-ți limpezești gîndurile ca să afli ce trebuie să faci — știu *eu* ce trebuie să faci !

Tom se așeză și începu să-și treacă degetele prin păr, cu un aer neajutorat și deznădăjduit.

— Omu' ăla e-n casă, aici ? îl întrebă Roxy.

— Cine ți-a mai dat și ideea asta ? exclamă Tom, cu o expresie de uimire.

— Chiar tu ! Hm ! Cică să-ți limpezești gîndurile ! Întîi și-ntîi, n-ai ce să-ți limpezești, și-n al doilea rînd chiar mutra ta te-a trădat ! Ești o jigodie cum nu s-a mai po-

menit — dar ţi-am mai spus asta. Va să zică azi e vineri. O să-i spui omului ăluia că te duci să faci rost de restu' de bani şi c-o să te-ntorci cu ei marţea viitoare, sau poate miercuri. Ai priceput ?

— Da, răspunse Tom, posomorît.

— Cînd o să ai afişu' ăl nou prin care mă vinzi mie însămi, să mi-l trimiţi cu poşta la domnu' Wilson, scriind pe plic ca să mi-l păstreze pînă sosesc la dînsul. Ai priceput ?

— Da.

— Asta-i tot. Ia-ţi umbrela şi pune-ţi pălăria !

— De ce ?

— Fiin'că o să mă conduci pîn' la cheu. Vezi cuţitu' ăsta ? Îl port cu mine din ziua cînd l-am văzut pe omu' ăla şi-am cumpărat ţoalele astea. Dacă m-ar prinde, m-aş omorî cu cuţitu' ăsta. Şi-acu', ia-o din loc, mergi încet, iar eu te urmez. Da' să nu care cumva să faci vreun semn cuiva aici în casă, ori pe stradă, fiin'că bag cuţitu-n tine. Mă crezi, Chambers ?

— N-are nici un rost să mă mai întrebi. Ştiu prea bine că te ţii de cuvînt.

— Da, nu ca tine ! Stinge lampa şi ieşi — uite cheia !

Nu-i urmări nimeni. Tom tremura ori de cîte ori vreun trecător întîrziat le ieşea în cale — aproape că se aştepta să simtă oţelul rece înfigîndu-i-se în spate. Roxy îl urma ca o umbră, la un pas de el. După ce străbătură vreo milă, ajunseră la un teren viran de pe cheul pustiu, unde se despărţiră în noaptea ploioasă.

Tîrîndu-se înapoi spre locuinţa lui, Tom avea capul doldora de gînduri negre şi planuri năstruşnice. În cele din urmă, însă, îşi spuse ostenit :

„Nu poate fi decît o ieşire. Trebuie să mă supun planului ei. Dar cu o mică modificare : n-o să cer banii, ci o să-l jefuiesc pe zgîrcitul ăla — altfel m-aş ruina ?"

CAPITOLUL 19

„Cu puţine lucruri te poţi împăca mai greu decît cu lehamitea pe care ţi-o provoacă un exemplu bun."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„N-ar fi deloc bine dac-am gîndi cu toţii la fel : tocmai deosebirile de vederi asigură buna desfăşurare a curselor de cai."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Dawson's Landing îşi încheia în tihnă sezonul de somnolenţă, aşteptînd cu răbdare duelul. Contele Luigi aştepta şi el, dar, ziceau oamenii, fără răbdare. Veni şi duminica, iar Luigi stărui să-şi trimită provocarea la duel. Wilson fu cel care o aduse judecătorului Driscoll. Acesta, însă, refuză să se bată cu un ucigaş.

— Adică, pe cîmpul de onoare, adăugă el, cu tîlc.

Oriunde altundeva, ar fi fost, fireşte, dispus să se bată. Wilson încercă să-l convingă că, dacă ar fi fost de faţă în ziua cînd Angelo povestise despre omuciderea comisă de Luigi, n-ar fi văzut în fapta acestuia nimic condamnabil ; dar bătrînul judecător nu se lăsă înduplecat.

Wilson se întoarse la Luigi şi-i raportă despre eşecul misiunii sale. Întărîtat, Luigi îl întrebă cum se face că bătrînul acela, de fel greoi la minte, socotea că vorbele şi insinuările fluşturaticului său nepot sînt mai de preţ decît mărturia lui Wilson.

— E cît se poate de simplu, rîse Wilson. Explicaţia stă în faptul că eu nu sînt păpuşa lui răsfăţată, pe cînd nepotul său este ! Judecătorul şi răposata lui soţie n-au avut niciodată copii : trecuseră amîndoi de jumătatea vieţii cînd le-a picat în poală comoara aceea de băiat. Se cuvine să recunoaştem forţa unui instinct patern lăsat să flămîn-

zească timp de douăzeci și cinci sau treizeci de ani. După atîta amar de vreme, instinctul cu pricina e hămesit, și-i în stare să se sature cu orice îi vine la îndemînă ; i s-a tocit gustul, așa că nu mai poate deosebi un guvid de-o scrumbie. Un diavol de copil e recunoscut ca diavol de către părinții săi naturali, după un timp oarecare, dar un diavol adoptat de niște oameni în vîrstă le apare ca un înger, și așa rămîne orice s-ar întîmpla. Tom e un astfel de înger pentru bătrînul judecător, care-i nebun după el. Tom e-n stare să-l convingă de niște lucruri, de care alții nu l-ar putea convinge — nu vreau să spun orice fel de lucruri, dar destule, mai cu seamă acel gen de lucruri care pot stîrni sau, dimpotrivă, anula în mintea bătrînului prejudecățile sau preferințele personale. Bătrînul vă simpatiza pe amîndoi. Tom a ajuns să te urască pe dumneata. Asta a fost destul, pentru a-l face pe bătrîn să-ți întoarcă numaidecît spatele. Pînă și prietenia cea mai veche și mai puternică trebuie să cedeze, cînd un asemenea copilaș adoptat tîrziu aruncă în ea cu o piatră.

— Ciudată filozofie, spuse Luigi.

— Nu-i nici o filozofie, e un fapt. Un fapt întrucîtva patetic, și nu lipsit de oarecare frumusețe. Cred că nimic nu poate fi mai patetic decît priveliștea pe care-o oferă un asemenea cuplu îmbătrînit și lipsit de copii, atașîndu-se de o menajerie întreagă de căței lătrători ; la care mai adaugă apoi niște papagali care înjură și cîrîie, cîte un *ara* cu glas de măgar, pe urmă vreo sută-două de sticleți și canari, niscaiva iepuri și cobai puturoși, și un harem de pisici. E o încercare zadarnică, făcută orbește și în deplină ignoranță, de a construi dintr-un metal de rînd — din fiare vechi, ca să zic așa, ceva care să poată înlocui acea comoară de aur ce le-a fost refuzată de Natură, adică un copil. Dar m-am abătut de la subiect. Legea nescrisă a acestui ținut îți cere să-l ucizi pe judecătorul Driscoll la prima ocazie — el însuși, și întreaga obște se așteaptă la un asemenea gest din partea dumitale, deși, firește, le-ar

conveni să-ţi pierzi chiar dumneata viaţa. Ia seama, aşadar ! Eşti pregătit ?

— Da, îi voi acorda prilejul rîvnit. Dacă mă atacă, voi riposta.

Înainte de a pleca, Wilson îi spuse lui Luigi :

— Judecătorul e încă niţeluş cam obosit de campania lui electorală, aşa că n-o să iasă din casă o zi-două, dar dumneata fii gata !

Pe la orele unsprezece noaptea cei doi gemeni ieşiră să facă puţină mişcare, plimbîndu-se în lumina voalată a lunii.

Tom Driscoll debarcase, cu vreo jumătate de ceas mai înainte, într-un loc pustiu, numit „Hackett's Store", situat cu vreo două mile mai jos de Dawson's Landing. Era singurul pasager care coborîse acolo ; mergînd pe mal, intră în casa judecătorului fără să fi întîlnit pe nimeni, nici pe drum nici în casă.

Trăgînd obloanele din camera lui, aprinse o lumînare, îşi lepădă haina şi pălăria şi începu să se pregătească. După ce-şi descuie cufărul, scoase din el straiele femeieşti de sub costumul bărbătesc şi le puse pe pat. Îşi înnegri apoi faţa cu o bucată de dop ars, pe care-o vîrî după aceea în buzunar. Ideea lui era să se strecoare în odaia unchiului, de la parter, să treacă în dormitor, să fure cheia seifului din hainele bătrînului şi să descuie seiful, pentru a-l jefui. Apucă deci lumînarea, ca să pornească la atac. Curajul şi încrederea — destul de mari pînă acum — începură să se cam clatine. Dacă-o să facă zgomot, din greşeală, de pildă în clipa cînd o să descuie seiful ? N-ar strica poate să ia o armă cu el. Scoase aşadar din ascunzătoare pumnalul indian, ceea ce-i dădu senzaţia plăcută că-şi recapătă întrucîtva curajul. Coborî pe furiş scările înguste, simţind că i se ridică părul în cap şi că i se opreşte inima în piept, la cel mai slab scîrţîit. Ajuns la jumătatea scărilor, observă cu nelinişte o dîră de lumină pe palierul de jos. Ce putea să fie ? Nu cumva unchiul mai era încă treaz ? Nu, aşa

ceva nu era cu putință ; își lăsase probabil lumînarea aprinsă, cînd se dusese la culcare. Tom se tîrî mai departe, oprindu-se la fiecare pas, ca să tragă cu urechea. Găsind ușa deschisă, aruncă o privire înăuntru. Ceea ce văzu îi făcu o deosebită plăcere : unchiul dormea pe canapea ; pe o măsuță de la capătul acesteia ardea o lampă cu flacără joasă, iar lîngă măsuță se afla micul sipet de bani al bătrînului, un sipet de tablă, închis. Alături de sipetul acesta, un teanc de bancnote și o foaie de hîrtie acoperită cu cifre în creion. Ușa seifului nu era deschisă. Bătrînul obosise pesemne calculîndu-și finanțele, și se odihnea.

Tom își puse lumînarea pe scară și începu să se tîrască spre teancul de bancnote, cu spinarea încovoiată. Cînd trecu pe lîngă bătrîn, acesta se foi în somn, iar Tom se opri locului, scoțîndu-și din teacă pumnalul. Inima îi bătea să se spargă în timp ce-și ațintea ochii asupra binefăcătorului său. După cîteva clipe se încumetă să pornească din nou — făcu un pas și, întinzînd mîna spre pradă, o apucă, lăsînd să-i cadă teaca pumnalului. În aceeași clipă simți mîna bătrînului încleștîndu-se pe a lui și auzi strigătul : „Ajutor ! Ajutor“ — gata să-i spargă timpanul. Fără să șovăie, înfipse pumnalul în trupul bătrînului. Acum era liber ! Cîteva bancnote îi căzură din mîna stîngă, în băltoaca de sînge de pe podea. Lepădă pumnalul, ca să le adune de pe jos, și o luă la fugă, trecîndu-și bancnotele în mîna stîngă și apucînd din nou pumnalul, cu dreapta : dar, venindu-și în fire puțin, azvîrli cît colo pumnalul — era un martor prea periculos ca să-l ia cu el !

Se repezi spre piciorul scării și închise ușa în urma lui : cînd își luă lumînarea și o zbughi în sus, liniștea nopții fu sfîșiată de zgomotul unor pași grăbiți ce se apropiau de casă. Peste cîteva clipe ajunse în odaia lui, tocmai cînd cei doi gemeni se aplecau îngroziți deasupra cadavrului !

Tom își puse haina, își prinse pălăria sub ea, apoi îmbrăcă la repezeală rochia, își lăsă voalul peste față, stinse lumina, încuie ușa prin care intrase, își vîrî cheia în buzu-

nar, ieşi pe cealaltă uşă în vestibulul din dos, încuie şi uşa aceasta, cu o cheie pe care de asemenea o vîrî în buzunar, apoi mergînd pe întuneric, coborî pe scara de serviciu. Era convins că nu va întîlni pe nimeni, deoarece atenţia tuturor era aţintită asupra celeilalte părţi a casei. Socoteala lui se dovedi corectă. În clipa cînd el trecea prin curtea din dos, doamna Pratt, slugile ei şi vreo duzină de vecini îmbrăcaţi numai pe jumătate, se alăturaseră celor doi gemeni şi cadavrului, iar alţi curioşi continuau să sosească la intrarea principală.

În timp ce Tom, tremurînd ca un paralitic, ieşea pe poartă, trei femei o zbugheau pe uşa casei de peste drum. Trecînd pe lîngă el, îl întrebară ce se întîmplă, dar nu aşteptară răspunsul lui. Tom îşi spuse în gînd : „Fetele astea bătrîne au stat să se îmbrace. La fel au făcut şi în noaptea cînd a ars casa lui Stevens, lipită de-a lor."

După cîteva minute, ajunse în casa cu stafii. Aprinzînd o lumînare, îşi scoase rochia de pe el ; toată partea stîngă era mînjită cu sînge, de sus pînă jos, iar mîna dreaptă era înroşită de petele lăsate de bancnotele însîngerate culese de pe podea. În rest, nu existau alte dovezi ale crimei. Îşi curăţă mîna frecînd-o de nişte paie, apoi îşi spălă faţa de funingine. După ce puse pe foc straiele bărbăteşti şi femeieşti, şi le împrăştie cenuşa, se deghiză în zdrenţele unui vagabond, stinse lumînarea, coborî la parter şi porni pe drumul de lîngă fluviu, cu intenţia de a folosi unul din trucurile Roxanei. Găsi o barcă şi vîsli la vale, lăsîndu-şi barca să plutească în timp ce zorii se apropiau ; coborî pe mal şi merse pînă la satul următor, unde rămase ascuns pînă ce un vas în trecere poposi acolo ; se îmbarcă pe acest vas, cu destinaţia Saint Louis. Abia după ce tîrguşorul Dawson's Landing rămase în urma lui, se linişti, spunîndu-şi : „Acum, nici un detectiv din lume n-ar mai putea să-mi dea de urmă ; nu există nici un fel de indiciu ; omorul acela îşi va ocupa locul printre enig-

mele veşnice, iar oamenii nu vor înceta să încerce a-i ghici taina, vreme de cincizeci de ani."

A doua zi dimineaţă, la Saint Louis, citi în ziare această scurtă depeşă, din Dawson's Landing :

„Judecătorul Driscoll, un cetăţean vîrstnic şi respectat, a fost asasinat aici, pe la miezul nopţii, de către un italian nelegiuit, de origină nobilă sau de profesie frizer, în urma unei certe izbucnite în cursul recentelor alegeri. Asasinul va fi probabil linşat."

„Unul din gemeni ! îşi spuse Tom. Ce noroc pe mine ! Pumnalul ăla i-a făcut figura ! Nimeni nu poate şti cînd anume o să-i iasă norocul în cale. Şi eu, care-l blestemasem în gînd pe Wilson Zevzecul pentru că-mi zisese că n-o să pot vinde pumnalul ! Îmi iau înapoi blestemul."

Acum, Tom era bogat şi independent. După ce se înţelese cu plantatorul, îi trimise prin poştă lui Wilson noul afiş, care anunţa vînzarea Roxanei către sine însăşi. Apoi îi telegrafie mătuşii Pratt :

„Citit în ziare groaznica veste, zdrobit de durere. Pornesc azi cu vaporul. Încercaţi să răbdaţi pînă sosesc."

Cînd ajunse în casa îndoliată şi află de la doamna Pratt şi de la cei adunaţi acolo amănuntele de care putuseră lua cunoştinţă, Wilson preluă comanda în calitate de primar şi dădu ordin să nu se atingă nimeni de nimic, pentru ca totul să rămînă aşa cum era, pînă la sosirea judecătorului Robinson, care avea să ia măsurile de rigoare, ordonînd o anchetă. Wilson îi pofti afară pe toţi, cu excepţia lui însuşi şi a celor doi gemeni. În curînd îşi făcu apariţia şeriful, care-i duse pe gemeni la închisoare ; Wilson îi îndemnă însă să nu-şi piardă curajul, şi le făgădui că va face tot ce-i va sta în putinţă în apărarea lor, cînd va începe procesul. Judecătorul Robinson sosi, în sfîrşit, împreună cu vardistul Blake, şi amîndoi cercetară temeinic încăperea. Găsiră pumnalul şi teaca, iar Wilson observă nişte amprente digitale pe mînerul pumnalului, ceea ce-l bucură, deoarece gemenii ceruseră primilor veniţi să le examineze mîinile

și hainele, și nici oamenii aceia, nici Wilson însuși nu descoperiseră vreo pată de sînge. Nu cumva gemenii spuseseră adevărul, cînd afirmaseră că-l găsiseră mort pe judele Driscoll, intrînd în casă la auzul strigătelor lui de ajutor ? Îi veni numaidecît în minte fata aceea misterioasă. Dar nu era o treabă în care să poată fi amestecată o fată. Totuși, odaia lui Tom Driscoll trebuia cercetată cu luare-aminte.

După ce juraţii-anchetatori examinară cadavrul și locul din jurul lui, Wilson le propuse să cerceteze și odăile de la etaj, și-i însoţi acolo. Anchetatorii forţară ușa odăii lui Tom, dar nu găsiră, firește, nimic.

Anchetatorii constatară așadar că omuciderea fusese săvîrșită de Luigi, cu complicitatea lui Angelo.

Orășelul spumega de furie împotriva acestor nefericiţi care, mai ales în primele zile de după omor, riscau tot timpul să fie linșaţi. Marele juriu sfîrși prin a-i pune sub acuzaţie pe Luigi pentru crimă de gradul întîi și pe Angelo pentru complicitate la crimă. Cei doi gemeni fură transferaţi de la pușcăria tîrgușorului la închisoarea districtuală, în așteptarea procesului.

Examinînd amprentele digitale de pe mînerul pumnalului, Wilson își spunea : „Nici unul din gemeni n-a lăsat aceste amprente. Asta înseamnă că la mijloc se află o altă persoană, care acţionase fie în propriu-i interes, fie ca ucigaș plătit. Dar cine putea să fie ?“ Iată ce trebuia să încerce Wilson să afle. Seiful nu fusese deschis, iar sipetul era închis și conţinea suma de trei mii de dolari. Însemna că mobilul crimei nu fusese jaful, și răzbunarea. Ce alt dușman în afară de Luigi, avusese omul asasinat ? Luigi era singurul om din lume care-i purta pică judelui Driscoll.

Dar fata aceea misterioasă ? Ea îi dădea multă bătaie de cap lui Wilson. Dacă mobilul ar fi fost jaful, fata aceea ar fi putut să fie făptașa, dar nici o fată n-ar fi putut dori

să-i ia viața bătrînului, ca să se răzbune. Judecătorul Driscoll era un gentleman, care n-avea treabă cu fetele.

Wilson luase amprentele digitale de pe mînerul pumnalului. Colecția lui de lamele cuprindea o sumedenie de amprente de fete și de femei, amprente adunate în ultimii cincisprezece sau optsprezece ani, dar în zadar le cercetă : ele rezistau la orice examen, refuzînd să-i furnizeze un duplicat al amprentelor de pe pumnal.

Prezența pumnalului la locul crimei era pentru Wilson un element neliniștitor. Cu numai o săptămînă în urmă, acceptase ideea că Luigi avusese o asemenea armă, și că încă o mai avea, în ciuda pretenției lui că i-ar fi fost furată. Și iată că pumnalul fusese găsit acolo, ca dealtfel și gemenii ! Jumătate din tîrgușor spunea că gemenii mințiseră afirmînd că-și pierduseră pumnalul. „Păi, nu-ți ziceam eu ? !“ jubilau acești oameni.

Dacă amprentele gemenilor ar fi fost găsite pe mînerul pumnalului... Dar acum nu mai avea rost să-și pună asemenea întrebări, fiindcă amprentele *nu erau* ale lor, asta era limpede.

Wilson refuza să-l suspecteze pe Tom : în primul rînd, Tom n-ar fi fost în stare să omoare pe cineva — nu avea destul caracter pentru așa ceva ; în al doilea rînd, dacă ar fi fost totuși capabil de o crimă, n-ar fi ales ca victimă tocmai persoana binefăcătorului său, care-i era și ruda cea mai apropiată ; în al treilea rînd, nu era în propriul lui interes să-și omoare unchiul : cît timp acesta era în viață, Tom putea fi sigur de sprijinul său financiar și se putea aștepta ca el să refacă testamentul distrus — o posibilitate pe care n-ar mai fi avut-o dacă unchiul murea. E adevărat că testamentul fusese refăcut, după cum se constatase ulterior, dar Tom n-ar fi putut să știe acest lucru — dacă ar fi știut, ar fi vorbit despre asta, fiind guraliv de felul lui. În sfîrșit, Tom se afla la Saint Louis în momentul crimei și citise în ziare despre ea, așa cum reieșea din telegrama pe care-o trimisese mătușii.

Aceste speculaţii erau mai degrabă nişte senzaţii vagi decît nişte gînduri articulate, şi Wilson ar fi rîs de ideea că între Tom şi crimă ar putea exista vreo legătură.

Wilson socotea că gemenii erau într-o situaţie disperată, fără ieşire şi-şi spunea că, dacă nu se va găsi un juriu federal, juriul ales în Missouri îi va spînzura, cu siguranţă ; şi chiar dacă se va găsi un juriu federal, situaţia lor nu va fi mai bună, căci un asemenea juriu nu va face altceva decît să-i ofere şerifului ocazia de a mai spînzura un om. Cei doi gemeni nu puteau fi salvaţi decît prin descoperirea unui făptaş în stare a fi săvîrşit crima din motive strict personale — ceea ce părea imposibil. Şi totuşi, persoana care lăsase amprentele pe pumnal, trebuia găsită. Gemenii puteau foarte bine să nu fi avut de-a face cu acea persoană, dar cu siguranţă că existenţa ei îi privea direct.

Wilson medita aşadar, zi şi noapte, făcînd fel de fel de presupuneri şi ipoteze, dar nu ajungea nicăieri. Ori de cîte ori întîlnea vreo fată sau vreo femeie pe care n-o cunoscuse pînă atunci, îi lua amprentele digitale, sub vreun pretext sau altul ; iar cînd se-ntorcea acasă, ofta dezamăgit că nici aceste amprente nu corespundeau cu cele de pe mînerul pumnalului.

Cît despre fata aceea misterioasă, Tom se jura că nu avea habar de existenţa unei asemenea persoane şi nu-şi amintea să fi văzut vreodată o fată îmbrăcată în straiele descrise de Wilson. Recunoştea că nu-şi încuia totdeauna camera şi că uneori slugile uitau să încuie uşa de la intrare : dar, după părerea lui, fata aceea n-ar fi putut veni de prea multe ori, căci ar fi fost descoperită. Cînd Wilson încercă să stabilească o legătură între fată şi expediţia de jaf, adăugînd că fata ar fi putut să fie complicea bătrînei, dacă nu chiar hoţul însuşi, deghizat într-o femeie bătrînă, Tom păru atît de uimit, şi de interesat, încît îi făgădui că va sta la pîndă ca s-o găsească pe acea persoană sau acele persoane, deşi se temea că ea sau ele erau prea şirete ca să

mai calce vreodată într-un tîrguşor unde toată lumea avea să stea cu ochii la pîndă multă vreme de aci înainte.

Toţi îl compătimeau acum pe Tom, fiindcă părea atît de tăcut şi de îndurerat, ca şi cum ar fi resimţit adînc marea pierdere suferită. El juca un rol, deşi nu era în întregime un rol. Imaginea aşa-zisului său unchi, aşa cum îl văzuse ultima oară, îi revenea deseori în minte pe întuneric, cînd era treaz, ba chiar în vise, cînd dormea. N-ar fi călcat nici să-l pici cu ceară în odaia în care avusese loc tragedia. Iar faptul acesta o încînta pe bătrîna doamnă Pratt, care-şi „dădea seama în sfîrşit" ce suflet simţitor şi delicat avea scumpul ei Tom, şi cît de mult îl iubise pe sărmanul său unchi.

CAPITOLUL 20

„Pînă şi dovezile cele mai clare şi mai concrete pot fi, la urma urmelor, neconcludente şi trebuie privite, de aceea, cu multă circumspecţie. Luaţi cazul unui creion, al oricărui creion, ascuţit de o femeie : dacă aveţi martori, veţi afla că ea l-a ascuţit cu un cuţit ; dar dacă veţi lua în considerare doar aspectul creionului, veţi spune că l-a acuţit cu dinţii."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Săptămînile se scurgeau încet ; nimeni nu-i vizita la închisoare pe cei doi gemeni, în afară de avocatul lor şi de mătuşa Patsy Cooper. Sosi în sfîrşit şi ziua procesului — cea mai grea zi din viaţa lui Wilson, căci, în ciuda strădaniilor sale neobosite, nu descoperise nici o urmă lăsată de complicea dispărută. „Complice" era termenul pe ca-

re-l folosea de mult, în gînd, în legătură cu acea persoană — nu pentru că ar fi fost termenul cel mai potrivit, ci pentru că putea să fie cel mai just, deşi personal nu era în stare să înţeleagă de ce gemenii nu fugiseră, aşa cum făcuse complicea, în loc să rămînă lîngă omul asasinat şi să se lase prinşi acolo.

Sala tribunalului era, fireşte, ticsită şi avea să rămînă astfel pînă la sfîrşitul procesului, deoarece nu numai oamenii din tîrguşor, ci şi cei din împrejurimi nu discutau despre altceva decît despre proces. Doamna Pratt, îmbrăcată în doliu, şi Tom, cu o bentiţă neagră la pălărie, se aşezaseră alături de Pembroke Howard, procurorul public, iar în spatele lor stăteau o mulţime de prieteni ai familiei. Cei doi gemeni nu aveau decît un singur prieten capabil să ridice moralul avocatului lor, şi anume, sărmana lor proprietăreasă. Ea şedea, abătută, lîngă Wilson. Chambers luase loc în „colţul negrilor" ; Roxy, la fel, îmbrăcată în straie curate şi avînd în buzunar afişul privitor la vînzarea ei : era bunul ei cel mai de preţ, de care nu se despărţea nici o clipă. Tom îi acordase o pensie lunară de treizeci şi cinci de dolari, din momentul cînd intrase în posesia averii familiei — îi spusese chiar că amîndoi trebuiau să le fie recunoscători gemenilor pentru că-i ajutaseră să devină bogaţi ; Roxy, însă, îi făcuse o asemenea scenă la auzul acestor vorbe, încît Tom nu mai cutezase să le repete. Roxy era de părere că bătrînul judecător se purtase cu fiul ei de o mie de ori mai bine decît merita, şi că nu-i făcuse niciodată vreun rău ei însăşi ; de aceea îi ura pe aceşti diavoli străini care-l omorîseră, şi n-o să închidă un ochi pînă n-o să-i vadă spînzuraţi pentru fărădelegea lor. Acum, venise să asiste la proces, dornică să scoată măcar un chiot de bucurie la auzul verdictului, chiar cu riscul ca judecătorul districtual s-o condamne la un an de puşcărie.

— Cînd o s-aud verdictu' ăla, o să chiui de-o să smulg acoperişu' ! exclamă ea, scuturîndu-şi capul încununat de un turban.

Pembroke Howard rosti un rechizitoriu destul de concis. El începu prin a spune că va demonstra, printr-un şir de probe concludente, lipsite de orice viciu de formă, că principalul împricinat săvîrşise crima, parte din dorinţa de a se răzbuna, parte din dorinţa de a-şi salva propria-i piele, şi că fratele său fusese, prin însăşi prezenţa lui, complice la crimă — cea mai abominabilă crimă cunoscută în analele fărădelegilor omeneşti, adică un asasinat. Acest asasinat, conceput de o minte întunecată şi săvîrşit de o mînă laşă, a zdrobit inima unei surori iubitoare, a distrus fericirea unui tînăr nepot pe care răposatul îl îndrăgise ca pe un fiu, şi a sădit jale în sufletele multor prieteni neconsolaţi, stîrnind totodată consternarea întregii obşti. Pedeapsa supremă cerută de legea ultragiată, va fi desigur aplicată împotriva împricinatului. Procurorul îşi rezerva dreptul de a mai interveni în dezbateri, înainte de a-şi spune ultimul cuvînt.

Era foarte emoţionat, ca întreaga asistenţă dealtfel ; doamna Pratt şi multe ale femei plîngeau cînd procurorul se aşeză la loc, şi numeroşi ochi plini de ură se aţintiră asupra nefericiţilor deţinuţi.

Fură chemaţi, rînd pe rînd, martorii, şi supuşi unui interogatoriu încrucişat, care însă nu dură prea mult. Wilson ştia că aceşti martori nu-i puteau aduce clientului său nimic preţios. Oamenilor le părea rău de bietul Wilson : cariera lui abia începută, avea să fie grav compromisă de acest proces.

Mai mulţi martori jurară că-l auziseră pe judele Driscoll spunînd în discursul lui electoral că gemenii au să-şi regăsească pumnalul pierdut, cînd au să aibe nevoie de el pentru a ucide pe careva. Nu era ceva nou, dar acum vorbele astea aveau un sunet profetic şi lugubru, încît la auzul lor asistenţa fu străbătută de un fior de groază.

Procurorul public se ridică şi spuse că, dintr-o convorbire avută cu judele Driscoll în ultima zi a vieţii acestuia, aflase că avocatul apărării îi adusese o provocare la duel

din partea persoanei acuzate acum de omor, și că judele refuzase să se bată cu un asasin declarat — „adică, pe cîmpul de onoare", precizase judele, adăugînd însă, în chip semnificativ, că-i va sta la dispoziție în orice alt loc. Probabil că persoana acuzată acum de omor a fost avertizată că va trebui să ucidă sau să fie ucisă, la prima ocazie cînd îl va întîlni pe judele Driscoll. Dacă avocatul apărării acceptă ca adevărate aceste afirmații, el, procurorul, nu-l va mai chema în boxa martorilor. Domnul Wilson răspunse că nu contestă aceste afirmații. (Murmure în sală : „E din ce în ce mai rău pentru Wilson !")

Doamna Pratt declară în mărturia ei că nu auzise nici un țipăt și că nu știa ce anume o făcuse să se trezească, poate doar pașii repezi ce se apropiau de ușa de la intrare. Sărise din pat și se repezise în vestibul, cu capotul pe ea, și auzise atunci pașii celor care urcau treptele de la intrare și care o zbughiseră apoi pe urmele ei, în timp ce alerga spre iatac. În iatac, îl găsise pe împricinat stînd deasupra fratelui ei ucis. (Aici, izbucni în plîns. Senzație în rîndurile asistenței.) Persoanele care intraseră pe urmele ei, continuă doamna Pratt, erau domnul Rogers și domnul Buckstone.

Interogată de Wilson, ea declară că gemenii i-au spus că erau nevinovați și că tocmai se plimbau, cînd un strigăt de ajutor, atît de puternic încît îl auziseră de la mare distanță, îi făcuse să se repeadă spre casă, unde o rugaseră pe ea și pe cei doi domni pomeniți adineauri, să le examineze mîinile și hainele — ceea ce și făcură, fără a descoperi vreo pată de sînge.

Rogers și Buckstone depuseră mărturie, confirmînd spusele doamnei Pratt.

Pumnalul fu adus în instanță pentru verificare, odată cu anunțul care-l descria cu precizie și oferea o recompensă celui care-l va găsi ; pumnalul corespundea întocmai acestei descrieri. Procurorul public puse la punct cîteva detalii mărunte, după care dădu cuvîntul apărării.

Wilson începu prin a spune că avea trei martori, și anume, domnișoarele Clarkson, care — cu cîteva minute înainte de a se auzi strigătele de ajutor — văzuseră o tînără femeie cu fața voalată ieșind pe ușa din dos a casei judecătorului Driscoll ; mărturiile acestor domnișoare, laolaltă cu anumite probe concludente asupra cărora își va permite să atragă atenția curții, o vor convinge că există încă o persoană implicată în omor, dar nedescoperită pînă-n prezent ; după părerea lui, se cuvenea ca tribunalul să-și suspende lucrările pînă la găsirea acelei persoane, căci altfel ar fi fost nedrept pentru clienții săi. Și, fiind tîrziu, Wilson ceru permisiunea de a amîna pînă a doua zi dimineața interogatoriul celor trei martore.

Mulțimea ieși din sala tribunalului, depărtîndu-se în grupuri și perechi ațîțate, care discutau cu vioiciune și interes despre cele întîmplate în cursul procesului ; fiecare părea să fie bucuros de ziua petrecută în tribunal — numai avocatul, împricinații și bătrîna lor prietenă nu împărtășeau această satisfacție. Le lipsea nu doar bucuria, ci și speranța.

Despărțindu-se de cei doi gemeni, mătușa Patsy încercă să le ureze „noapte bună" pe un ton vesel, dar vocea i se frînse.

Cu toate că se socotea absolut la adăpost, Tom urmărise cu o vagă neliniște fazele inițiale ale procesului, fiind sensibil din fire pînă și la cele mai neînsemnate motive de alarmă ; dar din clipa cînd slăbiciunea și șubrezenia poziției lui Wilson fură scoase la iveală în fața tribunalului, redevenise calm, ba chiar triumfător. Ieși așadar din sală, compătimindu-l pe Wilson. „Domnișoarele Clarkson, își spunea el, sarcastic, au văzut cică o femeie necunoscută pe ulița din dos ! Pe *asta* se bizuie dumnealui ! I-aș acorda un secol, ba chiar și două, ca s-o găsească. O femeie care nu mai există, și ale cărei straie femeiești au fost arse, cenușa lor fiind azvîrlită în cele patru vînturi — da, da, sigur c-o s-o găsească !"

Gîndul acesta îl făcu să admire, pentru a suta oară, ingenioasele stratageme prin care se asigurase că nu va fi dat în vileag, sau măcar bănuit.

„Aproape întotdeauna în asemenea cazuri, există cîte un detaliu sau două la care nu te-ai gîndit, vreo mică urmă lăsată din neatenţie, şi care duce la demascare ; în cazul de faţă, însă, n-a rămas nici un fel de urmă. La fel cum o pasăre care zboară noaptea-n văzduh, nu lasă în urma ei nimic, nici o dîră. Doar un om care-ar fi în stare să dibuie pasărea aceea pe întuneric, urmărind-o în zbor, ar putea să-mi găsească urma şi să-l prindă astfel pe asasinul judecătorului. Şi cînd mă gîndesc că misiunea asta i-a revenit taman lui Wilson Zevzecul, nu altcuiva, mi se face milă de el ! O să mă amuz grozav văzîndu-l cum bîjbîie în căutarea acelei femei inexistente, cînd făptaşul real se află tot timpul sub nasul lui !“

Cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai hazlie îi apărea întreaga situaţie. În cele din urmă îşi spuse : „O să-i pomenesc mereu de femeia aceea. De cîte ori o să mă nimeresc lîngă el, o să-l întreb, cu candoarea afectuoasă care-l irita atîta cînd îl întrebam cum îi mai merge cu avocatura : «I-ai dat de urmă, Zevzecule ?»“

Îi venea să rîdă, dar nu se făcea, fiindcă erau destui oameni în preajmă, iar el purta, chipurile, doliu după unchiu-său. Se hotărî, totuşi, să-şi îngăduie chiar în noaptea aceea distracţia de a-l privi pe Wilson frămîntîndu-se din pricina procesului, şi de a-l scoate din sărite cu cîte un cuvînt de simpatie şi compătimire.

Wilson renunţă să cineze, căci îi trecuse pofta de mîncare. Scoţînd din colecţie toate amprentele digitale ale fetelor şi femeilor, le cercetă cu un aer posac, vreme de o oră sau chiar mai mult : încerca să se convingă că amprentele acelei fete misterioase existau undeva, şi că trecuseră neobservate pînă atunci. Dar în zadar. Îşi trase înapoi jilţul şi, încleştîndu-şi mîinile deasupra capului, se lăsă pradă gîndurilor.

La vreo oră după căderea întunericului, își făcu apariția Tom Driscoll, care-i spuse, rîzînd, în timp ce se așeza pe un scaun :

— Va să zică ne-am întors la distracțiile din vremea cînd nu ne băga nimeni în seamă și n-aveam ce face ?

Și apucînd o lamelă, o ridică în lumină, ca s-o privească.

— Hai, bătrîne, vino-ți în fire, n-are nici un rost să-ți pierzi cumpătul și să te-ntorci la joaca asta de copii, numai din pricină că pata asta îți întunecă soarele nou-nouț și strălucitor. O să treacă, și-o să-ți fie iar bine !

Lăsă jos lamela și adăugă :

— Credeai că poți cîștiga mereu ?

— A, nu, oftă Wilson, nu mă așteptam la așa ceva, dar nu pot crede că Luigi ți-a omorît unchiul, și mi se rupe inima de mila lui. Ai simți la fel, Tom, dacă n-ai fi atît de pornit împotriva celor doi gemeni.

— Nu știu despre ce vorbești, replică Tom, întunecîndu-se la față, căci își amintise de bătaia primită. Avînd în vedere felul cum m-a tratat în noaptea aceea geamănul cel negricios, nu le datorez nici un pic de bunăvoință. Pornit sau nu contra lor, nu-mi sînt deloc pe plac, Zevzecule, și n-o să mă găsești printre cei care vor plînge la moartea lor, atît de meritată.

Deodată, exclamă, apucînd o altă lamelă :

— Ia te uită ! Asta poartă numele lui Roxy ! Ai cumva de gînd să împodobești palatele regale chiar și cu amprentele unor labe de negri ? Potrivit datei scrise aici, eu aveam șapte luni în momentul cînd ai luat amprentele astea, iar Roxy mă creștea, pe mine și pe copilașul ei negru. Văd o linie de-a curmezișul amprentei degetului ei mare. Ce mai e și asta ?

Și Tom îi întinse lui Wilson lamela.

— E ceva destul de obișnuit, îi răspunse Wilson, obosit. Îndeobște cicatricea unei tăieturi sau a unei zgîrîieturi.

Și, ridicînd spre lampă lamela, o privi cu nepăsare. Deodată, tot sîngele păru să i se scurgă din obraji, mîna începu să-i tremure, iar ochii i se ațintiră asupra lamelei, sticloși ca ai unui cadavru.

— Dumnezeule ! exclamă Tom. Ce-i cu dumneata, Wilson ? Nu cumva leșini ?

Și se repezi să-i aducă un pahar cu apă, dar Wilson se trase înapoi, scuturat de-un fior.

— Nu, nu ! Ia-l de aici ! murmură el, tremurînd tot.

Pieptul îi sălta, iar capul i se bălăbănea mereu, ca al unui om năucit de o lovitură.

— O să mă simt mai bine cînd o să mă bag în pat, spuse în cele din urmă. A fost o zi grea pentru mine, m-am obosit peste măsură, da, de fapt nu doar azi, ci multe zile în șir.

— Atunci, te las să te odihnești. Noapte bună, bătrîne !

Dar, înainte de a pleca, Tom nu se putu opri să-i mai arunce o vorbă usturătoare :

— N-o lua așa în tragic. Nu poți cîștiga de fiecare dată. Lasă, c-o să vină vremea să spînzuri pe careva !

Wilson își spuse în gînd :

„Zău că-mi pare rău că trebuie să încep cu tine, măcar că ești o jigodie nenorocită !“

După ce bău un pahar cu whisky rece, se puse din nou pe treabă. Nu compară noile amprente lăsate fără voia lui de Tom pe lamela Roxanei, cu acelea lăsate pe mînerul pumnalului — nu era nevoie s-o facă (ajungea că le privise, cu ochiul lui experimentat) ; se ocupă de cu totul altceva, șoptindu-și din cînd în cînd : „Mare neghiob am fost ! Musai să mă gîndesc la o *fată*, dar un bărbat în straie de fată nu mi-a trecut niciodată prin minte !“

După ce scoase lamela cu amprentele degetelor lui Tom la vîrsta de doisprezece ani, scoase și lamela cu amprentele lăsate pe cînd era un prunc în vîrstă de șapte luni ; puse aceste două lamele alături de lamela cu urmele proaspete, lăsate în neștire de Tom.

— Acum, seria e completă, își spuse Wilson cu satisfacție și se așeză să cerceteze amprentele.

Dar bucuria lui nu ținu mult. Privind îndelung cele trei lamele, rămase perplex.

— Nu pricep nimic ! bombăni el, punîndu-le jos. La naiba ! amprentele pruncului nu se potrivesc cu celelalte !

Se plimbă vreun ceas prin încăpere, meditînd la această enigmă, apoi scoase la vedere alte două lamele.

Se așeză și le cercetă cu luare-aminte un timp, spunîndu-și mereu :

— Degeaba, nu pot pricepe. Nu se potrivesc, și totuși pot să jur că numele și datele sînt corecte, așa că *ar trebui* să se potrivească. În viața mea n-am pus o etichetă greșită pe vreo lamelă. Aici se ascunde o taină nemaipomenită !

Era frînt de oboseală, mintea începuse să i se încetoșeze. Trebuia să doarmă ca să-și împrospăteze puterile și să vadă ce-i de făcut cu această enigmă. Dormi cam o oră, un somn agitat și chinuit, din care se trezi buimac.

„Ce-a fost visul ăsta ? se întrebă, încercînd să și-l amintească. Ce-a fost visul ăsta, care parcă mi-ar fi dezlegat taina...“

Sări în mijlocul încăperii, lăsîndu-și neterminată fraza și se repezi să aprindă lampa. După ce aruncă o privire grăbită lamelelor, exclamă :

„Asta e ! Dumnezeule, ce revelație ! Și nimeni n-a bănuit nimic, timp de douăzeci și trei de ani !“

CAPITOLUL 21

„Pe pămînt nu-i de nici un folos. S-ar cuveni să stea sub pămînt, ca să inspire verzele."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„*1 aprilie :* Ziua cînd ni se aminteşte ce sîntem în celelalte trei sute şi şaizeci şi patru".

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Wilson se îmbrăcă la repezeală şi se puse pe treabă, sub mare presiune. Se trezise de-a binelea. Orice urmă de oboseală fusese alungată de marea şi înviorătoarea lui descoperire. După ce făcu nişte copii exacte şi amănunţite ale unui număr de amprente, le mări de zece ori, cu ajutorul pantagrafului. Pe aceste reproduceri mărite, făcute pe coli de carton alb, se apucă să întărească şi să sublinieze cu cerneală fiecare din liniile labirintului de spirale, curbe sau bucle care alcătuiau „desenul" unei amprente. Pentru un ochi neavizat, toate amprentele lăsate de degetele omeneşti pe lamelele astea de sticlă arătau cam la fel ; reproduse însă la o scară de zece la unu, ele semănau cu fibrele unui copac tăiat de-a curmezişul cu ferăstrăul, încît chiar şi ochiul cel mai tocit putea vedea dintr-o privire, şi de la o distanţă de cîţiva paşi, că nici un „desen" nu semăna cu altul. Cînd Wilson îşi sfîrşi treaba anevoioasă şi fastidioasă, îşi rîndui rezultatele într-o ordine ascendentă, apoi adăugă mai multe reproduceri mărite la pantagraf, pe care le făcuse sporadic, de-a lungul anilor.

Noaptea trecuse, iar soarele răsărise demult. Pe la orele nouă, după ce înfulecă la repezeală ceva, Wilson porni spre tribunal. Cu douăsprezece minute mai tîrziu, se afla la locul lui, cu colecţia lui de amprente.

Tom Driscoll le zări şi, înghiontindu-şi vecinul, îi şopti :

— Zevzecul e un adevărat geniu al afacerilor : de vreme ce nu-i în stare să cîştige procesul, crede că trebuie să profite măcar de ocazia de a-şi face reclamă, pe gratis, pentru podoabele lui aristocratice.

Wilson fu informat că martorii lui vor sosi în curînd, dar se ridică pentru a spune că nu le va folosi, probabil, mărturia. (În sală se auziră rîsete : „E clar că dă bir cu fugiţii ! S-a lăsat păgubaş !")

— Am o altă mărturie, una mult mai bună ! adăugă Wilson.

(Vorbele acestea treziră interes şi stîrniră murmure de uimire, dar şi de dezamăgire).

— Dacă am aerul că mă năpustesc în ultimul moment asupra tribunalului cu această mărturie, o fac cu scuza că am descoperit existenţa ei abia noaptea trecută, foarte tîrziu, şi că de atunci încoace, pînă acum vreo jumătate de ceas, am fost ocupat cu examinarea şi clasarea documentelor. Vi le voi oferi de îndată, dar aş dori mai întîi să spun cîteva cuvinte. Onorată instanţă, afirmaţia principală, formulată în chipul cel mai stăruitor, cel mai viguros şi, aş putea spune, cel mai agresiv şi mai sfidător de către acuzare, este aceasta : că persoana a cărei mînă a lăsat amprentele acelea însîngerate pe mînerul pumnalului indian, ar fi însăşi persoana care a săvîrşit crima.

Wilson făcu o pauză de cîteva clipe, pentru a sublinia şi mai mult importanţa cuvintelor pe care avea să le rostească, pe un ton foarte calm :

— *Acceptăm această afirmaţie.*

Sala păru electrizată. Nimeni nu se aşteptase la o asemenea recunoaştere. Un murmur de uimire se stîrni în sală, şi unii îşi dădură cu părerea că avocatul, prea surmenat, îşi pierduse minţile. Pînă şi experimentatul judecător, deprins cu capcanele juridice şi cu tunurile camuflate ale procedurii penale, avu impresia că nu auzise bine, aşa că-l întrebă pe avocat ce anume spusese. Pe faţa impasibilă a

lui Howard nu se citea nimic, dar părea să-şi fi pierdut şi el cumpătul şi placiditatea.

Wilson îşi continuă pledoaria :

— Nu numai că acceptăm afirmaţia aceea, dar o salutăm şi subscriem pe deplin la ea. Lăsînd deocamdată această chestiune, ne vom ocupa acum de alte aspecte ale cazului, pe care ne propunem să le stabilim cu ajutorul unor probe sigure, urmînd a plasa şi chestiunea cu pricina la locul ce-i revine în întregul lanţ.

Wilson se hotărîse să încerce să umple cu cîteva presupuneri îndrăzneţe golurile din imaginea pe care şi-o făcuse în legătură cu origina şi mobilul crimei — presupuneri ce ar fi putut contribui la o clarificare, dacă s-ar fi dovedit a fi adevărate, şi care n-ar fi adus nici un prejudiciu, în caz contrar.

— După opinia mea, anumite circumstanţe ale cazului judecat de onorata instanţă par să sugereze că omorul a avut un alt mobil decît cel invocat cu atîta stăruinţă de către domnul procuror. Sînt încredinţat că mobilul nu a fost răzbunarea, ci jaful. S-a pretins că prezenţa celor doi fraţi gemeni în fatidica încăpere, curînd după ce li s-a adus la cunoştinţă că unul dintre ei va trebui să aleagă între a lua viaţa judecătorului Driscoll şi a şi-o pierde pe a sa în duel, ar fi un indiciu clar că instinctul de auto-conservare i-ar fi îndemnat pe clienţii mei să se ducă întrascuns acolo şi să-l ucidă pe adversarul contelui Luigi, pentru a-l salva pe acesta. Dacă aşa stau lucrurile, de ce au rămas acolo după săvîrşirea crimei ? Deşi doamna Pratt, trezindu-se abia cu cîteva clipe mai tîrziu, n-a auzit strigătul de ajutor, ea a alergat spre încăperea aceea, unde i-a găsit pe cei doi gemeni, care nu făceau nici un efort ca să scape. Dacă ar fi fost vinovaţi, ar fi trebuit să fugă din casă chiar în clipa cînd dumneaei dădea buzna în încăpere. Dacă ar fi fost mînaţi de instinctul lor de auto-conservare să-l ucidă pe acel om neînarmat, n-ar fi trebuit ca acelaşi instinct să se manifeste cu şi mai multă forţă acum ? Ar fi

rămas oare vreunul dintre noi acolo ? Să nu ne denigrăm inteligenţa într-o asemenea măsură. S-a pus aici accentul pe faptul că acuzatul a oferit o foarte substanţială recompensă pentru cuţitul cu care a fost săvîrşit omorul ; că nici un hoţ nu s-a prezentat pentru a revendica acea extraordinară recompensă — ceea ce ar constitui o dovadă concludentă că afirmaţia privitoare la furtul cuţitului ar fi mincinoasă ; s-a mai spus că toate aceste detalii, puse în legătură cu memorabilele şi, aparent, profeticele cuvinte rostite de răposat cu privire la pumnalul acela, precum şi descoperirea aceluiaşi pumnal în încăperea fatală, în care, în momentul crimei, nu se afla nimeni altcineva decît proprietarul armei şi fratele său — ar constitui un indestructibil lanţ de probe, stabilind vinovăţia acestor nefericiţi străini. Dar voi declara, sub prestare de jurămînt, că s-a oferit şi pentru *hoţ* o mare recompensă ; că ea a fost oferită în ascuns, fără nici o publicitate ; şi că acest fapt a fost menţionat în treacăt — sau măcar recunoscut în chip tacit — în împrejurări presupuse a fi sigure, deşi s-ar putea să nu fi fost sigure. S-ar putea ca hoţul să fi fost de faţă el însuşi.

Tom Driscoll, care pînă atunci nu-l slăbise din ochi pe vorbitor, îşi plecă privirea la auzul acestor cuvinte.

— În acest caz, urmă Wilson, hoţul ar fi trebuit să păstreze pumnalul, neîndrăznind să-l ofere spre vînzare sau să-l amaneteze. (În rîndurile publicului din sală, unii scuturară din cap, în semn de admiraţie pentru această „lovitură“ dată de avocat.) Voi dovedi, spre deplina satisfacţie a juriului, că în încăperea judecătorului Driscoll s-a aflat şi o altă persoană, cu cîteva minute înainte de apariţia împricinatului. (Vorbele acestea stîrniră o adevărată senzaţie ; acum, pînă şi cei care încă mai moţăiau îşi ciuliră urechile.) Dacă se va socoti necesar, voi dovedi cu ajutorul domnişoarelor Clarkson că au întîlnit o persoană — aparent o femeie cu voal, care tocmai ieşise pe uşa din dos, cu cîteva minute după strigătele de ajutor. Persoana aceea nu

era o femeie, ci un bărbat deghizat în straie femeiești. (Din nou senzație. În clipa cînd lansă această presupunere, Wilson îl privi țintă pe Tom, pentru a vedea ce efect are asupra lui. „L-am nimerit în plin", își spuse el, satisfăcut.) Scopul urmărit de acea persoană nu era omorul, ci jaful. E adevărat că seiful nu era deschis, dar pe masă se afla o casetă de tablă, conținînd trei mii de dolari. E ușor de presupus că hoțul era ascuns în casă, că știa de existența acelei casete și de obiceiul proprietarului ei de a-și număra banii și de a-și încheia socotelile în fiece noapte — dacă avea cumva acest obicei, ceea ce, firește, nu afirm cu certitudine. Hoțul a încercat să ia caseta în timp ce posesorul ei dormea, dar a făcut zgomot și a fost prins, așa că a trebuit să facă uz de pumnal pentru a scăpa ; el a fugit fără a-și lua prada, deoarece a auzit niște pași apropiindu-se. Am terminat cu ipoteza mea și voi trece la probele pe care îmi propun să vi le înfățișez pentru a-i dovedi temeinicia.

Și Wilson scoase la iveală o parte din lamelele lui de sticlă. Cînd oamenii recunoscură aceste obiecte familiare, care le aminteau de vechea și copilăroasa lui manie, fețele lor își pierdură expresia de încordare și de atîțare morbidă ; întreaga sală izbucni în hohote de rîs, și însuși Tom păru să ia parte la veselia generală. Wilson, însă, nu se arătă deloc descumpănit. După ce-și rîndui „arhiva" pe masa din fața lui, spuse :

— Rog onorata instanță să-mi îngăduie a da cîteva explicații în legătură cu unele probe pe care le voi aduce, și pe care vă voi cere să-mi permiteți a le verifica, sub jurămînt, în boxa martorilor. Fiece om poartă cu sine, din leagăn pînă-n mormînt, anumite semne fizice care nu-și schimbă structura, și prin care poate fi oricînd identificat — fără umbră de îndoială. Aceste semne sînt iscălitura lui, autograful lui fiziologic ca să zic așa, un autograf cu neputință de contrafăcut ; omul nu poate deghiza sau ascunde acest autograf, care nu devine ilizibil cu trecerea timpului. Iscălitura aceasta nu e fața lui — care poate de-

veni de nerecunoscut, cînd îmbătrînește ; nu e nici părul lui, care poate să-i cadă ; nu e nici statura lui, care se poate regăsi și la alții ; nu e nici silueta lui, de asemenea ușor de regăsit și la alții, pe cînd iscălitura despre care vorbesc îi aparține exclusiv fiecărui om în parte, nu există nici un duplicat al ei în întreaga populație a globului pămîntesc ! (Din nou senzație în sală !) Acest autograf constă din liniile și încrețiturile delicate pe care Natura le înscrie în palmele mîinilor și-n tălpile picioarelor. Acei dintre voi care aveți privirea ageră, dacă vă veți uita atent la buricele degetelor voastre veți observa că aceste linii fine se împletesc strîns, aidoma acelora care indică pe hărți marginile oceanelor, și că ele formează diverse desene clar conturate, ca de pildă, arcuri, cercuri, curbe lungi, spirale etc. — desene ce diferă de la un deget la altul. (Toți cei prezenți își ridicară mîinile în lumină și, lăsîndu-și capetele pe umeri, începură să-și examineze atent buricele degetelor. „Așa e ! exclamară unii. N-am mai băgat de seamă pînă-acum !") Desenele de pe mîna dreaptă nu sînt la fel cu acelea de pe mîna stîngă. („Da, așa e !") Desenele de pe degetele fiecăruia dintre voi diferă de cele de pe degetele vecinului. (Oamenii începură să-și compare degetele — pînă și judecătorul și jurații păreau absorbiți de această ciudată îndeletnicire.) Desenele de pe degetele mîinii drepte ale unui geamăn nu sînt la fel cu desenele de pe degetele mîinii lui stîngi. Desenele de pe degetele unui geamăn nu sînt identice cu acelea ale fratelui său geamăn — domnii jurați vor constata că desenele de pe buricele degetelor împricinatului nu se abat de la această regulă. (Mîinile celor doi gemeni fură numaidecît examinate.) Ați auzit adeseori vorbindu-se de cazurile unor gemeni într-atît de asemănători, încît, atunci cînd erau îmbrăcați la fel, nici măcar părinții lor nu-i puteau deosebi. Și totuși, nu a existat niciodată pe pămînt vreun geamăn care să fie lipsit, din leagăn pînă-n mormînt, de acest misterios și minunat autograf din năs-

care, prin care poate fi identificat fără greș. Din clipa cînd luați cunoștință de acest autograf al unui frate geamăn, celălalt frate nu vă poate înșela, dîndu-se drept primul.

Wilson rămase tăcut cîteva clipe. Neatenția moare repede cînd un orator recurge la o asemenea pauză : ea reprezintă un fel de avertisment dat sălii, că urmează ceva important. Toate palmele și degetele fură lăsate în jos, toate spinările se îndreptară, toate capetele se înălțară, toți ochii se ațintiră asupra lui Wilson. Acesta mai așteptă cîteva clipe, ca să îngăduie pauzei să-și desăvîrșească efectul miraculos asupra sălii ; apoi, cînd putu să audă, prin liniștea adîncă, ticăitul ornicului din perete, întinse mîna și, apucînd de tăiș pumnalul indian, îl ridică în aer, pentru ca toți să poată vedea petele de sînge de pe mîneru-i de fildeș.

— Pe acest mîner, rosti el cu o voce egală, stă scris autograful ucigașului — scris cu sîngele bătrînului neajutorat și nevinovat, care vă iubea și pe care-l îndrăgeați cu toții ! Pe întreg pămîntul există un singur om a cărui mînă poate lăsa această amprentă sîngerie (aici, Wilson făcu o mică pauză, ridicîndu-și privirea spre ornicul care-și mișca pendulul încolo și-ncoace), iar eu vă asigur că vi-l voi arăta pe acel om, în această sală, înainte ca ornicul să bată de amiază, așa să-mi ajute Dumnezeu !

Uluită, buimăcită, nemaiștiind ce face, sala se ridică în picioare, ca și cum s-ar fi așteptat să-l vadă pe asasin apărînd în prag, și începu să murmure, de parcă s-ar fi stîrnit un vînt, din senin.

— Liniște ! Așezați-vă ! exclamă șeriful.

Oamenii se supuseră și se făcu din nou tăcere. Wilson aruncă o privire spre Tom, spunîndu-și : „Acum dă semne de nelinişte. Pînă și oamenii care-l dispreţuiesc îi plîng de milă ; își închipuie că unui tînăr care și-a pierdut binefăcătorul într-o împrejurare atît de cumplită, trebuie să-i fie tare greu să audă asemenea lucruri — și nu se înșeală."

— Timp de peste douăzeci de ani, continuă el, m-am amuzat colecționînd aceste iscălituri ciudate în tîrgușorul

dumneavoastră, în care eram osîndit la inactivitate. Posed sute şi sute de asemenea iscălituri în locuinţa mea. Fiecare poartă o etichetă cu numele şi data respectivă — etichetă pusă nu a doua zi, sau măcar cu o oră mai tîrziu, ci chiar în momentul cînd era luată amprenta. Cînd voi intra în boxa martorilor, voi repeta sub jurămînt lucrurile pe care le afirm acum. Posed amprentele judecătorilor, ale şerifului, ale fiecărui jurat. Nu cred că există în această sală vreo persoană, albă sau neagră, a cărei semnătură natală să nu o pot scoate la vedere, şi nimeni nu-i în stare să se deghizeze în aşa fel încît să nu-l pot depista dintr-o mulţime de semeni şi identifica fără greş prin mîinile sale. Aş putea s-o fac chiar dacă persoana respectivă şi eu însumi am ajunge să trăim o sută de ani ! (Publicul era din ce în ce mai aţîţat). Am cercetat atît de mult unele din aceste semnături, încît am ajuns să le cunosc la fel de bine cum cunoaşte un casier de bancă iscălitura celui mai vechi client al său. Mă voi întoarce cu spatele şi vă voi ruga pe cîţiva dintre dumneavoastră să fiţi atît de buni şi să vă treceţi degetele prin păr, apoi să le apăsaţi pe unul din geamurile ferestrei de lîngă juriu. O dată cu dumneavoastră, să-şi lase amprentele şi cei doi împricinaţi. Şi vă mai rog ca tot dumneavoastră să vă lăsaţi amprentele pe un alt geam, laolaltă cu amprentele acuzaţilor, dar nu în acelaşi raport sau în aceeaşi ordine ca pe primul geam, deoarece există o şansă ca o persoană la un milion să ghicească din întîmplare, *o dată*, amprentele cuiva, iar eu aş dori să fiu pus de două ori la încercare.

Şi, întorcîndu-se cu spatele, aşteptă pînă cînd cele două geamuri fură acoperite cu desenele ovale ale unor amprente fine, vizibile doar celor care le-ar fi privit pe un fundal întunecos, bunăoară frunzişul unui copac. Apoi, la cererea oamenilor, Wilson merse la fereastră, cercetă amprentele şi spuse :

— Aceasta e mîna dreaptă a contelui Luigi ; cu trei semnături mai jos, e mîna lui stîngă. Aici e mîna dreaptă

a contelui Angelo ; ceva mai jos, mîna lui stîngă. Şi acum, să trecem la celălalt geam : aici sînt amprentele contelui Luigi, iar acolo cele ale fratelui său. Corect ?

Răspunsul fu o rafală de aplauze.

— E un adevărat miracol ! exclamă preşedintele tribunalului.

Wilson se întoarse la fereastră şi spuse, arătînd cu degetul :

— Aceasta e semnătura domnului judecător Robinson. (Aplauze.) Aceasta e semnătura sergentului Blake. (Aplauze.) Aici, aveţi semnătura lui John Mason, membru al juriului. (Aplauze.) Aici, semnătura şerifului. (Aplauze.) Nu-i pot numi pe ceilalţi, dar posed amprentele lor la mine acasă, cu numele şi datele respective şi i-aş putea identifica pe toţi cu ajutorul colecţiei mele de amprente.

Şi spunînd acestea, Wilson se întoarse la locul lui, într-o furtună de aplauze, căreia îi puse capăt şeriful. Tot el îi sili pe oameni să se aşeze, fiindcă se ridicaseră în picioare, dornici, firește, să vadă minunea. Preşedintele, juraţii, şeriful şi toţi ceilalţi fuseseră prea absorbiţi de spectacolul oferit de Wilson, pentru a mai fi atenţi la altceva.

— Şi acum, urmă Wilson, am aici autografele natale a doi copii, mărite de zece ori faţă de original cu ajutorul pantagrafului, astfel încît oricine poate vedea dintr-o singură ochire deosebirile. Îi vom numi pe aceşti copii „A“ şi „B“. Iată amprentele digitale ale lui „A“, luate cînd avea cinci luni. Iată-le din nou, luate la vîrsta de şapte luni. (Tom tresări !) După cum vedeţi, sînt la fel. Iată acum amprentele lui „B“, cînd avea cinci luni, şi apoi şapte luni. Şi ele sînt identice, dar au un desen destul de diferit faţă de desenul din amprentele lui „A“, după cum puteţi observa. Mă voi mai referi în curînd la ele, dar deocamdată să le întoarcem pe cealaltă faţă. Aveţi aici, mărite de zece ori, autografele celor două persoane acuzate de uciderea judecătorului Driscoll. Am făcut aceste copii la pantagraf ieri noapte şi voi jura că spun adevărul. Rog pe domnii juraţi

să compare aceste amprente cu amprentele digitale lăsate de împricinați pe geamurile ferestrei, pentru a comunica instanței dacă ele sînt sau nu aceleași.

Și Wilson îi întinse primului jurat o lupă puternică.

Juraţii apucară pe rînd lupa și cartonul și făcură compărația cerută.

Apoi primul jurat îi comunică preşedintelui tribunalului :

— Excelenţă, sîntem cu toţii de acord că amprentele sînt identice.

Wilson i se adresă din nou primului jurat :

— Vă rog să întoarceţi cu faţa în jos cartonul acesta, şi să-l luaţi pe cel pe care vi-l dau acum, pentru a compara, la lupă, semnătura de pe el cu semnătura fatală de pe mînerul pumnalului, şi a comunica apoi instanţei constatările dumneavoastră.

Membrii juriului cercetară cu luare-aminte şi raportară :

— Excelenţă, ele sînt perfect identice.

Wilson se întoarse cu faţa spre procuror şi spuse, pe un ton grav, în care se desluşea limpede un avertisment :

— Onorată instanţă, acuzarea a afirmat, cu tărie şi în chip stăruitor, că amprentele pătate de sînge de pe mînerul pumnalului ar fi fost lăsate de asasinul judecătorului Driscoll. M-aţi auzit acceptînd această afirmaţie, ba chiar salutînd-o. Comparaţi amprentele digitale ale acuzatului cu amprentele lăsate de asasin şi raportaţi, adăugă el adresîndu-se juraţilor.

Aceştia trecură la examinarea amprentelor. În sala tribunalului se aşternu o tăcere mormîntală, în aşteptarea rezultatului ; iar cînd, în cele din urmă juraţii rostiră : *„Nici măcar nu seamănă“*, se auzi un ropot de aplauze şi întreaga sală se ridică în picioare. Cu chiu cu vai izbuti şeriful să restabilească ordinea, cu ajutorul oamenilor săi. Tom îşi schimba mereu poziţia, dar nu reuşea să-şi găsească locul. Cînd Wilson văzu că sala a redevenit atentă,

rosti cu gravitate, arătînd cu degetul spre cei doi gemeni :

— Oamenii aceştia sînt nevinovaţi. Nu mai am nici o treabă cu ei. (Sala începu din nou să aplaude, dar forţele de ordine o readuseră la tăcere.) Acum vom încerca să-l găsim pe vinovat. (Ochii lui Tom ieşiseră din orbite. «Da, îşi spuneau oamenii, sărmanul de el a avut o zi foarte grea !») Să ne întoarcem la autografele din pruncie ale lui „A" şi „B". Îi rog pe domnii juraţi să examineze aceste copii mărite după amprentele lui „A" de la vîrsta de cinci şi, respectiv, şapte luni. Corespund ele ?

— Perfect ! răspunse primul jurat.

— Examinaţi acum această copie pantagrafiată după amprentele luate la vîrsta de opt luni şi marcată de asemenea cu litera „A". Corespunde ea cu celelalte două ?

Răspunsul fu rostit cu uimire :

— Nu, există o mare deosebire între ele !

— Aveţi dreptate. Luaţi acum aceste două copii mărite după autografele lui „B" la vîrsta de cinci şi, respectiv, şapte luni. Corespund ?

— Perfect.

— Luaţi şi această a treia copie mărită, după autograful lui „B" la vîrsta de opt luni. Seamănă ea cu celelalte două ?

— Nicidecum !

— Ştiţi cum se explică aceste deosebiri stranii ? O să vă spun eu cum. Dintr-un motiv necunoscut nouă, dar probabil egoist, cineva i-a schimbat în leagăn pe aceşti copii.

Vorbele lui Wilson stîrniră, bineînţeles, senzaţie. Roxana rămase cu gura căscată, dar nu păru tulburată : a ghici schimbarea copiilor în leagăn era una, dar a ghici cine anume făcuse această schimbare, era cu totul altceva. Wilson Zevzecul era, fireşte, în stare de multe lucruri, dar nu şi să facă minuni. Roxy se simţea la adăpost, aşa că zîmbi în sinea ei.

— Între vîrsta de şapte luni şi vîrsta de opt luni, urmă Wilson, copiii aceştia au fost schimbaţi unul cu celălalt în leagăn.

Şi adăugă, după una din pauzele pe care le făcea de obicei, pentru a-şi pregăti efectul :

— Iar persoana care i-a schimbat se află în această sală !

Roxy simţi că inima încetează să-i bată. Oamenii, parcă electrizaţi, se ridicară în picioare, ca şi cum ar fi vrut să vadă persoana. Tom rămăsese fără vlagă, ca un om din care viaţa se scurge încet.

— „A" a fost pus în locul lui „B", urmă Wilson. „B" a fost transferat la bucătărie şi a devenit un sclav negru. (Senzaţie, strigăte mînioase.) Dar el vi se va înfăţişa peste un sfert de oră ca un om alb şi liber ! (Ropote de aplauze, curmate de oamenii şerifului.) De la vîrsta de şapte luni şi pînă astăzi, „A" a fost un uzurpator ; în colecţia mea de amprente, el apare sub numele de „B". Iată o copie mărită după amprentele lui la vîrsta de doisprezece ani. Comparaţi-le cu iscălitura asasinului de pe mînerul pumnalului. Se potrivesc ?

Primul jurat răspunse :

— *Întocmai !*

Wilson spuse, pe un ton solemn :

— Ucigaşul prietenului meu şi al dumneavoastră — generosul şi inimosul York Driscoll — se află în mijlocul nostru. Valet de Chambre, sclav negru, purtînd falsul nume de Thomas à Becket Driscoll, lasă-ţi pe geam amprentele digitale care te vor duce în ştreang !

Tom îşi întoarse spre Wilson faţa pămîntie, care cerşea îndurare şi, mişcîndu-şi neputincios buzele livide, se prăbuşi fără vlagă pe podea.

Wilson rupse tăcerea sălii îngrozite, cu cuvintele :

— A mărturisit. Nu mai e nevoie de altceva.

Roxy se lăsă în genunchi, îşi acoperi faţa cu palmele şi bîigui, printre suspine :

— Dumnezeu milostivească-se de păcătoasa de mine !

Orologiul bătu ora douăsprezece.

Preşedintele tribunalului suspendă şedinţa. Noul deţinut, cu cătuşe la mîini, fu evacuat.

ÎNCHEIERE

„Adesea un om care nu-i în stare să mintă, îşi închipuie că-i cel mai în măsură să aprecieze valoarea unei minciuni."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

„*12 octombrie. Descoperirea.* E minunat că a fost descoperită America, dar şi mai minunat ar fi fost să nu fie."

Calendarul lui Wilson Zevzecul

Cetăţenii tîrguşorului rămaseră treji toată noaptea, pentru a discuta despre uimitoarele întîmplări din ajun şi a emite presupuneri în legătură cu data procesului lui Tom. Rînd pe rînd, ei se perindau la locuinţa lui Wilson pentru a-i cînta o serenadă şi a-i cere să vorbească — iar cînd el consimţea, răguşeau de atîta entuziasm, fiindcă toate vorbele lui deveniseră de aur, toate erau admirabile. Lunga lui luptă cu ghinionul şi prejudecăţile luase sfîrşit ; era un om făcut, pentru totdeauna.

Şi în timp ce cîte o ceată de entuziaşti gălăgioşi se depărta de locuinţa lui, se găsea vreun cetăţean să-şi ridice glasul pentru a spune :

— Tocmai acesta e omul pe care noi toţi l-am poreclit „Zevzecul" vreme de peste douăzeci de ani ! A demisionat din acest post, prieteni !

— Da, dar postul n-a rămas vacant : îl ocupăm noi înşine !

Cei doi gemeni, pe deplin reabilitaţi, deveniseră nişte eroi de roman. Dar, sătui de aventurile lor în vest, ei plecară numaidecît în Europa.

Roxy era distrusă. Tînărul pe care-l osîndise la douăzeci şi trei de ani de sclavie continuă să-i plătească pensia lunară de treizeci şi cinci de dolari, pe care-o căpătase de la falsul moştenitor, dar inima ei era prea zdrobită pentru a se putea lecui cu ajutorul banilor ; ochii îi erau stinşi, ţinuta marţială îi părăsise trupul, iar rîsul încetă să i se mai audă. Nu-şi mai găsea mîngîiere decît în biserică.

Adevăratul moştenitor se pomeni dintr-odată bogat şi liber, dar într-o situaţie cît se poate de penibilă. Nu ştia carte, şi vorbea în cel mai vulgar dialect negru. Ţinuta, gesturile, atitudinile, felul cum rîdea — toate erau vulgare şi necioplite ; manierele lui erau cele ale unui sclav. Banii şi îmbrăcămintea elegantă nu puteau remedia sau acoperi aceste cusururi, ci dimpotrivă le scoteau şi mai mult în relief, un relief patetic. Bietul băiat nu putea îndura spaimele ce-l năpădeau în saloanele albilor, şi nu se simţea liniştit şi la largul lui decît în bucătărie. Strana familiei era un chin pentru el, şi totuşi nu putea intra în „galeria negrilor“ — acest liman de linişte îi era interzis pentru totdeauna. Dar nu putem să-i urmărim soarta ciudată — ar fi o poveste prea lungă.

Falsul moştenitor făcu mărturisiri complete şi fu condamnat la închisoare pe viaţă. Se ivi însă o complicaţie. Proprietăţile lăsate de Percy Driscoll se aflau într-o stare atît de jalnică la moartea lui, încît creditorii nu-şi putură scoate decît şaizeci la sută din datorii prin punerea lor în vînzare. Creditorii se plîngeau însă că, întrucît printr-o eroare de care *ei* nu erau vinovaţi, falsul moştenitor nu fusese trecut în inventar laolaltă cu restul bunurilor, suferiseră o mare pagubă. Drept care, afirmau cu îndreptăţire că „Tom“ era proprietatea lor, de opt ani încoace şi că pierduseră şi aşa destul, fiind lipsiţi de serviciile lui în acest

lung răstimp, ca să li se mai ceară să piardă ceva în plus ; dacă el le-ar fi fost predat la timp, l-ar fi vîndut, așa că „Tom“ n-ar mai fi putut să-l omoare pe judecătorul Driscoll — de aceea, nu el săvîrșise de fapt crima : vinovat era inventarul greșit întocmit. Toată lumea socoti logic acest raționament ; căci dacă „Tom“ ar fi fost alb și liber, ar fi fost fără îndoială drept să fie pedepsit — nu ar fi însemnat pentru nimeni o pierdere ; dar a-l închide pe un sclav de preț pentru toată viața, asta era altă căciulă.

De îndată ce guvernatorul înțelese situația, el îl grație pe Tom, iar creditorii îl vîndură în josul fluviului.

ACEI GEMENI NEMAIPOMENIȚI

Cine nu se naşte cu talentul de romancier trece prin momente grele cînd încearcă să construiască un roman. O ştiu din proprie experienţă. Respectivul nu are o idee clară despre povestea pe care vrea s-o spună — de fapt, n-are nici o poveste de spus. Nu are în minte decît nişte personaje, vreo cîteva întîmplări, precum şi o localitate. Cunoaşte acele personaje, cunoaşte şi localitatea cu pricina, şi e convins că poate vîrî personajele în întîmplările acelea, pentru a obţine rezultate interesante. Se pune aşadar pe treabă. Ca să scrie un roman ? Nu ! Gîndul acesta îi vine mult mai tîrziu ; la început, omul îşi propune doar să scrie o istorioară, una foarte scurtă, o istorioară de şase pagini. Fiind însă vorba de o istorioară pe care n-o ştie, şi de care nu poate lua cunoştinţă decît ascultînd-o, pe măsură ce ea se desfăşoară, istorioara asta are darul de a se lăţi, mereu şi mereu, pînă ce umple o carte întreagă. O ştiu prea bine, pentru că mi s-a întîmplat şi mie, de atîtea ori !

Şi am mai băgat de seamă ceva, şi anume, că, pe măsură ce istorioara se lungeşte, intenţia originară (sau tema) tinde să fie desfiinţată, înlocuită fiind de o cu totul altă intenţie. Aşa s-a întîmplat de pildă cu o schiţă pe care începusem s-o scriu pentru o revistă — o schiţă hazlie şi fantastică, despre un prinţ şi un cerşetor : ea a căpătat, din

proprie inițiativă, un caracter grav și, în această nouă formă, a crescut pînă la proporțiile unei cărți. Cam același lucru s-a întîmplat și cu Wilson Zevzecul. *Am avut destul de mult de furcă cu povestirea aceea, deoarece în cursul scrierii ei s-a transformat cu de la sine putere dintr-o farsă într-o tragedie — o împrejurare cît se poate de penibilă. Dar partea cea mai rea, e că nu era o singură povestire, ci un amestec de două povestiri, care se împiedicau și se întrerupeau la tot pasul, provocînd la nesfîrșit confuzie și necazuri. Nu puteam oferi cartea spre publicare, fiindcă mă temeam să nu-i scoată din minți pe cititori. Nu știam ce se-ntîmplă cu ea, fiindcă încă nu observasem că ascundea două povestiri în urzeala ei unică. Mi-au trebuit multe luni de zile pentru a descoperi acest lucru. Am cărat cu mine de cîteva ori manuscrisul de-a lungul Atlanticului, citindu-l și studiindu-l la bordul vaporului, pînă ce, în cele din urmă, am descoperit unde era buba. Atunci, necazurile au luat sfîrșit : am smuls din rădăcină una din povestiri și am lăsat-o pe cealaltă — un fel de operație cezariană de ordin literar.*

Ar dori oare cititorul să afle cîte ceva despre povestirea pe care am dat-o afară ? I s-a vorbit de multe ori despre felul cum lucrează un romancier înnăscut și experimentat. N-ar fi oare dispus să-mi îngăduie a-i completa cunoștințele, printr-o imagine asupra felului cum lucrează un cîrpaci ?

Inițial, povestirea se intitula Acei gemeni nemaipomeniți. *Intenționam să scriu o povestire foarte scurtă. Văzusem poza unui „monstru“ italian — mai bine zis a doi „monștri“, exhibați prin orașele noastre — o combinație de două capete și patru brațe altoite pe un singur trup și o singură pereche de picioare, și mă gîndisem să scriu o povestioară fantastică și năstrușnică, avînd ca protagonist — sau protagoniști — acest monstru, iar ca protagonistă o domnișoară idioată ; două cucoane bătrîne și doi băieți ur-*

mau să joace roluri mai puțin importante. Am dezvoltat, firește, pe larg aceste personaje și isprăvile lor. Dar povestirea a început să se lățească, și s-a tot lățit așa, noi și noi personaje strecurîndu-se în ea și ocupînd din ce în ce mai mult spațiu cu conversația și cu problemele lor. Printre ele s-a ivit și un străin, poreclit Wilson Zevzecul, și o femeie pe nume Roxana ; la un moment dat, isprăvile acestor doi l-au adus pe primul plan pe un tînăr cu numele de Tom Driscoll, care-și avea locul undeva în fundalul întunecos al povestirii. Cartea nu era nici pe jumătate terminată, cînd aceste trei personaje au preluat aproape în întregime comanda, conducînd povestirea ca pe o întreprindere proprie, deși n-aveau nici un drept să procedeze astfel, într-o povestire cu care n-aveau nimic de-a face.

Cînd cartea a fost gata și m-am apucat să o recitesc pentru a vedea ce devenise echipa cu care pornisem la drum — mătușa Patsy Cooper, mătușa Betsy Hale, cei doi băieți și Rowena, eroina de categorie ușoară — ia-i de unde nu-s ! Dispăruseră din povestire, într-un moment sau altul. Le-am căutat urma și i-am găsit — i-am găsit rătăciți, uitați, nefăcînd nimic și deveniți pentru totdeauna nefolositori. O situație cît se poate de penibilă. Penibilă în general, și îndeosebi în cazul Rowenei, deoarece concepusem pentru ea o căsătorie din dragoste, cu unul dintre cei doi gemeni — adusesem povestea asta de dragoste la o temperatură de incendiu, introducînd și o ceartă destul de dramatică, în care Rowena își denunța în termeni patetici logodnicul pentru că se îmbătase criță, și respingea ironic „explicațiile" lui, pe care nici nu voia să le audă, preferînd să-l alunge de lîngă dînsa „pentru totdeauna", cum se întîmplă de obicei în romane ; sărăcuța, stătea și plîngea, cu inima zdrobită, deoarece descoperise că iubitul ei spusese adevărul și că nu el, ci celălalt geamăn, cealaltă jumătate a monstrului băuse băutura ce-l amețise ; jumătatea ei era un adept al prohibiției și nu pusese niciodată în gură

vreun strop de băutură ; şi cu toate că fusese beat criţă vreme de trei zile în şir, era cu totul nevinovat ; ba chiar, se străduia din răsputeri, cînd era treaz, să-l aducă pe frate-său pe calea cea bună, mai ales că acest frate beţiv nu se îmbăta niciodată, aşa că băutura nu-i pricinuia nici o plăcere. Da, sărăcuţa de dînsa, ajunsese în acest punct, cu biata-i inimă zdrobită, chinuită de marea nedreptate pe care-o săvîrşise contra logodnicului ei !

Nu ştiam ce să fac cu ea. Îmi părea rău de ea, se înţelege, dar campania luase sfîrşit, cartea era gata, iar dumneaei rămăsese pe linie moartă şi nu mai puteam s-o împing la loc, nicăieri. Nu puteam, desigur, nici s-o las acolo — n-ar fi avut nici o noimă. După ce-i dădusem atîta importanţă, şi făcusem atîta caz de problemele ei, ar fi fost absolut necesar să dau socoteală cititorului în legătură cu dînsa. M-am tot gîndit cum să fac ca s-o dreg, dar degeaba. În cele din urmă, mi-am dat seama limpede că nu exista decît o ieşire : trebuia pur şi simplu să-i dau brînci afară. Mă durea inima s-o fac, fiindcă după atîta convieţuire ajunsesem s-o îndrăgesc oarecum, măcar că era atît de cretină şi debita atîtea prostii enervante, de un sentimentalism ce-ţi întorcea maţele pe dos. Trebuia totuşi s-o fac. De aceea, după ce am pus deasupra capitolului 17 o remarcă din „Calendarul“ lui Wilson, privind ziua de Patru Iulie, mi-am început capitolul cu această constatare de ordin statistic :

„Rowena s-a dus după cină în curtea din fund, ca să privească focurile de artificii, şi, căzînd în fîntînă, s-a înecat“.

Suna cam abrupt, dar mă gîndeam că s-ar putea ca cititorul să nu observe, deoarece schimbasem cu totul subiectul. În orice caz, fraza cu pricina o scotea pe Rowena din locul ocupat pînă atunci şi o împiedica să mai stea în drum, ceea ce era esenţialul. Părea un mijloc prompt şi eficace de a plivi nişte personaje blocate complet, şi totodată un mijloc destul de bun pentru eradicarea altora ;

drept care, i-am descoperit și pe cei doi băieți, și am scris că „într-o noapte au ieșit ca să dea cu pietre în motan și, căzînd în fîntînă, s-au înecat". După aceea, le-am căutat și le-am găsit pe mătușa Patsy Cooper și mătușa Betsy Hale, acolo unde se împotmoliseră, și am scris că „au ieșit într-o noapte cu gîndul să-i viziteze pe bolnavii din tîrgușor, dar au căzut în fîntînă și s-au înecat". Intenționam să mai înec și alte cîteva personaje, dar am renunțat, în parte pentru că-mi făceam socoteala că, prea des repetat, procedeul ar putea trezi atenție, și poate chiar simpatie pentru respectivele personaje, și în parte pentru că fîntîna nu era cine știe ce mare, ca să încapă în ea atîta lume.

Totuși povestirea nu mă mulțumea. Aveam acum o serie de personaje noi, care deveniseră peste măsură de proeminente, încăpățînîndu-se să rămînă așa pînă la sfîrșit; pe de altă parte, în vechea versiune, unele personaje făceau tărăboi și se agitau cîtva timp, ca să dispară apoi brusc, căzînd într-un puț. Exista pe undeva un defect fundamental, pe care trebuia să-l depistez și să-l înlătur.

Defectul se dovedi a fi cel despre care am pomenit — existența a două povestiri într-una singură: o farsă și o tragedie. De aceea, am scos farsa și am lăsat tragedia. Echipa inițială a rămas, dar numai cu numele, nu ca personaje reale. Proeminența lor dispăruse cu desăvîrșire; nu mai erau vrednice nici măcar să se înece, așa că am înlăturat acel detaliu. De asemenea, i-am despărțit fizic pe cei doi gemeni, transformîndu-i în două personaje distincte. Acum, nu mai era cazul să poarte niște nume străine, dar fiindcă ar fi fost prea complicat să înlătur aceste nume, i-am lăsat botezați așa cum fuseseră, fără să mai dau vreo explicație.

CAPITOLUL I

Cei doi gemeni sînt aduşi în scenă chiar în primul capitol al versiunii originale, al celei fanteziste. Mătuşa Patsy Cooper a primit scrisoarea lor, prin care cei doi solicită să fie acceptaţi ca chiriaşi. Rowena, beată de fericire, o roagă pe maică-sa să dea citire scrisorii.

— Bine, şezi jos şi taci o clipă, nu te mai fîţii atîta — mă obosești ! Scrisoarea începe așa : *„Stimată doamnă...“*

— Îmi place cum începe, mămico, ţie nu ? Dovedeşte că-s bine crescuţi.

— Da, am băgat de seamă încă la prima lectură. „Fratele meu şi cu mine, citind din întîmplare anunţul dumneavoastră în ziarul local...“

— Ce frumos sună, nu-i aşa, mămico ?

— Da, aşa mi se pare şi mie... „vă rugăm să ne încredinţaţi camera pe care o oferiţi. Sîntem gemeni, în vîrstă de douăzeci şi patru de ani...“

— Gemeni ! Ce grozav ! Sper că-s chipeşi, sînt sigură că-s chipeşi ! Tu nu speri, mămico ?

— Eu, una, nu-s pretenţioasă. „Italieni de origină...“

— Ce romantic ! Gîndeşte-te, mămico, în tîrguşorul ăsta n-a călcat pîn-acum picior de italian ! Toată lumea o să dorească să-i vadă, iar ei vor fi *ai noştri !* Gîndeşte-te !

— „...am trăit multă vreme în diferite ţări europene şi un număr de ani în Statele Unite.“

— O, gîndește-te cîte minunății or fi văzut, mămico ! N-ar fi bine să-i ascultăm ce povestesc ?

— Cred că da, da, n-ar fi rău. „Ne numim Luigi și Angelo Capello“...

— Superb, absolut superb ! Nu ca Jones, Robinson și alte asemenea nume oribile.

— „Dvs. doriți un singur chiriaș, dar îngăduiți-ne, scumpă doamnă, să plătim pentru doi chiriași, și vă asigurăm că nu vă vom incomoda. Vom dormi amîndoi în același pat. Sîntem obișnuiți dintotdeauna, și chiar preferăm să dormim astfel.“ După aia zice c-au să ajungă aici joi.

— Păi, azi e abia marți ! Nu știu zău, mămico, cum o s-aștept pînă-atunci ! Vremea trece atît de încet, iar eu mor de nerăbdare să-i văd ! Care din ei o fi mai înalt, mămico ?

— De unde-aș putea să știu, copila mea ? Păi, gemenii-s de obicei cam de-aceeași statură.

— Atunci, spune-mi măcar care din ei crezi că-i mai chipeș ?

— Dumnezeu știe, eu n-am habar.

— Eu una cred că Angelo — oricum, are numele ăl mai frumos. Nu-i așa că-i un nume grozav ?

— Da, e destul de frumos. Mi-ar fi amîndoi și mai simpatici dacă aș ști cum să le pronunț numele, adică pe italienește. Cred că noi, în Missouri, pronunțăm altfel decît ăi din Italia.

— Poate că da. Luigi e ăl care-a scris scrisoarea. De ce crezi că n-a scris-o Angelo ?

— Păi, de unde să știu ? Ce importanță are cine-a scris-o, de vreme ce-a scris-o cineva ?

— Sper că ălălalt nu-i bolnav ! Crezi cumva că-i bolnav, mămico ?

— Pe dracu', bolnav ! De ce să fie bolnav ?

— A, nu se știe niciodată. Străinii ăștia, cu asemenea nume, sînt așa de delicați ! Și firește, numele astea nu

prea se potrivesc cu clima noastră — nu te poţi aştepta să se potrivească.

(Şi aşa mai departe, la nesfîrşit. Vremea se scurge încet. Vine şi ziua de joi : către miezul nopţii, vaporul soseşte, în toiul unei furtuni.)

În cele din urmă se auzi o bătaie în uşă, iar nerăbdătoarea familie se repezi s-o deschidă. Doi negri îşi făcură apariţia, fiecare cărînd cîte un cufăr, şi porniră pe scări în sus, spre camera de oaspeţi. Se arătă apoi şi uluitoarea creatură — un om cu două capete şi patru braţe, pe un singur trup, proptit pe două picioare ! *El* — sau *ei*, după cum doriţi — se înclină ceremonios, dar familia Cooper nu fu în stare să răspundă numaidecît : era paralizată ! În clipa aceea, din spatele grupului se auzi o exclamaţie — „Dumnezeule !“ — urmată de un zgomot de văsărie spartă, iar negresa Nancy rămase cu ochii holbaţi lîngă tava cu ceşti de ceai căzută la picioarele ei. Incidentul acesta rupse vraja şi trezi familia. Frumoasele capete ale noului venit se înclinară din nou, iar unul dintre ei rosti cu graţie şi demnitate :

— Doamnă şi domnişoară, vă rog să-mi acordaţi onoarea de a vi-l prezenta pe fratele meu, contele Luigi Capello (celălalt cap se înclină), precum şi pe mine însumi, contele Angelo. Totodată, vă cerem sincere scuze pentru întîrzierea cu care-am sosit, o întîrziere cu neputinţă de evitat.

Ambele capete se înclinară încă o dată.

Sărmana gazdă izbuti să bîiguie, în culmea zăpăcelii :

— Sînt bucuroasă să vă cunosc, domnule sau domnilor. Cît despre întîrziere, nu face nimic. V-o prezint pe fiică-mea Rowena, domnule, domnilor. Vă rog să poftiţi în salonaş şi să luaţi loc la masă, la o gustare. Sînteţi uzi leoarcă şi trebuie că vă simţiţi prost — amîndoi, adică.

Dar, spre adînca ușurarea a bătrînei, cei doi refuzară politicos, sub cuvînt că nu vor să mai rețină gazdele, dornice să se ducă la culcare ; apoi se înclinară pe rînd și, spunînd „noapte bună", ciudata apariție se depărtă, pe urmele frățiorilor Rowenei, care-i conduseră sus pe scări, cu cîte o lumînare în mînă.

Văduva Cooper se tîrî pînă-n salonaș și se prăbuși, gemînd, într-un jilț, urmată de Rowena, care-și pierduse graiul, de uimită ce era. Rămaseră amîndouă tăcute în atmosfera zăpușitoare din salonaș, fără să ia seama la bîzîitul milioanelor de țînțari, la vuietul furtunii, la răpăitul ploii pe geamuri și pe acoperiș, la flacăra albă a fulgerelor sau la bubuitul năprasnic al tunetelor ; nu se mai gîndeau la nimic altceva decît la acea minunăție, la acea apariție bizară care dispăruse la fel de brusc precum se ivise ! Nu-și puteau scoate din minte imaginea acelei făpturi stranii, care, în ciuda vorbelor și a manierelor ei alese, le zguduise ca un cutremur, cu înfățișarea-i îngrozitoare. În cele din urmă, văduva spuse, cu voce stinsă, în timp ce trupu-i firav era scuturat de-un fior de gheață :

— Uf, ce m-am speriat uitîndu-mă la iadeșul ăla !

Rowena nu-i răspunse. Era încă buimăcită și nu-și recăpătase graiul.

Văduva urmă să vorbească, oarecum înciudată acum :

— Cică-s *obișnuiți* să doarmă împreună, ba chiar *preferă !* Și eu, care-mi ziceam c-o fac ca să nu mă deranjeze ! Și că-i frumos din partea lor ! Cînd, de fapt, o persoană în situația în care e tînărul...

— Mămico, nu începe să te pornești contra lui. Sînt sigură că-i un suflet bun și că-i bine intenționat. Ambele lui fețe o arată.

— Nu-s chiar așa sigură. Ăl din stînga, vreau să zic ăla care-i pe partea stîngă, n-are după părerea mea o față la fel de frumoasă ca a lui frate-său.

— Adică a lui Luigi.

— Da, Luigi. În orice caz, ăla oacheş la faţă, ăl de stătea la apus de frate-său, cînd s-au ivit în prag. Pot să jur că se ţinea de şotii şi de tot felul de rele, cînd era copil. Şi că maică-sa izbutea cu greu să pună gheara pe el cînd voia să-l prindă. Dar ăl din dreapta e bun ca pîinea lui Dumnezeu, se vede cît de colo.

— Vorbeşti de Angelo.

— Da, cred că-i Angelo, deşi încă nu-s în stare să-i deosebesc după nume. Oricum, e ăl din dreapta, blondul. Are nişte ochi albaştri, senini, un păr arămiu şi cîrlionţat, şi un obraz proaspăt...

— Da, zău, mămico, are o faţă nobilă, o faţă de rege, s-ar putea spune ! şi frumoasă foc ! De fapt, amîndoi sînt frumoşi — ăl oacheş are o faţă ca o cadră ! În tîrguşorul ăsta nu găseşti asemenea feţe şi asemenea capete frumoase, nici pomeneală. Şi asemenea mîini — mai ales ale lui Angelo — aşa de fine, aşa de...

— Lasă prostiile, cum ai putea să ştii ale cui mîini sînt ? Doar purtau mănuşi...

— Păi, nu i-am văzut cînd îşi scoteau pălăriile ?

— Asta nu-nseamnă nimic. Ar fi putut foarte bine să scoată fiecare pălăria celuilalt. Nu se putea şti precis. S-a văzut doar o viermuială de braţe ridicate în aer — ai fi zis că-s vreo două duzini, mişcîndu-se toate deodată, de te apuca ameţeala cînd le priveai.

— Pe mine nu m-a apucat nici o ameţeală : pe fiecare umăr sînt cîte două braţe...

— Ia stai niţel. Cîte un braţ de pe fiece umăr e al unuia din cei doi, nu-i aşa ? La ce i-ar folosi unui om să aibă cîte două braţe pe-un umăr ? Fiecare din ei are cîte un braţ pe fiece umăr. Ia să-mi spui tu mie, dacă eşti în stare, cui anume îi aparţine cutare braţ ? Nici măcar *ei nu ştiu* — se folosesc pur şi simplu de braţul care le vine la-ndemînă. Sigur că da ! Mai ales cînd sînt grăbiţi şi n-au timp să se gîndească al cui e braţul cu pricina.

Doamna Patsy Cooper părea să fi găsit argumentul cel mai bun, așa că fiica ei abandonă lupta. Peste cîteva clipe, văduva se ridică din jilț și spuse, căscînd :

— Sărmana creatură ! Sper că n-o să răcească ! Era udă leoarcă, zău așa. Sper că și-a lăsat ghetele afară la ușă, ca să se usuce.

Deodată tresări, uimită.

— Acu' îmi amintesc că l-am auzit pe unul din ei rugîndu-l pe Joe să vină la șapte jum'ate — cred că era ăl din stînga. Ba nu, era ăl de la răsărit de celălalt, dar nu l-am auzit pe celălalt spunînd ceva. Mă întreb dacă vrea *și el* să fie trezit. Crezi că-i prea tîrziu ca să-l întrebăm ?

— Păi, nu e nevoie, mămico. Dacă-l trezești pe unul, îl trezești și pe celălalt. Dacă se scoală unul, se scoală și celălalt, n-are încotro.

— Da, firește. Nu mă gîndisem la asta. Hai la culcare, poate-o să tragem un pui de somn, deși eu una nu cred c-aș fi în stare, sînt atît de tulburată de ce-am văzut !

Străinul îi impresionase și pe băieți. În timp ce se duceau la culcare, avură o discuție. Henry, băiatul mai bun, mai omenos, zise :

— Mi-e tare milă de el — ție nu, Joe ?

Joe, însă, era un băiat de lume, activ, întreprinzător și, pe deasupra, cam cabotin.

— Milă ? Ce tot vorbești ! Păi, e un adevărat fenomen, ceva grandios...

— În loc să-l compătimești, Joe, vorbești ca și cum...

— Ca și cum, ce ? De un lucru sînt sigur : dacă aș avea eu bafta să mănînc cît doi și să-mi tocesc doar o singură pereche de tălpi, nu mi-aș plînge de milă !

Cei doi gemeni, uzi leoarcă și frînți de oboseală, se apucară să se dezbrace, fără să schimbe o vorbă. Abundența mînecilor făcea anevoioasă scoaterea mantalei comune — la fel de anevoioasă ca jupuitul unui păianjen : în cele din urmă, după multă smuceală și transpirație,

mantaua fu scoasă. Le fel, și haina comună. După aceea, cei doi frați se așezară în fața oglinzii și fiecare își scoase cravata și gulerul proprietate personală. Gulerele erau dintr-acelea tari și le ajungeau pînă la urechi, întocmai ca mînerele unei roabe, căci așa cerea moda zilei. Cravatele erau late ca niște bancnote, și aveau la dreapta și la stînga canafuri, ca aripile unei libelule, iarăși după moda acelei vremi. În ce privește culoarea, fiecare cravată era de un gust desăvîrșit, potrivindu-se cu tenul posesorului ei — un roz discret, în cazul fratelui blond, și un roșu violent în cazul celui brunet : dar, în combinație, ele încălcau toate regulile de gust cunoscute de civilizația umană. Nimic nu putea fi mai diabolic și mai strident decît combinația acestor culori de neîmpăcat.

Ghetele ude le dădură multă bătaie de cap celor doi, mai ales lui Luigi. Cînd ele fură în sfîrșit scoase, Angelo zise, cu țîfnă :

— Aș vrea să nu mai porți asemenea ghete strîmte, îmi rănesc picioarele !

Luigi îi răspunse, cu nepăsare în glas :

— Cînd mă aflu la cîrma trupului nostru, amice, îmi aleg îmbrăcămintea după cum cred de cuviință — ți-am mai spus-o de atîtea ori ! Cînd ești tu la cîrmă, n-ai decît să faci la fel.

Angelo se simți jignit și-i dădură lacrimile. În glasul lui răsună o undă de reproș, dar nu și de mînie, cînd răspunse :

— Eu, Luigi, îți ascult adeseori dorințele, dar tu nu ții niciodată seamă de dorințele mele. Cînd sînt eu la cîrmă, te tratez ca pe-un musafir, încerc să te fac să te simți ca la tine-acasă ; dar tu, cînd ești la cîrmă, mă tratezi ca pe un intrus, mă faci să mă simt ca un musafir nepoftit, ceea ce mă doare cumplit cînd sîntem în societate, fiindcă-mi dau seama că oamenii observă și comentează.

— Dă-i naibii de oameni, răspunse Luigi, cu o voce leneşă şi cu aerul unuia care s-a plictisit să tot discute despre acelaşi subiect.

Angelo fu scuturat de un fior, dar nu mai spuse nimic, aşa că discuţia luă sfîrşit. Fiecare îşi încheie în tăcere partea de cămaşă de noapte, apoi Luigi, ţinînd în mînă *Epoca Raţiunii* a lui Paine [1] se aşeză într-un jilţ, îşi aprinse pipa şi-şi întinse picioarele pe un alt jilţ, în timp ce Angelo îşi scoase *Îndatoririle Omului* [2]. Se apucară amîndoi să citească : deodată, însă, Angelo începu să tuşească, din ce în ce mai tare — o tuse amestecată cu gîfîieli, încît fu silit în cele din urmă să apeleze la omenia fratelui său :

— Luigi, dac-ai fuma un tutun ceva mai slab, sînt sigur c-aş ajunge să mă deprind cu timpul, dar tutunul ăsta e atît de tare, iar pipa e atît de ordinară...

— Nu fi copil, Angelo ! Am învăţat să fumez pipă într-o săptămînă, şi nu mi se mai face rău. Dacă-ai încerca, ai putea şi tu să înveţi şi ai înceta atunci să-mi strici cheful cu veşnicele tale văicăreli !

— Ah, frate, „veşnice"-i un cuvînt prea tare, şi nedrept. Eu mă plîng doar cînd mă sufoc — ştii bine că nu zic nimic cînd sîntem la aer.

— Oricum, ai putea să înveţi şi tu să fumezi.

— Bine, Luigi, dar uiţi *principiile* mele ! N-o să-mi ceri să fac un lucru pe care-l socotesc un păcat !

— Prostii !

Conversaţia încetă din nou, căci Angelo se simţea prost, descurajat şi gata să se înăbuşe. După cîtva timp, îşi închise cartea şi-l rugă pe Luigi să cînte cu el *Din munţii de gheaţă ai Groenlandei* ; Luigi, însă, nu voi să-l

---

[1] E vorba de pamfletul *The Age of Reason*, publicat în 1793 de Thomas Paine (1737—1809), pamflet violent anticlerical.

[2] E vorba de o lucrare religioasă, intitulată *The Whole Duty of Man* şi publicată anonim în 1658, în Anglia. Autorul ei a fost probabil Richard Allestree (1619—1681), pastor şi teolog englez.

acompanieze, așa că Angelo încercă să cînte de unul singur, numai că Luigi îi acoperi glasul tremurător, de tenor plîngăreț, cu un cîntec zgomotos și vesel, cîntat cu o voce tunătoare, de bas.

După aceea se făcu liniște, dar nici unul din frați nu se simțea fericit. Înainte de a stinge lumina, Luigi dădu pe gît o jumătate de stacană de whisky, iar Angelo, al cărui organism nu putea suporta nici un fel de băuturi alcoolice, luă o pilulă pentru a împiedica whisky-ul să-i provoace migrenă.

CAPITOLUL 2

Familia stătea în sufragerie, așteptînd ca gemenii să coboare la micul dejun. Văduva era calmă, dar fiica ei părea ațîțată și în culmea fericirii.

— Ce noroc pe noi, mămico, nu-i așa ? exclamă ea.

— Sper, încă nu sînt sigură.

— Ba da, mămico, poți fi sigură. Sînt așa de frumoși, așa de bine-crescuți și politicoși, nu ca mocofanii din tîrgușorul nostru ! Păi, au să schimbe cu totul viața noastră — doar știi ce viață plicticoasă duceam ! Poți fi sigură că sînt plini de calități și cunosc lumea și toate cele, încît au să fie de mare folos pentru societatea noastră. Nu crezi, mămico ?

— De unde vrei să știu, draga mea ? Abia i-am zărit.

Și adăugă, după o pauză :

— Au făcut un tărăboi grozav după ce s-au dus la culcare.

— Tărăboi ? Păi, au cîntat, mămico ! Așa frumos au cîntat !

— Mda, era destul de frumos, dar cam prea strident, cel puțin așa mi s-a părut mie.

— Spune, mămico, ai auzit tu vreodată *Munții de gheață ai Groenlandei* cîntat c-un glas mai dulce ?

— Dacă ar fi fost numai cîntecul ăsta, ar fi fost nespus de dulce, nu zic nu, dar ce le-a venit să-l amestece cu *Bob Ridley bătrînul* ? Păi, cîntecele astea nu se potrivesc deloc unul cu altul, nu-s de acelaşi soi. *Bob Ridley bătrînul* e un cîntec de petrecere, zgomotos, unul din cele mai zgomotoase din cîte se cunosc pe lume. Nu mă pricep la muzică, nici nu pretind că m-aş pricepe, dar după părerea mea nimeni n-ar putea să îmbine aceste două cîntece.

— Păi, mămico, eu credeam că...

— Nu-mi pasă ce credeai tu — aşa ceva e cu neputinţă ! Au încercat ei, ce-i drept, dar după părerea mea au dat chix. În viaţa mea n-am mai auzit o asemenea gălăgie, aveam impresia c-o să cadă tavanul ! Cît despre pisici, ce să-ţi mai spun ? ! Am trăit mult, şi am văzut destule pisici apucate, dar în viaţa mea n-am văzut pisici să se-agite în halul în care s-au agitat ale noastre, noaptea trecută !

— N-aş crede că asta înseamnă ceva, mămico, fiindcă-i în firea pisicilor să se-agite cînd aud un zgomot neobişnuit...

— Neobişnuit ? ! Da, bine zici ! Dacă au de gînd să cînte asemenea duete în fiece noapte, sper c-au să cînte măcar aceeaşi melodie, fiindcă un duet cu două melodii diferite e, după părerea mea, o greşeală : mai cu seamă cînd melodiile se bat cap în cap !

— Bine, mămico, dar poate c-o fi un obicei străin, un fel special de a cînta, şi cred că-i un fel foarte reuşit, fiindcă dumnealor au avut prilejul să cunoască temeinic cum se cuvine să cînte. Cu educaţia lor, nici n-ar putea să cînte altfel decît au stabilit cele mai înalte autorităţi muzicale — trebuie să recunoşti asta, mămico !

Argumentul era formidabil, aşa că bătrîna văduvă, gîndindu-se cîteva clipe, şi neputînd găsi o ieşire, recunoscu, nu fără un suspin de nemulţumire, că fiica ei avea probabil dreptate. Fiind învinsă, n-avea rost să continue

discuţia pe această temă, şi tocmai se pregătea să schimbe vorba, cînd schimbarea veni de la sine.

— Soseşte ! exclamă ea, auzind paşi pe scări.

— Sosesc ! E mai corect să spui aşa, mămico !

Noul locatar, îmbrăcat cam pestriţ, dar arătînd straşnic, păşi regeşte în mica şi curata sufragerie şi, întinzîndu-şi toate braţele deodată, într-un gest prietenos, care amintea de multiplele lame ale unui briceag, scutură simultan mîinile întregii familii. Purtarea lui era atît de firească şi de plăcută, încît orice jenă dispăru, fiind înlocuită cu o senzaţie de intimitate jovială şi cordială. El — sau mai bine zis ei — fură poftiţi să se aşeze în locul de onoare, din fruntea mesei. Cei doi acceptară cu mulţumiri şi se apucară să taie biftecul, cu o pereche de mîini, în timp ce cu cealaltă pereche de mîini împărţeau feliile tăiate.

— Doriţi cafea sau ceai, domnilor ?

— Cafea pentru Luigi şi ceai pentru mine, doamnă, dacă se poate.

— Frişcă şi zahăr ?

— Pentru mine, da, doamnă. Luigi preferă cafeaua simplă. Ne deosebim mult între noi ca fire şi ca gusturi.

Cînd negresa Nancy apăru în prag şi văzu pentru prima oară capetele celor doi fraţi, întoarse în direcţii opuse şi vorbind deodată, în vreme ce braţele învălmăşite vîrau simultan cartofi într-o gură şi cafea în cealaltă — se opri locului şi izbuti cu greu să alunge senzaţia de leşin ce-o cuprinsese ; după care, însă, îşi veni în fire şi fu în stare să servească la masă, cu destul curaj.

Conversaţia intră pe făgaşul ei firesc. La început, cam sacadată, fiindcă nici unul din membrii familiei nu putea isprăvi o frază fără să simtă un nod în gît şi să se poticnească, din pricina vreunei noi surprize pricinuite de atitudinea sau de gesturile gemenilor. Subiectul vremii avu cel mai mult de suferit. Acest subiect fu epuizat, înainte ca bieţii Missourieni să se fi deprins îndeajuns cu priveliş-

tea acelui unic trup ce-şi hrănea cele două guri, ca să se împace cu gîndul existenţei unei asemenea minunăţii. Dar chiar şi după ce minţile tuturor se liniştiră, încă mai rămase un temei de nelinişte : mîna care lua de pildă un biscuit, îl ducea adesea la gura care nu trebuia, şi care îl înfuleca de îndată. Lucru de mirare, care cam stingherea conversaţia. Văduva era atît de tulburată, încît ajunse să nu mai participe la conversaţie şi, fără să-şi dea seama, începu să stea cu ochii la pîndă şi să monologheze :

— Mîna aia o să ia cafeaua şi o s-o ducă la... Ba nu, s-a dus la gura cealaltă ! Nu pot pricepe ! Şi acum, mîna aia tuciurie, care ţine un cartof în vîrful furculiţei — ia te uită ! cartoful a picat în gura capului bălai !

În cele din urmă, Rowena îi spuse :

— Ce-i cu tine, mămico ? Visezi ?

Bătrîna îşi veni în fire şi roşi, apoi dădu prima explicaţie ce-i trecu prin minte :

— L-am văzut pe domnul Angelo luînd cafeaua domnului Luigi şi m-am gîndit că poate... Domnule Angelo, să-ţi dau şi dumitale o ceaşcă ?

— A, nu, doamnă, vă mulţumesc, dar nu beau niciodată cafea, deşi tare mult aş dori ! E drept, m-aţi văzut că iau ceaşca lui Luigi, dar n-am dus-o la gura mea, ci la gura lui.

— Mda, parcă am văzut. Ai făcut-o special ?

— Cum adică ?

Văduva păru din nou cam descumpănită.

— Mare proastă mai sînt ! exclamă ea. Nu te supăra ! Deh, dumnealui a luat cafeaua pe care mă aşteptam s-o văz c-o bei matale, iar matale ai luat un cartof pe care mă aşteptam să-l mănînce dumnealui, aşa că mi-am zis c-o fi vreo greşeală la mijloc şi că fiecare din voi se alege cu cîte ceva care i-era hărăzit celuilalt.

Cei doi gemeni rîseră.

— Scumpă doamnă, zise Luigi, n-a fost nici o greseală la mijloc. Totdeauna ne ajutăm aşa unul pe celălalt. E o

mare economie pentru amîndoi — o economie de timp și de muncă. Avem un sistem de semne pe care nimeni altcineva decît noi nu-l poate observa sau înțelege. Dacă eu îmi folosesc ambele mîini și doresc de pildă cafea, fac semnul respectiv, iar Angelo îmi dă cafeaua — și ați văzut că eu i-am oferit un cartof, cînd mi l-a cerut.

— Ce sistem comod !

— Da, și foarte folositor, adesea. Gîndiți-vă, de pildă, la vapoarele din Missouri : ele sînt totdeauna supraaglomerate. Nu există loc la mese decît pentru jumătate din pasageri, cealaltă jumătate trebuie să aștepte tura a doua. Chelnerul trebuie să-i zorească pe unii și pe ceilalți, nedîndu-le răgazul să mănînce ca lumea, în tihnă, așa că ambele ture pleacă de la masă flămînde. Cu noi, însă lucrurile stau cu totul altfel. Angelo se înscrie într-o tură, iar eu în cealaltă. Nici unul din noi nu mănîncă la masa celuilalt, ci se mulțumește să dea din fălci și din mîini. Așa că, după cum vedeți, patru brațe îl hrănesc pe Angelo, și aceleași patru brate mă hrănesc pe mine. Fiecare din noi mănîncă de două ori.

Bătrîna rămăsese cu gura căscată de admirație și nu contenea să exclame :

— E grozav, cu adevărat grozav !

Iar Joe își lingea buzele, cu invidie, fără să spună nimic, decît cel mult în gînd.

— Da, continuă Luigi, organismul nostru o fi avînd unele dezavantaje, o știm și noi, dar își are și avantajele lui, care le compensează din plin. Gîndiți-vă bunăoară la călătorii. Călătoriile sînt extrem de costisitoare, în toate țările ; noi am fost nevoiți să călătorim mult — hai Angelo, nu mai pune atîta zahăr în ceai, abia mi-am revenit dintr-o indigestie și nu vreau încă una, tocmai acum ! — da, am fost nevoiți să călătorim mult. Ei bine, noi călătorim totdeauna ca o singură persoană, fiindcă ocupăm doar un singur loc, așa că economisim jumătate din costul transportului.

— Ce romantic ! oftă Rowena.

— Da, scumpă domnişoară. Şi foarte practic, şi economic ! În Europa, nu se plăteşte pentru camera de hotel, ci pentru numărul paturilor — aşa că noi am putut face şi pe calea asta economii, plătind pentru un singur pat. Proprietarii spuneau adesea că, de vreme ce ocupăm amîndoi acelaşi pat, ar trebui...

— Ba nu, îl întrerupse Angelo. N-au făcut-o decît de două ori, şi în ambele cazuri au avut oarecare temei, prin faptul că ne dăduseră cîte un pat dublu— lucru destul de rar în Europa. Nu fi nedrept cu proprietarii : de două ori, nu înseamnă „adesea".

— Depinde, depinde. Am cunoscut eu un tip care căzuse de două ori într-o fîntînă. Zicea că prima oară nu s-a sinchisit, dar că a doua oară i s-a părut „cam prea des". Am folosit oare greşit această vorbă, doamnă Cooper ?

— Ca să spun drept, mă tem că da, însă acum, cînd stau să mă gîndesc, cred că nu.

Se opri, luptîndu-se în chip vizibil cu problema asta dificilă, apoi adăugă, pe tonul unuia care s-a lăsat convins, dar nu pe deplin :

— Cred că nu, dar n-aş şti să spun din ce cauză.

Rowena era încîntată de replica promptă şi scăpărătoare a lui Luigi şi-şi spunea, cu satisfacţie, că nici un june localnic n-ar fi fost în stare să se ridice la o asemenea înălţime. Luigi desluşi pe faţa ei un ropot de aplauze şi-şi exprimă din priviri gratitudinea, într-un chip atît de elocvent, încît fata se simţi mîndră şi roşi de plăcere.

Luigi urmă să vorbească, plin de însufleţire :

— Plătind pentru o singură persoană facem amîndoi baie, căpătăm un loc la teatru şi în biserică — doar la kinetoscop plătim preţ dublu.

— Da, avem de ce să fim mulţumiţi, zise şi Angelo, cu o undă de nostalgie în glas şi cu o lucire cucernică în ochi — pentru noi a fost o adevărată binecuvîntare. Prin

bunăvoința Proniei, ceea ce-i lipsește unuia dintre noi, are celălalt. Fratele meu e curajos, pe cînd eu nu prea sînt ; el e foarte bărbătos, autoritar, ba chiar agresiv, pe cînd eu sînt mult mai blajin. Sînt bolnăvicios din fire, pe cînd el nu se îmbolnăvește niciodată. Eu nu suport nici o doctorie, pe cînd el n-are nimic împotriva doctoriilor și...

— Dumnezeule ! exclamă văduva. Cînd ești dumneata bolnav, dumnealui e cel care înghite hapurile ?

— Întotdeauna, doamnă.

— În viața mea n-am mai auzit așa ceva ! E frumos din partea dumitale.

— A, doamnă, e o nimica toată, vă asigur !

— Totuși, eu cred că-i ceva frumos ! repetă văduva, cu ochii umeziți de emoție. Un frate sănătos să înghită hapurile pentru sărmanul său frate bolnav — tare aș vrea să fi avut un asemenea fiu (și doamna Cooper le aruncă o privire plină de reproș băieților ei). Dă-mi voie să-ți strîng mîna !

Și, cuprinsă de un elan generos, se smulse din jilț și porni spre cei doi gemeni. Orbită de lacrimi, începu să le scuture mîinile, dar Joe îi atrase atenția :

— Mămico, ai apucat mîna celuilalt !

Ea se zăpăci, dar, schimbînd grabnic mîna, continuă să scuture.

— Iar ai greșit, mămico, zise Joe.

— Tacă-ți gura ! îl repezi văduva, stingherită și enervată. Dați-mi *toate* mîinile voastre — vreau să le strîng pe toate, căci știu că amîndoi sînteți la fel de buni la suflet !

Era o idee salvatoare, o capodoperă de diplomație, deși văduva nu se sinchisea de diplomație și nici nu-și dădea seama de genialitatea acestei idei. După ce scutură pe rînd, cu căldură, cele patru mîini, se întoarse la locul ei, într-o stare de exaltare care-o făcea să pară tînără și frumoasă.

— Îi datorez totul lui Luigi, spuse Angelo, cu duioșie în glas. Fără el, n-aș fi putut supraviețui copilăriei noas-

tre, o copilărie de băieţi săraci şi lipsiţi de prieteni. O, ce săraci eram ! trăiam de pe-o zi pe alta, trăiam ca vai de lume, din mila altora. Mi se întîmpla să nu pun nimic în gură, săptămîni de-a rîndul, într-atît de greţoasă era mîncarea ce ni se dădea ! Dacă n-ar fi fost Luigi, aş fi murit : el mînca pentru amîndoi...

— Cîtă nobleţă ! suspină Rowena.

— Aţi auzit ? exclamă văduva, adresîndu-se feciorilor ei. Să vă slujească drept pildă, mai ales ţie, Joe !

Joe scutură imperceptibil din cap şi răspunse, dispreţuitor :

— Să haleşti pentru doi ! Păi, ce mare scofală ? Aş fi făcut-o şi eu !

— Taci ! Prost-crescutule ! N-ai priceput nimic. Nu era o mîncare bună !

— Nu contează, tot mîncare era, şi aş fi halit-o chiar de-ar fi fost stricată.

— Ruşine ! Ce vorbe-s astea ? Nu poţi pricepe ? Dumnealor mureau de foame, iar dînsul mînca pentru amîndoi şi...

— Mare brînză ! Dă-mi şi mie ocazia, şi...

— Ţacă-ţi gura şi să n-o mai deschizi pînă nu-ţi spun eu !

(Angelo continuă să vorbească, povestind cum părinţii lor, Contele şi Contesa, au trebuit să fugă din Florenţa, din motive politice, şi cum au murit la Berlin, săraci, lipsiţi de marea lor avere, ce le fusese confiscată ; şi cum el şi Luigi au fost nevoiţi să pribegească timp de doi ani cu o trupă de circ, pe jumătate flămînzi.)

— Piinea aia neagră ! Avea un gust oribil. Dar în tot acest timp, eu aproape că n-am mîncat nimic, mînca numai bietul Luigi...

— De aci înainte o să-i spun Luigi, fără să-l mai domnesc, exclamă văduva, mişcată pînă la lacrimi.

— Vă mulţumesc de o mie de ori, doamnă, deşi nu merit, zău !

— Ah, Luigi are totdeauna noroc cînd plouă cu onoruri, zise Angelo, pe un ton plîngăreţ. Dar cu ce-am greşit, doamnă Cooper, de m-aţi lăsat pe dinafară ? Hai, faceţi-mi şi mie favoarea !

— Să-ţi zic Angelo ? Păi, fireşte c-o să-ţi zic aşa, ce credeai ? Cînd e vorba de gemeni...

— Dar, mămico, i-ai întrerupt povestea, lasă-l să continue !

— Tu să taci, Rowena Cooper, iar dumnealui o să continue dacă taci. O singură întrerupere nu contează, doar două strică.

— Cu întreruperea asta nouă, fac trei întreruperi.

— Rowena ! Nu-ţi permit să-mi răspunzi neîntrebată, mai ales cînd spui prostii !

CAPITOLUL 3

(După micul dejun, întreaga suflare a tîrguşorului a dat buzna în casa văduvei, unde a avut loc o mare sindrofie în cinstea gemenilor ; la sfîrşitul ei, „arătarea" a stîrnit admiraţia tuturor, aşezîndu-se la pian şi cîntînd cu brio o bucată clasică, la patru mîini. După aceea, judecătorul l-a luat, adică i-a luat în primire, ducîndu-i cu şareta lui ca să le arate tîrguşorul.)

Oamenii se îmbulzeau la ferestre, pentru a-i vedea pe miraculoşii gemeni. Cîrduri de ştrengari alergau, zbierînd aţîţaţi, după şaretă. La început, cîinii nu arătară nici un interes : li se păruse că zăresc trei inşi într-o şaretă —

un spectacol banal ; dar cînd descoperiră adevărul, își schimbară radical atitudinea și se alăturară ștrengarilor, exprimîndu-și limpede părerea. Alți cîini le împărtășiră interesul — la drept vorbind, toți cîinii din tîrgușor. Era o priveliște grozavă să-i vezi sărind gardurile, repezindu-se pe după colțuri, țîșnind de prin toate fundăturile și ulițele. Și ce tărăboi făceau ! Nu păreau mînați de răutate, ci doar de o prejudecată, prejudecata omenească obișnuită împotriva neobișnuitului. Cînd gemenii își întorceau fețele spre ei, cîinii o rupeau la fugă în toate direcțiile, dar se opreau la oarecare distanță, ca să privească în tihnă ; se adunau apoi la loc și se apropiau din nou, cînd cei doi străini le arătau spatele. Negrii și nevestele fermierilor fugiră în pădure cînd văzură șareta. Una peste alta, plimbarea în șaretă a fost plăcută și distractivă, pentru toată lumea.

(A fost o plimbare lungă și plină de însuflețire. Angelo era metodist, Luigi liber-cugetător, iar judecătorul era foarte mîndru de Asociația liber-cugetătorilor, care propășea mereu, avînd deja doi membri — el însuși și obscurul Wilson Zevzecul. Asociația urma să țină ședință chiar în seara aceea, așa că judecătorul îl invită și pe Luigi ; ceea ce Luigi acceptă bucuros, parte pentru că-i făcea plăcere, parte pentru că-l contraria pe Angelo.)

Ajunseseră la poarta văduvei ; excursia luase sfîrșit. Cei doi gemeni își exprimară în termeni politicoși recunoștința pentru plăcuta plimbare, iar judecătorul se înclină respectuos și le spuse că va veni spre seară ca să-l ia pe contele Luigi ; între timp, se va duce să pregătească ședința Asociației liber-cugetătorilor.

— Ești bine-venit și dumneata, scumpul meu domn, se grăbi el să adauge, adresîndu-i-se lui Angelo, cu o plecăciune. Adresîndu-mă îndeosebi fratelui dumitale, n-aveam intenția de a te lăsa pe dinafară. A fost, din parte-mi, o

impoliteţă involuntară, te asigur, o impoliteţă datorată în întregime hazardului şi neatenţiei. Te rog să mă ierţi !

Ochii lui ageri văzuseră cum sîngele i se urcă la cap lui Angelo, făcîndu-l să-şi trădeze simţămîntul de profundă jignire. Rana era adîncă, dar scuzele oferite de judecător erau atît de prompte, şi atît de sincere, încît rana se vindecă aproape numaidecît, şi un zîmbet iertător îi vădi bunului judecător că totul era din nou în perfectă ordine.

Sub înfăţişarea modestă şi reţinută a lui Angelo se ascundea, nebănuită de nimeni în afară de prietenii săi intimi, o mîndrie uriaşă, o mîndrie aproape anormală, care-l făcea să se simtă jignit ; şi deşi jignirile erau mai totdeauna imaginare, ele îl răneau adînc. Din nefericire, judele Driscoll îl călcase pe punctul cel mai sensibil, şi anume, convingerea că prezenţa lui Luigi era pretutindeni mai binevenită decît propria-i prezenţă ; că el însuşi era adesea invitat, din politeţă, acolo unde numai fratele său era dorit ; şi că, în majoritatea cazurilor, el nici nu ar fi fost invitat dacă ar fi putut să fie ocolit fără riscul de a-l ofensa. O fire atît de simţitoare e, desigur, supusă capriciilor — aceste capricii străbătînd întreaga gamă a sentimentelor şi cunoscînd toate climaturile sufleteşti — de la culmile însorite ale bucuriei pînă la abisurile negre ale deznădejdii. Uneori, în momentele lui de adîncă depresiune, Angelo aproape că-şi dorea să se despartă fizic de fratele său şi să trăiască separat, ca oricare alt om. Fireşte însă că, de îndată ce mintea i se limpezea, iar aceste idei bolnăvicioase încetau să-l mai frămînte, el se înfiora la gîndul că le putuse concepe şi se ruga sincer să nu le mai nutrească niciodată. Să trăiască separat, ca oricare alt om ? ! Ce penibil, ce insuportabil ar fi ! Ce-ar face oare cu mîinile şi cu braţele sale ? Cum s-ar simţi atunci picioarele lui ? Cît de bizară, cît de grotescă ar părea fiece mişcare, fiece gest, fiece atitudine ! Să dormi singur, să mănînci singur, să umbli singur — o, cît de singur ! Nu, nu, orice

altă soartă, numai asta nu ! Oricum ar fi privit-o, din orice unghi de vedere, ideea era revoltătoare !

Nimic mai normal : ar fi fost împotriva firii să simtă altfel. Nu cunoscuse altă viață, decît viața în comun ; era familiarizat cu ea încă din născare ; nu putea concepe posibilitatea unei alte vieți, măcar suportabilă, dacă nu plăcută. Pentru el, în intimitatea gîndurilor sale, toți ceilalți oameni erau niște monștri : timp de trei sferturi din existența lui, înfățișarea acestor oameni stîrnise într-însul o aversiune ce promitea să devină ireductibilă. Dar, la vîrsta de optsprezece ani, ochii lui începuseră să ia act de frumusețea femeiască și, încetul cu încetul, dorințe tulburi prinseseră a i se înfiripa în suflet ; sub înrîurirea lor, vechea și îndărătnica aversiune scăzuse treptat, pentru a dispare cu desăvîrșire în cele din urmă. Oamenii continuau să-i apară ca niște monștri, iar în momentele lui de luciditate nu nutrea cîtuși de puțin dorința de a fi la fel ca ei, dar alcătuirea lor stranie și nefirească nu-i mai inspira ură.

Fusese o zi grea pentru el, grea atît fizicește cît și sufletește. Fusese chemat dis-de-dimineață, înainte de a fi putut dormi suficient pentru a alunga efectele băuturii înghițite de Luigi ; de aceea, în prima jumătate de oră avusese senzația aceea de oboseală, de lîncezeală melancolică, și gustul acela amar în gură, care vin din mahmureala beției și sînt atît de puțin prielnice unor activități fizice sau intelectuale. Urmase lungul și teribilul efort făcut la sindrofia din casa doamnei Cooper, apoi îngrozitoarea plimbare, cu plicticoasele explicații și exclamații laudative ale judecătorului în fața diferitelor privelişti, precum și cu asurzitoarele lătrături ale cîinilor ! Și, colac peste pupăză, fusese jignit pînă-n străfundul sufletului său ! Ar fi renunțat bucuros la masă și s-ar fi dus la culcare, dar își păstră calmul și nu scoase o vorbă, fiindcă știa că fratele său, Luigi, era plin de viață și de energie și ar fi rîs de ideea de a-și irosi în pat sau pe o canapea timpul prețios — ar fi refuzat categoric așa ceva.

CAPITOLUL 4

Rowena nu mînca acasă, iar Joe și Harry întîrziau la joacă, astfel încît în sufragerie nu se aflau, la prînz, decît patru persoane pe trei scaune : cei doi gemeni, văduva și prietena ei, mătușa Betsy Hale. Văduva observă în curînd că Angelo avea o expresie de oboseală și părea prost dispus, spre deosebire de Luigi, care era plin de vervă. Grija ei maternă o făcu să încerce să-l atragă în conversație și să-i inspire o stare de spirit mai fericită, dar norul tristeții rămase pe chipul lui. Luigi încercă și el, cu ajutorul unui gest și al unei fraze pe care obișnuia să le folosească în asemenea împrejurări. El îl bătu prietenește pe umăr și-i spuse, pe un ton încurajator :

— Capul sus, partea cea mai rea abia vine !

Dar formula asta nu dădu nici un rezultat — nu dăduse niciodată : de obicei, nu făcea decît să agraveze situația, pentru că-l scotea din sărite pe Angelo. Tocmai de aceea, îi și plăcea lui Luigi.

Văduva îi spuse lui Angelo :

— Ești obosit, te-ai surmenat, ar fi bine să te duci la culcare îndată după masă, ca să tragi un pui de somn — o să-ți treacă oboseala, ai să vezi !

— Aș da orice ca să mă pot odihni, doamnă.

— Și ce te-mpiedică, mă rog ? Păi, odaia îți aparține, poți face orice poftești ! I-auzi colo, ce idee, să nu poți face tot ce poftești în odaia ta !

— Numai că, vezi matale, există ceva important, ceva esențial, și care nu-mi aparține.

— Ce anume ?

— Trupul meu.

Cele două bătrîne rămaseră perplexe.

— Păi, cum se poate una ca asta, omule ? exclamă tușa Betsy Hale.

— Trupul meu e al fratelui meu.

— Al fratelui ? ! Nu prea înțeleg. Credeam că-i al amîndurora.

— Este, dar nu în același timp.

— Curios lucru. Nu pricep cum se poate una ca asta. N-aș crede c-ar putea să funcționeze în felul acesta.

— A, e un sistem destul de convenabil și funcționează binișor — de fapt nici n-ar putea funcționa altfel. Constat că abstinenții și anti-abstinenții închiriază aceeași sală pentru întrunirile lor. Ei nu folosesc sala în același timp cu ceilalți, nu-i așa ?

— Firește că nu ! exclamară cele două bătrîne într-un glas.

— Mai mult încă, zise Betsy Hale, liber-cugetătorii și elevii școlii Baptiste pentru studiul *Bibliei* folosesc aceeași încăpere, de deasupra Halelor, dar te asigur că nu o folosesc în același timp și nu se amestecă unii cu alții.

— Foarte bine, spuse Angelo. Acum înțelegeți. E limpede că sistemul acesta nu poate fi ameliorat. O să v-o dovedesc. Dacă picioarele noastre ar încerca să asculte de două voințe, cum am putea ajunge undeva ? Eu aș porni-o într-o direcție, iar Luigi ar porni-o în altă direcție, în același moment — rezultatul ar fi c-am rămîne pe loc, nu-i așa ?

— Bineînțeles ! Mare minunăție ! Cine s-ar fi gîndit la una ca asta ?

— Ne-am ciondăni și am discuta la nesfîrșit, pentru cele mai mici fleacuri. Am irosi nenumărate ore, n-am putea nici coborî nici urca scările, n-am fi în stare nici să ne culcăm, nici să ne trezim, n-am putea să ne îmbrăcăm, să ne ridicăm în picioare, să ne așezăm sau măcar să ne încrucișăm picioarele, fără a ține mai întîi o ședință pentru a expune situația și a adopta o hotărîre în unanimitate. N-ar fi cu putință, nu-i așa ?

— Păi, ar da gata pe oricine într-o săptămînă ! Ai mai auzit una ca asta, Patsy Cooper ?

— A, o s-auzi multe lucruri neobișnuite în legătură cu dumnealor ! spuse văduva, cu aerul superior al unuia care posedă drept de proprietate asupra unei noutăţi ce stîrnește admirație.

— Bine, dar cum faceţi ca să vă descurcaţi ? Mărturisesc că ard de nerăbdare să aflu.

— Creatorul nostru, care a creat și această dificultate, a prevăzut și o cale de ieșire din ea, răspunse Angelo, cu fervoare. Printr-o misterioasă lege a ființei noastre, fiecare din noi deține, pe rînd, timp de-o săptămînă, o autoritate deplină și indiscutabilă asupra trupului nostru.

— Nemaipomenit ! Ce frumos !

— Da, e frumos, într-adevăr.

— Nu numai frumos, dar și drept și înțelept. Săptămîna se încheie exact la miezul nopții de sîmbătă, nici o secundă mai tîrziu, se încheie matematic, fără greș, iar în secunda aceea puterea unuia din noi asupra trupului încetează, fiind preluată de celălalt, fie că-i treaz sau că doarme.

— Cît de minunate sînt căile Domnului, și cît de misterioase !

— Schimbarea se produce atît de matematic, încît s-a întîmplat ca în cursul șederii noastre în multe orașe mari ale lumii orologiile să fie reglate după ritmul nostru, zise Luigi. Putem spune că noi furnizam ora exactă orașelor, căci sute și sute de orologii și ceasuri particulare erau puse de acord cu orologiile clădirilor publice.

— Să nu-mi mai zică nimeni că Domnul nu mai face minuni ! După părerea mea, prăbușirea zidurilor Ierichonului izbite de coarnele unui berbec nici n-a fost cine știe ce !

— Staţi, că încă nu-i totul, spuse Angelo. Poate și mai miraculos e faptul că schimbarea ține seamă de gradul de longitudine și se conformează meridianului pe care ne aflăm. Uite, Luigi e la putere în săptămîna aceasta. Dacă sîmbătă noaptea, cu o secundă înainte de miezul nopții, am

zbura într-un loc situat cu cincisprezece grade la vest de Dawson's Landing, el ar mai deține puterea timp de încă o oră, deoarece schimbarea se face în funcție de ora *locală*.

Impresionată la culme, Betsy Hale rosti, pe un ton solemn :

— Patsy Cooper, să știi că-i mai tare decît Trecerea Mării Roșii, în ce privește detaliile !

— Eu n-aș spune așa ceva, replică văduva, dar dac-ai spune Sodoma și Gomora, aș fi de acord cu matale, Betsy !

— Bine, fie, deși cred că nu greșesc nici cu Trecerea Mării Roșii — pastorul Maltby mi-ar da dreptate, sînt sigură. Mai e ceva, însă. Să zicem că unul din voi vrea să împrumute pentru o clipă de la celălalt picioarele, s-ar putea oare ?

— Da, dar nu prea obișnuim. De mai multe ori, cînd am făcut-o, chestia asta a avut urmări neplăcute, așa că de la o vreme nu mai revendicăm și nu mai acordăm decît foarte rar acest privilegiu — nici nu ne gîndim la așa ceva, decît în cazuri de maximă urgență. Și apoi, săptămîna în care fiecare din noi e la putere ni se pare atît de scurtă, încît nu ne putem permite să pierdem nici o clipă. Oamenii care-și folosesc tot timpul picioarele nici nu se gîndesc, firește, cît de binecuvîntat e acest dar. Pentru ei, e o stare obișnuită, normală, așa că nici nu se mai miră. Dar cînd eu mă trezesc, duminică dimineața, la începutul săptămînii *mele*, simt cum puterea pătrunde-n mine și-s năpădit de fiori de bucurie și recunoștință, încît îmi vine să strig : „Pot să umblu ! Pot să umblu !" Doamnă, dumitale îți vine să strigi vreodată, cînd te trezești : „Pot să umblu, pot să umblu !" ?

— Nu, sărmană făptură, nu-mi vine, dar să știi că de-aci înainte n-o să mă mai scol din pat fără s-o fac ! Dumnezeule, cînd mă gîndesc c-am avut toată viața parte de darul ăsta binecuvîntat și că n-am mulțumit niciodată Celui-de-sus pentru că mi l-a hărăzit !

În ochii celor două femei străluceau lacrimi. Văduva îi spuse celeilalte, cu dulceață în glas :

— Betsy Hale, învățarăm ceva, noi amîndouă !

Conversația alunecă spre alte subiecte, dar la un moment dat reveni la minunatul detaliu al modului strict și imparțial cum fusese împărțită puterea între cei doi gemeni. Mătușa Betsy vedea în acest sistem întruchiparea unei justiții mult superioare celei pe care-o manifestă legile omenești în situații asemănătoare.

— După părerea mea, zise ea, nu e drept, n-a fost niciodată drept ca un frate geamăn, născut c-un sfert de minut înaintea altuia, să capete toate pămînturile și toate titlurile de noblețe în țările alea vechi, în vreme ce frate-său rămîne un nimeni și umblă despuiat. Care din voi s-a născut mai întîi ?

Angelo își rezemase capul de capul lui Luigi : îl răzbise oboseala, și dormea de vreo cinci minute încoace. Cele două bătrîne vorbeau acum încetișor, ca să-i îngăduie să se bucure de odihna pe care fratele său i-o refuzase, neducîndu-l sus la etaj. Luigi ascultă o clipă respirația ritmică a lui Angelo, apoi răspunse în șoaptă :

— Ne-am născut amîndoi în același moment, dar eu sînt cu șase luni mai în vîrstă decît el.

— Dumnezeule !

— Sst ! Nu-l treziți ! Nu i-ar face plăcere să m-audă spunînd asta. E o taină, pe care n-am dat-o pîn-acum în vileag.

— Bine, dar cum e cu putință așa ceva ? Dacă v-ați născut în același moment, cum se poate ca unul din voi să fie mai în vîrstă decît celălalt ?

— E foarte simplu și vă asigur că-i perfect adevărat. Eu m-am născut cu mult păr pe cap, pe cînd el a rămas chilug ca un ou, vreme de șase luni. Eu am ajuns să umblu cu șase luni înainte ca el să poată face un pas. Dinții mi-au ieșit cu șase luni înainte de-ai lui. Am început să mănînc, cu șase luni înainte ca el să fie înțărcat. De vorbit, tot așa,

am vorbit cu şase luni înainte ca el să poată rosti un cuvînt. În fine, dovada cea mai clară şi de netăgăduit, e că *suturile de pe craniul meu s-au închis cu şase luni înainte de-a se închide suturile lui !* Mereu acelaşi interval de şase luni, exact şase luni. A fost oare o întîmplare ? Nimeni nu va putea pretinde aşa ceva, sînt convins. A fost ceva predestinat, ceva plin de tîlc, iar noi cunoaştem acest tîlc. Ce anume dovedeşte această serie de probe covîrşitoare ? Ea dovedeşte un singur lucru, îl dovedeşte fără nici o putinţă de îndoială. Doamnelor, pentru nimic în lume nu vrem să se afle, de aceea vă rog să păstraţi numai pentru dumneavoastră această taină, şi anume, că *noi nu sîntem mai gemeni decît sînteţi dumneavoastră !*

Cele două bătrîne rămaseră cu gura căscată, parcă paralizate, împietrite de uimire. După ce se uitară năuce una la cealaltă, mătuşa Betsy Hale rosti pe un ton solemn :

— Nu se poate trece peste o dovadă ca asta. Cred că-i ăl mai uimitor lucru pe care mi-a fost dat să-l aud vreodată.

Rămase tăcută cîteva clipe, răsuflînd anevoie, gîtuită de emoţie, apoi ridică privirea spre cei doi gemeni şi adăugă :

— Zău dacă nu v-aş fi luat drept gemeni, în tot cazul !

— Şi eu la fel, şi eu la fel ! exclamă mătuşa Patsy, cu o convingere neumbrită de nici o îndoială.

— *Oricine* ar fi făcut la fel, zise mătuşa Betsy, cu hotărîre în glas.

— Să nu spuneţi nimănui ! le imploră Luigi.

— Nu, scumpule, răspunseră într-un glas cele două femei, te poţi bizui pe noi, nu te teme !

— Frumos din partea voastră. Să nu vă trădaţi, însă, niciodată : purtaţi-vă mai departe cu noi ca şi cum am fi gemeni.

— Vă puteţi bizui pe noi, repetă mătuşa Betsy. Dar n-o să fie prea uşor, fiindcă, deh, acum, cînd ştiu că nu sînteţi gemeni, nici nu-mi mai *păreţi* c-aţi fi !

Luigi își spuse cu satisfacție : „Am reușit să le păcălesc !“

Nu prea era frumos din parte-i să le încarce pe bietele femei cu o asemenea taină, care avea să le stea mereu pe buze ori de cîte ori cineva avea să aducă vorba despre cei doi străini ca despre niște gemeni — o taină din ce în ce mai greu de păstrat, ispita de a o dezvălui crescînd mereu, odată cu chinul pricinuit de efortul de a o păstra. Luigi, însă, nu se gîndise la asta și probabil că nici nu i-ar fi păsat, chiar dacă s-ar fi gîndit.

Deodată fu anunțat un vizitator, cineva venise să-i vadă pe gemeni. Aceștia se retraseră în salonaș, iar cele două bătrîne începură să discute cu aprindere despre ciudatele lucruri pe care le auziseră. După ce puseră la punct lucrurile, în chip satisfăcător, mătușa Betsy se ridică să plece, dar se opri ca să mai pună o întrebare :

— Cum mai merge treaba cu Rowena și Tom Driscoll ?

— Cam la fel. El îi scrie destul de des, iar ea îi răspunde destul de rar.

— Unde-i el ?

— Cred că la Saint Louis, măcar că-i un vagabond, de nu poate nimeni să știe pe unde se vîntură.

— Nici Rowena nu știe ?

— Ba da, cred că știe. Dar n-am mai întrebat-o în ultima vreme.

— Știi cumva care-s relațiile dintre Tom și judele Driscoll ?

— Cred că foarte bune. Așa zice doamna Pratt și, fiind sora judelui și mătușa lui Tom, și locuind în aceeași casă cu ei, firește c-ar trebui să știe. Ea zice că judele ține mult la Tom cînd e plecat de-acasă, dar se enervează cînd îl vede pe-aproape; îl scoate din sărite felul lui de a se purta, așa că nu-i pare deloc rău cînd Tom pleacă din nou. Tom lipsește de vreo trei săptămîni — cred că-i o plăcere pentru amîndoi !

— Tom e-un zăpăcit, dar sînt convinsă că nu-i un băiat rău.

— A, nu, e doar tînăr, deşi, într-un fel, la vîrsta de douăzeci şi trei de ani nu mai eşti tînăr. La vîrsta asta un tînăr s-ar cuveni să-şi cîştige existenţa. Dacă Tom şi-ar cîştiga existenţa, sau dac-ar încerca măcar, judele ar fi mult mai mulţumit de el. Tom promite mereu c-o să-nceapă, dar nu ştiu cum se face, că nu găseşte niciodată drumul.

— Păi, eu cred că în parte e şi judele de vină. Nu trebuia să-i făgăduiască băiatului c-o să-i lase averea, dacă voia să-l îndemne să-şi cîştige pîinea. Dar ia spune, crezi că Rowena o fi-nceput să-l placă ?

Mătuşa Patsy ascundea în inima ei o taină, pe care ar fi vrut s-o păstreze, dar era peste puterile ei : luînd-o deoparte pe mătuşa Betsy, îi şopti cu un glas misterios şi confidenţial :

— Să nu pomeneşti nimănui nimic, o să-ţi dezvălui un secret. După părerea mea, şansele lui Tom Driscoll erau ieri mult mai mari decît azi.

— Ce vrei să spui, Patsy Cooper ?

— Aşa cum auzi ! N-am nici o îndoială. Aş vrea să fi fost şi matale de faţă la micul dejun, ca să te convingi.

— Nu mai spune !

— Păi, pe cîte pot eu să judec, îi place de altcineva, sînt sigură că-i place de unul din fraţii ăştia.

— Dumnezeule ! Care din ei ?

— Nu pot băga mîna-n foc, dar cred că-i vorba de ăl mai tînăr, de Angi !

După ce-şi strînseră mîinile şi se felicitară călduros, cele două bătrîne se despărţiră, fericite la culme, una din ele pentru că aflase ceva ce nu era cunoscut de restul tîrguşorului, iar cealaltă fiindcă era singura persoană în stare a-i furniza ştirea.

Vizitatorul care venise să-i vadă pe cei doi gemeni era domnul Hotchkiss, pastorul bisericii Baptiste. La sindro-

fie, Angelo îi spusese că în ultimul timp își schimbase convingerile religioase și că dorea să treacă la baptism, pentru a se alătura numaidecît bisericii domnului Hotchkiss. Convorbirea lor se sfîrșise repede, din pricină că nu avuseseră răgazul să discute mai mult. Pastorul, încîntat, venea acum să-i invite pe cei doi să asiste în seara aceea, la orele opt, la clasa lui de studenți ai *Bibliei*. Angelo acceptă și se aștepta ca Luigi să refuze, dar acesta nu refuză, căci știa prea bine că studenții *Bibliei* și liber-cugetătorii se adunau în aceeași sală, iar el voia să-l pună pe fratele său în încurcătură, silindu-l să stea în compania liber-cugetătorilor.

CAPITOLUL 5

(Urmează o ceartă aprigă între cei doi gemeni. Au și de ce să se certe, fiindcă Angelo, căutînd mereu adevărul, e nevoit să-și schimbe des convingerile religioase, pentru a le ameliora, ceea ce îl oboseşte și-l plictisește pe Luigi ; silit să fie de față la fiece nouă convertire a fratelui său, el se vede pus în situația falsă de a părea de acord cu opiniile nestatornicului Angelo, ba chiar că le și sprijină. Mai mult încă, e silit să ia parte la întrunirile antialcoolice la care se duce Angelo, deși le detestă. Pe de altă parte, în săptămînile cînd Luigi e cel ce comandă picioarelor, el îi oferă lui Angelo destule motive de nemulțumire, fiindcă-l cară la tot felul de circuri, curse de cai și baluri, expunîndu-l astfel la tot felul de critici și insulte. Pe deasupra, mai și bea, iar băuturile i se urcă la cap lui Angelo, făcîndu-l să se poarte într-un mod rușinos. În seara aceea, cei doi luară parte la întrunirea liber-cugetătorilor, la care Angelo rămase tăcut și mofluz ; urmă clasa studenților Bibliei, *care îl priviră cu răceală, din pricină că se afla într-o asemenea companie. Merseră apoi la locuința*

lui Wilson. În capitolul 11 al romanului Wilson Zevzecul *e descrisă scena în care Wilson zăreşte o fată în odaia lui Tom Driscoll ; capitolul se încheie cu mitingul „Fiilor Libertăţii" împotriva temperanţei şi cu bătaia administrată de Luigi lui Tom ; se dau de asemeni unele amănunte în legătură cu aventurile Roxanei ca slujnică pe un vapor de pe Mississippi. Într-un capitol anterior fusese descris într-un stil de farsă modul cum îşi schimbase în leagăn copiii.)*

A doua zi dimineaţă întreg orăşelul comenta zgomotos marea veste : Wilson Zevzecul avea în sfîrşit un proces ! Uimirea oamenilor era atît de mare, iar curiozitatea lor atît de vie, încît la deschiderea şedinţei sala tribunalului era ticsită — pînă şi ferestrele erau ocupate ! Toţi transpirau, înfierbîntaţi de emoţie şi de arşiţa insuportabilă a verii.

Tom Driscoll îi dăduse în judecată pe gemeni, învinuindu-i de agresiune. Robert Allen fusese angajat de Driscoll ca avocat al acuzării, iar David Wilson ca avocat al apărării. Păstrîndu-şi intactă jovialitatea după zborul din ajun deasupra capetelor „Fiilor Libertăţii", zbor ce-i frînsese spinarea şi-i rupsese cîteva oase, Tom nu se putu opri să-i spună lui Wilson, cu un rînjet pe buze :

— Mi-am ţinut făgăduiala, după cum vezi. Ţi-am făcut rost de un proces. Mai curînd chiar decît mă aşteptasem.

— Foarte frumos din parte-ţi, mai ales dacă ai de gînd să te judeci pînă la capăt.

— Deocamdată nu-ţi pot spune nimic precis în această privinţă. Dar vom vedea. Dacă o să constat că meriţi, o să te iau sub aripa mea şi-o să-ţi asigur gloria şi bogăţia.

— Voi încerca să o merit, Tom !

După ce juraţii depuseră jurămîntul, domnul Allen vorbi astfel :

— Domnule preşedinte, nu vă vom reţine atenţia decît cîteva momente. Nu poate încăpea nici un fel de îndoială asupra faptului că a avut loc un act de agresiune. Impri-

cinații, aci de față, l-au lovit pe clientul meu aseară, în Hale ; l-au lovit în mod violent, cu o violență neobișnuită, ba chiar fără precedent, în așa măsură încît clientul meu a fost luat pe sus și aruncat în mijlocul auditoriului. Putem dovedi acest lucru cu patru sute de martori, dar îi vom cita doar pe trei dintre ei. Să poftească domnul Harkness.

Domnul Harkness declară, sub prestare de jurămînt, că prezidase întrunirea menționată de avocat, că se afla într-o poziție de unde-i putuse vedea bine pe împricinați lovindu-l pe reclamant și azvîrlindu-l în aer, înainte ca acesta să aterizeze în mijlocul auditoriului.

— Avocatul apărării îl poate interoga pe martor, încheie Allen.

— Domnule Harkness, începu Wilson, spuneți că i-ați văzut pe acești domni — clienții mei — lovindu-l pe reclamant. Sînteți sigur — și vă rog să nu uitați c-ați depus jurămîntul — sînteți absolut sigur că i-ați văzut pe *amîndoi* lovindu-l pe reclamant, sau numai pe unul dintre ei ? Luați seama cum răspundeți.

Pe fața martorului se zugrăvi o expresie de năuceală. Omul șovăi și încercă să bîiguie ceva, dar nu reuși să scoată nici un cuvînt. Ochii lui se îndreptară spre cei doi gemeni, cu o privire absentă.

— Vă rugăm să răspundeți, domnule Harkness, nu lăsați tribunalul să aștepte ! E o întrebare foarte simplă.

Avocatul acuzării exclamă, iritat :

— Onorată curte, e o întrebare trivială și irelevantă. Firește că amîndoi l-au lovit, deoarece n-au decît o singură pereche de picioare, de care răspund amîndoi !

Wilson remarcă, sarcastic :

— Domnule președinte, îngăduiți acestui nou martor să depună jurămîntul ? Dumnealui pare să dețină unele informații care-ar putea fi de cea mai mare importanță în momentul de față — informații de natură să lămurească

pe deplin o chestiune foarte dificilă legată de procesul în curs. Colega Allen, vreţi să veniţi în boxa martorilor ?

— Vedeţi-vă de propriul dvs. client ! replică Allen, cu arţag.

Oamenii izbucniră în rîs, atrăgîndu-şi mustrarea preşedintelui.

— Domnule Harkness, urmă Wilson, cu un glas insinuant, mă văd nevoit să insist a primi un răspuns la întrebarea de adineauri.

— Păi, eu, fireşte, nu ştiu precis, dar am impresia că...

— Lăsaţi impresiile, domnule, răspundeţi la întrebare !

— Păi, eu... *nu pot* răspunde !

— În ordine, domnule Harkness. Luaţi loc.

Publicul începu să chicotească, iar domnul Harkness se retrase, cu un aer foarte încurcat.

Domnul Wakeman veni în boxa martorilor şi jură că-i văzuse pe cei doi gemeni lovindu-l pe reclamant şi azvîrlindu-l de la tribună. Avocatul apărării îl luă în primire :

— Domnule Wakeman, aţi declarat sub prestare de jurămînt că i-aţi văzut pe aceşti domni lovindu-l pe reclamant. Să înţeleg cumva că juraţi că i-aţi văzut pe *amîndoi* ?

— Da, domnule, răspunse martorul, cu hotărîre în glas.

— De unde ştiţi că amîndoi l-au lovit ?

— Pentru că i-am *văzut !*

Oamenii rîseră, ceea ce le atrase un nou avertisment din partea preşedintelui tribunalului.

— Dar cum de ştiţi că amîndoi, nu doar unul dintre ei, au făcut-o ?

— Păi, în primul rînd, insulta a fost adresată amîndurora, reclamantul zicîndu-le că-s o pereche de foarfeci. Fireşte că amîndoi s-au simţit jigniţi, aşa că...

— Staţi puţin ! Acum nu faceţi altceva decît să emiteţi o ipoteză. Rămîneţi în domeniul faptelor, lăsaţi argumentele în seama avocaţilor. Continuaţi !

— Oricum, au fost amîndoi acolo, *asta* am văzut cu ochii mei.

— Foarte bine. Continuați !

— Și amîndoi l-au lovit, jur !

— Domnule Wakeman, contele Luigi, aci de față, s-a dus de bună voie aseară, la întrunirea „Fiilor Libertății" ?

— Da, domnule. A fost acolo, și chiar a băut un pahar, două de whisky, ca omul...

— Dar fratele lui, s-a dus de bună voie ?

— Nu, domnule. Fiindcă-i abstinent, n-a vrut să se ducă și a fost ales din greșeală.

— I s-a dat și lui un pahar de whisky ?

— Da, domnule, dar și asta a fost o greșeală, chiar dacă fără intenție. N-a vrut să bea, și a pus jos paharul. Reclamantul a întins mîna și a înșfăcat paharul, adăugă martorul, după o scurtă pauză .

Oamenii izbucniră în rîs, dar președintele nu-i mustră prea tare, fiind el însuși pe punctul de a se molipsi de ilaritatea generală.

Domnul Allen sări în picioare, exclamînd :

— Protestez împotriva acestor întrebări absurde, care n-au nici o legătură cu procesul în curs.

— Calmați-vă, colega, îi spuse Wilson. A fost doar un experiment. Și acum, domnule Wakeman, dacă unul din acești domni se decide să se alăture unei asociații, iar celălalt e contra ; și dacă unul dintre ei e amator de whisky, iar celălalt nu e, așa că pune jos paharul și-l lasă fără protecție (chicoteli în rîndurile asistenței) toate acestea înseamnă, nu-i așa, că dumnealor au gînduri, gusturi și preferințe independente, și că unul dintre ei e în stare să aprobe un lucru, chiar în momentul cînd celălalt îl dezaprobă categoric — nu vi se pare ?

— Sigur că da. E cît se poate de clar.

— Ei bine, s-ar putea — spun doar că s-ar putea — ca unul dintre acești doi frați să fi vrut să-l lovească aseară pe reclamant, și ca celălalt să nu fi vrut ca reclamantului să i se administreze o asemenea pedeapsă umilitoare în fața unui public atît de numeros. Nu ar fi oare posibil ?

— Sigur c-ar fi. Mai mult decît posibil. Nu cred că blondul ar fi în stare să lovească pe cineva. Celălalt e de vină...

— Tăcere ! exclamă avocatul reclamantului și urmă să spună ceva, care se pierdu în hohotele de rîs ale asistenței.

— E în ordine, domnule Wakeman, puteți lua loc, îi spuse Wilson.

Fu chemat cel de-al treilea martor, care-i văzuse și el pe cei doi frați lovindu-l pe reclamant. Wilson trecu la interogarea martorului.

— Domnule Rogers, afirmați că i-ați văzut pe acești domni lovindu-l pe reclamant ?

— Da, domnule.

— Amîndoi ?

— Da, domnule.

— Care din ei a lovit mai întîi ?

— Păi, amîndoi l-au lovit în același timp.

— Sînteți absolut sigur ?

— Da, domnule.

— Ce vă face să fiți atît de sigur ?

— Păi, stăteam drept în spatele lor și i-am *văzut*...

— Cîte lovituri au fost ?

— Una singură.

— Cînd lovesc doi gemeni, se produc două lovituri, nu-i așa ?

— Mda... Așa e, de obicei.

— Atunci, ce anume credeți că s-a întîmplat cu cealaltă lovitură ?

— Păi, adevărul e că, în cazul de față, nu mă gîndeam c-ar fi nevoie de două lovituri.

— Dar acum, ce credeți ?

— Păi, nu prea știu ce să cred, am însă impresia că unul dintre ei a dat o jumătate de lovitură, iar celălalt restul.

O voce din mulțime strigă :

— E prima declarație rezonabilă făcută de un martor ! Publicul aplaudă zgomotos.

— Liniște ! exclamă președintele. Altfel, evacuez sala !

Domnul Allen părea satisfăcut, dar Wilson n-avea aerul că-i descumpănit, căci spuse :

— Domnule Rogers, ne-ați făcut favoarea de a ne împărtăși părerile și presupunerile dumneavoastră, dar întrucît părerile și presupunerile nu constituie dovezi, vă voi oferi o șansă de a aduce o contribuție pozitivă, pe care o să vi-o solicit de îndată. Deocamdată, îi rog pe împricinați să vină la bară și să repete formidabila lovitură de ieri.

Cei doi gemeni se ridicară.

— Și acum, domnule Rogers, urmă Wilson, vă rog să luați poziție în spatele dumnealor.

O voce din sală :

— Ba nu, în fața lor ! (Rîsete. Președintele restabilește ordinea.)

Altă voce :

— Ba nu, trage-i încă una-n fund lui Tommy !

(Rîsete în sală, aprig admonestată de președintele tribunalului.)

— Și acum, domnule Rogers, vor fi administrate două lovituri, una după alta, și vă asigur că cel puțin una dintre ele va fi dată exclusiv de către unul din gemeni, fără nici un ajutor din partea celuilalt. Priviți cu atenție, căci va trebui să vă pronunțați răspicat, fără nici un „dacă".

Rogers se ghemui în spatele gemenilor, cu palmele deasupra genunchilor, în poziția portarului la jocul de baseball, și cu privirile ațintite asupra picioarelor din fața lui.

— Sînteți gata, domnule Rogers ?

— Gata, domnule.

— Loviți ! le porunci Wilson gemenilor.

Lovitura fu administrată.

— Ați înregistrat lovitura, domnule Rogers ?

— Lăsați-mă să mă gîndesc o clipă, domnule avocat !

— Gîndiți-vă cît doriți și comunicați-mi cînd ați terminat.

Preț de un minut, Rogers rămase pe gînduri, sub privirile ațîțate ale tuturor, apoi rosti :

— Gata, domnule avocat.

— Loviți !

Lovitura care urmă era o copie exactă a celei dintîi.

— Și acum, domnule Rogers, aflați că una din lovituri era o lovitură individuală, nu una colectivă. Vă rog să ne spuneți clar care era lovitura colectivă.

Martorul răspunse, cu o mutră plouată :

— Mă las păgubaș. Nimeni n-ar fi în stare să le deosebească, domnule !

— Atunci, vă rog să ne spuneți dacă vă mențineți afirmația că lovitura de aseară a fost o lovitură colectivă ?

— Nu, domnule, n-o mențin, zău.

— În ordine, domnule Rogers. Dacă stimatul meu coleg Allen, dorește să ia cuvîntul, foarte bine, domnule președinte, dar în ce mă privește sînt dispus să renunț la orice comentarii, pentru a da posibilitate acestui juriu de oameni inteligenți să judece cît mai grabnic cazul.

Judecătorul Robinson își exercita funcția doar de două luni încoace, în care răstimp nu avusese bineînțeles prea multe procese. Cunoștințele lui în materie de legi și jurisprudență se limitau la ceea ce putuse agonisi în acest scurt interval. Le dădea multă bătaie de cap avocaților, deoarece deciziile lui erau uneori cam năstrușnice și se încăpățîna să le mențină cu dîrzenia și simplicitatea unui magistrat roman ; oamenii erau însă mulțumiți de dînsul, văzînd că intențiile lui era întotdeauna bune, că era cu totul imparțial și că de obicei își compensa prin bun simț deficiențele așa-zis tehnice. Simțind că în cazul de față era rost de o eroare judiciară, se ridică la înălțimea situației.

— O clipă, domnilor, spuse el, e limpede că s-a comis o agresiune, oricine își poate da seama de asta ; dar judecînd după modul cum decurg lucrurile, vinovatul va scăpa

de condamnare. Nu pot îngădui una ca asta, de aceea...

— Dar, excelenţă, îl întrerupse Wilson, destul de respectuos, dealtfel, am impresia că luaţi o decizie dumneavoastră înşivă, în timp ce juraţii...

— Lăsaţi-i pe juraţi, domnule Wilson, juraţii vor avea ocazia să se pronunţe, atunci cînd vor constata existenţa unui punct îndoielnic, ceea ce încă nu e cazul. Nu există nici un fel de îndoială asupra faptului că s-a comis o agresiune. Încercarea de a dovedi că ambii acuzaţi ar fi săvîrşit-o, a dat greş. Rezultă oare că amîndoi s-ar cuveni să scape de rigorile legii ? Nu, cîtă vreme prezidez această instanţă, mă voi opune unei asemenea situaţii. Se pare că punerea colectivă sub acuzaţie a ambilor împricinaţi a fost o greşală ; fiecare dintre ei trebuia să fie pus sub acuzaţie în mod individual...

— Dar, excelenţă ! izbucni Wilson. Pentru a face dreptate clienţilor mei, mă văd nevoit să insist ca, întrucît acuzarea nu a putut despărţi...

— Domnule, clienţilor dumneavoastră nu li se va face nici o nedreptate, ei vor fi apăraţi, la fel ca şi legea. Domnule Allen, vă rog să vă modificaţi pledoaria şi să-i acuzaţi în mod individual pe cei doi.

— Dar, excelenţă ! exclamă Wilson. E o procedură fără precedent ! A pune în primejdie un împricinat prin modificarea şi agravarea arbitrară a acuzaţiilor formulate împotriva lui, cu scopul de a-i atrage condamnarea, acuzaţiile formulate iniţial vădindu-se a nu fi suficiente pentru o condamnare, iată o procedură nemaiauzită !

— Nemaiauzită, unde anume ?

— În instanţele din acest stat sau din oricare alt stat.

— Nu cunosc obiceiurile altor instanţe şi nu mă interesează să le cunosc, replică judecătorul Robinson, cu un aer demn. Eu răspund de *această* instanţă şi nu pot îngădui ca judecata mea să fie denaturată, iar libertatea de

decizie să-mi fie stingherită de îndemnul de a mă potrivi cu capriciile altor instanţe, fie ele oricît de...

— Dar bine, excelenţă, cele mai vechi şi mai înalte instanţe din Europa...

— Instanţa aceasta nu se conduce după un model european, domnule Wilson ! Nu se conduce după nici un alt model, decît cel propriu, care constă în a face dreptate atît Statului cît şi acuzatului, indiferent de practicile sau obiceiurile din Europa sau de oriunde altundeva ! (Aplauze frenetice.) Linişte ! Acest tribunal n-are şi n-a avut obiceiul de a imita alte instanţe, n-are şi n-a avut obiceiul de a se ascunde în spatele deciziilor altor instanţe, şi nu avem intenţia de a începe acum. Vom proceda aşa cum vom putea mai bine, în lumina ce ne-a fost hărăzită de Domnul, şi atît timp cît acest tribunal va continua să se bucure de aprobarea Lui, va rămîne indiferent faţă de opiniile pe care s-ar putea să le aibă despre el alte instituţii. (Aplauze.) Domnilor, vă cer imperios să faceţi ordine ! Liniştiţi-vă ! Domnule Allen, vă rog să-i trataţi în mod individual pe împricinaţi. Continuaţi-vă interogatoriul.

Allen nu se simţea la largul lui. Totuşi, după ce se consultă în şoaptă cu clientul lui şi cu alţi cîţiva oameni, se ridică şi spuse :

— Excelenţă, constat că e răspîndită părerea că acuzaţii sînt capabili să acţioneze în chip independent pe multiple planuri, dar că această independenţă nu se extinde asupra picioarelor lor, autoritatea asupra acestor picioare revenindu-i exclusiv cîte unuia dintre fraţi, pentru un număr fix de zile, după care trece la celălalt frate, pentru un termen asemănător, într-o alternanţă ritmică. Aş putea chema martori în stare a dovedi că acuzaţii le-au dezvăluit existenţa acestui fapt neobişnuit, făcîndu-le cunoscut şi cine dintre ei era stăpîn peste picioare în ziua de ieri, ceea ce ar constitui, fireşte, o dovadă asupra identităţii agresorului şi a vinovăţiei sale, dar întrucît e vorba doar

de mărturisiri orale, ce n-au fost făcute sub prestare de jurămînt...

— Lăsați asta, domnule Allen. S-ar putea ca nu *toate* aceste mărturisiri să fi fost orale. Vom vedea. S-ar putea, oricum, să ne ajute să dăm de urmele vinovatului. Chemați-vă martorii !

— În cazul acesta, îl voi chema pe domnul John Buckstone, care se află în sală. Aș ruga de asemenea să se trimită după doamna Patsy Cooper. Domnule Buckstone, poftim la bară !

După ce depuse jurămîntul, Buckstone declară că, în ajun, contele Angelo Cappello se împotrivise ideii de a lua parte la întrunire și-i rugase pe toți cei de față să fie martori că el personal nu dorește să meargă, și că deci va merge silit. Contele Luigi îi răspunsese, tăios, că el, unul, se va duce în orice caz. Iar cînd contele Angelo i se plînsese că trebuie să stea atîta timp în picioare, contele Luigi îi replicase, aparent uimit : „Dar ce, sînt picioarele *tale* ? Ce neobrăzare !"

Judecătorul rosti, cu o satisfacție solemnă :

— Iată-ne ajunși în miezul lucrurilor ! Pe cît se pare, contele Luigi se afla în posesia bateriei în momentul agresiunii.

Întrucît Allen nu-i mai ceru lui Buckstone să răspundă la întrebări, Wilson îl luă în primire pentru a-l interoga.

— Domnule Buckstone, cam cînd a avut loc conversația aceea ?

— Pe la orele nouă ieri seară, domnule.

— Și după aceea ați pornit drept spre sală ?

— Da, domnule.

— Cît timp v-a trebuit ca s-ajungeți acolo ?

— Păi, am mers pe jos și, cum nu ne grăbeam, ne-au trebuit, cred, vreo douăzeci de minute, poate ceva mai mult, fiindcă veneam tocmai de la marginea tîrgușorului.

— Cam la ce oră a fost administrată lovitura ?

— Pe la zece fără vreo treisprezece minute și jumătate.

— Admirabil ! Sînteți un martor exemplar, domnule Buckstone. Cum se face că v-ați uitat la ceas chiar în acel moment ?

— Totdeauna mă uit cînd asist la o încăierare : știu bine că voi fi chemat ca martor, și nu strică să cunosc ora exactă.

— Ar fi bine ca și alții să fie la fel de grijulii. Între discuția din locuința mea și momentul agresiunii, de care ne ocupăm acum în amănunt, a mai fost făcută vreo declarație ?

— Nu, domnule.

— Dacă autoritatea asupra picioarelor îi revenea la orele nouă unuia dintre frați, dar a trecut în posesia celuilalt în următoarele treizeci sau patruzeci de minute, credeți că ați fi putut observa schimbarea ?

— Cu nici un chip !

— Asta e tot, domnule Buckstone.

Patsy Cooper fu chemată în boxa martorilor. Oamenii îi făcură loc să treacă, iar ea își croi drum, zîmbind, cu multe plecăciuni, prin coridorul îngust, însoțită ca de-o escortă sau ca de un scutier de către Betsy Hale, care zîmbea și făcea la rîndu-i temenele, în uralele publicului. Judecătorul nu socoti necesar să pună capăt acestei manifestații de simpatie, în cinstea bătrînelor favorite, ci o lăsă să se potolească de la sine.

Cele două bătrîne se opriră și strînseră cu căldură mîinile celor doi gemeni, apoi îl salutară prietenește din cap pe judecător și se așezară pe scaunele pregătite pentru ele. Îndată după aceea, începură să-i asalteze cu o ploaie de întrebări pe amicii din jurul lor :

— Ce-i acolo ? La ce folosește chestia aia ? Cine-i tînărul care scrie la pupitru ? Zău că-i Jack Bunce ! Păi, credeam că-i bolnav ! Cine-s jurații ? Ia te uită ! ăi de colo ?

Billy Price și Job Turner și Jack Lounsbury, și... N-aș fi crezut ! Cine s-ar fi gîndit...

Fiind rugate, cu blîndețe, să tacă, limbile li se opriră din trăncănit, dar fețele lor rămaseră radioase, iar în ochi flacăra recunoștinței pentru fericirea acestei noi și senzaționale experiențe nu scăzu cîtuși de puțin. Mătușa Patsy se ridică și depuse jurămîntul, iar domnul Allen îi explică despre ce era vorba și o rugă să spună tot ce știe, pentru a aduce cît mai multă lumină în chestiunea cu pricina. Bătrîna se jucă o clipă cu gentilica ei, ca și cum s-ar fi gîndit de unde anume să înceapă, apoi spuse :

— Păi, uite ce cred eu. Picioarele-s ale domnului Luigi timp de-o săptămînă, după care-s ale lui domnu-Angelo, care poate să facă tot ce poftește cu ele.

— Faci o greșală, mătușă Patsy Cooper, o admonestă judecătorul. Nu trebuie să prezinți asta ca pe un *fapt*, deoarece nu ești sigură că-i un fapt.

— De ce să nu ? se miră tușa Patsy, ușor supărată.

— Dar ce te face să crezi că știi ?

— Păi, fiindcă mi-au spus-o chiar dînșii !

— Asta nu-i un motiv.

— Doamne ferește ! Bety Hale, ai auzit ?

— Dac-am auzit ? ! Cred și eu c-am auzit ! exclamă Betsy, ridicîndu-se în picioare și înfruntînd instanța. Păi, dom'le judecător, mă aflam acolo și i-am auzit cu urechile mele : Luigi i-a zis lui Angelo, ba nu, Angelo i-a zis lui...

— Haide, hai, doamnă Hale, te rog să te-așezi și să...

— Bine, bine, o să m-așed, da' nu înainte de-a...

— Îți ordon să șezi !

— Îmi ordoni ? Zău că povestea asta începe să...

Sala izbucni în rîs, dar fu grabnic readusă la ordine : între timp, domnul Allen o convinse pe bătrînă să se așeze, așa că tușa Patsy putu să continue :

— Da, mi-au spus-o, și știu că-i adevărat. În săptămîna asta picioarele-s ale lui Luigi, dar...

— Aha, va să zică *ei* ți-au spus asta ? o întrerupse judecătorul, aţîţat.

— Adică nu chiar ei, dar n-are a face. Ştiu, în tot cazul, că ieri, la prînz, Angelo era obosit ca un cîine, dar Luigi n-a vrut să-i împrumute picioarele ca să se ducă sus şi să tragă un pui de somn.

— Angelo i le-a cerut ?

— Stai să mă gîndesc niţel... mi se pare că... ascultă, Betsy, mai ţii minte dacă el...

— Las-o pe mătuşa Betsy, ea nu-i martoră în proces, îi tăie vorba judecătorul. Noi vrem să aflăm doar ceea ce îţi aminteşti dumneata.

— Zău aşa, Sim Robinson, am impresia că te legi de fleacuri, te-ai făcut tare cusurgiu ! Păi eu, cînd nu-mi aduc aminte de ceva, întreb întotdeauna...

— Bine, continuă, *te rog !*

— Cum ai vrea să continue, dacă o tot întrerupi ? se amestecă în vorbă mătuşa Betsy. Păi eu, dacă m-ar cicăli cineva în felul ăsta, m-aş zăpăci şi m-aş fîstîci aşa de tare, că...

Se ridicase iar în picioare, dar Allen o convinse din nou să se aşeze, în timp ce preşedintele tribunalului înăbuşea rîsetele publicului.

— Doamnă, zise atunci judecătorul, dumneata ştii, ştii precis adică, independent de orice îţi vor fi spus aceşti domni, că puterea asupra picioarelor lor trece cu regularitate de la unul la celălalt, după o săptămînă ?

— Cu regularitate ? Păi, nu te supăra, dar cuvîntul „regularitate" nu exprimă precizia acestei schimbări ! Toate marile oraşe din Europa îşi potriveau orologiile după dînşii.

(Rîsete, curmate de preşedintele tribunalului.)

— De unde *ştii* ? Asta-i întrebarea. Te rog să răspunzi clar şi cinstit.

— Nu-mi mai vorbi aşa, Sim Robinson, nu accept ! De unde ştiu ? Ha ! Dar *matale* de unde ştii ce ştii ? Fiindcă

ți-a zis cineva, de aia ! N-ai scornit-o din capul matale. Ei bine, gemenii ăștia sînt oamenii cei mai vrednici de crezare din lume și nu se cade, zău, să arunci cu noroi în ei, din jilțul matale, fără nici un motiv ! Și pe urmă, nu uita că-s și orfani, amîndoi. Tot...

Mătușa Betsy se ridicase din nou, și amîndouă începură să vorbească deodată, cu glas tare, deși nu le putea nimeni auzi, din pricina hohotelor de rîs, pe care președintele încerca în zadar să le curme cu ajutorul unui prespapier pe care-l tot izbea de pupitru. În cele din urmă, cînd liniștea fu restabilită, judecătorul rosti :

— Doamnele se pot retrage.

— Dar, excelență, am dreptul să le interoghez, în interesul clienților mei...

— Nu va trebui să ți-l exerciți, domnule Wilson : mărturia e respinsă.

— Respinsă ? ! exclamă tușa Patsy, șifonată. Și mă rog, de ce-i respinsă ? Aș vrea să știu !

— Și eu la fel, Patsy Cooper. Am impresia că, dacă e să-i salvăm pe acești sărmani străini persecutați, avem datoria sfîntă să stăm aici și să vorbim în apărarea lor, pînă ce...

— Haide, hai, așezați-vă !

După multe proteste, cele două bătrîne se lăsară îndupleecate să se așeze. Procesul, însă, avea să se încheie în curînd. Chemați să depună ca martori în propria lor apărare, cei doi gemeni declarară sub prestare de jurămînt că puterea asupra picioarelor trecea de la unul la celălalt în fiece sîmbătă la miezul nopții precis. Dar avocatul lor nu le permise să divulge care anume dintre ei deținea puterea în săptămîna respectivă. Judecătorul stărui ca ei să răspundă totuși, amenințînd chiar că-i va sili, dar pînă și procurorul se sperie și, datorită intervenției lui, mîna revoluționară a aprigului magistrat fu oprită. De aceea, ca-

zul trecu în competența juriului, cu acel punct important suspendat în aer. Juraţii se întoarseră după o oră, cu următorul verdict :

— Juriul constată : 1) că s-a comis o agresiune, așa cum s-a afirmat de către acuzare ; 2) că ea a fost comisă de către unul din împricinaţi, așa cum au atestat diverşi martori oculari demni de încredere ; 3) identitatea acestuia se confundă însă în așa măsură cu aceea a fratelui său, încît n-am fost în stare să precizăm care anume din ei a comis agresiunea. Nu-i putem condamna pe amîndoi, deoarece numai unul e vinovat. Nu-i putem nici achita pe amîndoi, deoarece numai unul e nevinovat. Verdictul nostru este că justiţia a fost zădărnicită prin voinţa Domnului, așa că cerem să fim scutiţi de exercitarea mai departe a îndatoririlor noastre.

Această declaraţie, citită cu glas tare, stîrni o furtună de aplauze. Cele două bătrîne se repeziră spre gemeni pentru a le strînge mîinile şi a-i felicita, dar domnul Wilson le opri cu blîndeţe, iar mulţimea le împinse înapoi spre locurile lor.

Judecătorul se ridică la tribună, îşi scoase ochelarii cu ramă de argint, îşi trecu degetele prin părul cărunt şi rosti, demn şi grav, ba chiar cu un anumit patos :

— În întreaga mea experienţă de magistrat, n-am văzut niciodată pînă azi ca justiţia să-şi plece ruşinată capul așa cum a făcut-o aici adineaori. Nici nu vă puteţi da seama ce consecinţe pe termen lung va avea răul făcut aici sub înfăţişările capricioase ale legii. Imitaţia este pacostea tribunalelor — mulţumesc Domnului că tribunalul nostru nu suferă de acest viciu — dar veţi vedea în curînd cum funestul rod al acestor clipe va fi înhăţat de scelerаţii ce-şi zic apărători ai justiţiei, pe întreg cuprinsul planetei noastre, pentru a-l perpetua în deciziile lor pernicioase. Eu mă spăl pe mîini de această fărădelege. I-aş fi putut sili pe împricinaţi să-şi recunoască vina, dar mi s-a refuzat sprijinul şi încurajarea, tocmai de către cei cărora

aveam dreptul să le-o cer. Şi m-am văzut confruntat cu o lege făcută în interesul crimei, o lege care-l apără pe criminal, scutindu-l de obligaţia de a depune mărturie împotriva lui însuşi. Eu am avut totuşi precedente, în care am reuşit, în două cazuri, să ocolesc acea lege şi să condamn nişte criminali, la ale căror crime nu fuseseră alţi martori decît ei înşişi. Ce-aţi realizat dumneavoastră astăzi ? Vă daţi seama ? Aţi slobozit în sînul acestei comunităţi doi indivizi înzestraţi cu un dar îngrozitor şi misterios, cu o sinistră şi ascunsă putere malefică — o putere cu ajutorul căreia fiecare din ei, pe rînd, poate săvîrşi nenumărate crime odioase, fără ca cineva să fie în stare a spune vreodată cine-i vinovat şi cine nu-i vinovat de aceste crime. Păziţi-vă casele, păziţi-vă avutul, păziţi-vă pielea, căci va trebui să o faceţi ! Şi acum, domnilor împricinaţi, ridicaţi-vă. Prin suprimarea unor dovezi, un juriu alcătuit din compatrioţi de-ai voştri — de-ai noştri — a fost nevoit să pronunţe în cazul vostru, un verdict de o nedreptate strigătoare la cer. Potrivit acestui verdict, voi, vinovaţii, sînteţi liberi să ieşiţi în lumea celor nevinovaţi. Plecaţi în pace şi să nu vă mai întoarceţi ! Cheltuielile de judecată cad în sarcina reclamantului ultragiat — încă o nedreptate ! Şedinţa se suspendă.

Mai toţi cei prezenţi se bulucirā spre cei doi gemeni şi avocatul lor pentru a-i copleşi cu felicitări ; dar cele două bătrîne reuşiră să-i scoată afară pe gemeni şi să-i ducă în triumf prin mulţimea entuziastă, în vreme ce numeroşi noi prieteni ai lui Wilson Zevzecul îl purtau pe acesta spre cîrciumile unde ţineau să-l sărbătorească şi să „ude“ marele eveniment al intrării lui victorioase în arena legilor. Pentru Wilson, care trăise atîta amar de vreme uitat şi dispreţuit, această ciudată tămîie a popularităţii şi admiraţiei obşteşti era ca o boare înmiresmată care adia dinspre cîmpiile paradisului. Era un om fericit.

CAPITOLUL 6

(Către seară o delegaţie veni să-i confere lui Wilson binevenita onoare a numirii sale în calitate de primar, căci satul tocmai căpătase statut de oraş. Tom se ţinea ascuns, ca să evite provocarea la duel a gemenilor. Judele Driscoll îl provocă personal pe Angelo, acuzat de Tom că l-ar fi bătut ; Angelo refuză, dar Luigi primi provocarea, în locul lui Angelo şi în ciuda protestelor timide ale acestuia)

Era sîmbătă noaptea, aproape de orele unsprezece.

Judecătorul şi martorul lui îi găsiră pe ceilalţi războinici la capătul terenului viran, lîngă casa cu stafii. Wilson Zevzecul le ieşi în întîmpinare şi le vorbi, cu nelinişte în glas :

— Trebuie să spun un cuvînt în numele contelui Luigi, reprezentantul clientului meu, căruia i-aţi acordat privilegiul de a se bate în duel în locul dumnealui. S-a făcut tîrziu, iar contele Luigi se teme ca nu cumva miezul nopţii să bată înainte de terminarea luptei.

— Iată încă o dovadă, zise Howard, cu satisfacţie. Tînărul acesta e un om dintr-o bucată : vrea să-şi cruţe fratele de chinul de a se lupta într-o zi de sîmbătă, şi are dreptate, curajul său bărbătesc îi face cinste. Vom proceda cu cea mai mare grabă.

— Mai e un motiv, spuse Wilson. De fapt, un motiv care-l priveşte personal pe contele Luigi. Aceşti gemeni deţin pe rînd puterea asupra picioarelor lor. Acum, puterea îi aparţine contelui Luigi, dar la miezul nopţii puterea va trece în mîinile clientului meu, Angelo, aşa că puteţi prevedea ce-o să se întîmple : el va părăsi cîmpul de luptă numaidecît, luîndu-l şi pe Luigi cu dînsul.

— Păi, sigur că da ! exclamă judele Driscoll. Am mai auzit noi ceva în legătură cu această extraordinară lege a fiinţei lor — ceva nu prea clar, e adevărat, ceva în legă-

tură cu durata puterii lor, dar cred că-i destul de clar pentru astă-noapte. Se-nțelege că trebuie să-i oferim lui Luigi toate șansele. Domnilor, scurtați cît mai mult ceremonialul și puneți-ne în poziție de luptă !

Martorii aruncară numaidecît cu banul, iar Howard cîștigă dreptul de a alege ; el îl plasă pe judele Driscoll la o distanță de șaizeci de picioare de casa cu stafii, și cu fața spre ea. Wilson îi plasă pe gemeni la o distanță de cincisprezece picioare de judecător, și cu fața spre el, firește. Cutia cu pistoale fu deschisă și lungile lor tuburi subțiri fură scoase ; Angelo se simți scuturat de fiori cînd lumina lunii le făcu să sclipească. Doctorul era un nebun, dar unul bine intenționat, inimos și foarte îndatoritor, însă cu o lipsă de tact care-i zădărnicea adesea bunele intenții. Își adusese cu el o cutie cu vată și bandaje, așa că-l pofti pe Angelo să le pipăie ca să vadă cît de moi sînt ; Angelo leșină, lăsîndu-și capul pe umărul lui Luigi, astfel încît un timp prețios se pierdu pentru a-l readuce în simțiri, ceea ce-l făcu pe Luigi să-i spună doctorului niște vorbe tari și sincere. După ce Angelo își reveni din leșin, continuă să se simtă atît de vlăguit, încît Luigi trebui să ingurgiteze o stacană cu rachiu ca să-și dea curaj.

Martorii își ocupară posturile, la jumătatea drumului dintre combatanți — cîte unul de fiecare parte a liniei de foc. Wilson urma să numere, foarte apăsat, „un, doi, trei — foc !“, iar în timpul acestei recitări combatanții puteau trage în orice moment, nu însă și după ce va fi rostit el „gata !“ Cînd văzu mîna lui Wilson ridicîndu-se încet în aer, pentru a le face semn să se pregătească, Angelo deveni foarte nervos și-i spuse lui Luigi, rezemîndu-și capul pe umărul lui :

— Du-mă, te rog, de aici, sînt sigur că n-o să pot suporta !

— Pentru Dumnezeu, ce faci ? Stai drept ! Ce-i cu tine ? *Tu* nu ești în pericol, nimeni n-o să tragă în tine ! Stai drept, îți spun !

Angelo se supuse, la timp pentru a auzi :

— Unu...

— Bang !

O singură împuşcătură, şi un smoc de păr alb căzu lin la picioarele judelui Driscoll, în bătaia lunii. Judele nu se clinti ; rămase drept şi nemişcat, ca o statuie, cu braţul ce ţinea pistolul atîrnîndu-i pe coapsă. Se pregătea să tragă.

— Doi !... Trei !... Foc !

Împuşcătura îl făcu pe Angelo să se clatine. Şi, gemînd, leşină iarăşi.

Doctorul examină rana şi o bandajă. Era, cică, o rană uşoară — glonţul pătrunsese în partea cărnoasă a braţului, nu fusese rupt nici un os, combatantul putea deci să mai lupte, aşa că duelul trebuia să continue.

De data asta, Angelo sări chiar în clipa cînd Luigi trăgea, ceea ce-l împiedică să-şi nimerească ţinta, încît glonţul reteză o bucăţică din urechea lui Howard. Judecătorul ţinti din nou îndelung, iar cînd trase, Angelo sări cît colo, alegîndu-se cu un deget julit. Doctorul cercetă rănile şi le obloji. Angelo se grăbi să spună că era mulţumit de satisfacţia primită, dar Luigi îl întrerupse cu asprime, cerîndu-i să nu se facă de rîs.

— Şi te rog să nu te mai zbuciumi atîta, adăugă el. Participi mult prea activ la duelul acesta, cu care n-ai nimic de-a face. Nu uita că te afli aici doar graţie politeţii altora şi că n-ai nici o calitate oficială ; oficial, nici nu te afli aici, oficial nici măcar nu eşti ! Din toate punctele de vedere eşti absent şi s-ar cuveni să reflectezi serios la faptul că e ruşinos şi indecent pentru o persoană absentă să-şi aroge o asemenea importanţă, într-o chestiune care n-o priveşte cîtuşi de puţin. Hai, nu te mai foi ! Gloanţele nu-s pentru tine, ci doar pentru mine ! Dacă vreau să le abat din drum, o pot face şi singur. În viaţa mea n-am mai văzut om să se poarte astfel !

Dîndu-şi seama că fratele lui avea dreptate, Angelo se strădui să se îndrepte, dar degeaba : în clipa cînd ambele

pistoale se descărcară, el sări din nou în sus și se alese cu o zgîrietură adîncă de-a curmezișul obrazului, provocată de glonțul judecătorului ; săritura lui abătu din drum glonțul lui Luigi, făcîndu-l să jupoaie o fîșie de piele din bărbia lui Wilson. Doctorul îi îngriji pe răniți.

Potrivit înțelegerii, duelul se terminase. Dar Luigi își pierduse în așa hal cumpătul, încît ceru încă un schimb de focuri, sub cuvînt că, din pricina purtării scandaloase a fratelui său, fusese lipsit de șanse egale. Howard se declară împotriva acordării unui asemenea privilegiu ieșit din comun, dar judele Driscoll îi ținu partea lui Luigi, adăugînd că el însuși ar putea revendica dreptul la un nou schimb de focuri, deoarece nu reprezentantul părții adverse era vinovat de umilitor de slaba lui (a judecătorului) performanță, ci însuși domnul pe care-l provocase la duel, fiindcă, dacă și-ar fi ținut locului capul și n-ar fi căutat să obțină unele avantaje strategice, reprezentantul său ar fi fost încă de la început doborît. Și judele Driscoll încheie :

— Cererea contelui Luigi constituie încă o dovadă a faptului că dumnealui este un om curajos, un adevărat cavaler, drept care rog să-i fie satisfăcută cererea.

— Vă mulțumesc sincer pentru generozitatea dumneavoastră, domnule judecător Driscoll, îi răspunse Luigi cu o plecăciune, și porni spre locul lui, adresîndu-i-se astfel lui Angelo : Și acum, ține-ți firea și o să vezi că-l dau gata !

Cei doi combatanți luară poziție de drepți, cu brațele lipite de coapse, martorii lor se plasară la posturile lor oficiale, iar doctorul veni la cinci pași în urma lui Wilson, cu instrumentele și bandajele la îndemînă. Liniștea adîncă, lumina blîndă a lunii, siluetele nemișcate ale oamenilor, alcătuiau o priveliște impresionantă, iar iminența unor posibile consecințe fatale dădea solemnitate acestui tablou impresionant. Wilson începu să-și ridice mîna, încetișor, din ce în ce mai sus, dar în clipa aceea se auzi prima bătaie

a orologiului care vestea miezul nopții, și Angelo țîșni ca un cerb !

— Trădătorule ! gemu fratele său, în timp ce zburau peste gard.

Ceilalți rămăseseră cu gura căscată, privind năuci straniul spectacol, pînă ce se mistui în depărtare. Apoi se frecară la ochi, aidoma unor oameni care se trezesc dintr-un vis.

— În viața mea n-am mai văzut una ca asta ! exclamă judele Driscoll. Acum pot să-ți mărturisesc, Wilson, că n-am prea crezut în povestea aia cu picioarele, bănuiam că-i o șmecherie aranjată de cei doi gemeni — iar cînd contele Angelo a leșinat, le-am cam ghicit planul : leșinul mi s-a părut a fi pretextul numărul unu, menit să fie urmat de altele, pînă-n clipa cînd orologiul va bate de douăsprezece noaptea ; atunci Luigi putea s-o zbughească, aureolat de hotărîrea lui vizibilă de a continua lupta, cînd de fapt nu o putea continua. M-am înșelat, însă : dovadă, curajul lui. Luigi ăsta e un tip curajos și voia cu adevărat să se bată.

— Nu încape nici o îndoială, zise Howard și adăugă, cu mîhnire în glas : Dar ce fel de creștin nevrednic e Angelo ăla, sper că nu-s mulți ca dînsul ! Nu e drept să te bați în duel sîmbăta, nici eu n-aș fi de acord cu așa ceva ; dar a duce la bun sfîrșit un duel gata început, e o datorie, oricare ar fi deznodămîntul.

Mergeau așa, sporovăind, încă stăpîniți de mirare.

Doctorul îl opri o clipă pe Wilson pentru a-i mai lipi un plasture pe bărbia, care începuse din nou să-i sîngereze, apoi spuse :

— E curios că în duelul ăsta nici unul din combatanți n-a pierdut sînge, pe cînd aproape toate persoanele prezente în calitate de invitați au fost lovite de gloanțe. N-am mai pomenit așa ceva pînă-acum. Nu crezi că-i ceva ieșit din comun ?

— Ba da, răspunse judecătorul, mi s-a părut și mie ceva anormal. Anormal și regretabil. Nu mi-a plăcut deloc. În cazul lui Angelo, nu-mi păsa, fiindcă era întrucîtva implicat, deși nu oficial ; dar mă durea inima să-i văd pe martori compromiși în felul ăsta, și totuși nu știam cum aș putea să îndrept lucrurile.

— N-aveai cum să le îndrepți, zise Howard, căruia doctorul tocmai îi repara urechea. Codul onoarei ne stabilește precis locul pe care trebuie să-l ocupăm, și ar fi fost contrar uzanțelor să-l schimbăm. Dacă am fi putut să stăm lîngă dumneata, sau în spatele dumitale, ori în fața dumitale, ar fi fost altceva, dar nefiind ceva legal, celelalte părți ar fi avut dreptul să se plîngă că încercăm să ne punem la adăpost de pericol. Infracțiunile împotriva codului nu sînt admisibile în nici o împrejurare.

Wilson tăcea chitic. Avea impresia că nu era locul cel mai potrivit pentru o conversație atît de solemnă, dar socotea că n-are rost să sublinieze ridicolul unei situații în care nu combatanții înșiși, ci doar martorii lor și invitații erau puși în pericol sau chiar ologiți : domnii aceștia tot n-ar fi băgat de seamă.

Îi pofti așadar la un păhărel, iar Howard și judecătorul acceptară invitația ; doctorul, însă, refuză, spunînd că trebuie să se ducă la Angelo ca se vadă cum i se vindecă rana.

(Era duminică, iar în după-amiaza acelei zile, Angelo urma să fie primit în sînul Bisericii Baptiste, prin imersiune — ceea ce în ochii doctorului nu promitea nimic bun.)

CAPITOLUL 7

Cînd ajunse la locuința mătușii Patsy Cooper, doctorul găsi luminile aprinse ; toți erau treji și îmbrăcați, și dădeau semne de neliniște și atîtare. Cei doi gemeni erau

întinşi pe un divan în iatac, tuşa Patsy tot moşmondea la braţul lui Angelo, Nancy zbura de colo pînă colo încercînd să-i execute ordinele, iar cei doi băieţi se străduiau să nu stea în drum dar reuşeau exact contrariul, fiindcă voiau şi ei să vadă şi să se minuneze. Cît despre Rowena, se ţinea deoparte, copleşită de teamă şi emoţie, iar Luigi nu contenea să bombăne, furios pe Angelo, că fugise în chip atît de ruşinos.

După cum am mai arătat, doctorul era nebun — un nebun inimos şi bine intenţionat, dar lipsit de tact ; fiind, de departe, cel mai învăţat medic din tîrguşor, şi dîndu-şi seama de asta, îi plăcea, şi se pricepea, să-şi arate cunoştinţele, ori de cîte ori avea un public dispus să-i asculte oratoria fluentă şi savantă. Numai că, uneori, se simţea ispitit să dezvăluie mai multe lucruri în legătură cu starea unui pacient, decît era bine pentru acesta.

Examină aşadar rana lui Angelo, hotărît ca de data asta să nu spună nimic, dar mătuşa Patsy era atît de alarmată şi atît de stăruitoare, încît doctorul abandonă orice prudenţă, pentru a-şi deşerta sacul de cunoştinţe ştiinţifice :

— Fără a intra în prea multe detalii, doamnă — fiindcă tot n-aţi putea înţelege mare lucru — admit că în cazul de faţă e nevoie de o grijă deosebită, căci altminteri se va produce aproape sigur o exudaţie a esofagului, urmată de osificarea şi extrădarea maxilarului superior, ceea ce va duce la descompunerea suprafeţelor granuloase ale marelui sistem infuzorial-ganglionic şi, astfel, la obstruarea funcţiei arterelor posterioare varioloide, precum şi la precipitarea sorosisului compact al ţesuturilor valvulare, culminînd în mod inevitabil prin dispersiunea şi combustiunea fluxurilor marsupiale şi, pe cale de consecinţă, embrocaţia aşa-numitului *bicuspid populo redax referendum rotulorum.*

Se aşternu o tăcere penibilă. Mătuşa Patsy simţi că i se pune un nod în gît, obrajii îi fură năpădiţi de paloarea

deznădejdii, și nu mai putu scoate o vorbă. Biata Rowena își frîngea mîinile în tăcere, cu sufletu-i tînăr copleșit de amărăciune, spunîndu-și în sinea ei : „Nu mai e nici o speranță, e limpede !“ Inimoasa negresă Nancy, care pălise, căpătînd rînd pe rînd culoarea șocolatei, a portocalei, apoi a chihlimbarului, își spunea cu jale și compătimire : „Bietu' de el, n-o să reziste nici la jum'ate din cîte-a zis doctoru' !“ Micul Henry simți că se-năbușă, și-și întoarse fața pentru a-și ascunde ochii înlăcrimați, iar fratele său Joe își zise în sinea lui, cu regret : „Botezul n-o să mai aibe loc, asta e sigur !“ Luigi era singurul care mai avea tăria să vorbească.

— N-avem nimic de cîștigat irosindu-ne timpul atît de prețios, îi spuse el doctorului, pe un ton cam tăios. Administrați-i niște pilule — o să le înghit eu !

— Dumneata ? îl întrebă doctorul.

— Da. Credeați c-o să le înghită chiar el ?

— Păi, firește că da.

— Ei bine, vă înșelați. În viața lui n-a luat vreo doctorie. N-are cum.

— Pe legea mea, e cel mai extraordinar lucru pe care l-am auzit vreodată !

— A ! oftă mătușa Patsy, încîntată ca o mamă al cărei copil stîrnește uimirea și admirația lumii. O să vedeți că mai sînt și alte lucruri de admirat la dînșii, pe lîngă faptul că-s făcuți după chipul și asemănarea Domnului, întocmai ca toate creaturile Lui !

Și bătrîna clătină din cap, ca una care se simte în stare să dezvăluie minuni.

Joe se arătă nedumerit :

— Păi, mămico, dînșii nu-s făcuți după chipul și...

— Tu să taci, Joe, nu vorbi ne-ntrebat ! O să-ți spun eu cînd am nevoie de ajutorul tău. Căutați ceva, doctore ?

Doctorul ceru cîteva foi de hîrtie și un toc, zicînd că vrea să scrie o rețetă. Și o scrise. Era o rețetă de-a lui

Galen [1], ba chiar reţeta preferată a bătrînului Galen : ea omorîse oameni timp de milenii ! Galen o folosise la orice boală, îi dăduse toate întrebuinţările posibile, afirmînd că e-n stare să înlăture toate piedicile — de la negi pînă la plămîni, ceea ce şi făcea. Galen continua să fie unica autoritate medicală recunoscută în Missouri ; practica lui era singura practică medicală cunoscută de doctorii din Missouri, iar prescripţiile lui erau singurele muniţii cu care plecau la vînătoare.

În cele din urmă doctorul Claypool puse jos tocul şi dădu citire rodului strădaniilor sale, cu un glas apăsat, ca să evite orice greşeală ce ar fi putut să fie comisă : reţeta asta urma să fie preparată de către familie, în casă, iar doctorul o scrisese cum scriu de obicei doctorii, cu o mînă care, de la facerea lumii încoace, s-a dovedit a fi atît de păgubitoare farmacistului, dar atît de profitabilă groparului !

— A se lua cîte opt grame de afarabocca, măselariţă şi corpobalsamum ; cîte şapte grame de cuişoare, opiu, răşină, piper ; cîte trei grame şi jumătate de opobalsamum, iută de India, scorţişoară, zedoarium, ghimber, coftus, coral, siminichie, laptele ciinelui, unghia găii, tămîie, styrax calamita, celţiu, nard, spignel, limba cerbului, muştar, saxifraga, mărar, anason ; cîte cinci grame de xylaloes, revent, alipta, moschata, unt de riţină, levănţică, abligeană, opoponax, anacardium, sacîz, pucioasă, ruşioară, scaiul dracului, pastă de curmale, hermodactili albi şi roşii, trandafiri, cimbru, ghindă, rotunjoară, genţiană, coajă de rădăcină de mătrăgună, dumbeţ, valeriană, barba popii, boabă de dafin, brebenel, xylobalsamum, carnabadium, macedoniană, seminţe de pătrunjel, leuştean, virnanţ şi sinon ; aur şi argint curat, perle neperforate, blatta byzantina, o de inimă de cerb, din fiecare, o cantitate echivalentă cu

[1] Claudius Galenus sau Galen (129—199), medic celebru, prietenul cu împăratul Marcus Aurelius şi autor a numeroase tratate, scrise în limba greacă.

paisprezece boabe de grîu ; cîte un dram de safir, smarald și opal ; șapte grame de alune ; grîul potîrnichii, răzătură de fildeș, sînge de nouă frați — din fiecare o cantitate echivalentă cu douăzeci și nouă de boabe de grîu ; a se adăuga o cantitate suficientă de miere sau zahăr. A se pune la fiert și a se lua caimacul.

— Asta e tot, încheie doctorul. Pacientul se va face bine. Dați-i fratelui său cîte o lingură plină, din trei sferturi în trei sferturi de ceas...

— Cît o să mai supraviețuiască ! murmură Luigi.

— Și aveți grijă ca în cameră să fie cald bine, iar ușile și ferestrele să fie ermetic închise. Contele Angelo să fie acoperit cu șase-șapte pături, iar cînd o să-i fie sete (și o să-i fie destul de des !) umeziți o cîrpă în aburul ceainicului și dați-i-o s-o sugă. Cînd o să i se facă foame — și o să i se facă, la fel de des — să nu-i dați de mîncare decît o dată la șapte sau opt ore, iar atunci doar cîte-o bucățică de pesmet bine prăjit.

— E perfect în ce-l privește pe Angelo, dar eu ce-o să mănînc ? îl întrebă Luigi.

— Nu văd ca dumneata să suferi de ceva, îi răspunse doctorul. Ești liber să mănînci tot ce poftești.

— Și să beau, tot așa, presupun.

— A, desigur, cel puțin deocamdată. Cînd transpirația abundentă și continuă îți va slăbi puterile, va trebui firește să-ți micșorez rațiile, și să-ți iau și sînge, dar deocamdată încă nu e cazul.

Apoi, întorcîndu-se cu fața spre tușa Patsy, îi spuse :

— Bolnavul trebuie pus în pat și vegheat cu cea mai mare grijă, timp de mai multe zile și nopți n-are voie să se miște deloc.

— Eu, unul, zise Luigi, sînt cît se poate de recunoscător pentru asta : îmi amînă înmormîntarea. În tot cazul, astăzi o să scap de înec !

Angelo îi spuse doctorului, pe un ton cît se poate de calm :

— Mă voi conforma cu dragă inimă prescripţiilor dumitale, domnule, pînă la orele două ale acestei după-amiezi, şi o voi face din nou după orele trei, dar între două şi trei nu pot fi ţinut în casă.

— Pentru ce, mă rog ?

— Pentru că am intrat în rîndurile comunităţii baptiste şi urmează să primesc botezul în rîu, la ora aceea.

— Dar e curată nebunie ! Nu putem îngădui aşa ceva !

Angelo răspunse cu o hotărîre placidă :

— Nimic nu mă poate împiedica, atîta timp cît trăiesc !

— Bine, dragul meu domn, dar în starea în care eşti, ar putea să-ţi fie fatal !

În ochii lui Angelo se aprinse lumina unui zîmbet duios şi extatic, cînd rosti, cu un glas plin de bucurie :

— Ah, ce binefacere ar fi să mor pentru o asemenea cauză ! Ar fi o moarte de martir !

— Dar fratele dumitale ? Gîndeşte-te la fratele dumitale, căci i-ai primejdui şi lui viaţa !

— El mi-a primejduit-o pe-a mea, acum o oră, răspunse Angelo, posomorîndu-se. S-a gîndit el oare la mine ?

Şi adăugă, înfiorat de un gînd sinistru :

— Dacă n-aş fi luat-o la fugă, aş fi putut să fiu ucis într-un duel în zi de sîmbătă, iar sufletul meu ar fi fost pierdut, da, pierdut !

— A, fii pe pace, nu era în nici un pericol, replică Luigi, enervat. Nu ţi l-ar fi osîndit pentru un asemenea fleac. În muzeul ceresc e pregătit un sicriaş de cristal, cu capac, pentru sufleţelul tău !

Mătuşa Patsy exclamă, şocată :

— Luigi, Luigi, nu mai vorbi aşa !

Inima duioasă a Rowenei fu sfîşiată de vorbele crude ale lui Luigi — îşi spunea în sinea ei :

— Ah, dacă aş avea putinţa de a-l apăra şi a-l proteja cu vocea mea slabă ! Dar vai ! acest dulce privilegiu îmi

este tăgăduit de convențiile nemiloase ale conviețuirii sociale !

— Pregătește-le patul, îi porunci tușa Patsy negresei Nancy. Închide ușile și ferestrele, aprinde-le lumînările și ai grijă să scoți toți țînțarii din cameră. Fă un foc bun în sobă, du-le niște saci cu cenușă fierbinte ca să și-i pună la picioare, și...

— Și o lopată cu jeratic ca să și-l pună la cap, o întrerupse Luigi. De asemenea, un prișniț cu muștar, să și-l pună la gît, și niște vată de pus în urechi.

Iar în sinea lui, își spuse :

— Dumnezeule ! o să ard de viu, pot să jur !

— Liniștește-te, Luigi dragă ! Ce-i cu tine ? S-ar zice că nu-ți pasă de frățiorul dumitale !

— Nu-mi pasă chiar atîta, mătușă Patsy ! Toate au o limită. Adineaori eram bucuros că înecul a fost amînat, dar acum nu mai sînt. Acum, vreau să mă înec !

— Dacă-o să continui să vorbești așa, o să te judece Al-de-Sus. În viața mea n-am mai auzit asemenea vorbe. Gata, destul ai vorbit, nu mai vreau s-aud nimic !

— Dar bine, tușă Patsy...

— Luigi ! N-ai auzit ce ți-am spus ?

— Bine, tușă Patsy, dar să știi că n-am de gînd să-mi las inima și plămînii să plutească în găleata cu lături pe care-a prescris-o acest crimi...

— Ba, da, ai să le lași. O să fii cuminte și-o să faci tot ce-o să-ți spun eu, dragule ! îi tăie vorba tușa Patsy, ciocănindu-i obrazul cu un deget tandru. Rowena, ia rețeta și du-te în bucătărie să cauți ierburile prescrise de doctor și să mi le pregătești. Eu o să stau lîngă bolnav toată noaptea, doctore, în Nancy nu pot avea încredere, ea n-ar fi în stare să-l convingă pe Luigi să ia doctoria. O să mai treci pe-aici și mîine, nu-i așa, doctore ? Mai ai și alte indicații de dat ?

— Nu, cred că nu, mătușă Patsy. Dacă n-o să pot trece și mai devreme, o să trec oricum înainte de căderea serii. Între timp, să nu-i permiți bolnavului să se dea jos din pat.

Angelo zise cu o hotărîre calmă :

— Voi primi botezul la orele două. Numai moartea m-ar putea împiedica.

Doctorul își spuse în gînd, nemaiîndrăznind să vorbească :

„La urma urmei, tipul are curaj ! Fiziceşte e un laş, dar moralmente e un leu. O să le spun şi celorlalţi, iar el o să crească mult în ochii lor, ceea ce-i va face pe toţi să-i urmeze exemplul."

Mătuşa Patsy era şi ea mîndră de curajul moral al lui Angelo, după cum era mîndră de atitudinea curajoasă a lui Luigi pe cîmpul de onoare, dar se abţinu să-şi exprime simţămintele.

Henry era tulburat ; iar cît despre Joe, murmură cu satisfacţie :

— Pînă la urmă, am avut baftă, cu toţii. Botezul o să aibă loc, n-o să se amîne din cauza vremii.

CAPITOLUL 8

Pe la orele nouă tîrguşorul vuia de vestea duelului de la miezul nopţii. Nu existau decît două păreri în legătură cu el : prima, că Luigi dovedise un curaj vrednic de laudă, în timp ce Angelo se făcuse de ruşine fugind de pe cîmpul de luptă ; a doua părere era că Angelo dovedise, fugind din motive de conştiinţă, un curaj la fel de mare ca acela manifestat de Luigi rămînînd în bătaia gloanţelor pe cîmpul de luptă. Jumătate din tîrguşor susţinea prima părere, iar cealaltă jumătate a doua părere. Împărţirea era riguros exactă, şi avea să ducă la constituirea a două partide distincte : partidul lui Angelo şi partidul lui Luigi. Cei doi gemeni deveniseră peste noapte nişte idoli, la fel de populari ca şi Wilson Zevzecul, fiind aureolaţi de o glorie la fel

de mare ca a lui. Copiii vorbeau despre duel în drum spre şcoala de duminică, părinţii lor făceau acelaşi lucru în drum spre biserică, membrii corului discutau în spatele cortinei lor roşii despre acelaşi subiect, care înlocuise pînă şi în „galeria negrilor" gîndurile pioase.

Pe la amiază doctorul adăugase vestea că, în ciuda rănii sale şi a tuturor avertismentelor şi rugăminţilor, contele Angelo era ferm hotărît să primească botezul la ora soroocită. Vestea asta se răspîndi fulgerător în tot tîrguşorul, întărind considerabil entuziasmul partidului pro-Angelo, ai cărui adepţi spuneau acum : „Dacă se mai îndoia careva că tocmai curajul moral l-a împins pe Angelo să părăsească arena, ce mai are de zis acum ?"

Oamenii erau din ce în ce mai aţîţaţi. În cursul dimineţii aţîţarea se extinde şi în direcţia satelor din împrejurimi, spre toate punctele cardinale, astfel încît, de unde înainte doar fermierii şi nevestele lor avuseseră de gînd să asiste la extraordinarul botez, acum fu proclamată o adevărată sărbătoare naţională, la care puteau lua parte şi copiii şi negrii. Toate fermele, pe o rază de zece mile în jur, se goliră de oameni, pe drumurile ce duceau spre tîrguşor revărsîndu-se necontenit convoaie lungi de căruţe şi ţărani călări. Îmbulzeala întrecea cu mult orice aglomeraţie văzută vreodată în acea regiune somnoroasă. Singurul eveniment oarecum asemănător avusese loc mai de mult, deşi încă nu fusese dat uitării, şi anume în ziua cînd două trupe de circ se nimeriseră acolo într-un Patru Iulie ; era un eveniment la care însă se mai refereau cu uimire şi chiar cu mîndrie. Dar acum gloria acelui eveniment apunea pentru totdeauna. Fusese doar o aversă, în comparaţie cu acest potop.

Năvălitorii luară poziţie pe malul rîului, aşteptînd cu nerăbdare marele eveniment. Aşteptînd, şi întrebîndu-se dacă el va avea loc aievea, sau dacă geamănul necredincios îl va împiedica să aibă loc.

N-aveau să fie, însă, dezamăgiți. Angelo se ținu de cuvînt și veni, însoțit de o gardă de onoare, alcătuită din sute de cetățeni dintre cei mai vrednici, membri ai partidului pro-Angelo ; iar după ce botezul avu loc, ei îl escortară înapoi acasă — ar fi fost în stare să-l poarte pe umerii lor, dacă nu s-ar fi temut că unii ar putea crede că-l poartă pe Luigi.

Pînă noaptea tîrziu cetățenii continuară să discute și să se minuneze de cele două întîmplări, straniu îngemănate, care se petrecuseră în ultimele douăzeci și patru de ore, plasînd acest răstimp cu mult deasupra oricăror altor douăzeci și patru de ore din istoria tîrgușorului lor, în ce privește splendoarea și pitorescul ; înainte ca luminile să se stingă și ca oamenii să adoarmă, se declarară cu toții de acord că Dawson's Landing scosese lozul cel mare în loteria municipală, cîștigîndu-i pe cei doi gemeni.

La miezul nopții Angelo dormea adînc. Botezul nu-l vătămase, îl făcuse doar să se simtă foarte somnoros ; acum dormea buștean, de multe ore încoace. Și lui Luigi i-era somn, dar nu apuca să doarmă decît cîte puțin, din pricină că trebuia să ia doctoriile acelea o dată la trei sferturi de oră — tușa Betsy Hale era acolo și avea grijă ca el să le ia ! Cînd Luigi se plîngea și se împotrivea, ea îi spunea în șoaptă, dar cu hotărîre :

— Nu, nu, nu se cuvine să vorbești, și nici să rîgîi și să te scremi în felul ăsta, ai putea să-l trezești pe sărmanu-ți frate !

— Și ce dacă-l trezesc, tușă Betsy ? Păi, el...

— Sst ! Nu mai face gălăgie, scumpule ! Nu uita că sărmanu-ți frate e bolnăvior și...

— El, bolnăvior ? Tare-aș vrea să...

— Sst ! Taci, Luigi ! Hai, ia și restul de doctorie, nu mă ține toată noaptea cu polonicul întins ! N-a mai rămas decît un sfert pe fund, ți-o jur ! Hai, fii băiat bun ! Așa...

— Tușă Betsy, nu mă sili ! Mă simt de parc-aș fi înghițit un cimitir întreg, zău așa. Lasă-mă să-mi trag un

pic sufletul, acum nu-s în stare să mai bag în gură doctoria asta drăcească !

— Luigi, cum vorbeşti aşa, cînd *el* abia s-a botezat ? ! Vrei să-ţi cadă tavanul în cap ?

— Da, aş vrea !

— Uf, răule ! Îmi vine să... lasă pătura aia în pace ! Vrei ca fratele să răcească şi să moară ?

— Tuşă Betsy, *trebuie* să scot pătura de pe mine, simt că ard de viu ! Nimeni n-ar putea îndura, nici măcar matale...

— Iar începi să strănuţi, eram sigură !

— Pentru că am răcit la cap. Totdeauna răcesc, cînd intru în apă cu hainele pe mine. Şi trec săptămîni pînă să mă vindec. Să-mi facă tocmai el o asemenea figură ! Ruşine să-i fie !

— Luigi, n-ai dreptate, ştii prea bine că nu-l puteau boteza pe uscat. Cred că de dragul fratelui merita să suporţi o mică neplăcere.

— Neplăcere ? ! Cum vorbeşti, tuşă Betsy ? Era cît pe ce să mă înec, ai fost şi dumneata de faţă — şi numeşti asta „o mică neplăcere" ? Pe urmă, odaia asta închisă ca o cutie, şi atît de încinsă încît pînă şi ţînţarii încearcă să fugă ; apoi răceala la cap, somnul care mă năpădeşte şi pe care nu mi-l pot îngădui, din pricina infamei doctorii prescrise de criminalul ăla...

— Iar începi să strănuţi. Mă duc în bucătărie să-ţi mai prepar niţică doctorie, dragule !

CAPITOLUL 9

În zilele de luni, marţi şi miercuri starea gemenilor se înrăutăţi şi mai mult, dar miercuri doctorul fu chemat undeva în miazăzi pentru a asista la înmormîntarea

maică-si, așa că gemenii se însănătoșiră în răstimp de patruzeci și opt de ore. Vineri își făcură apariția pe stradă, fiind întîmpinați cu entuziasm de adepții celor două noi partide. Partidul pro-Luigi se alătură Partidului Democrat. pentru a-i întări rîndurile, iar adepții lui Angelo intrară în combinație cu Partidul Whig. Democrații propuseră candidatura lui Luigi în consiliul municipal al noii administrații orășenești, iar Whig-ii îl propuseră contracandidat pe Angelo. Democrații îl propuseră pe Wilson Zevzecul să candideze pentru postul de primar, și nimeni nu-i dispută acest post de onoare, deoarece Whig-ii nu dispuneau de nici un politician dornic să intre în arenă împotriva unui adversar atît de redutabil. Nici un politician nu se bucurase vreodată de un asemenea compliment în Valea Mississippi-ului.

Campania electorală se deschise la Dawson's Landing într-o atmosferă destul de febrilă, și continuă să se încingă, săptămînă de săptămînă. Luigi participa cu tot sufletul și pînă și Angelo manifestă un interes uimitor, ceea ce era și firesc, pentru că el nu reprezenta doar partidul Whig (care nici nu-l interesa, de fapt), ci ceva mult mai important și mai frumos, și anume, Reforma. Asupra lui se concentrau speranțele tuturor elementelor reformiste din tîrgușor ; era idolul ales și admirat al tuturor grupărilor care-și puneau la inimă vreo reformă sau alta. Era de pildă președinte al marii Asociații pentru Temperanță, — profetul și purtătorul ei de cuvînt.

Odată cu adunările electorale, începură și necazurile, necazuri pentru cei doi gemeni și, prin ei, pentru toate partidele, fracțiunile și grupulețele. Cînd era Luigi în posesia picioarelor, îl ducea pe Angelo la baluri, la cîrciumi, la parăzile „Fiilor Libertății", la cursele de cai, la adunările electorale și la alte asemenea ocazii ce-l puteau pune rău cu partidul său și cu biserica ; iar în săptămîna cînd

era Angelo de serviciu, îl căra pe Luigi la tot soiul de întruniri religioase și moralizatoare, străduindu-se din răsputeri să-și recîștige terenul pierdut. Ca urmare a acestor duble performanțe, furtuna bîntuia mereu, din ce în ce mai puternică — o furtună de critici aprige împotriva ambilor gemeni, care stîrniseră furia cetățenilor prin purtarea lor năstrușnică și de neînțeles.

Șansa finală îi reveni lui Luigi : picioarele îi aparținură în ultima săptămînă a campaniei. Profită de prilej pentru a-și tîrî fratele într-un dans drăcesc.

Își păstră însă cel mai prețios atu pentru ziua din ajunul alegerilor. Urma să se țină atunci o mare procesiune a Asociației pentru Temperanță, la care Angelo trebuia să meargă în frunte și să rostească apoi un mare discurs. Luigi dădu pe gît vreo două stacane de whisky, care-i liniștiră nervii și-i limpeziră gîndurile, dar îl îmbătară criță pe Angelo. Toți cei care asistară la marș, putură vedea că Idolul Abstinenților era beat mort : observară de asemenea că fratele său, care nu pretindea în chip fățarnic c-ar poseda cine știe ce virtuți în materie de temperanță, se arăta demn și treaz. Acest fapt grăitor nu putea rămîne fără efect, la capătul unei campanii politice atît de intense. La întrunire, Angelo încercă să-și rostească marele discurs în favoarea temperanței, dar trebui să renunțe, din pricina sughițurilor și din cauză că i se împleticea limba în gură ; cuprins de picoteală, își lăsă capul pe umărul lui Luigi și adormi în curînd. Luigi se scuză în numele lui Angelo și se pregătea să profite de prilej pentru a lansa un apel la calmarea a ceea ce numea „demența abstinenței", cînd niște indivizi începură să zbiere și să arunce în el cu fel de fel de obiecte, pînă ce toți participanții la întrunire, orbiți de furie, îl puseră pe fugă și-l siliră să plece acasă.

Acest episod se dovedi a fi catastrofal pentru Angelo și pe alt plan : îi spulberă orice șansă de a o cuceri pe Rowena. Șansele astea crescuseră mereu, vreme de două luni. Rowena aproape că mărturisise că-l iubea, nu cerea decît un răgaz de gîndire. Acum, visul de iubire fusese curmat, i-o mărturisi ea însăși, în clipa cînd Angelo fu îndeajuns de treaz pentru a pricepe. Îi spuse pe șleau că nu se va mărita niciodată cu un bărbat bețiv.

— Bine, dar eu nu beau, protestă el.

— N-are a face, zise Rowena, cu răceală. Te îmbeți, și asta e și mai rău !

(În locul acesta exista o discuție lungă și idioată, care se încheia așa cum am arătat într-o notă anterioară.)

CAPITOLUL 10

Tîrgușorul Dawson's Landing avu parte de o săptămînă de repaus, de care avea mare nevoie, după delirantul și pestrițul coșmar din săptămîna precedentă, coșmar din care ieșise năucit și sleit de puteri. Avu parte de această săptămînă de repaus, deoarece Angelo, care deținea acum controlul asupra picioarelor, era prea abătut ca să mai dorească să iasă și să se amestece într-o obște furioasă, ce ajunsese să-l suspecteze și să-l deteste din cauza discrepanței dintre principiile lui morale — excelente, dealtfel — și metodele vădit reprobabile prin care le punea în practică.

Noii conducători ai municipalității depuseră jurămîntul în lunea următoare — toți afară de Luigi. În cazul lui

se ivise o complicaţie. Alegerea îi fu validată, dar ce folos ? nu putea fi prezent în consiliul municipal fără fratele lui, iar fratele lui nu putea să asiste, deoarece nu fusese ales consilier. Se părea că nu există altă ieşire, decît aducerea dificilei chestiuni în discuţia unui tribunal. Consiliul luă aşadar această decizie. Tribunalul urma să discute cazul într-o luni, după două săptămîni. Între timp, consiliul municipal nu se putu întruni, deoarece în lipsa lui Luigi exista o paritate în rîndurile sale, pe cînd prin prezenţa lui, partizanii alcoolismului (ale căror interese erau cele mai puternice în sfera politică) ar fi deţinut o majoritate de un vot. Tribunalul decise însă că Angelo nu putea să ia parte împreună cu Luigi nici la şedinţele publice nici la şedinţele de lucru ale consiliului municipal, dar interzise în acelaşi timp consiliului să-l demită pe Luigi, ales consilier în mod legal. Cazul fu transferat din instanţă în instanţă, dar aceeaşi decizie fu confirmată de fiecare dată. Drept urmare, consiliul municipal nu numai că rămase inactiv, cu mîinile legate, dar toate serviciile publice, pentru a căror protecţie şi bună gospodărire fusese creat, se duseră de rîpă, într-un ritm vertiginos. Nu mai era chip să se strîngă vreun impozit, aşa că funcţionarii mai mărunţi trebuiră să demisioneze, sau să se resemneze să moară de foame (ei preferară să demisioneze). Nemaiexistînd nici un fond municipal, uriaşele cheltuieli juridice ale ambelor tabere trebuiră să fie suportate de cetăţeni, prin contribuţii individuale. În cele din urmă, însă, oamenilor le veni mintea la cap.

— Avea dreptate Wilson Zevzecul, îşi spuneau ei acum. Ar fi trebuit să-i plătim oricît jumătăţii oficiale a acelui iadeş uman, ca să demisioneze. Dar e prea tîrziu, fiindcă unii dintre noi nu mai avem cu ce să-i plătim.

— Ba da, avem, îşi dădu cu părerea unul. Avem *asta !*

Şi scoase la vedere un ştreang.

— Aşa e ! exclamară unii.

Dar alţii strigară :

— Nu ! Contele Angelo e nevinovat, nu-l putem spînzura !

— Cine-a zis c-o să-l spînzurăm ? O să-l spînzurăm doar pe frate-său.

— Atunci e-n regulă, nu mai avem nimic de obiectat.

Îl spînzurară aşadar pe Luigi.

Aşa se încheia povestirea *Acei gemeni nemaipomenuţi.*

OBSERVAŢII FINALE

După cum vedeţi, era o povestire cam năstruşnică, şi n-avea alt scop decît de a-l pune pe „monstrul" acela în tot felul de lumini groteşti. Dar cînd Roxy s-a strecurat în povestire, trebuia să-i dau ceva de făcut, aşa că am pus-o să-i schimbe pe copilaşi în leagăn ; ceea ce a dus la necesitatea de a născoci un motiv pentru fapta ei şi, implicit, la transformarea copiilor în personaje proeminente — transformare cu neputinţă de evitat. Cariera lor a început să capete un aspect tragic, şi cineva trebuia să fie introdus pentru a ajuta la punerea maşinii în funcţiune : a fost introdus aşadar Wilson Zevzecul, pentru a fi pus la încercare. Între timp, întregul circ era condus de persoanele nou apărute, şi în interesul lor, spectacolul iniţial devenind lăturalnic şi fiind dat uitării ; gemenii, eroina, cei doi băieţi şi bătrînele se atrofiaseră pînă la insignifianţă, şi nu făceau decît să stea în drum. Povestea lor era una, iar povestea noilor personaje era alta, şi între ele nu exista

nici o legătură, nici o interdependență, nici o înrudire. Nu e practic și nici rațional să încerci a istorisi două povești în același timp ; de aceea, am scos afară farsa și am lăsat tragedia.

Cititorul știa de mult cum lucrează un expert în materie ; acum știe și în ce fel procedează nespecialistul.

CUPRINS

Prefață V
Tabel cronologic XXXIII

WILSON ZEVZECUL 1
ACEI GEMENI NEMAIPOMENIȚI 167

Lector : NICOLAE TEICĂ
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 29.06.1982. Coli ed. 13,63. Coli tipar 9.

Comanda nr. 20 219
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

mark twain

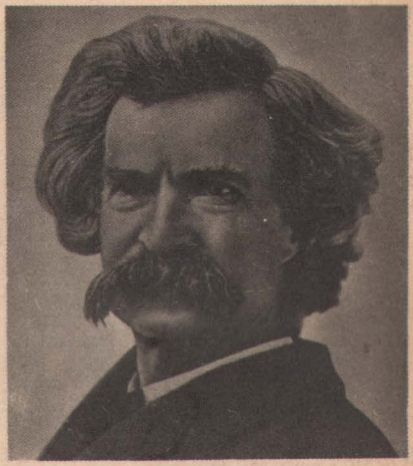

«Scris în 1892—1893, acest roman *sui-generis* constituie un foarte bun punct de observaţie al întregii opere twainiene; fiind întrucîtva o încununare a creaţiei lui romaneşti, *Wilson Zevzecul* este în acelaşi timp un cap de serie inaugurînd suita scrierilor sale categoric pesimiste. Pe de altă parte, *Wilson Zevzecul* este ultima carte care încearcă o reconstituire a lumii copilăriei lui Twain, dar o face la un mod aproape realist şi detaşat, străin atît de *Aventurile lui Tom Sawyer* şi *Aventurile lui Huckleberry Fin*, cît şi de *Străinul misterios*.»

PETRE SOLOMON

editura minerva

Lei 8